

WIECEK

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Do użytku
elastycznego~~

~~TAJNE~~

Egz. Nr 2

11551

ZESZYTY NAUKOWE

Plk dr Sylwester PIOTROWSKI

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE
ZNOWELIZOWANEGO SYSTEMU
DOWODZENIA WOJSKAMI ARMII
ORAZ KIERUNKI JEGO DOSKONALENIA

Rozprawa habilitacyjna

ZESZYT
Nr 01/85
Dodatek

12244

WARSZAWA 1985

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

IM. GENERALA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Do użytku
służbowego~~

~~TAJNE~~

Egz. Nr 2

Inkl. Prot. 748/21.08.95

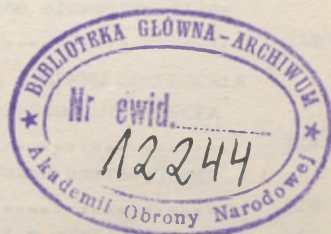

ZESZYTY NAUKOWE

Pik dr Sylwester PIOTROWSKI

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE
ZNOWELIZOWANEGO SYSTEMU
DOWODZENIA WOJSKAMI ARMII
ORAZ KIERUNKI JEGO DOSKONALENIA

Rozprawa habilitacyjna

ZESZYT
Nr 01/85
Dodatek

WARSZAWA 1985

Redakcja „Zeszytów Naukowych”

00-910 Warszawa, bl. 25

tel. 10 95 35 wewn. 50 516

Redaktor: Anna DORACZYŃSKA

Nakładem Akademii Sztabu Generalnego WP

00-910 Warszawa

Redaktor techniczny: Anna Janowska

Korekta: Helena Wołyniak

Jadwiga Górczyk

S P I S T R E Ś C I

	Strona
W S T Ę P	7
Rozdział I. WPŁYW CHARAKTERU PRZYSZŁEJ OPERACJI NA DOWODZENIE WOJSKAMI	14
1. Przewidywane zmiany w wyposażeniu wojsk w podstawowe te- chniczne środki walki	14
2. Przewidywany charakter operacji i jego wpływ na dowodze- nie wojskami	25
3. Wzrost wymagań w zakresie dowodzenia wojskami	44
Rozdział II. ORGANIZACJA ZNOWELIZOWANEGO POŁOWEGO SYSTEMU DOWO- DZENIA WOJSKAMI ARMII	64
1. Rodzaje, przeznaczenie oraz organizacja stanowisk i punk- tów dowodzenia	62
2. Skład osobowy oraz wyposażenie stanowisk i punktów dowo- dzenia	77
3. Elementy stanowiska dowodzenia i grupy dowodzenia bojowe- go oraz ich przeznaczenie, zadania i powiązania informa- cyjne	92
3.1. Przeznaczenie, zadania i skład grupy dowodzenia bojowego	94
3.2. Przeznaczenie i skład wysuniętego punktu dowodzenia/WPD/ i powietrznego punktu dowodzenia /PPD/	110
3.3. Przeznaczenie węzła łączności i grupy zabezpieczenia ..	111
3.4. Powiązania funkcjonalne i informacyjne elementów grupy dowodzenia bojowego	112
Rozdział III. FUNKCJONOWANIE ZNOWELIZOWANEGO SYSTEMU DOWODZENIA WOJSKAMI ARMII PODCZAS OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA WOJSK I W OPERACJI	128
1. Działanie systemu dowodzenia armii podczas operacyjnego rozwinęcia wojsk	129
2. Funkcjonowanie systemu dowodzenia armii w operacji	143
Rozdział IV. KIERUNKI DOSKONALENIA DOWODZENIA WOJSKAMI ARMII ..	169
1. Doskonalenie teoretycznych podstaw dowodzenia	169
2. Kierunki doskonalenia podstawowych przedsięwzięć dowodze- nia	187

2.1. Zmiany w zakresie podejmowania decyzji o operacji i dotyczące planowania operacji armijnej	187
2.2. Uprawnienia dotyczące zadań bojowych dla podwładnych	191
2.3. Prawdopodobne zmiany w zakresie i treści zabezpieczenia operacji i walki	193
2.4. Kierunki zmian we współdziałaniu wojsk	195
3. Prawdopodobne zmiany w strukturze organizacyjnej organów dowodzenia	197
4. Kierunki rozwoju systemów dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki	200
5. Kierunki usprawniające procesy informacyjne	202
6. Doskonalenie technicznych środków dowodzenia	206
ZAKOŃCZENIE	213
WYKAZ LITERATURY	214
WYKAZ RYSUNKÓW I TABEL	
R y s u n k i:	
1. Stanowiska i punkty dowodzenia armii oraz ich obsada osobowa i sposób tworzenia /przykład/	64
2. Podział SD armii na części oraz grupy dowodzenia bojowego na grupy funkcjonalne, punkty dowodzenia i ich rozmieszczenie w terenie /przykład/	wklejka 1 po stronie.. 94
3. Podział stanowisk dowodzenia armii na części oraz grupy dowodzenia bojowego na grupy funkcjonalne, punkty dowodzenia i ich rozmieszczenie w terenie /przykład - POW/ wklejka 1 po stronie	94
4. Ideowy model powiązań funkcjonalnych i obiegu informacji alarmowej na SD armii	wklejka 2 po stronie.. 118
5. Ideowy model rozwijania polowego systemu stanowisk dowodzenia armii oraz ich funkcjonowania podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk /przykład/	wklejka 3 po stronie.. 130
6. Rozwinięcie polowego systemu stanowisk dowodzenia 6 A /oprócz TSD/ i ich przesuwanie w operacji podczas ćwiczenia "LATO-78"	132
7. Rozwinięcie polowego systemu stanowisk dowodzenia 7 A /oprócz TSD/ i ich przesuwanie w operacji podczas ćwiczenia "LATO-78"	133
8. Rozwinięcie polowego systemu stanowisk dowodzenia 9 A /oprócz TSD/ i ich przesuwanie w operacji podczas ćwiczenia "LATO-78"	134

	Strona
9. Ideowy model pracy organów dowodzenia podczas przygotowania operacji i walki wklejka 4 po stronie ...	156
10. Ideowy model pracy na stanowisku dowodzenia armii podczas przygotowania operacji wklejka 5 po stronie ...	156
11. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia armii w operacji oraz przekształcenie ZSD w SD i odwrotnie /przykład/ wklejka 6 po stronie	162

T a b e l e :

1. Podział stanu osobowego dowództwa armii na stanowiska dowodzenia	77
2. Podział stanu osobowego stanowiska dowodzenia armii i grupy dowodzenia bojowego na grupy funkcjonalne i punkty dowodzenia /przykład/	78
3. Podział stanu osobowego stałego składu operacyjnego zapasowego stanowiska dowodzenia armii na grupy funkcjonalne i punkty dowodzenia /przykład/	79
4. Podział stanu osobowego dowództwa armii na SD i ZSD oraz zespoły funkcjonalne i punkty dowodzenia /przykład - POW/	80
5. Zestawienie nakładu pracy pracowników merytorycznych na SD armii, w tym oddziału operacyjnego, podczas przygotowania operacji i jej podział na poszczególne dziedziny działalności	83
6. Podział stanu osobowego dowództwa armii na stanowiska dowodzenia w warunkach szeroko rozumianej instrumentalizacji ...	84
7. Ideowy model powiązań informacyjnych na SD armii	117
8. Lista zdarzeń przyczynowych w sferze dowodzenia, które mogą zaistnieć do 2010 r.	171

Z A Ł A C Z N I K I :

Nr 1 - Czas planowania i organizowania operacji, podejmowania decyzji i przekazywania zadań podczas prowadzenia operacji oraz kierowania ogniem na szczeblu armii	219
Nr 2 - Podział autobusów sztabowych, końcowych urządzeń łączności i miejsca pracy stanu osobowego na SD i ZSD armii /przykład - ŚOW/.....	220
Nr 3 - Wyposażenie w techniczne środki dowodzenia grup funkcjonalnych i punktów dowodzenia SD i ZSD armii /przykład - POW/	224

10. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

11. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

12. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

13. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

14. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

15. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

16. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

17. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

18. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

19. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

20. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

21. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

22. Wskazanie na podstawie danych z formularza, w jaki sposób należy postępować w przypadku, gdyby w toku realizacji projektu nastąpiła zmiana warunków, w tym np. zmiana zakresu, czasu, kosztów, itp.

W S T Ę P

Konieczność doskonalenia dowodzenia wynika z potrzeby zapewnienia efektywnego wykorzystania w operacji i walce wysokich walorów współczesnego sprzętu bojowego i możliwości bojowych wojsk. Systematyczne doskonalenie i konstruowanie sprzętu bojowego o coraz to wyższych właściwościach, w tym sprzętu dowodzenia, oraz inne zabiegi zmierzające do wzrostu możliwości bojowych wojsk są przedmiotem stałej działalności zarówno dowództw armii państw Układu Warszawskiego, jak i NATO. Potrzeba zapewnienia sprawności dowodzenia stosownie do wymagań przewidywanego charakteru operacji i walki powoduje, że doskonalenie dowodzenia jest i będzie przedmiotem ciągłej troski kierownictwa naszych sił zbrojnych. Znajduje to wyraz w dyrektywach ministra obrony narodowej i jego rozkazach do szkolenia sił zbrojnych, a także w wystąpieniach na odprawach szkoleniowych kierowniczej kadry sił zbrojnych PRL oraz omówieniach ćwiczeń organizowanych przez Dowództwo Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw UW, Sztab Generalny WP i inne instytucje centralne MON^{1/}. Doskonalenie dowodzenia wojskami jest również priorytetowym kierunkiem rozwoju SZ PRL w latach 1986-1990^{2/}.

Dokumenty te, a także nakaz znowelizowania systemu polowych stanowisk dowodzenia armii i frontu stały się podstawą do opracowania tematu prac badawczych - a następnie tematu rozprawy.

Za koniecznością uzasadnionego i racjonalnego oraz w miarę szybkiego znowelizowania systemu dowodzenia wojskami armii przemawiały - obok uzyskania na pożądanym poziomie operatywności realizacji zadań dowodzenia - względy zapewnienia ciągłości dowodzenia nimi. Przy czym analiza i ocena obowiązującego wówczas systemu stanowisk dowodzenia wykazała, że ich wykrycie i zniszczenie /obezwładnienie/ przez nieprzyjaciela w krótkim czasie, a zwykle niemalże natychmiast po włączeniu przez nie środków promieniujących fale elektromagnetyczne, jest możliwe zarówno w działaniach z użyciem, jak i bez stosowania broni jądrowej. Zatem istniała realna groźba zerwania lub dezorganizacji i wydatnego obniżenia sprawności dowodzenia w stosunkowo długim przedziale czasu.

1/ Przypisy umieszczono po rozdziałach.

Przedstawiony materiał jest uogólnieniem wniosków i wieloletnich badań prowadzonych przez Sztab Generalny WP przy bezpośrednim i aktywnym zaangażowaniu autora^{3/}.

Prezentowane w opracowaniu rozwiązania w większości potwierdziły się już w praktycznym zastosowaniu w wojskach.

Podjmując się opracowania powyższego tematu założono następujący cel: zbadać problem zapewnienia ciągłości i wysokiej operatywności dowodzenia wojskami armii oraz określić jego rozwiązanie do bieżącego zastosowania, a także zarysować kierunki dalszego doskonalenia /w okresie 20-30 lat/.

Tak sformułowany cel badawczy wyniknął z aktualnego stanu organizacji i funkcjonowania systemu dowodzenia wojskami armii podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk i w operacji. Do czasu rozpoczęcia badań dowodzenie wojskami armii realizowano za pomocą dwóch stale działających stanowisk dowodzenia /SD i TSD/ oraz doraźnie wykorzystywano wysunięte stanowisko dowodzenia i powietrzny element dowodzenia.

W warunkach znacznych możliwości przeciwnika w zakresie rozpoznania i niszczenia /obozwładniania/ każdego stanowiska i punktu dowodzenia okazało się, że praktykowany system dowodzenia nie spełnia podstawowych wymagań. Bowiem system ten zapewnia prawdopodobieństwo ciągłości dowodzenia wojskami armii w granicach 50%. Zatem należało rozpocząć prace mające na celu zbudowanie systemu dowodzenia wojskami armii o większej liczbie stale i doraźnie działających stanowisk i punktów dowodzenia, po to by w maksymalnym stopniu zwiększyć prawdopodobieństwo ciągłości dowodzenia. Przy czym stale i doraźnie działające stanowiska i punkty dowodzenia - w większej liczbie niż dotychczas - postanowiono organizować głównie w wyniku dostosowania do nowych potrzeb etatowego stanu osobowego dowództwa armii. Założono także odpowiednie zwiększenie technicznych i innych środków dowodzenia w dowództwie armii, umożliwiających organizację zapasowego stanowiska dowodzenia.

Należy również zwrócić uwagę na fakt, że na ogół w dotychczasowej praktyce, w celu zwiększenia operatywności realizacji zadań dowodzenia, mówiono między innymi o potrzebie skrócenia czasu oczekiwania podwładnego na zadanie bojowe. Natomiast brak było jednoznacznych wskazań jak to można osiągnąć. Tymczasem badania wskazują, że można znacznie skrócić czas oczekiwania podwładnego na zadanie bojowe między innymi wówczas, gdy będzie ono formułowane na podstawie zamiaru dowódcy o operacji lub walce. Taki tryb postępowania pozwala na niemalże jednoczesne przygotowanie działań bojowych na dwóch - trzech szczeblach dowodzenia. Zapewnić to również podwładnym niezbędny czas na należyte przygotowanie działań i operatywne reagowanie w toku ich prowadzenia.

Aby osiągnąć założony cel badań określono odnośne zadania i założono odpowiednią hipotezę roboczą.

Zadania badawcze:

1. Ustalenie aktualnego stanu możliwości utrzymania ciągłości dowodzenia wojskami armii oraz sprecyzowanie potrzeb w tym względzie obecnie i na najbliższą przyszłość, a także wskazanie sposobów ich realizacji;

2. Określenie aktualnych i na najbliższą przyszłość możliwości sztabu armii w zakresie sprawności realizacji zadań dowodzenia zapewniających efektywne wykorzystanie właściwości bojowych wojsk i środków rażenia oraz odpowiadających wymaganiom współczesnej operacji;

3. Analiza i ocena, a także ustalenie przeznaczenia i zadań, składu osobowego i wyposażenia oraz form i sposobów realizacji zadań przez poszczególne stanowiska i punkty dowodzenia armii /oprócz TSD/ ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania polowego systemu dowodzenia podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk, przygotowania i prowadzenia operacji;

4. Ustalenie zbioru zasadniczych wskazań praktycznych odnoszących się do organizacji i funkcjonowania polowego systemu dowodzenia armii /oprócz TSD/ oraz realizacji zadań przez jej sztab w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk i w operacji;

5. Określenie zdarzeń, które mogą nastąpić do 2010 r. i które mogą mieć wpływ na dowodzenie wojskami oraz na tej podstawie wskazanie kierunków doskonalenia dowodzenia.

Hipoteza robocza:

Charakter współczesnej operacji i walki oraz zmiany w wyposażeniu wojsk i dowództw w doskonalsze środki narzucają potrzebę, a jednocześnie stwarzają możliwości, wypracowania bardziej efektywnego systemu dowodzenia wojskami.

Zarówno prowadzone badania, jak i rozprawa zawierają między innymi praktycznie wskazówki, których realizacja zapewnia wykorzystanie w pełnym zakresie możliwości bojowych wojsk i walorów, środków rażenia. Należy podkreślić, że zapewnienia wymaganej sprawności i ciągłości dowodzenia wojskami armii poszukiwano z uwzględnieniem przede wszystkim obecnie wykorzystywanych technicznych środków dowodzenia. Wzięto również pod uwagę informatyczne zabezpieczenie dowodzenia, ale tylko na tyle na ile pozwala współcześnie stosowana w sztabie armii ETO i jej oprogramowanie.

Należy także zauważyć, że niezależnie od praktycznego stosowania, prezentowany model polowego systemu dowodzenia wojskami armii oraz pracy dowódcy i sztabu w operacji nie jest ostateczny i doskonały. Ponadto

z racji systematycznego wyposażania wojsk w nowe oraz jakościowo inne od dotychczas stosowanych środki walki i dowodzenia, niektóre wyniki przeprowadzonych badań bardzo szybko ulegają zmianie i wymagają powtórzeń. Zatem staje się konieczne kontynuowanie badań dla dalszego doskonalenia funkcjonującego systemu dowodzenia^{4/} oraz opracowania teorii i praktycznych zaleceń, zwłaszcza w zakresie organizacji polowego systemu dowodzenia i pracy dowództwa armii po wyposażeniu go w polowy zautomatyzowany system dowodzenia.

Zadania badawcze realizowano na drodze przede wszystkim analizy i syntezy materiału empirycznego zebranego podczas wielu ćwiczeń oraz opracowań i artykułów naukowych. Ponadto dokonano analizy i oceny szeregu pozycji dokumentalnych i pamiątnikarskich oraz materiałów o charakterze teoretycznym i praktycznym z zakresu organizacji i funkcjonowania polowego systemu dowodzenia, a także pracy dowództwa armii w operacji, przestudiowanych w ciągu wieloletniej pracy nad badanym problemem. Stosowano również analizę i ocenę wyników obserwacji ćwiczących dowództw oraz wywiadów, jak też zebranych materiałów statystycznych. Należy podkreślić, że przeważająca większość założeń teoretycznych i proponowanych rozwiązań została potwierdzona podczas szeregu ćwiczeń dowódczo-sztabowych.

Problemy organizacji i funkcjonowania polowego systemu dowodzenia na szczeblach operacyjnych oraz pracy sztabu armii w operacji są opracowywane sporadycznie i wycinkowo. Czyni się to zazwyczaj przy okazji omawiania innych zagadnień i z zasady opracowania te odnoszą się do przeszłości, a tylko w nielicznych przypadkach dotyczą stanu aktualnego. W literaturze tej z zasady nie omawia się także kierunków rozwoju dowodzenia i sposobów doskonalenia organizacji i funkcjonowania zarówno polowego systemu dowodzenia armii, jak i pracy jej dowództwa podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk oraz przygotowania i prowadzenia operacji. Przeto dotychczasowa literatura przedmiotu nie zawsze i nie w pełnym zakresie znajduje praktyczne zastosowanie. Przykładem takiego potraktowania omawianego problemu mogą być takie opracowania, jak: "Współczesne dowodzenie wojskami", Z. Gołęba i St. Kołcza; "Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej"; "Uprawienie wojskami", Lothera Rendulicza; "Metodika przyjęcia reszencji komandujących armii na operacji". Do najbardziej wartościowych materiałów wydanych w ostatnim okresie należy zaliczyć "Rekomendacje w sprawie organizacji systemów dowodzenia Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw UW" oraz "Osnovy uprawienia wojskami w armejskiej operacji i obszczewojzkowom boju", P. P. Tomatuchowa. Ponadto, oprócz opracowań na potrzeby realizacji te-

matów "Prognoza 1 i 2"^{5/} można znaleźć nieliczne artykuły opublikowane w "Myśli Wojskowej" i "Zeszytach Naukowych" ASG WP^{6/}.

Powyższe pozwala autorowi sądzić, że niniejsza praca stanie się przyczynkiem do rozwoju praktyki dowodzenia wojskami armii i ogólnej teorii dowodzenia. Próba ta może także stanowić dostateczny punkt wyjścia do prowadzenia dalszych, bardziej wszechstronnych i ukierunkowanych, badań.

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów.

W rozdziale **p i e r w e z y m** określono charakter przyszłej operacji i jego wpływ na dowodzenie wojskami. W rozdziale tym przedstawiono głównie prawdopodobne zmiany w wyposażeniu wojsk w zasadnicze środki reżenia, rozpoznania i dowodzenia oraz charakter operacji w najbliższej przyszłości, to jest do 1990-2000r. Scharakteryzowano także wzrost wymagań wobec dowodzenia podyktowany cechami operacji. W tym względzie uwypuklono zwłaszcza takie wymagania, jak: operatywność, ciągłość i skrytość dowodzenia.

Rozdział **d r u g i** zawiera analizę i ocenę systemu dowodzenia wojskami armii, a zwłaszcza przeznaczenie, sposób organizacji i funkcjonowanie stanowisk i punktów dowodzenia armii oraz ich obsady osobowej i wyposażenia. Uczyniono to głównie w aspekcie możliwości sprawnej realizacji zadań dowodzenia i zapewnienia utrzymania ciągłości dowodzenia wojskami armii podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk oraz przygotowania i prowadzenia operacji. Przede wszystkim na tej podstawie sprecyzowano co należy zrobić aby zapewnić wysoką sprawność i ciągłość dowodzenia wojskami. To z kolei było podstawą do określenia jakie stanowiska i punkty dowodzenia należy tworzyć na szczeblu armii oraz sprecyzowanie przeznaczenia i zadań SD, ZSD a także WPD i PPD. Określono również skład osobowy poszczególnych stanowisk i punktów dowodzenia oraz ich wyposażenie w techniczne środki dowodzenia, a także sposób organizowania. W rozdziale tym określono i scharakteryzowano także strukturę stanowiska i zapasowego stanowiska dowodzenia oraz przeznaczenie, zadania i powiązania informacyjne między poszczególnymi elementami, a także ich skład osobowy i wyposażenie. Ponadto dokonano oceny możliwości sprawnego przejęcia i sprawowania dowodzenia wojskami armii przez jej ZSD. Oprócz tego oceniono możliwości realizacji zadań dowodzenia przez poszczególne punkty dowodzenia i inne zespoły funkcjonalne wchodzące w skład SD.

Rozdział **t r z e c i** obejmuje analizę i ocenę oraz główne zagadnienia dotyczące funkcjonowania systemu dowodzenia wojskami armii oraz pracy dowódcy i sztabu podczas operacyjnego rozwinięcia i w operacji. Scharakteryzowano głównie organizację i rozwinięcie polowego systemu dowodzenia oraz pracę dowódcy i sztabu armii po przejściu na polowe

stanowiska dowodzenia, biorąc za podstawę potrzebę zapewnienia ciągłości dowodzenia, operatywnego reagowania dowództw i wojsk oraz kryterium dysponowanego czasu podczas przegrupowania wojsk armii na front zewnętrzny, a także w czasie wejścia do bitwy i jej prowadzenia. W rozważeniach uwzględniono szczególnie zapewnienia terminowego i na wysokim poziomie merytorycznym i organizacyjnym realizowania przez sztab zadań dowodzenia. Poza tym przedstawiono sposoby usprawnienia pracy dowódcy i sztabu armii. W tym rozdziale omówiono również funkcjonowanie polowego systemu dowodzenia podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk armii i w czasie operacji. Ponadto przedstawiono sposoby przesuwania stanowisk dowodzenia i ich przekształcania podczas przegrupowania wojsk i w czasie operacji.

Rozdział c z w e r t y dotyczy kierunków doskonalenia dowodzenia wojskami armii. Opierając się głównie na uprzednio sporządzonej "Lście zdarzeń przyczynowych w sferze dowodzenia, które mogą zaistnieć do 2010 r." dokonano próby określenia wpływu ich wystąpienia na dowodzenie wojskami. Określono również kierunki rozwoju i doskonalenia między innymi podstawowych przedsięwzięć dowodzenia z podkreśleniem zmian: w zakresie podejmowania decyzji o operacji i planowania operacji armijnej, dotyczących zadań bojowych podwładnych oraz co do zakresu i treści zabezpieczenia operacji i współdziałania wojsk. Wskazano też prawdopodobne kierunki zmian w strukturze organizacyjnej organów dowodzenia, a także w systemach dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki. Poza tym omówiono kierunki usprawniające procesy informacyjne w dowodzeniu. Podkreślono również prawdopodobne zmiany w technicznych środkach dowodzenia oraz możliwości wykorzystania na potrzeby dowodzenia innych, dotychczas nie stosowanych, środków.

x

x

x

W zakończeniu autor wyraża wielką satysfakcję z możliwości prowadzenia badań nad tak ważną dziedziną działalności sił zbrojnych, jaką jest organizacja i funkcjonowanie polowego systemu dowodzenia wojskami armii oraz praca dowódcy i sztabu w operacji. Wyrażam serdeczne podziękowanie swoim przełożonym, generałom i oficerom z instytucji centralnych MON, zwłaszcza organizatorom i współwykonawcom badań, oficerom ze Sztabu Generalnego WP oraz dowództw okręgów wojskowych i Dowództwa Wojsk Lotniczych, a także pracownikom dydaktyczno-naukowym ASG WP, którzy umożliwili mi prowadzenie badań, jak też służyli radą i życzliwą krytyką.

Przypisy do wstępu:

1/ Przykłady:

a/ Rozkaz ministra obrony narodowej do szkolenie sił zbrojnych w 1984 r. między innymi nakazuje:

"Skoncentrować wysiłki badawcze na zadaniach priorytetowych..., doskonalenia systemu dowodzenia ... Poprawić organizację, styl i metody pracy oraz skuteczność działania organów dowodzenia wszystkich szczebli".

b/ Szef Sztabu Generalnego WP, wiceminister obrony narodowej gen. broni F. SIWICKI, w wystąpieniu na odprawie szkoleniowej kierowni - czej kadry SZ PRL w dn. 4.11.1983 r., powiedział: "Niezbędne jest przede wszystkim dalsze doskonalenie przechodzenia organów dowodzenia z okresu pokojowego na wojenny z uwzględnieniem rozwijania systemu dowodzenia i łączności z wyprzedzeniem w stosunku do rozwinięcia wojsk".

c/ Minister obrony narodowej, gen. armii W. JARUZELSKI w omówieniu ćwiczeń powiedział między innymi:

- "LATO-78" "Rozwinięty po raz pierwszy w tak kompleksowym wymiarze według ... nowych zasad, wojenny system dowodzenia szczebla frontowego i armijnego zdał w pełni egzamin. Dostarczył on bogatego materiału do analiz, a następnie do praktycznych rozwiązań zarówno w skali roli poszczególnych punktów dowodzenia, jak też ich funkcjonowania...
- "WIOSNA-80" "Walka o przewagę w dowodzeniu to przede wszystkim swego rodzaju pojedynki wiedzy ... to walka o czas, o wyższą odpowiadającą konkretnej sytuacji jakość treści i metod pracy dowódczej".

2/ Wytyczne w sprawie planowania i realizacji prac naukowo-badawczych w dziedzinie operacyjno-organizacyjnej w latach 1986-1990, załącznik do pisma nr 060 z dnia 22.09.1983 r.

3/ Autor niniejszej rozprawy uczestniczył w badaniach dotyczących organizacji i funkcjonowania wówczas obowiązującego oraz w budowie znowelizowanego polowego systemu dowodzenia wojskami armii i frontu podczas szeregu ćwiczeń, np. "LATO-78", "WIOSNA-80" i "LATO-84". Ponadto o konieczności i sposobach usprawnienia systemu dowodzenia na szczeblach operacyjnych autor wypowiadał się między innymi na łamach "Myśli Wojskowej". Np. płk doc. dr B. Bidziński, płk dr S. Piotrowski, koncepcja organizacji i funkcjonowania ZSD, Myśl Wojskowa /tajna/ nr 1/1979, s. 113-120.

4/ Np. w ćwiczeniu "LATO-84" prowadzono badania, w czym uczestniczył również autor niniejszej pracy, dotyczącymi między innymi doskonalenia dowodzenia oddziałami i pododdziałami walki radioelektronicznej oraz funkcjonowania organów dowodzenia walką radioelektroniczną frontu i armii.

5/ Autor niniejszej pracy brał udział w opracowaniu prognozy dowodzenia wojskami do 2010 r. /Prognoza-1/ i stanu aktualnej wiedzy o teorii dowodzenia /Prognoza-2/.

6/ Np. S. Piotrowski, Niektóre problemy operatywności dowodzenia wojskami, Myśl Wojskowa nr 1/1982 r.

R o z d z i a ł I

W PŁYW CHARAKTERU PRZYSZŁEJ OPERACJI NA DOWODZENIE WOJSKAMI

Charakter operacji zależy od wielu czynników, a wśród nich przede wszystkim od stanu i możliwości sił zbrojnych walczących stron, właściwości geograficzno-fizycznych teatru działań wojennych oraz konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej.

Możliwości stosowania w ewentualnej przyszłej wojnie broni jądrowej, nagromadzonej na świecie w bardzo dużej ilości, i którą masowo wprowadzono do wyposażenia wojsk, oraz burzliwy rozwój klasycznych środków walki zmusza między innymi do ciągłego poszukiwania i doskonalenia form i sposobów prowadzenia operacji /walki/. Zmiany form oraz sposobów prowadzenia operacji i walki wpływają również na potrzebę ciągłego doskonalenia między innymi teorii i praktyki dowodzenia wojskami. Doskonalenie sposobów prowadzenia operacji i walki wpływa także na rozwój i zwykle wzrost wymagań wobec dowodzenia. Do wymagań, których znaczenie już uległo zmianom i które będą prawdopodobnie w dalszym ciągu rozwijały się można zaliczyć głównie operatywność, ciągłość i skrytość dowodzenia^{1/}.

1. PRZEWIDYWANE ZMIANY W WYPOSAŻENIU WOJSK W PODSTAWOWE TECHNICZNE ŚRODKI WALKI

Uwzględniając stan obecny oraz prognozę i stopień zaawansowania prac naukowo-badawczych i rozwojowych w zakresie budowy nowego, a także modernizacji istniejącego uzbrojenia, można przewidywać, że w niedalekiej przyszłości i do końca lat dziewięćdziesiątych wojska państw NATO i Układu Warszawskiego zostaną wyposażone w nowe, bardziej doskonałe techniczne środki walki.

W dziedzinie rakietyzacji przewiduje się instalowanie na terytorium RFN, Wielkiej Brytanii i innych państw sygnatariuszy NATO, w miejsce dotychczasowych rakiet "PERSHING-1", rakiet eurostrategicznych - "PERSHING-2". Środki te mają zasięg rażenia do około 1800 km i mogą być wykorzystane do przenoszenia ładunków jądrowych, w tym neutronowych

oraz konwencjonalnych, a także zdalnego minowania nierzutowego. Armie państw NATO mogą również dysponować pociskami samosterującymi "CRUISE" o zasięgu 650 km lub 2600 km w wersji strategicznej.

Pociski te mogą być wyrzeliwane z naziemnej wyrzutni samobieżnej lub w wersji lotniczej /ALCM/ z samolotów. Broń eurostrategiczna przy użyciu ładunków konwencjonalnych może być wykorzystana do uderzeń również na cele punktowe i liniowe, jak na przykład: stanowiska dowodzenia, pasy startowe lotnictwa oraz obiekty i trasy komunikacyjne^{2/}.

Ponadto doskonalili się i konstruuje nowej generacji wielogłowicowe rakiety strategiczne, np. MX, które mogą być odpalane z wyrzutni stałych i mobilnych, samolotów strategicznych oraz atomowych okrętów podwodnych.

Możliwości oddziaływania bronią strategiczną i eurostrategiczną na całe terytorium PRL, w tym także przy użyciu ładunków konwencjonalnych, znacznie utrudni mobilizacyjne rozwinięcie wojsk i ich przegrupowanie do rejonów wyjściowych. Zwiększa się również zakres zadań wojsk obrony powietrznej. Zaś dla ich realizacji istnieje potrzeba zaangażowania również sił i środków OPL wojsk operacyjnych i lotnictwa frontowego, już od pierwszej chwili wybuchu wojny^{3/}.

Zatem wzrasta także zakres zadań dowództw przede wszystkim szczebla operacyjnego. Dowództwa te, oprócz zadań związanych z kierowaniem mobilizacyjnym rozwinięciem wojsk i ich przegrupowaniem na front zewnętrzny, powinny zaplanować lub także zorganizować zwalczanie środków napadu powietrznego nieprzyjaciela oraz kierować podległymi siłami i środkami OPL. Zadania te realizowane będą w warunkach znacznie zwiększonych możliwości nieprzyjaciela w zakresie niszczenia /obezwładniania/ stanowisk i punktów dowodzenia oraz innych elementów systemu dowodzenia, także w sytuacji nie stosowania broni jądrowej.

W wojskach natomiast następuje dalsze zwiększenie liczby wyrzutni oraz zastępowanie obecnych nowymi o lepszych parametrach taktyczno-technicznych. Np. korpusy i dywizje sił zbrojnych NATO wyposażane są w rakietę "LANCE", co zwiększa prawie trzykrotnie zasięg rażenia i pięciokrotnie moc ognia jądrowego tych związków. W naszych siłach zbrojnych należy oczekiwać zakończenia przezbrajania dywizji wojsk lądowych w nowe rakiety taktyczne R-70 i zwiększenie liczby z 3 do 4 wyrzutni w każdym związku. Ponadto w brygadach rakiet operacyjno-taktycznych następuje zwiększenie z 6 do 8 wyrzutni /R-300/ w każdym związku. Wymienione rakiety taktyczne i operacyjno-taktyczne mogą stosować również konwencjonalne ładunki kasetowe. Konstruowane są również ładunki jądrowe o zmniejszonej mocy wybuchu i istnieje możliwość stosowania pocisków jądrowych

do artylerii, np. 203,2 i 155 mm. Opłaczalnymi celami, na które mogą być wykonane artyleryjskie uderzenia jądrowe, stają się małe pododdziały, stanowiska i punkty dowodzenia, w tym również pododdziałów, a nawet pojedyncze środki ogniowe^{4/}.

Znacznie rozwinęła się i w dalszym ciągu rozwija się artyleria lufowa i rakietowa. Wojska państw NATO i Układu Warszawskiego wyposaża się w udoskonalone i nowe działa, w tym samobieżne oraz wyrzutnie rakiety. Nowo wprowadzoną artylerię cechuje między innymi coraz większy kaliber, donośność, celność i siła ognia^{5/}.

W wyposażeniu armii głównych państw NATO znajdują się lub znajdują się będą w najbliższej przyszłości, między innymi, udoskonalone działa od 105 do 203,2 mm, charakteryzujące się znaczną donośnością rzędu 15-30 i więcej km, celnością i wzrostem siły rażenia, np. w działach typu M-109. Ponadto armie te wyposażone są w wieloprowadnicowe wyrzutnie rakietowe /np. LARS, MLRS/. Wyrzutnie te są skutecznym środkiem rażenia celów powierzchniowych i wykorzystywane są również do ogniowego wsparcia piechoty i czołgów, niszczenia czołgów oraz zdalnego minowania narzutowego^{6/}.

W naszych siłach zbrojnych wprowadza się artylerię samobieżną/np. "Goździk"/ oraz zwiększa się liczbę dział i wyrzutni rakietowych w oddziałach i związkach. I tak w pułku zmechanizowanym w miejsce baterii haubic wprowadza się dywizjon artylerii samobieżnej /12 haubic - "Goździk"/, a w brygadach artylerii armat - dywizjon wyrzutni rakietowych /18 wyrzutni - BM-21/. Ponadto należy oczekiwać, że do wyposażenia wojsk w niedalekiej przyszłości zostaną wprowadzone samobieżne haubico-armaty 152 mm i haubice 203 mm o zasięgu do 40 km oraz wieloprowadnicowe wyrzutnie rakietowe 240 mm o zasięgu do 36 km.

Armie głównych państw NATO dokonują przebrojenia wojsk w zmodernizowane czołgi "Leopard" A-2 i A-3 oraz M-60A1, M-60A3 i XM-1, a także w doskonałe transportery opancerzone np. "Marder" i M-113A1. Wojska państw Układu Warszawskiego do wyposażenia wojsk wprowadzają czołgi T-72 i bojowe wozy piechoty. Nowo wprowadzany sprzęt pancerny charakteryzuje się między innymi dużą siłą ognia, znaczną odpornością na ogień przeciwnika, dużym zasięgiem działania, dużą ruchliwością i manewrowością, a także możliwością pokonywania przeszkód wodnych i prowadzenia działań w terenie skażonym oraz prowadzenia walki bez opuszczania bojowego wozu piechoty lub transportera opancerzonego przez pododdział piechoty^{7/}.

Dalszy rozwój i doskonalenie sprzętu pancernego prawdopodobnie będzie zmierzać przede wszystkim do zwiększenia prędkości, manewrowości i zasięgu działania, co może być osiągnięte w wyniku między innymi ulep-

szania wielopaliwowego silnika Diesla lub silnika gazowo-turbinowego i zmniejszenia ciężaru wozu bojowego. Dążyć się również będzie do zwiększenia siły ognia - głównie przez wyposażenie wozów bojowych w kierowane rakiety przeciwpancerne i doskonalsze armaty lub stosowanie uzbrojenia hybrydowego oraz dalsze doskonalenie systemów kierowania ogniem. Ząd zwiększenie odporności sprzętu pancernego na działanie ognia przeciwnika zamierza się osiągnąć między innymi przez doskonalenie opancerzenia rozproszonego lub typu "Chobham". Prócz tego rozwój i doskonalenie, głównie bojowych wozów piechoty, prawdopodobnie będzie zmierzać do uzyskania sprzętu zdolnego nawet do dokonywania przelotów na małych wysokościach^{8/}.

W armiach państw zachodnich, a także i w naszych siłach zbrojnych obserwuje się znaczne nasycenie^{9/} oraz dalszy postęp w zakresie rozwoju środków przeciwpancernych. Prócz indywidualnych środków przeciwpancernych do walki z środkami opancerzonymi wykorzystuje się armaty /wyrzutnie/ przeciwpancerne gwintowane i gładkolufowe, w tym samobieżne, o zdolności przebijania pancerza do 450 mm i skutecznej donośności rzędu 450-2000 m. Ponadto do walki z wozami bojowymi wykorzystywane są przeciwpancerne pociski kierowane, które mogą być przenoszone, montowane na pojazdach i śmigłowcach. Środki te charakteryzują się między innymi możliwością przebijania pancerza do 800 mm i zasięgiem do 4000 m oraz dużą celnością, dzięki zastosowaniu półautomatycznego przewodowego lub bezprzewodowego systemu kierowania oraz układu samonaprowadzenia^{10/}. Doświadczenia z ćwiczeń i wojny na Bliskim Wschodzie /1973 r./ wskazują, że przeciwpancerne pociski kierowane są bardzo skuteczne w walce ze środkami pancernymi i mogą one zadać straty w odcinkach przeciwnika w granicach ponad 50%^{11/}.

Należy przypuszczać, że dalszy rozwój środków przeciwpancernych pójdzie w kierunku uzyskania większych odległości skutecznego ognia i zdolności przebijania pancerza, zwiększenia prędkości lotu pocisku oraz celności strzelania. Związane celność ognia może być osiągnięta w wyniku stosowania między innymi laseru do naprowadzania pocisku na cel. Zwiększając ruchliwość i manewrowość należy liczyć się z tym, że środki przeciwpancerne będą montowane w szerokim zakresie na samobieżnych podwoziach, co w połączeniu z tymi środkami montowanymi na śmigłowcach zapewni większą niż dotychczas ich ofensywność oraz skuteczność poszukiwania i zwalczania wozów bojowych^{12/}.

Pomyślne wyniki prowadzenia działań bojowych przez wojska lądowe w dużym stopniu uzależnione będą od wygrania bitwy w powietrzu. Zadania te wykonują, oprócz lotnictwa, siły i środki obrony przeciwlotniczej

wojsk lądowych. Środki te są intensywnie rozwijane, doskonalone i w znacznych ilościach wprowadzone do wyposażenia ogólnowojskowych pododdziałów, oddziałów oraz związków taktycznych i operacyjnych. Doświadczenia z ćwiczeń oraz wojny w Wietnamie i na Bliskim Wschodzie w 1973r. wskazują, że kompleksowe wykorzystanie środków obrony przeciwlotniczej zapewni skuteczne zwalczanie środków napadu powietrznego przeciwnika, z zasady na każdej wysokości ich działania i zwykle w każdych warunkach atmosferycznych, a także w warunkach aktywnego i pasywnego przeciwdziałania radioelektronicznego przeciwnika^{13/}.

Cechą charakterystyczną wojsk obrony przeciwlotniczej jest duża ich rakietyzacja, mobilność, znaczne nasycenie środkami radioelektronicznymi oraz stosowanie zautomatyzowanych systemów wykrywania środków napadu powietrznego, dowodzenia siłami obrony powietrznej i kierowania środkami walki^{14/}.

Dotychczasowy kierunek rozwoju środków obrony przeciwlotniczej prawdopodobnie zostanie zachowany, jednak z większym zwróceniem uwagi na przeciwlotnicze pociski raketowe. Należy oczekiwać, że rozwój rakiet przeciwlotniczych będzie zmierzał w kierunku zwiększenia manewrowości, zasięgu i dokładności ognia, niezawodności i odporności na zakłócenie oraz możliwości rażenia celów na małych i bardzo małych wysokościach. Ponadto w zakresie obrony przed środkami napadu powietrznego staje problem opracowania środków i systemów zapewniających skuteczne zwalczanie: pocisków samosterujących "CRUISE" o dziesięciokrotnie mniejszym przekroju radiolokacyjnym /skuteczną powierzchnię odbijającą/ niż strategiczne rakiety drugiej generacji "Hound Dog", rakiet balistycznych oraz aparatów latających prawdopodobnie "niewidzialnych" przez istniejące systemy radiolokacyjne, budowanych w oparciu o technologię "Stealth"^{15/}.

Prócz naziemnych środków OPL i lotnictwa myśliwskiego do walki ze środkami napadu powietrznego i kosmicznego prawdopodobnie mogą być wykorzystane kosmiczne systemy: rozpoznania, wstępnego wykrywania startu rakiet balistycznych, łączności, wykrywania rakiet i innych kosmicznych środków rażenia oraz obrony przeciwkosmicznej /przeciwraкетowej/^{16/}.

Należy oczekiwać, że w przyszłości nastąpi dalszy wzrost znaczenia i udziału lotnictwa w operacji i walce^{17/}. Wynika to stąd, że lotnictwo jest wielozadaniowym środkiem walki i może w różnych warunkach niszczyć środki jądrowe, razić cele ruchome i stałe na lądzie, w powietrzu i na morzu. Ponadto może ono bezpośrednio wspierać walkę wojsk lądowych, przewozić drogą powietrzną ludzi, uzbrojenie i środki materiałowe oraz ułatwiać dowodzenie wojskami i prowadzić rozpoznanie.

Potrzeba zapewnienia wojskom lądowym większej manewrowości i bardziej

skutecznego bezpośredniego wsparcia walki oraz dużej oporatywności i ciągłości dowodzenia powoduje między innymi systematyczną rozbudowę lotnictwa wojsk lądowych. Wyraża się to przede wszystkim w ciągłym zwiększaniu /i poprawie jakości/ liczby śmigłowców o różnym przeznaczeniu w związkach ogólnowojskowych^{18/}. Ten środek walki, transportu, rozpoznania i dowodzenia - opancerzony, silnie uzbrojony, o dużych prędkościach i zdolnościach lotu z zasaady w każdych warunkach będzie w dalszym ciągu doskonałony i prawdopodobnie poszerzy się zakres zadań jakie on będzie mógł realizować^{19/}.

Lotnictwo operacyjne i taktyczne /frontowo/^{20/}, mimo że w przeszłości ponosiło niekiedy znaczne straty, np. w wojnie w Wietnamie i na Bliskim Wschodzie w 1973 r.^{21/}, to z uwagi na szeroki wachlarz zadań jakie jest zdolne wykonać, będzie w dalszym ciągu odgrywać ważną rolę i może w decydujący sposób wpływać na ostateczny wynik operacji. Uzyskanie więkzoj niż dotychczas skuteczności działozenia tego lotnictwa, zamierza się uzyskać między innymi przez: zwiększenie manowrowości; osiągnięcie zdolności wykonywania lotów bojowych w maksymalnie trudnych warunkach oraz na małych i bardzo małych wysokościach i przy różnych prędkościach; zwiększenie udźwigu; zastosowanie silniejszego uzbrojenia; zwiększenie celności rażenia i siły ognia, uniezależnienie od lotnisk, o długich pasach startowych i lądowania; stosowanie w szerszym zakresie i do różnych zadań bezpilotowych aparatów latających, a także wyposażenie w aparaturę radioelektroniczną i inne o różnorodnym przeznaczeniu^{22/}.

Lotnictwo strategiczne /dalekiego zasięgu/ przeznaczona jest głównie do wykonywania uderzeń jądrowych i prowadzenia rozpoznania strategicznego. Może ono stosować również ładunki konwencjonalne. Prócz uderzeń na głębokio zaplocze przeciwnika może ono także wykonywać zadania na rzecz wojsk operacyjnych, a nawet bezpośrednio wspierać ich działania, czego dowodzą przykłady z II wojny światowej i wojny w Wietnamie. Ze względu na duże możliwości bojowe lotnictwa strategicznego^{23/} rezultaty jego działalności będą wywierały znaczny wpływ na przebieg i końcowy wynik operacji. To również wydaje się, jest powodem, że ten rodzaj lotnictwa jest w dalszym ciągu rozwijany i doskonałony, o czym świadczy między innymi fakt przytępienia w Stanach Zjednoczonych do budowy nowego samolotu strategicznego bombowca B-1 oraz posiadanie przez inne państwa NATO średnich bombowców strategicznych^{24/}. W tym rodzaju lotnictwa zmio- rza się do osiągnięcia między innymi prędkości superdźwiękowej, a nawet kosmicznej oraz zwiększenia udźwigu i nieograniczonego zasięgu lotu.

Możliwość wybuchu wojny, nawet bez istnienia dłuższego okresu bezpośredniego zagrożenia lub z zaskoczenia, zmuszą będzie strony do w miarę

szybkiego przerzutu wojsk na front zewnętrzny, w tym również z kontynentu na kontynent^{25/}. Zadania te może wykonywać między innymi lotnictwo transportowe^{26/} ze względu na właściwości taktyczno-techniczne posiadanego sprzętu. Lotnictwo to może także zapewnić znacznie większą ruchliwość i manewrowość wojsk operacyjnych, między innymi przez przerzut drogą powietrzną, nawet na duże odległości, w głąb ugrupowania /terytorium/ przeciwnika, w krótkim czasie, trudnych warunkach i złożonej sytuacji, oddziałów i związków powietrznodesantowych lub ogólnowojskowych oraz wyrzucenie /wysadzenie/ ich jako desanty. Przyszłe operacje wymagać będą również dużych ilości i ciągłego zaopatrywania wojsk w różnorodne środki materiałowe i techniczne i to zadanie może także wykonywać lotnictwo transportowe.

Wyżej wymienione podstawowe grupy zadań, jakie może realizować lotnictwo transportowe, umożliwiają między innymi prowadzenie operacji w dużym tempie i na duże głębokości; wprowadzenie innych środków /np. śmigłowców/ nada jej zdecydowanie manewrowy charakter.

Specjalnie budowano lub odpowiednio do potrzeb przystosowane samoloty i śmigłowce wykorzystywane jako powietrzne punkty i stanowiska dowodzenia, jak należy przewidywać, w przyszłości znajdą szersze zastosowanie. Dależe doskonalenie i powszechne stosowanie powietrznych punktów i stanowisk dowodzenia jest możliwe dzięki zaletom jakie posiadają te środki, a głównie ich dużej ruchliwości i manewrowości oraz dużemu zasięgowi środków łączności. Środki te zapewniają zatem dowódcy i organom dowodzenia osiągnięcie między innymi wysokiej operatywności i utrzymania ciągłości dowodzenia.

Wzrost możliwości technicznych środków walki i manewrowy charakter operacji oraz złożone warunki prowadzenia działań zbrojnych spowodowały również nasycenie organów dowodzenia różnymi środkami i urządzeniami radioelektronicznymi. Jednocześnie wzrósł stopień zależności funkcjonowania systemów dowodzenia i kierowania środkami walki od stabilnej i efektywnej pracy różnych środków i systemów radioelektronicznych. Zatem wzrosła zależność wyników operacji i walki także od sprawności pracy systemów radioelektronicznych wykorzystywanych do dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki. Zależności te i uwarunkowania powodują ciągłe doskonalenie metod i sposobów walki radioelektronicznej oraz ochrony własnych środków i systemów radioelektronicznych.

Uzyskanie znacznych efektów bojowych, jakie osiągnięto w zakresie rozpoznania, zakłóceń, dywersji i rozpoznania radioelektronicznego, w wojnach lokalnych ostatnich lat /np. Indochiny^{27/}, Bliski Wschód/ spowodowało na niespotykaną dotąd skalę, intensyfikację prac naukowo-badaw-

czych i rozwojowych w celu doskonalenia i budowy nowych środków i urządzeń radioelektronicznych^{28/}. Środki te i urządzenia znajdują się obecnie, i są w dalszym ciągu, w dość dużych ilościach wprowadzane do wyposażenia rodzajów sił zbrojnych i wojsk.

Powszechne stosowanie środków radioelektronicznych w przyszłych działaniach zbrojnych, znacznie utrudni i jednocześnie wpłynie na wzrost wymagań wobec dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki. Utrudnienie oraz wzrost wymagań wobec dowodzenia i kierowania środkami walki wypływa głównie z potrzeb zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemów obiegu informacji w warunkach walki radioelektronicznej. Obieg informacji w tych systemach zapewniają przede wszystkim środki i urządzenia radioelektroniczne, na które może oddziaływać przeciwnik. Wszelkie zakłócenia w obiegu informacji oraz pozbawienie, chociażby czasowo, dowódców aktualnych i wiarygodnych informacji, względnie wprowadzenie do obiegu informacji fałszywych lub opóźniony przekaz informacji może dezorganizować dowodzenie albo doprowadzić do niewłaściwego użycia środków walki. Chodzi więc o to, aby uchronić i zabezpieczyć własne środki i systemy radioelektroniczne przed destrukcyjnym oddziaływaniem przeciwnika, a także efektywnie oddziaływać na jego czynne urządzenia oraz systemy dowodzenia i kierowania środkami walki.

Zmiany zachodzące w uzbrojeniu wojsk obejmują również broń chemiczną. Należy liczyć się z możliwością stosowania tej broni na przyszłym polu bitwy i walki, na co wskazują doświadczenia wojny w Wietnamie^{29/}, a także prowadzone prace naukowo-badawcze i rozwojowe oraz zgromadzenie znacznej ilości środków trujących o dużej sile obeszaladnienia i udoskonalonych urządzeń umożliwiających ich stosowanie - łącznie z amunicją binarną. Doskonali się także środki zapalające oraz urządzenia do ich wykorzystania - w celu uzyskania lepszych właściwości użytkowych /np. napalm i inne środki zapalające oraz zestawy miotaczy ognia/. Poszukuje się także nowych środków dymotwórczych i urządzeń do ich stosowania oraz sposobów ich wykorzystania, głównie na potrzeby maskowania, nawet w skali operacyjnej, osłony przed promieniowaniem cieplnym wybuchów jądrowych oraz maskowania przed rozpoznaniem radioelektronicznym.

Stosowanie broni chemicznej może spowodować między innymi większe rozmiary strat w stanach osobowych wojsk, czasową ich niezdolność do prowadzenia walki oraz skażenie znacznych obszarów terenu, sprzętu i środków materiałowych.

W latach siedemdziesiątych na Zachodzie zrodziła się myśl i przystąpiono do konstruowania broni o dużej celności i zdolnej do jednoczesnego niszczenia dużej liczby celów punktowych rozmieszczonych na znacznych

powierzchniach i odległościach. W wyniku tych prac, jak dotychczas, w armii USA zbudowano kilka systemów rozpoznawczo-uderzeniowych^{30/}. W skład każdego systemu, niezależnie od przeznaczenia, wchodzi: powietrzne środki rozpoznania, naprowadzenia uzbrojenia na cele, ośrodki kierowania i przetwarzania danych oraz środki rażenia z automatycznym radiowym naprowadzaniem na tor lotu do celu.

Cechą charakterystyczną jest między innymi i to, że elementy te rozmieszczone są na /lub nad/ własnym terenie oraz w znacznej odległości od linii styczności wojsk i od siebie. To również znacznie utrudnia zwalczanie tych systemów.

Zastosowanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i broni o dużej celności pozwala na realizację zasady natychmiastowego niszczenia wykrytego celu. Zatem systemy te pozwalają w pełnym wymiarze realizować zasadę "rozpoznaj i zniszcz". Osiąga się to dzięki samodzielnemu prowadzeniu rozpoznania i poszukiwania celów przez specjalne podsystemy i ich automatyczne sprzężenie z podsystemami naprowadzania na cele i rażenia /ogniowymi/.

Systemy rozpoznawczo-uderzeniowe wykorzystywane są - jak dotychczas - na szczeblach operacyjnych. Przewiduje się, że głównym zadaniem systemu do zwalczania celów grupowych i na dużej powierzchni /np. systemu rozpoznawczo-uderzeniowego "Assault Breaker"/ jest zwalczanie drugorzutowych związków taktycznych i zgrupowań wojsk o dużym składzie /np. 2-3 tysiące czołgów, BWP i innych środków walki/ wychodzących do uderzenia z głębi lub z rejonów wyjściowych. Przewiduje się, że użycie tych systemów będzie bardzo skuteczne, łącznie z zerwaniem uderzenia wojsk wychodzących do natarcia lub udaromnieniem wprowadzenia do bitwy związków taktycznych i operacyjnych, względnie wykonania przeciwuderzenia.

Wprowadzenie do wyposażenia wojsk wyżej wymienionych systemów pozwala w pełni stosować regułę głębokiego uderzenia ogniowego. Stawia to przed dowództwami nowe zadania. Zadania te wyrażać się będą między innymi w określeniu przedsięwzięć i sposobu ich realizacji. Może to uchronić wojska, znajdujące się jeszcze na znacznych odległościach od przeciwnika, od jego uderzeń. Ponadto dowództwo szczebla operacyjnego powinno, oprócz poszukiwania sposobów skutecznego wykorzystania własnych grup rozpoznawczo-uderzeniowych, dążyć do sprocyzowania jak najwłaściwszego wykorzystania skutków ich uderzeń.

Równolegle z wyposażeniem wojsk w systemy rozpoznawczo-uderzeniowe i broń o dużej celności będą one nasycane doskonałymi środkami - często tworzącymi systemy - rozpoznania i aktywnego naprowadzania środków walki /rażenia/ na obiekty i cele. Są to - już stosowane przez dowództwo

NATO - system rozpoznawczy AWACS^{31/} oraz bezpilotowe środki rozpoznania powietrznego znajdujące się w wyposażeniu DZ /DPanc/ typu "86"^{32/}.

Rozwój technicznych środków walki jest w dalszym ciągu bardzo wzmożony. Należy oczekiwać, że w przyszłości, być może pod koniec obecnego stulecia lub na początku XXI wieku, prawdopodobnie znajdzie zastosowanie na polu bitwy bardziej doskonała niż obecnie broń masowego rażenia - broń radiacyjna^{33/} i anihilacyjna^{34/} oraz broń o objętościowym działaniu wybuchowym drugiej i trzeciej generacji^{35/}, a także broń laserowa. Ponadto w tym okresie mogą znaleźć praktyczne zastosowanie w walce zbrojonej między innymi następujące środki i urządzenia: promy - wahadłowce - kosmiczne oraz inne obiekty umieszczone w przestrzeni kosmicznej; rakiety ziemia /woda/ - powietrze i powietrze-powietrze typu "dostrzec i zniszczyć"; rakiety ziemia /woda/ - ziemia /woda/ typu "wyszukać i zniszczyć"; zapewniające prawdopodobnie pełne, w stosunku do potrzeb, rozpoznanie pola bitwy /walki/ oraz 100% celność ognia i olbrzymią skuteczność w niszczeniu masowych celów rozmieszczonych na dużych powierzchniach w wyniku zastosowania specjalnych wieloładunkowych samonaprowadzających się na cel rakiet, bomb i pocisków artyleryjskich, zwanych na Zachodzie "dotkliwymi broniąmi"^{37/}; załogowe i bezzałogowe "niewidzialne" - przez istniejące obecnie systemy radiolokacyjne - pojazdy powietrzne^{38/}; powietrzno-kosmiczne wielozadaniowe pilotowane samoloty bombowe uzbrojone w bomby lub rakiety typu "kosmos-ziemia" oraz kosmiczne bomby orbitalne^{39/}.

W n i o s k i:

1. Burzliwy rozwój nauki i techniki oraz dalsza eskalacja zbrojeń wywarł i będzie wywierał w przyszłości zasadniczy wpływ na uzbrojenie sił zbrojnych. Zmiany w uzbrojeniu wojsk zazwyczaj zmuszają do doskonalenia lub poszukiwania nowych sposobów prowadzenia wojny, operacji i walki, a także metod dowodzenia wojskami i ich struktur organizacyjnych oraz wyszkolenia i wychowania stanów osobowych wojsk. Ponadto zmiany te powodują również określone przeobrażenia w treści dowodzenia oraz poszerzają zwykle zakres zadań dowódców.

2. Nowe o wysokich walorach taktyczno-technicznych i w dalszym ciągu doskonalone rakiety do przenoszenia broni jądrowej i ładunków konwencjonalnych, systemy rozpoznawczo-uderzeniowe, czołgi, bojowo wozy piechoty i inne pojazdy opancerzone, artyleria, środki przeciwpancerne i przeciwlotnicze oraz lotnictwo i inne techniczne środki walki umożliwiają między innymi: porażenie przeciwnika na całą głębokość jego ugrupowania w dowolnym i bardzo krótkim czasie; rozcinanie przeciwnika na części, okrę-

żanie ich i izolowanie oraz rozbijanie zwykle w dowolnym miejscu i czasie; prowadzenie działań zbrojnych wysoce manewrowych na duże głębokości, na znacznych szerokościach i w wysokim tempie oraz przedostawanie się w głąb ugrupowania i terytorium przeciwnika oddziałami lub związkami desantowymi i ogólnowojskowymi nawet już w pierwszych godzinach rozpoczęcia wojny; szybko i płynne przechodzenie z działań zaczepnych do obronnych i odwrotnie, a także nawiązywanie i prowadzenie bitwy /boju/ spotkaniowej. Powyższe powoduje, że dowódca i organa dowodzenia powinny w krótkim czasie zbierać i opracowywać duże ilości różnorodnych informacji o sytuacji i ciągle je aktualizować oraz szukać i wybierać jak najbardziej skuteczne sposoby użycia środków rażenia i podległych im wojsk, stosownie do sytuacji, a także umieć dokładnie i szybko przygotować operację /walkę/ i operatywnie reagować w czasie jej prowadzenia, w warunkach złożonej sytuacji operacyjno-taktycznej oraz ograniczonego lub skrajnie ograniczonego czasu. Ponadto dowództwo powinno zachować przede wszystkim ciągłość i skrytość dowodzenia, umieć właściwie przewidywać rozwój sytuacji, a jego pracę powinno cechować między innymi precyzyjność i terminowość.

3. Obrona przeciw środkom napadu powietrznego, a w przyszłości prawdopodobnie i kosmicznego, jest nierozłączną i bardzo ważną częścią składową walki zbrojnej. W tej walce będą uczestniczyć również środki OPL wojsk operacyjnych już od pierwszej chwili wybuchu wojny. Należy liczyć się również z możliwością wprowadzenia do wyposażenia wojsk operacyjnych doskonalszych środków OPL, w tym zdolnych do zwalczania środków napadu kosmicznego. To także poszerza zakres zadań dowództw wojsk operacyjnych, komplikuje ich realizację oraz zmusza do poszukiwania sposobów jak najbardziej skutecznego użycia sił i środków OPL i dowodzenia nimi.

4. Duże potrzeby w zakresie ogniowego porażenia przeciwnika ugrupowanego zazwyczaj na dużym obzearze, w tym ogniowego przygotowania i wsparcia walki wojsk, będą z zasady przerastać możliwości podległych oraz przydzielonych, wspierających sił i środków. Potrzeby te skłaniają dowódcę i organa dowodzenia do racjonalnego gospodarowania ogniem.

5. Duża zależność wyników działań zbrojnych od sprawności i stabilności pracy posiadanych środków i systemów radioelektronicznych stawia przed dowództwem nowe zadania. Zadania te sprowadzają się głównie do poszukiwania sposobu oraz planowania i organizowania skutecznego użycia środków walki radioelektronicznej, a także efektywnego zabezpieczenia własnych systemów /środków/ dowodzenia i kierowania przed oddziaływaniem przeciwnika.

6. Wprowadzenie do wyposażenia związków ogólnowojskowych śmigłowców

i innych aparatów latających o różnych możliwościach bojowych i dalsze zwiększenie ich ilości, oraz wzrost roli innych rodzajów lotnictwa spowodowało również znaczne poszerzenie zakresu zadań dowództwa, w tym przede wszystkim sztabu ogólnowojskowego.

7. Wzrost możliwości rażenia obiektów /celów/, z zasady w każdych warunkach i zwykle w dowolnym czasie, w wyniku użycia broni jądrowej lub konwencjonalnej, a także dość łatwe rozpoznanie między innymi, pracujących środków radioelektronicznych, stwarza duże prawdopodobieństwo niszczenia /obezwładniania/ stanowisk i systemów dowodzenia oraz systemów kierowania środkami walki lub ich części. Takie możliwości przysparzać będą duże trudności w zakresie między innymi utrzymania ciągłości i skrytości dowodzenia wojskami.

8. W wyniku dokonanych i w dalszym ciągu następujących zmian w wyposażeniu wojsk w techniczne środki walki nastąpiło i będzie zachodzić dalsze przewartościowanie informacji niezbędnych do dowodzenia. Ponadto wzrosła liczba i różnorodność danych koniecznych do podjęcia decyzji przez dowódcę oraz planowania i organizowania operacji. Jednocześnie skrócił się już i w dalszym ciągu prawdopodobnie ulegać będzie skracaniu czas, w jakim należy zrealizować wszystkie przedsięwzięcia dowodzenia.

9. Osiągnięcie przez wojska dużej ruchliwości i manewrowości, ciągle wzrost zakresu zadań organów dowodzenia oraz złożoność sytuacji i warunków, w jakich przyjdzie zadanie te realizować, powoduje między innymi potrzebę wyposażenia dowództw w techniczne środki dowodzenia zapewniające przede wszystkim: ruchliwość i manewrowość dorównującą wojskom; możliwość pracy w ruchu i terenie skażonym; utrzymanie ciągłej łączności; zbieranie i opracowanie dużej ilości informacji oraz ich przekazywanie w coraz to krótszym przedziale czasowym, a także opracowanie i rozmnażanie w krótkim czasie niezbędnych dokumentów bojowych. Ponadto środki te powinny być odporne na ogień nieprzyjaciela, łatwe do ukrycia /maskowania/ i zapewnić dogodne warunki pracy i odpoczynku.

2. PRZEWIDYWANY CHARAKTER OPERACJI I JEJĄ WPŁYW NA DOWODZENIE WOJSKAMI

Dotychczasowe osiągnięcia i dalszy wzrost możliwości bojowych wojsk oraz olbrzymie moce rażenia środków ogniowych sprawiają, że współczesne operacje charakteryzować się będą: zmasowanym użyciem broni jądrowej i kompleksowym wykorzystaniem konwencjonalnych środków rażenia, możliwością jednoczesnego rażenia i walki z przeciwnikiem - zwykle na całej głębokości jego ugrupowania oraz wzrostem znaczenia walki ogniowej; gwałtownymi zmianami sytuacji taktyczno-operacyjnej oraz znacznymi stratami w stanach oso-

bowych i technice wojennej; dużą ruchliwością i manewrowością wojsk; coraz większym zespoleniem i wzrostem współzależności działań zaczepnych, obronnych i innych oraz działań rodzajów sił zbrojnych, wojsk i służb, na lądzie, w powietrzu i na morzu; ciągłym skracaniem czasu planowania i organizowania operacji oraz reagowania organów dowodzenia na powstałe w toku jej prowadzenia sytuacje; wzrostem roli i znaczenia walki radioelektronicznej, rozpoznania, obrony przed środkami napadu powietrznego oraz techniczno-specjalnego i tyłowego zabezpieczenia operacji. Powyższe powoduje między innymi potrzebę stosowania różnych form i sposobów prowadzenia operacji, a przechodzenie od jednej formy i sposobu działań do innego, odbywać się będzie zwykle nagle oraz w bardzo złożonej sytuacji taktyczno-operacyjnej. Ponadto bitwy i walki będą zdecydowane i bezkompromisowe.

Z uwagi na to, że przedmiotem badań jest polowy system dowodzenia wojskami armii, w rozprawie charakteryzuje się operację armijną tylko w zakresie, który jest konieczny dla w miarę racjonalnego rozwiązania badanego problemu.

O p e r a c y j n e r o z w i n i ę c i e w o j s k a r m i i.
Operacyjne rozwinięcie wojsk armii może rozpocząć się przed wybuchem wojny lub w momencie jej wybuchu. W pierwszym wypadku operacyjne rozwinięcie wojsk, do momentu wybuchu wojny, realizowane będzie z zasady zgodnie z uprzednio opracowanymi planami i zwykle w dogodnych warunkach. W drugim wypadku operacyjne rozwinięcie wojsk - lub jego kontynuacja - będzie znacznie utrudnione.

Jeśli przeciwnikowi udałoby się wykonać zmasowane uderzenia jądrowe na terytorium naszego kraju lub skoncentrowane uderzenia środkami konwencjonalnymi na wybrane obiekty w sposób zaskakujący, wówczas należy przewidywać, że tylko część wojska armii, zwykle te oddziały, na które nie będą bezpośrednio wykonane uderzenia jądrowe, będą w stanie w sposób zorganizowany opuścić granizony i rozpocząć planowe działania. Natomiast te wojska, które będą obiektami uderzeń mogą w części przestać istnieć, a w części będą prawdopodobnie zmuszone w pierwszej kolejności przeprowadzić niezbędne prace ratunkowo-ewakuacyjne. W zależności od poniesionych strat, a także wykonania przez przeciwnika powtórnych uderzeń - prace te mogą trwać nawet do kilku dni. Ponadto, wobec ogromnych strat wśród ludności cywilnej oraz zniszczeń na obciążeniu kraju, nie można wykluczyć udziału części sił armii w usuwaniu ich skutków.

Złożone warunki, w jakich wojska armii będą prawdopodobnie realizowały zadania z chwilą wybuchu wojny, a także ciągle oddziaływanie środków walki radioelektronicznej nieprzyjaciela znacznie utrudnią dowodze-

nie. Utrudnienia te mogą być spotęgowane w wyniku niezczenia /obezwładniania/ dowództw różnych szczebli, garnizonowych i polowych stanowisk dowodzenia oraz stacjonarnych i polowych systemów łączności lub ich części.

W ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk armii należy przede wszystkim szybko przegrupować wojska rakietowe do wysuniętych pozycji stanowisk startowych. Oprócz tego wojska OPL i walki radioelektronicznej armii zazwyczaj będą uczestniczyć w operacji przeciwpowietrznej. Nie można wykluczyć także potrzeby udzielenia pomocy, łącznie z użyciem jednostek ogólnowojskowych rozlokowanych przy zachodniej granicy PRL, jednostkom lotniczym i wojskom sojusznicy walczącym w przodzie oraz biorącym udział w operacji powietrznej. Ponadto w sprzyjających warunkach, wydzielone wojska armii, a głównie wojska lotniczo, mogą również wziąć udział w operacji powietrznej.

Dowództwo armii wyżej wymienione i inne zadania, łącznie z przejmowaniem dowodzenia wojskami, będzie realizować zazwyczaj z jednoczesnym wydzieleniem się ze struktury organizacyjnej dowództwa okręgu wojskowego i przejściem na polowy system dowodzenia.

Jednym ze sposobów niedopuszczenia do uzyskania zeskoczenia przez nieprzyjaciela jest posiadanie sprawnego dowodzenia wojskami, w tym również w warunkach polowych. Aby to osiągnąć należy między innymi zapewnić dowództwu armii uzyskanie pełnej gotowości bojowej, i to z odpowiednim wyprzedzeniem w stosunku do wojsk. Współcześnie uzyskuje się to między innymi dzięki wprowadzeniu stanu gotowości bojowej "zagrożenie wojenne". Bowiem do tego stanu gotowości bojowej dowództwo armii powinno wydzielić się ze struktury organizacyjnej dowództwa okręgu wojskowego oraz przejść na polowy system dowodzenia i osiągnąć pełną gotowość do pracy^{40/}.

Zazwyczaj równolegle z osiągnięciem pełnej gotowości dowództwo armii uczestniczy w kierowaniu mobilizacyjnym rozwinięciem podporządkowanych jej wojsk. Udział dowództwa armii w kierowaniu mobilizacyjnym rozwinięciem wojsk wyraża się między innymi we wpływniu, wspólnie z dowództwem okręgu wojskowego, na wykonanie przez wojska wszystkich przedsięwzięć, stosownie do odpowiednich stanów gotowości bojowej. Ponadto dowództwo to zwykle uczestniczy we wprowadzaniu, stosownie do sytuacji i potrzeb, niezbędnych korekt do planu mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk.

Kierowanie i zapewnienie sprawnego przegrupowania wojsk armii, w warunkach realizacji przez przeciwnika głębokich uderzeń wymaga od dowództwa armii przede wszystkim ciągłej znajomości sytuacji, a zwłaszcza o wojskach i obszarze ich przegrupowania. Ponadto zobowiązane jest ono do organizowania przedsięwzięć zapewniających ciągłość marzu, łącznie z przobijaniem się związków i oddziałów na front zewnętrzny.

Dowództwo armii po otrzymaniu sygnału do rozpoczęcia przegrupowania oraz przekazaniu go wykonawcom, powinno kontrolować i wpływać na jego przebieg. Najczęściej kontroluje się czas przejścia wojsk przez punkty /linie/ wyjściowe i wyrównania oraz przekroczenia przez nie trudnych do pokonania rubieży i rejonów.

W ramach kontroli ustala się również stan i możliwości maszerujących wojsk oraz sytuację na drogach ich marszu. Oprócz organów służby porządkowo-ochronnej kontrolę prowadzą również kierownicze osoby funkcyjne dowództwa armii i oficerowie kierunkowi. Ponadto dowództwo armii dane o sytuacji i przebiegu przegrupowania otrzymuje przede wszystkim od dowództw podległych wojsk oraz organów kierowania i kontroli ruchem wojsk.

W wyniku wykonywania uderzeń ogniowych i działań nieprzyjaciela, przegrupowujące się wojska i organa dowodzenia mogą ponieść dotkliwe straty. Ponadto mogą powstać strefy skażeń, zniszczeń, zatopień i pożarów oraz może obniżyć się znacznie przejezdność na drogach przegrupowania, a także może ulec zniszczeniu większość obiektów komunikacyjnych, w tym głównie mostów. Również w poważnym stopniu może być zniszczony atakcyjny system łączności na obszarze przegrupowania wojsk. Prócz tego należy liczyć się z poważnymi stratami poniesionymi przez ludność cywilną oraz możliwością opuszczania przez nią miast i wyjęcia na drogi przegrupowujących się wojsk. Powyższe oraz wysadzenie desantów przez nieprzyjaciela, przede wszystkim na rubieżach rzek, może bardzo poważnie utrudnić, skomplikować, a niekiedy nawet zahamować na pewien okres przegrupowanie wojsk^{41/}.

W tych warunkach zadaniem dowództwa armii będzie odtworzenie zdolności bojowej porażonych wojsk oraz wykonanie przedsięwzięć zapewniających kontynuowanie marszu przez wojska nie porażone i jak najszybsze wznowienie marszu przez związki i oddziały, które zostały porażone przez nieprzyjaciela.

Należy zaznaczyć, że odtwarzanie zdolności bojowej powinno następować w pierwszej kolejności w wojskach rakietowych oraz w tych dywizjach i wojskach OPŁ, które mogą kontynuować marsz.

Trzeba podkreślić, że szczególnie ważnym zadaniem sztabu armii w tym okresie jest zapewnienie wykonania sprawnego manewru wojskami, a głównie tymi związkami i oddziałami, które przechodzą z drugiego do pierwszego rzutu oraz dla obojęcia lub pokonania stref skażeń i zniszczeń.

W toku przegrupowania wojsk duże trudności mogą wystąpić podczas pokonywania przeszkód wodnych i aglomeracji miejskich, miejsko-przemysło-

wych itp. rubieży /rajonów/. Oprócz zniszczenia mostów i przepraw na przeszkodach wodnych nieprzyjaciół może również na tych rubieżach wysadzić dosanty powietrzne. Ponadto w wyniku uderzeń jądrowych lub zorwania tam zbiorników wodnych mogą powstać obszary zatopień. W aglomeracjach miejskich i innych, w wyniku wykonania przez nieprzyjaciela uderzeń ogniowych, mogą powstać strefy zniszczeń i pożarów.

W takich wypadkach z zasady wzrasta zakres zadań, które trzeba wykonać i to zazwyczaj tylko przez część dowództwa armii, a ponadto zadania te nakładają się i potęgują^{42/}.

Podczas przegrupowywania szczególnego znaczenia nabiera utrzymywanie łączności i ścisła współpraca dowództwa armii z organami dowodzenia wojsk OPK i OTK oraz organami kierowania i kontroli ruchem wojsk. Ważne jest także utrzymanie ciągłego współdziałania wojsk wspierających z siłami i środkami obrony powietrznej i terytorialnej działającymi w obszarze, przez który wykonywany jest marsz. W tym celu z dowództwa armii, a z zasady z dowództwa WOPL, wysyła się zwykle przedstawicieli na SD korpusu OPK przez obszar, z którego będą przegrupowywać się wojska. W celu utrzymania łączności i współdziałania z innymi siłami zabezpieczającymi przegrupowanie wojsk dowództwo armii może wysłać również przedstawicieli oraz wykorzystywać przede wszystkim łączność stacjonarną, ruchome środki dowodzenia, a głównie PPD i inne śmigłowce.

Przed rozpoczęciem lub podczas przegrupowania wojsk armia może otrzymać zadanie wejścia do bitwy na innym niż planowano kierunku lub z ino planowanej rubieży. W takim przypadku, a także gdy marsz wojsk zostanie zakłócony, sztab armii między innymi opracowuje nowy plan przegrupowania wojsk albo wnosi niezbędne korekty do uprzednio opracowanego planu.

Z uwagi między innymi na znaczny zakres prac oraz ograniczony lub skrajnie ograniczony czas w jakim należy opracować lub zaktualizować plan przegrupowania, sztab armii powinien w pierwszej kolejności zaplanować i zorganizować przedsięwzięcia najpilniejsze i najważniejsze^{43/}, a następnie rozwiązywać pozostałe zagadnienia. Jak wskazują doświadczenia z ćwiczeń, prowadzonych między innymi w ASG WP, w takiej sytuacji znaczne usługi dla sztabu może świadczyć informatyka. Za jej pomocą mogą być wykonane między innymi kalkulacje niezbędne do opracowania planu przegrupowania wojsk armii lub jego aktualizacji. Warto podkreślić, że za pomocą emc kalkulacje te są wykonywane w czasie 3-4 godz.^{44/}.

Podczas przegrupowywania wojsk dowództwo armii powinno przedsięwziąć działania mające na celu stworzenie warunków zapewniających zorganizowanie wejścia wojsk do bitwy. Zazwyczaj równoległe z tym, po otrzymaniu dyrektywy, aktualizuje się uprzednio opracowany plan operacji armijnej lub wypracowuje się decyzję i opracowuje nowy plan.

Ze względu między innymi na złożoność sytuacji^{45/} i duży zakres prac jakie należy wykonać zazwyczaj w krótkim czasie, podczas zbliżenia się wojsk do rejonu wyjściowego i jego zajmowania, oraz w celu zapewnienia odpowiednich warunków wejścia do bitwy i przygotowania operacji, dowództwo armii powinno przede wszystkim:^{46/}

Po pierwsze - mieć odpowiednio wcześniej rozwinięte stanowisko dowodzenia w rejonie wyjściowym do operacji; stanowisko to zwykle przejmuje dowodzenie wojskami wchodzącymi do tego rejonu^{47/}.

Po drugie - utrzymywać ścisłą łączność między innymi ze sztabem wojsk prowadzących działania bojowe w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Do tych zadań mogą być wykorzystywane grupy operacyjne lub przedstawiciele wysłani na ich stanowiska dowodzenia^{48/}.

Po trzecie - realizować w pierwszej kolejności przedsięwzięcia zapewniające dogodne warunki wejścia armii do bitwy oraz zaplanowanie i zorganizowanie operacji.

Ponadto w okresie podchodzenia wojsk do rejonu wyjściowego dowództwo armii może przejmować dowodzenie nad nowo podporządkowanymi związkami, które będą organizowane zwykle z wojsk sojusznicznych. W celu realizacji tego zadania dowództwo armii wysyła zwykle grupę operacyjną do sztabu nowo podporządkowanej dywizji.

O p e r a c j a z a c z e p n a a r m i i. W operacji zaczepnej, w warunkach stosowania broni jądrowej, jej użycie, w tym również strategicznych środków jądrowych, będzie stanowiło podstawę wyboru określonego sposobu rozgromienia nieprzyjaciela. Natomiast w warunkach niestosowania broni jądrowej skuteczne działania zaczepno można będzie prowadzić przy uzyskaniu przewagi w siłach i środkach przynajmniej na wybranych kierunkach, ale zamiar użycia broni jądrowej wywrze określony wpływ między innymi na wybór kierunków uderzenia wojsk armii. Ponadto na wybór sposobu prowadzenia operacji zaczepnej wpływać będą między innymi: koncepcja przeciwnika prowadzenia wojny oraz skład, charakter działań i ugrupowanie jego wojsk; skład bojowy i możliwości wojsk armii; warunki fizyczno-geograficzne TDW i charakter kierunku operacyjnego; cel i zadania armii w ramach operacji zaczepnej frontu oraz sposób prowadzenia operacji przez szwadrony.

Prócz broni jądrowej, za jeden z głównych czynników wpływających na sposób prowadzenia operacji zaczepnej armii należy uznać charakter działań i położenie nieprzyjaciela, przy równorzędnym jakościowym i ilościowym wyposażeniu przeciwnych stron. Z doświadczeń minionych wojen wiadomo, że możliwość stawiania zorganizowanego oporu przez przeciwnika rośnie proporcjonalnie do ilości czasu jakim on dysponuje, od chwili za-

istnienie groźby uderzenia do momentu jego wykonania. Wiadomo również, że im bardziej zorganizowany jest opór nieprzyjaciela, tym większe siły i środki potrzebne są do jego pokonania. Na przykład dla uzyskania powodzenia w natarciu na obronę zawczasu przygotowaną, podczas drugiej wojny światowej tworzono co najmniej trzykrotną przewagę w siłach i środkach. Doświadczenia te wskazują także, że można rozbić przeciwnika siłami równorzędnymi, a niekiedy nawet mniejszymi, jeśli do momentu uderzenia nie zdążył on rozwinąć swoich wojsk i przyjąć odpowiedniego ugrupowania operacyjnego /bojowego/ oraz wykonać innych przedsięwzięć wchodzących w skład przygotowania operacji /walki/. Uwzględniając, że powyższe będzie miało miejsce również w ewentualnej przyszłej wojnie, wrzasta znaczenie między innymi czynnika czasu, ukrycia zamiaru sposobu prowadzenia operacji i uzyskania zaskoczenia.

Powważa się, że współcześnie i w przyszłości będą miały miejsce przede wszystkim bitwy powietrzno-lądowe. To, oraz możliwe sposoby prowadzenia operacji zaczepnej przez armię^{49/}, wskazują na potrzebę ciągłego doskonalenia przez dowództwa umiejętności przygotowania i dowodzenia wojskami podczas przechodzenia i prowadzenia operacji zaczepnej bezpośrednio z morzu. Bowiem takie działanie wojsk umożliwić będzie rozbijanie wojsk nieprzyjaciela częściami, zaskakiwanie ich, przejmowanie inicjatywy, a także uniemożliwi przeciwnikowi stawianie zorganizowanego oporu oraz zapewni osiągnięcie celu operacji w jak najkrótszym czasie i przy najmniejszych stratach własnych.

W operacji zaczepnej można porazić ogniem nieprzyjaciela na znacznej głębokości jego ugrupowania oraz w ślad za uderzeniami ogniowymi wykonać zdecydowane natarcie i jednocześnie rozбивać go na wybranych kierunkach lub w określonych rejonach /obszarach/. Jednocześnie rozbić nieprzyjaciela na znacznych głębokościach jego ugrupowania można osiągnąć, oprócz porażenia ogniowego, między innymi przez przerzut części wojsk lądowych drogą powietrzną na teren przeciwnika oraz wykorzystanie taktycznych desantów śmigłowcowych i wojsk powietrznodesantowych, a w operacji wzdłuż wybrzeża morskiego - wojsk desantowych. Ponadto wojska armii mogą w krótkim czasie przenosić walkę w głąb ugrupowania i terytorium nieprzyjaciela przez wykorzystywanie przede wszystkim luk w jego ugrupowaniu oraz śmiałe wprowadzanie w nie związków taktycznych i ich zdecydowane działanie nawet na duże głębokości i na znacznie oddalonych od siebie kierunkach. Wyrazem takich możliwości armii jest przewidywane wykorzystywanie między innymi operacyjnej grupy manewrowej i etocowanie działań rajdowych. Takie działanie wojsk umożliwi również tworzenie przewagi w siłach i środkach w bezpośrednim starciu z nieprzyjacielem w wybranym miejscu i czasie.

Przygotowanie i prowadzenie armijnej operacji zaczepnej, w złożonej sytuacji i przy określonych możliwościach wojsk przeciwnych stron, wymaga zapewnienia zgrania co do miejsca i czasu oraz operacyjno-taktycznego powiązania wspólnym zmiarem uderzeń przede wszystkim bronią jądrową, ogniem artylerii, lotnictwa i śmigłowcami bojowymi oraz związków pancernych i zmechanizowanych, a także wojsk desantowych i desantów taktycznych. Ponadto należy skoordynować działanie sił i środków zwalczających systemy rozpoznawczo-uderzeniowe nieprzyjaciela i jego środki napadu powietrznego oraz prowadzących walkę radioelektroniczną i innych - z wojskami uderzającymi. W realizacji tego zadania zasadniczą rolę spełnia sztab armii, który między innymi przygotowuje niezbędne dane do podjęcia przez dowódcę, decyzji a następnie na jej podstawie szczegółowo planuje i organizuje operację armijną oraz zapewnia wojskom warunki dla jej wykonania.

W kalkulacjach taktyczno-operacyjnych i czasowo-przestrzennych szczególnie znaczenie dla podjęcia decyzji i planowania operacji ma obliczenie i ocena przede wszystkim: stosunku sił i środków; przewidywanych efektów użycia broni jądrowej; potrzeb i możliwości artylerii, lotnictwa i śmigłowców bojowych; możliwości stworzenia zgrupowania uderzeniowego i jego zadań oraz wybór rubieży i czasu wejścia do bitwy; czasu, kierunków i rubieży wprowadzenia do bitwy oraz zadań operacyjnej grupy manewrowej i drugich rzutów; składu, czasu i rejonów działania oraz zadań desantów.

W praktyce zwykle oblicza się ilościowy stosunek sił i środków z uwzględnieniem kierunków natarcia oraz poszczególnych okresów operacji zaczepnej. Zakłada się również obliczanie ilościowo-jakościowego lub jakościowego stosunku sił i środków^{50/}. Dotychczasowe metody obliczania ilościowego i ilościowo-jakościowego stosunku sił i środków z wykorzystaniem odpowiednich wskaźników liczbowych, pomimo że wyniki obliczeń mogą budzić pewne zastrzeżenia, przyspieszają wykonanie tej czynności. Natomiast wnioski z ćwiczeń, między innymi "LATO-82" i prowadzonych w ASG WP wskazują, że przy wykorzystaniu odpowiedniego programu i elektronicznej maszyny cyfrowej obliczenia te mogą być wykonane w bardzo krótkim czasie - do kilkudziesięciu minut^{51/}.

Tworząc ugrupowanie operacyjne armii, sztab bacznie powinien zwrócić między innymi na stworzenie elementów ugrupowania, które w operacji mogą być użyte z przestrzeni powietrznej oraz prowadzić samodzielnie działania w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

Użycie części wojsk armii jako desantów wysadzonych na tyłach nieprzyjaciela jest "wydłużonym ramieniem" umożliwiającym zwykle w dowolnym czasie i miejscu między innymi: niaszczenie broni jądrowej oraz środ-

ków jej przenoszenia i systemów kierowania, a także elementów systemów rozpoznawczo-uderzeniowych; wykonanie uderzeń na nieprzyjaciela i rozbicie go lub związanie, względnie izolowanie; opanowanie i utrzymanie ważnych rubieży lub rejonów; dezorganizowanie dowodzenia i zaopatrywania wojsk nieprzyjaciela oraz niszczenie przede wszystkim elementów kierowania systemu OPL nieprzyjaciela.

Zdecydowanie manewrowy charakter operacji zaczepnej mogą nadać przede wszystkim te dywizje pancerne i zmechanizowane, które wykorzystując między innymi luki w systemie obrony i ugrupowaniu nieprzyjaciela i działanie desantów, rozwiną powodzenie w głąb, na oddzielnych oraz nawet znacznie oddalonych od siebie kierunkach i w dużych odległościach od sił głównych armii.

Przewiduje się również zwykle użycie dywizji pancernej jako operacyjnej grupy manewrowej /OGM/ do działania w głębi ugrupowania nieprzyjaciela^{52/}. Użycie OGM armii zmusza sztab do wykonania szeregu dodatkowych i niezwykle złożonych zadań^{53/}. Zwykle ograniczony czas w jakim należy zadania te wykonać, jest dodatkowym czynnikiem warunkującym wykorzystywanie programów i elektronicznej maszyny cyfrowej^{54/}.

Zakłada się, że w armii, oprócz rzutu lądowego, może wystąpić również rzut powietrzny przeznaczony do działań głównie w głębi ugrupowania i na tyłach nieprzyjaciela^{55/}. Rzut ten powinien ściśle współdziałać z rzutem lądowym armii oraz desantami i lotnictwem. Przerzut wojsk lądowych wchodzących w skład rzutu powietrznego w głąb ugrupowania nieprzyjaciela i efektywne ich działanie uzależnione jest przede wszystkim od stopnia obezwładnienia systemu OPL przeciwnika oraz ciągłego zaopatrywania ich w środki materiałowe i techniczne. Obezwładnienie tego systemu staje się jednym z zasadniczych przedsięwzięć taktyczno-operacyjnych i zadań sztabu armii^{56/}.

W wypadku gdy wojska nieprzyjaciela zdołają przygotować obronę na tak szerokim froncie, że jej obejście będzie niecelowe lub niemożliwe, armia zmuszona będzie do jej przełamania. Przełamanie, podobnie jak w przeszłości, jest najbardziej złożoną formą natarcia i wymaga zapewnienia zdecydowanej przewagi w siłach i środkach oraz szczególnie precyzyjnego przygotowania.

Przygotowanie przełamania obrony nieprzyjaciela wymaga rozwiązania przez sztab armii szeregu nadzwyczaj skomplikowanych przedsięwzięć. Sztab na podstawie wnikliwej oceny sytuacji, a głównie nieprzyjaciela, wojsk własnych i terenu, zarówno we wnioskach i propozycjach przedatawianych dowódcy, jak i w szogółowym planowaniu oraz organizowaniu przełamania powinien uwzględnić przede wszystkim:

- potrzeby i możliwości wojsk w zakresie ilości kierunków przełamania, a w przypadku gdy wystąpią dwa - trzy kierunki, możliwości ich połączenia w toku natarcia w jeden ogólny odcinek zapewniający przełamanie całego systemu obrony oraz rozwinięcia powodzenia w głąb i w kierunku skrzydeł;

- niezbędny czas i sposób ześrodkowania wojsk na odcinku lub odcinkach przełamania dla uzyskania pożądanego przewagi w siłach i środkach;

- potrzeby i możliwości armii w zakresie porażenia ogniowego nieprzyjaciela z uwzględnieniem osłony ogniowej podejścia i rozwinięcia zgrupowania uderzeniowego, ogniowego przygotowania ataku i ogniowego wsparcia ataku;

- potrzeby i możliwości skutecznej osłony wojsk przed oddziaływaniem systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i środków napaду powietrznego nieprzyjaciela;

- zakres i sposoby wykorzystania środków walki radioelektronicznej;

- możliwości i sposób współdziałania wojsk podczas podejścia, wejścia do bitwy i przełamania obrony nieprzyjaciela;

- niezbędny czas jaki jest konieczny dla przygotowania przełamania przez podległe dowództwa i wojska^{57/}.

Zdecydowany charakter działań oraz znaczne możliwości manewrowe i ogniowe walczących stron mogą spowodować, że wojska armii przejdą do działań zaczepnych i uderzą na nacierające wojska nieprzyjaciela. W tych warunkach sztab armii planując i organizując operację powinien między innymi uwzględnić również dużą elastyczność wojsk w zakresie przechodzenia z ugrupowania przedbojowego w bojowe. Powinien on także przewidzieć potrzebę wykonania uderzeń ogniowych na inne rejony niż planowano oraz natarcia wojsk pancernych i zmechanizowanych na inne kierunki niż zakładano i z nieplanowanych rubieży rozwinięcia. Ponadto sztab znaczną uwagę powinien zwrócić na potrzebę zorganizowania silnego ubezpieczenia wojsk.

Prowadzenie operacji na ZETDW związane jest także z potrzebą forsowania licznych przeszkód wodnych. Ponadto niezbędne jest także prowadzenie działań w rejonach zurbanizowanych. W jednym i drugim wypadku sztab armii zobowiązany jest również do bardziej szczegółowego niż w innych warunkach, zaplanowania i zorganizowania działań wojsk.

Planując forsowanie przeszkody wodnej i działanie wojsk w rejonie zurbanizowanym sztab armii zazwyczaj uwzględni dwa, a nawet i więcej niższych szczebli dowodzenia. Ponadto może on wskazywać sposoby przygotowania i prowadzenia działań przez pododdziały i specjalnie tworzone elementy ugrupowania bojowego. Wyrażać się to może między innymi potrzebą

opracowywania szczegółowych planów i innych dokumentów użycia i działania wojsk. Np. plan forsowania, grafik forsowania, plan porażenia ogniowego nieprzyjaciela w czasie forsowania, plan opanowania rejonu zurbanizowanego lub miasta, względnie jego część itp. Zatem aby to wykonać sztab najczęściej zmuszony będzie do dokonywania szczegółowej oceny sytuacji oraz drobiazgowych obliczeń i kalkulacji. Prócz tego wskazane jest aby sztab nie tylko uczestniczył, ale przede wszystkim zapewnił podwładnym warunki przygotowania działań. W tym celu może on między innymi: zorganizować i zabezpieczyć przeprowadzenie rekonesansu, zapewnić terminowe włączenie przydzielonych sił i środków i stworzenie jednolitych organizmów bojowych oraz spotkanie poszczególnych współwykonawców zadań bojowych i zorganizować współdziałanie.

Prowadzenie operacji w warunkach szczególnych wymaga także zwrócenia przez sztab armii specjalnej uwagi na organizację systemu stanowisk i punktów dowodzenia. Należy bowiem liczyć się z potrzebą wykorzystania PSD w szerszym zakresie niż w innych warunkach WPD i PPD oraz punktów obserwacyjnych.

Bitwa epotkaniowa. Obecne i wprowadzane w najbliższej przyszłości do wyposażenia wojsk środki walki umożliwiają osiągnięcie celu operacji w sposób zaczepny. Powyższe, a także koncepcja przeciwnika - głębokich uderzeń - daje podstawę do stwierdzenia, że bitwy spotkaniowe będą odgrywać bardzo dużą rolę i będą częstszym zjawiskiem, niż to miało miejsce w przeszłości^{58/}.

Bitwa spotkaniowa zazwyczaj rozpoczyna się gwałtownymi, i przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych stronom ilościami uderzeniami: jądrowymi, sił i środków powietrznych i lądowych, w tym także systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. Uderzenia te obejmą zwykle całe głębokości ugrupowania wojsk. Następnie, natychmiast w ślad za zmasowanymi uderzeniami jądrowymi oraz konwencjonalnych środków rażenia i środków walki radioelektronicznej, zwykle nastąpi desantowanie wojsk. Jednocześnie oddziały i związki taktyczne wojsk lądowych będą prowadzić działania, w tym boje spotkaniowe, często na oddzielnych kierunkach oraz przenikać na jak największe głębokości ugrupowania i na tyły przeciwnika. To powoduje, że bitwa spotkaniowa toczyć się będzie na znacznym obciążeniu, a także może dzielić się w czasie i w przestrzeni na wiele większych lub mniejszych, lecz z zasady bardzo dynamicznych, zaciętych i zwykle krótkotrwałych walk. Główną formą działań wojsk w bitwie spotkaniowej są starcia spotkaniowe, lecz mogą również wystąpić różne formy natarcia, obrony i podcigu.

Niezależnie od sytuacji i warunków w jakich może dojść do bitwy spot-

kaniowej, szczególnego znaczenia nabiera czynnik czasu. Zaś czas na przygotowanie bitwy będzie zazwyczaj skrajnie ograniczony. Podjęcie decyzji przez dowódcę armii i rozwiązanie pozostałych problemów dowodzenia przez sztab realizowane będzie nie tylko w ograniczonym czasie, lecz również na podstawie niepełnych i często wątpliwych danych. Takie działanie dowództwa armii jest konieczne aby przechwycić i utrzymać inicjatywę oraz narzucić nieprzyjacielowi własny styl walki^{59/}.

Dowodzenie wojskami i praca sztabu armii w tak skomplikowanych warunkach złożonej i często zmieniającej się sytuacji jest znacznie utrudnione i powinno cechować się głównie operatywnością, ciągłością i elastycznością oraz znacznym uproszczeniem. Sztab powinien zapewnić dowódcy w odpowiednim terminie niezbędne dane umożliwiające podjęcie decyzji, w tym głównie dla wykonania uprzedzających uderzeń jądrowych i ogniowych. Uderzenia te powinny być również ściśle powiązane w czasie i przestrzeni z uderzeniami środków walki radioelektronicznej oraz działaniem desantów, rzutu powietrznego i oddziałów wydzielonych. Stąd sztab powinien w pierwszym rzędzie i odpowiednio wcześniej zaproponować dowódcy obiekty i zgrupowania wojsk nieprzyjaciela oraz siły i środki, terminy i kolejność ich zniszczenia /obezwładnienia/, a także, zazwyczaj jednocześnie z tym, przygotować i zapewnić niezbędne warunki do wykonania uderzeń bronią jądrową i konwencjonalnymi środkami rażenia.

Równoległe z powyższym sztab realizuje inne przedsięwzięcia zapewniająco przede wszystkim stworzenie przewagi w wybranym miejscu i czasie oraz swobodę rozwinięcia i manewru siłom głównym armii. Tworząc przewagę sztab powinien uwzględnić między innymi możliwość uzyskiwania korzystnego stosunku sił i środków, nie tylko przez stworzenie przed rozpoczęciem bitwy zwartych ugrupowań uderzeniowych na niedużych powierzchniach, lecz również w wyniku koncentrycznego ich uderzenia na kolejne zgrupowania nieprzyjaciela. Stąd sztab tworząc ugrupowanie armii do bitwy spotkaniowej powinien uwzględnić przede wszystkim: konieczność uzyskania przewagi od samego początku bitwy i silnego uderzenia; zapewnienie dogodnych warunków manewru i jak najefektywniejszego wykorzystania skutków uderzeń broni jądrowej; zachowanie warunków bezpieczeństwa poszczególnym elementom ugrupowania, a głównie obrony przed bronią masowego rażenia; potrzebę zapewnienia dużej samodzielności poszczególnym oddziałom, związkom i zgrupowaniom oraz zachowania zdolności wykonywania uderzeń lub prowadzenia innego rodzaju działań całością sił armii, względnie poszczególnymi jej elementami ugrupowania operacyjnego w dowolnym kierunku i o każdym czasie.

W celu zapewnienia siłom głównym armii między innymi swobody rozwinię-

cia i manewru sztab planuje i realizuje szereg przedsięwzięć, a wśród nich rozpoznanie. Główny wysiłek rozpoznania powinien być skupiony przede wszystkim na wykrycie środków przenoszenia broni jądrowej, systemu dowodzenia i kierowania środkami walki oraz systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, zgrupowań śmigłowców i oddziałów szturmowych nieprzyjaciela, głównego zgrupowania jego wojsk oraz środków OPL i walki radioelektronicznej. Odpowiednio wcześnie zdobycie i zebranie tych danych jest również jednym z podstawowych warunków umożliwiających uprzedzenie nieprzyjaciela w wykonaniu skutecznych uderzeń ogniowych, uzyskaniu przewagi i uchwyceniu inicjatywy.

W miarę zbliżenia się wojsk do obozu bitwy sztab powinien poczynić niezbędne przedsięwzięcia mające na celu wzmocnienie obrony przeciwlotniczej. Główny wysiłek obrony przeciwlotniczej zazwyczaj skupia się na osłonie przede wszystkim wojsk rakietowych i artylerii, systemu dowodzenia oraz głównego zgrupowania wojsk armii i rejonów mających zasadnicze znaczenie dla ich przegrupowanie, a także rozwinięcia i wejścia do bitwy.

Zazwyczaj jednocześnie z tym sztab armii realizuje przedsięwzięcia zapewniające wojskom swobodę manewru i umożliwiające im rozbijanie nieprzyjaciela częściami. Ponadto organizuje się między innymi przeciwdziałanie tym wojskom nieprzyjaciela, które znajdują się lub mogą się znaleźć na drogach przesunięcia i na skrzydłach przegrupowujących się wojsk własnych. Aby to osiągnąć, prócz ogniowego porażenia nieprzyjaciela, sztab zazwyczaj planuje i organizuje między innymi:

- odpowiednio wcześniejsze wywołanie oddziałów wydzielonych głównie w celu wiązania części sił nieprzyjaciela, opanowania i utrzymania rubieży zapewniających dogodne warunki przesunięcia i wejścia do bitwy głównego zgrupowania armii;

- wysadzenie taktycznych desantów śmigłowcowych, szczególnie dla niszczenia środków napadu jądrowego nieprzyjaciela, jego systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz stanowisk i punktów dowodzenia, środków obrony przeciwlotniczej i walki radioelektronicznej lub izolowania pola walki, względnie opanowania i utrzymania rejonów zapewniających dogodne warunki wejścia wojsk armii do bitwy;

- użycie rzutu powietrznego, który może być wysadzony na znacznej głębokości ugrupowania nieprzyjaciela przede wszystkim w celu niszczenia środków napadu jądrowego, systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, systemu dowodzenia, środków obrony przeciwlotniczej oraz niedopuszczenia w obóz bitwy jego odwodów;

- wykorzystanie części sił i środków specjalnych dla wzmocnienia od-

Zatem sztab uwzględniając konkretnego nieprzyjaciela, rzeczywiste warunki i sytuację operacyjno-taktyczną powinien określić silne i słabe strony przeciwnika oraz sprecyzować i ustalić sposób działania wojsk dla zniewolenia silnych i maksymalnego wykorzystania jego słabych stron. Przechodząc do operacji obronnej i w toku jej prowadzenia sztab będzie przede wszystkim poszukiwał sposobów uzyskania przewagi nad nieprzyjacielem. Przewaga ta może być uzyskana między innymi przez stwarzanie nieprzyjacielowi niekorzystnych warunków i sytuacji operacyjno-taktycznej, w której zmęczony będzie do prowadzenia działań zaczepnych^{65/}.

Organizacja operacji obronnej w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, w rezultacie niepomyślnego przebiegu bitwy spotkaniowej lub w toku prowadzenia operacji zaczepnej, realizowana będzie z zasady w bardzo trudnych warunkach oraz niezwykle złożonej sytuacji operacyjno-taktycznej. Czas na przygotowanie obrony organizowanej w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem będzie zazwyczaj skrajnie ograniczony lub może go w ogóle nie być.

Należy uwzględnić to, że zwykle siły nieprzyjaciela będą przewyższały siły armii przechodzące do obrony. Ponadto przeciwnik będzie decydował o czasie rozpoczęcia natarcia i on wybierał będzie kierunek głównego uderzenia. Powyższe, a także szczególnie skomplikowana sytuacja operacyjno-taktyczna, jaka może powstać, bardzo utrudni przygotowanie obrony^{66/}.

Można liczyć się z tym, że szczególnie utrudnienia prawdopodobnie powstaną podczas organizowania systemu ognia i zapór, przyjmowania - stosownie do potrzeb obrony - ugrupowania operacyjnego oraz organizacji współdziałania, dowodzenia i zabezpieczenia operacji. Zatem w sztabie, obok bardzo krótkiego czasu realizacji zadań, następuje olbrzymie spiętrzenie prac. Zaś wnioski i propozycje potrzebne dowódcy do podjęcia decyzji oraz dane do planowania i organizowania operacji obronnej powinny być oparte na szczególnie dokładnych kalkulacjach taktyczno-operacyjnych i -czasowo-przestrzennych. Szczególnie dokładnie zazwyczaj kalkuluje się i ocenia: możliwości i formy prowadzenia natarcia przez nieprzyjaciela oraz jego prawdopodobne formy manewru; teren, zakres i sposoby wykorzystania jego właściwości obronnych; przygotowanie obrony, szczególnie przez związki taktyczne pierwszego rzutu; możliwości zorganizowania systemu ognia, w tym przede wszystkim przeciwpancernego i zapór inżynierskich; możliwości wykonania kontrprzygotowania; wykonanie przeciwdzierzenia drugim rzutem armii oraz manewr wojsk na zagrożone kierunki w toku prowadzenia bitwy obronnej^{67/}. Do realizacji tych zadań w szerokim zakresie należy wykorzystywać dostępne programy na elektroniczną maszynę

nę cyfrową. Np. obliczanie ilościowo-jakościowego stosunku sił; prognozowane efekty użycia broni jądrowej; przewidywane efekty i potrzeby w zakresie zwalczania środków pancernych przeciwnika.

Doświadczenia drugiej wojny światowej i ćwiczeń okresu powojennego wskazują między innymi, że efektywność dywizji pierwszorzutowych w obronie zależy przede wszystkim od czasu jakim dysponują na jej przygotowanie. Czas ten powinien zapewnić dywizji przede wszystkim zorganizowanie systemu ognia oraz wykonanie prac fortyfikacyjnych pierwszej kolejności.

Z oceny różnych uwarunkowań w jakich dywizja będzie przygotowywać obronę wynika, że powinna ona dysponować na jej organizację 6-7 godzinami^{68/}.

Sztab dla zapewnienia wojskom czasu niezbędnego na przygotowanie obrony powinien przede wszystkim dokonać oceny i kalkulacji możliwego czasu uderzenia nieprzyjaciela. Ponadto można przewidzieć stosowne przedsięwzięcia, których realizacja zapewni wojskom korzystne warunki przygotowania obrony^{69/}.

W planowaniu i organizacji systemu ognia, który jest fundamentem obrony, a którego podstawę stanowi ogień przeciwpancerny o charakterze ofensywnym, sztab powinien dążyć do kompleksowego wykorzystania wszystkich dostępnych środków rażenia w ścisłym powiązaniu z ogniem planowanym do wykonania na rzecz armii przez przełożonego wraz z systemem zapór inżynierskich, niszczeń i przeszkodami naturalnymi. Sztab dokonuje oceny i kalkulacji potrzeb, możliwości i przewidywanych efektów użycia środków rażenia przede wszystkim w celu porażenia nieprzyjaciela, zazwyczaj na prawdopodobnych kierunkach podejścia jego wojsk, w rejonach wyjściowych do natarcia oraz w czasie jego ataku przed przednim skrajem obrony i przeciwnika, który włamał się w głąb obrony.

W systemie ognia w operacji obronnej bardzo ważne znaczenie ma umiejętne zaplanowanie i zorganizowanie manewru ogniem, który zazwyczaj jest powiązany ze zwrotami zaczepnymi wojsk własnych. Ponadto powinien on umożliwić ześrodkowywanie w krótkim czasie wysiłku, zapewniającego realizację zasadniczych zadań, stosownie do wymagań sytuacji.

W wypadku gdy sytuacja oraz posiadane siły i środki umożliwiają to, armia może organizować i wykonać kontrprzygotowanie. W ramach przygotowania kontrprzygotowania sztab zazwyczaj konkretyzuje, stosownie do możliwości armii i założonego celu, które związki taktyczne /związek taktyczny/ i jakie obiekty nieprzyjaciela oraz w jakim czasie zostaną porażone, a także zapewnia zebranie niezbędnych danych.

Aby kontrprzygotowanie przyniosło oczekiwane rezultaty powinno być wszechstronnie przygotowane, a uderzenia ogniowe będzie pełnym zasoko-

zeniem dla nieprzyjaciela. Stąd sztab wspólnie, głównie z dowództwem WR1A i dowództwem wojsk lotniczych armii, powinien również stworzyć warunki i czas na zgrupowanie odpowiedniej ilości WR1A, a także pododdziałów czołgów, pododdziałów wyposażonych w bojowe wozy piechoty oraz pododdziałów przeciwpancernych pocisków kierowanych, wydzielić niezbędną ilość śmigłowców bojowych i lotnictwa wsparcia, a ponadto przygotować zmasowane uderzenia ogniowe. Prócz tych przedsięwzięć sztab zwykle organizuje rozpoznanie skutków wykonanego kontrprzygotowania.

Jeżeli, zgodnie z zamiarem dowódcy armii, kontrprzygotowanie połączone jest z uderzeniem wojsk własnych przed przednią skraj obrony, wówczas sztab powinien szczególnie dokładnie zaplanować i zorganizować jego wykonanie. Do zasadniczych problemów, które należy rozwiązać można zaliczyć między innymi: sprecyzowanie celu uderzenia wojsk przed przednią skraj obrony i obiektów ich ataku; określenie sił i środków do realizacji tego zadania oraz sposobu, czasu rozpoczęcia i prowadzenia przez nie działań oraz zorganizowanie współdziałania, dowodzenia i zabezpieczenia działań^{70/}.

Podczas planowania i organizowania przeciwuuderzenia, oprócz powszechnie rozpatrywanych zagadnień, sztab szczególnie wnikliwie powinien ocenić możliwości wykorzystania przez nieprzyjaciela zespołu rozpoznawczo-uderzeniowego i minowania narzutowego w celu udaremnienia wyjścia i wykonania przeciwuuderzenia przez drugorzutowy związek taktyczny. Rozpatrując powyższe powinno się również przewidzieć odpowiednie siły i środki oraz sposoby uniemożliwiające skuteczne wykorzystanie przez nieprzyjaciela tych środków walki. Ponadto sztab powinien skupić znaczną uwagę na zapewnieniu prowadzenia skutecznej walki radioelektronicznej, ze szczególnym uwzględnieniem obrony radioelektronicznej własnych systemów dowodzenia i kierowania środkami walki oraz przeciwdziałania technicznym środkiem rozpoznania nieprzyjaciela. Oprócz tego pożądane jest dokonanie ocen i kalkulacji dotyczących możliwości wykonania manewru siłami i środkami z kierunków pasywnych na kierunki szczególnie zagrożone.

W celu uzyskania zaskoczenia nieprzyjaciela w wykonaniu przeciwuuderzenia sztab, oprócz maskowania, zazwyczaj organizuje przeciwdziałanie rozpoznaniu nieprzyjaciela, a także może przewidywać wykonanie przeciwuuderzenia w miejscu i czasie oraz w sposób najmniej oczekiwany przez nieprzyjaciela.

x

x

x

W n i o s k i:

1. Operacyjne rozwinięcie wojsk wymagać będzie wykonania przez dowództwo armii, zazwyczaj w krótkim czasie, szeregu skomplikowanych przedsięwzięć w warunkach złożonej i szybko zmieniającej się sytuacji na ziemi, w powietrzu i eterze. Realizacja tych przedsięwzięć może być jeszcze bardziej utrudniona przez zdecydowane oddziaływanie nieprzyjaciela. W tym okresie dowództwo armii powinno aktywnie, ciągle i bezpośrednio brać udział w kierowaniu wojskami podczas osiągnięcia przez nie pełnej gotowości bojowej i przegrupowania. Zadania te wykonuje ono przy ścisłej współpracy z dowództwem okręgu wojskowego i innymi organami dowodzenia rozmieszczonymi na obszarze kraju.

2. Dowództwo armii, oprócz wydzielenia się z dowództwa okręgu wojskowego okresu pokojowego i przejścia na polowy system dowodzenia oraz kierowania operacyjnym rozwinięciem wojsk, we współdziałaniu z organami dowodzenia wojsk OPK, będzie zazwyczaj organizować i kierować działaniem wojsk biorącym udział w operacji przeciwpowietrznej i powietrznej. Ponadto może ono, przy ścisłej współpracy z organami dowodzenia wojsk OTK, organizować walkę z desantami nieprzyjaciela oraz realizować inne przedsięwzięcia zapewniające płynne i szybkie wyjście wojsk na front zewnętrzny.

3. Oddziaływanie nieprzyjaciela na przegrupowujące się wojska i jego działanie na froncie zewnętrznym lub zmiana zadania operacyjnego armii powodować będą potrzebę wnoszenia korekt do planu przegrupowania i organizacji marszu wojsk lub opracowania nowego planu. Zaś sztab armii wykonywał to będzie zwykle w warunkach ciągle zmieniającej się sytuacji oraz w ograniczonym lub skrajnie ograniczonym czasie.

4. Przygotowanie operacji armijnej /bitwy spotkaniowej/ realizowane będzie z zasady podczas wykonywania przez wojska uprzednio otrzymanych zadań oraz w warunkach silnego i wszechstronnego oddziaływania nieprzyjaciela na wojska armii, dużej niejasności i częstych zmian sytuacji, a także ograniczonego lub skrajnie ograniczonego czasu. Wpływa to między innymi na konieczność odpowiednio wcześniejszego osiągnięcia i zachowania przez dowództwo armii dużej sprawności i ciągłości dowodzenia oraz wzrost znaczenia przewidywań rozwoju sytuacji. W tych warunkach sztab armii powinien być zdolny do jednoczesnego rozwiązywania wielu zadań, a szczególnie: zapewnienia dowódcy warunków do szybkiego podjęcia decyzji i przekazania zadań wykonawcom, kierowania działaniami podległych wojsk, zapewnienia dogodnych warunków przygotowania działań przez wojska i ich wejścia do bitwy, organizacji uzupełnienia zaopatrzenia wojsk oraz przejmowania dowodzenia nad nowo podporządkowanymi związkami /oddziałami/.

Prócz tych zadań sztab powinien przygotować i zapewnić warunki zorganizowania współdziałania i przeprowadzenia rekonesansu przez dowódcę armii.

5. Czas na przygotowanie operacji, a zwłaszcza bitwy spotkaniowej i operacji obronnej, może być maksymalnie ograniczony, lub niekiedy okres przygotowawczy może nie występować. Zatem zanim zaistnieje możliwość nawiązania bitwy spotkaniowej lub konieczność przejścia do obrony, sztab armii - na podstawie przewidywań rozwoju sytuacji - powinien tak zorganizować dowodzenie, aby podwładni wiedzieli co mają robić do czasu otrzymania zadania bojowego. A po powzięciu decyzji przez dowódcę sztab powinien przede wszystkim: jak najszybciej przekazać zadania bojowe podwładnym, uzgodnić współdziałanie wojsk, zorganizować zabezpieczenie działań oraz przywrócić /jeżeli zostało naruszone/ lub stosownie do potrzeb i możliwego rozwoju sytuacji, zorganizować dowodzenie.

6. Planowanie i organizowanie operacji /bitwy spotkaniowej/ będzie realizowane zwykle etapami i w różnym stopniu szczegółowości, z uwzględnieniem przede wszystkim stopnia pilności i ważności realizowanych zadań. Najdokładniej i najszybciej sztab powinien opracować te zadania, które wykonywane są w pierwszej kolejności. Zadania realizowane w następnej kolejności i w dalszych etapach operacji, opracowuje się zazwyczaj najpierw ramowo, a następnie uszczegóławia w miarę rozwoju i wyjaśniania sytuacji.

7. Olsbrzymie możliwości bojowe wojsk oraz dalsze doskonalenie form i sposobów prowadzenia operacji wpływają - i prawdopodobnie będą powodować w przyszłości - na zmiany dotyczące zakresu i treści zadań realizowanych przez dowódcę i sztab armii. Ponadto powodować to będzie ciągle skracanie czasu przygotowania operacji i reagowania na sytuacje w toku jej prowadzenia. Zatem istnieje obiektywna konieczność wykorzystywania w dowództwie armii - do czasu wyposażenia go w połowy zautomatyzowany system dowodzenia - dostępnych programów i elektronicznej techniki obliczeniowej.

3. WZROST WYMAGAŃ W ZAKRESIE DOWODZENIA WOJSKAMI

Możliwość rozpoczęcia wojny zmasowanymi uderzeniami jądrowymi lub tylko konwencjonalnymi środkami rażenia, wykonanymi w sposób zaskakujący powoduje, że wojska i ich organy dowodzenia muszą zawsze zachować odpowiednio wysoki stopień gotowości bojowej.

Potrzeba zapobieżenia skutkom takiego uderzenia oraz wykonania natchemnatowego uderzenia odwetowego, a także zapewnienia sprawnego przejęcia dowodzenia wojskami wydzielonymi na front zewnętrzny powoduje, że

ich organa dowodzenia powinny przede wszystkim:

- po pierwsze, zawsze posiadać wysoką gotowość bojową i z zasady wyższą od gotowości utrzymywanej w wojskach;
- po drugie, być wszechstronnie wyszkolone, posiadać przewidziane danymi stanami osobowe, zbrane i wyposażone w techniczne środki dowodzenia o wysokiej sprawności oraz zdolne do włączenia się do dowodzenia wojskami w momencie wybuchu wojny;
- po trzecio, dostatecznie szybki i bezkolizyjnie wydzielać się ze struktury organizacyjnej dowództw okresu pokojowego.

Ponadto na jakość dowodzenia wpływać będzie, jak nigdy dotąd, umiejętność władczyego przewidywania przez dowódcę i sztab rozwoju sytuacji operacyjno-taktycznej^{71/}. W wyniku przewidywań prowadzonych na podstawie, między innymi, wnikliwej i ciągłej oceny niekiedy cząstkowych informacji o nieprzyjacielu i terenie, a nawet o wojskach własnych, należy określić przede wszystkim możliwe zmiany w charakterze i przebiegu przyszłych działań bojowych oraz wynikające z nich konsekwencje dla dowodzenia wojskami. Należy liczyć się z tym, że w przyszłości znaczne usługi na rzecz przewidywania i lepszego poznania zjawisk i procesów pola bitwy /walki/ może oddać również symulacja komputerowa i komputerowe gry wojenne^{72/}. Stąd zastosowanie w polowych systemach dowodzenia systemów i podsystemów zautomatyzowanych z odpowiednią biblioteką programów na elektroniczne maszyny cyfrowe, oprócz innych oczywistych korzyści, prawdopodobnie zapewni znaczne zbliżenie przewidywań do przyszłych stanów rzeczywistych.

Przygotowanie i prowadzenie operacji w warunkach stosowania broni masowego rażenia i innych o dużych możliwościach technicznych środków walki zmieni prawdopodobnie nie tylko jej charakter, ale również postawi przed dowódcami i organami dowodzenia wszystkie szczeble jakościowo wyższe wymagania. Wzrost wymagań w zakresie dowodzenia wojskami wynika między innymi z potrzeby przygotowania operacji i reagowania na różne sytuacje podczas jej prowadzenia, w warunkach znacznie już ograniczonego i w dalszym ciągu, jak należy oczekiwać, ograniczenia czasu, braku pełnych i aktualnych informacji o przeciwniku i wojskach własnych, dynamicznie i często zmieniających się sytuacji oraz zniszczenie /obezwładnienie/ części lub całych systemów dowodzenia. W pracy omawia się operatywność, ciągłość i skrytość dowodzenia. Są to wymagania, które - zdaniem autora - mają zasadniczy wpływ na sprawność realizacji zadań dowodzenia.

O p e r a t y w n o ś ć d o w o d z e n i a. Przewidywany charakter operacji oraz złożone warunki jej przygotowania i prowadzenia wpły-

wagę na wzrost, niewspółmierny do przeszłości, znaczenia operatywności dowodzenia.

Aby wymóg ten był należycie spełniony dowódca i organa dowodzenia każdego szczebla powinni wykonać wszystkie przedsięwzięcia dowodzenia w takim czasie, który umożliwi sprawne, kosztem jak najmniejszych strat i w pożądanym terminie, wykonanie zadania bojowego przez podległe wojska. Drugą stroną operatywności dowodzenia jest jego wysoka jakość. Pośpiech i powierzchowne wykonywanie kalkulacji operacyjno-taktycznych i obliczeń czasowo-przestrzennych oraz opracowywanie innych zagadnień w procesie dowodzenia dla zyskania czasu może wyrządzić niepowetowane straty. Krótki czas i dokładność w przyszłej operacji będą czynnikami decydującym. Walka o godziny, a nawet o sekundy^{73/} oraz duża dokładność będą prawdopodobnie jednymi z najważniejszych zadań dowodzenia^{74/}. Osiągnąć to można między innymi przez organizowanie i sprawne działanie systemu rozpoznania, systemu informacyjnego i łączności, stosowanie racjonalnych metod podejmowania decyzji, przekazywania wykonawcom zadań bojowych oraz planowanie i organizowanie operacji we właściwym czasie^{75/}, a także wyposażenie dowództw w wysokowydajne techniczne środki dowodzenia, łącznie z elektroniczną techniką obliczeniową i urządzeniami transmisji danych.

Kolejny problem, który wywiera wpływ na operatywność dowodzenia to prawo i obowiązek podejmowania decyzji oraz jej treść. Chodzi o to czy w warunkach gdy wzrósł znacznie zakres dowodzenia - przy jednoczesnym skracaniu czasu jego realizacji - dowódca będzie musiał i mógł decydować o wszystkim i zawsze.

Wydaje się, co również potwierdza praktyka, że dowódca nie jest w stanie rzeczywiście zawsze o wszystkim decydować. Zatem między innymi łatwiej potrzeba nadania uprawnień zastępcom dowódcy, kierowniczym osobom funkcyjnym oraz dowódcom /szefom/ rodzajów wojsk i służb w zakresie podejmowania decyzji co do użycia podległych im wojsk lub realizacji innych przedsięwzięć leżących w ich kompetencji. Podatąw podejmowania decyzji przez tych oficerów powinna być głównie całościowa decyzja dowódcy lub jego zamiar. Takie prawo i odpowiedzialność oficerów za powzięte decyzje nie będzie przeczyc zasadzie jednoosobowego dowodzenia, lecz może stworzyć bardziej realne warunki dla dowódcy, aby mógł rozwiązywać problemy najważniejsze^{76/}.

C i ą g ł o ś ć d o w o d z e n i a w przyszłej operacji nabiora zupełnie nowej treści i znaczenia. W operacji nie może mieć miejsca nawet czasowa utrata dowodzenia. W przeszłości czasowa utrata dowodzenia wywoływała zazwyczaj pewne komplikacje, lecz z zasady nie wywierała de-

cydującego wpływu na przebieg, czy też końcowy rezultat operacji. Obecnie utrata dowodzenia chociażby na bardzo krótki czas, a niekiedy nawet chwilowa jego dezorganizacja, może przesądzić o wynikach operacji.

Stosowanie środków reżenia o wielokrotnionej sile niezczenia, dużym zasięgu i prawie że o stuprocentowej celności oraz grup dywersyjnych, desantów i powszechne wykorzystywanie środków walki radioelektronicznej i innych urządzeń elektronicznych, znacznie utrudni utrzymanie ciągłości dowodzenia. Ponadto zgodnie z zasadami i zadaniami rozpoznania sił zbrojnych głównych państw NATO, system dowodzenia, a przede wszystkim stanowiska dowodzenia, należą do grupy zasadniczych obiektów, które powinny być w pierwszej kolejności wykryte i umiejscowione w terenie^{77/}. Dane z doświadczeń uzyskanych w czasie ćwiczeń Śląskiego i Pomorskiego Okręgu Wojskowego, przeprowadzonych w latach 1976-1978 wskazują, że współczesne środki rozpoznania nieprzyjaciela, szczególnie radioelektronicznego, pozwalają wykryć niemal 100% stanowisk i punktów dowodzenia oraz około 70-80% pojedynczych środków, kierunków i sieci radiowych w czasie nie przekraczającym 2-3 godzin od momentu rozpoczęcia pracy organów dowodzenia^{78/}.

Ponadto każdy system dowodzenia jest bardzo wrażliwy na różnorodne zakłócenia. Zakłócenia pracy systemu dowodzenia mogą być spowodowane w wyniku jego zniszczenia /obezwładnienia/ lub w rezultacie użycia przez nieprzyjaciela środków walki radioelektronicznej, a nawet niewłaściwego wykorzystania własnych urządzeń radioelektronicznych. Trudność w utrzymaniu ciągłości dowodzenia wynika również z dużego tempa prowadzenia działań bojowych, znacznej przestrzeni, na której prowadzona jest operacja, długiego czasu znajdowania się stanowisk dowodzenia w ruchu oraz występowania znacznych uciążliwości w zakresie zdobywania, zbierania i przesyłania aktualnych informacji o sytuacji.

Ciągłość dowodzenia osiąga się głównie przez: organizowanie oraz ciągłe funkcjonowanie dostatecznej ilości stanowisk dowodzenia i węzłów łączności; zapewnienie żywotności systemu dowodzenia; utrzymanie nieprzerwanej łączności z podwładnymi, przełożonym i współdziałającymi wojskami; odpowiednie urzutowanie, rozmieszczenie i przesuwanie stanowisk dowodzenia; meldowanie przełożonym o sytuacji oraz informowanie o niej podwładnych i sąsiadów.

Jednym z wielu lecz niezmiernie ważnym czynnikiem decydującym o możliwości zachowania ciągłości dowodzenia jest żywotność systemu dowodzenia. Rozpoznanie stanowisk i punktów dowodzenia oraz określenie ich miejsc rozmieszczenia z dużą dokładnością, przy obecnie stosowanych środkach rozpoznania jest dość łatwe^{79/}.

Duży zasięg i olbrzymia moc niszczenia współczesnych środków rażenia oraz krótki czas, jaki jest potrzebny do ich użycia, pozwala zniszczyć /obezwzględnić/ każde wykryte stanowisko dowodzenia, niemalże natychmiast po rozpoznaniu. Ponadto duża wrażliwość stanowisk, punktów dowodzenia i węzłów łączności na ogień oraz znaczna ich ociążalność powoduje, że stają się one obiektami /celami/ dość łatwymi do niszczenia /obezwziednienia/.

Zapewnienie żywotności systemu dowodzenia osiąga się między innymi przez odpowiednie jego zabezpieczenie. To z kolei zmniejsza skutki oddziaływania ogniowego, radioelektronicznego i bezpośredniego uderzenia nieprzyjaciela, a tym samym zapobiega i w określonym stopniu obniża straty w ludziach i środkach dowodzenia oraz skraca przerwy powstające w dowodzeniu. Drugim ważnym składnikiem wpływającym na żywotność systemu dowodzenia jest organizacja jego pracy. Organizacja pracy systemu dowodzenia ma na celu utrzymanie ciągłości pracy osób funkcyjnych oraz organów i technicznych środków dowodzenia. Kolejnym czynnikiem zapewniającym żywotność systemu dowodzenia jest właściwość umożliwiająca jego odtwarzanie bezpośrednio w rejonie działań bojowych, w przypadku zniszczenia lub naruszenia.

S k r y t o ś ć d o w o d z e n i a polega na zachowaniu w tajemnicy przed przeciwnikiem wszystkich przedsięwzięć dotyczących działalności wojsk i całego systemu dowodzenia.

Przestrzeganie i praktyczna realizacja skrytości dowodzenia jest jednym z podstawowych warunków uzyskania zaskoczenia oraz umożliwia uchwycenie i utrzymanie inicjatywy w operacji.

Skrytość dowodzenia osiąga się głównie przez maskowanie operacyjne i bezpośrednie wojsk i ich przedsięwzięć, a także stanowisk i punktów dowodzenia oraz systemu łączności. Prócz tego skrytość dowodzenia osiąga się przez bezwzględne przestrzeganie przepisów o ochronie tajemnicy. Posiadanie przez nieprzyjaciela znacznie rozbudowanych sił i środków rozpoznania wielokrotnie jego możliwości rozpoznawania stanowisk i punktów dowodzenia, węzłów łączności i innych elementów systemu dowodzenia. Z drugiej strony każde stanowisko dowodzenia, które uruchomi swoje środki radioelektroniczne na nadawanie jest z zasady nie do ukrycia. Ponadto każda informacja przekazana za pomocą środków radioelektronicznych może być przechwycona przez nieprzyjaciela.

Powyższe wskazuje, że w celu zachowania skrytości dowodzenia należy także do wyposażenia organów dowodzenia powożecznie wprowadzić urządzenia do automatycznego kodowania i szyfrowania informacji przekazywanych za pomocą technicznych środków łączności oraz ograniczyć wykorzystywa-

nie środków radiowych i radioliniowych, a zwłaszcza w okresie przegrupowywania wojsk i przygotowywania operacji, a także maksymalnie skracać czas ich pracy. Istotne znaczenie dla ekrytyości dowodzenia ma również praca pozornych stacji nadawczo-odbiorczych oraz organizowanie pozornych stanowisk dowodzenia.

x

x

x

W n i o s k i:

1. Do szeregu warunków umożliwiających uzyskanie zaskoczenia przez wojska własne, a także zapobiegających możliwości uzyskania zaskoczenia przez przeciwnika, należy zaliczyć przewidywanie, operatywność i ekrytyość dowodzenia oraz utrzymanie stale w wysokiej gotowości bojowej dowództwa wszystkich szczebli dowodzenia i ich zdolności do natychmiastowego i ciągłego dowodzenia. Ponadto dowództwo szczebla operacyjnego powinno również być zdolne do jednoczesnego i bezkolizyjnego wydzielenia się z dowództwa okresu pokojowego oraz przejścia na polowy system dowodzenia.

2. Wysoka jakość dowodzenia wojskami armii zależy między innymi od sprawności podejmowania decyzji i jej rozwinięcia w plan operacji oraz zorganizowania działań. Wydaje się, że celowo jest przebadać procesy decyzyjne oraz zakres, treść i stopień szczegółowości decyzji. Ponadto wskazane jest poddać badaniom potrzebę i celowość opracowywania przez sztab armii tak znacznej ilości dokumentów oraz ich treść, mając na uwadze, między innymi, duże ich znaczenie dla przygotowania operacji i dowodzenia wojskami w czasie jej prowadzenia, a także zazwyczaj ograniczony czas, brak środków ułatwiających wykonanie graficznych dokumentów bojowych i ich reprodukcję.

3. Wzrost wymagań wobec dowodzenia wpływa na potrzebę, między innymi, doskonalenia obecnie wykorzystywanych i budowy nowych, bardziej doskonałych technicznych środków dowodzenia, łącznie z intensyfikacją prac w zakresie automatyzacji polowych systemów dowodzenia i kierowania środkami walki.

Przypisy do rozdziału I

- 1/ Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, Warszawa 1975, s. 220-231; B. Kołodziejczak, Co będzie jutro?, Warszawa 1976, s. 100-107.
- 2/ Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, MON, Sztab Generalny WP, Warszawa 1980, s. 28, 39, 40; Marriott J., The Crusade, The Army Quarterly and Defence Journal, 1977, nr 4, s. 399-404.
- 3/ Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Generalny WP, Warszawa 1980, s. 142, 143, Schemat 26.
- 4/ Przewidywany rozwój uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1975-80, Sztab Gen. WP, Warszawa 1974; Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, wyd. cyt. s. 110-113; K. Szaraki, Zmilitaryzowane ładunki jądrowe, MON, Warszawa 1981.
- 5/ Powyższe zamierza się osiągnąć między innymi przez:
 - zastosowanie do wyrzutni rakiетowych głowic typu kasetowego;
 - wyposażenie pocisków w dopalacze /napędy rakiетowe/;
 - zastosowanie w pociskach zapalników zbliżeniowych;
 - powiększenie ciężaru ładunków miotających i prędkości początkowej pocisku;
 - skonstruowanie amunicji paliwowo-powietrznej /o objętościowym działaniu wybuchowym/;
 - skonstruowanie lekkich podwozi i spanserzenia artylerii samobieżnej przez zastosowanie lekkich stopów metali;
 - wyposażenie dział w dodatkowe silniki manewrowe i dostosowanie ich do transportu środkami lotnictwa;
 - modernizację przyrządów celowniczych;
 - automatyzację systemów rozpoznania i przygotowania danych do prowadzenia ognia oraz kierowania ogniem i strzelania.Studium zmian i kierunków rozwoju sił zbrojnych NATO, Sztab Gen. WP, Zarząd II, Warszawa 1974;
Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, MON, Warszawa 1975, s. 110;
Kolesnikow Ju., Bozprirasy ob'emnogo wzyrywa, Zarubieżnos woennos obozrenie, 1980 r., nr 8, s. 23-25;
Wywiad z zastępcą ministra obrony USA, Williamem J. Perryem, Tygodnik U.S., News and world report z 8.09.1980 r.
- 6/ Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, wyd. cyt., s. 108-110; Kompendium sił zbrojnych państw NATO, MON, Warszawa 1983, s. 43-82, 152-153; płk B. Bidziński, Kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją zmechanizowaną /pancerną/ w polu, ASG WP, Warszawa 1976, s. 139-140.
- 7/ Osiągnięto w wyniku między innymi:
 - zastosowanie gładkiej lufy armatniej 120 mm, laserowego celownika - dalmierza, stabilizatora armaty, przyrządu noktowizyjnego i elektronicznego przelicznika balistycznego;
 - wyposażenia sprzętu pancernego w przeciwpancerne pociski kierowane i środki OPL;
 - uzupełnienia pancerza dodatkowymi płytami lub stosowania opancerzenia tzw. rozproszonego, względnie pancerza zwanego "Chobham";
 - zmniejszenia wymiarów, a głównie wysokości;
 - wmontowanie systemów zadymiania, urządzeń filtru-wentylacyjnych oraz czynników sygnalizatorów bezpieczeństwa pożarowego;
 - stosowania silników Diesla, które mogą pracować na różnych rodzajach paliwa, a także doświadczalnie silników gazowo-turbinowych,

co zwiększyło ruchliwość i manewrowość czołgów o 25% w stosunku do II wojny światowej, Kompedium sił zbrojnych państw NATO, wyd. cyt. s. 160-162; Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, wyd. cyt. s. 112-113; Studium zmian i kierunków rozwoju sił zbrojnych NATO, Sztab Gen. WP, Zarząd II, Warszawa 1974; Grisin M. Tanki: segodnja i zawtra, Krasnaja Zvezda, 1978 r. nr 252, 256, 270; Wiktorow E., Zapadnogermanski tank "Leopard 2", Zarbeżnoe woennoe obozrenie, 1980 r. nr 8, s. 37-40.

- 8/ Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, wyd. cyt. s. 113-115.
- 9/ Np. batalion zmechanizowany dywizji amerykańskiej stacjonującej w Europie ma w wyposażeniu 62, a DZ 354 wyrzutni pocisków ppanc. Kompedium sił zbrojnych państw NATO, wyd. cyt. s. 43. W naszym wojsku wprowadza się do uzbrojenia PPK drugiej generacji oraz zwiększa się ich liczbę. Batalion piechoty w miejsce 2 PPK otrzymuje 5 "Fagot", a Gappanc DZ - jedną baterię PPK w ilości 9 wyrzutni.
- 10/ Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 150.
- 11/ Worobow J.N., Ognewoe porażenie protivnika w operacji i boju, Wojennaja Myśl, 1980, nr 10, s. 35-44.
- 12/ Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, wyd. cyt. s. 108; Wywiad z zastępcą ministra obrony USA, Williamem J. Perryem, Tygodnik US, News and world report z 8.09.1980 r.
- 13/ B. Kołodziejczak, E. Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, WIH, Warszawa 1979, s. 134-151, 236-237; B. Kołodziejczak, Co będzie jutro? MON, Warszawa 1976, s. 27-28; Myśl Wojskowa 11/74, s. 104-108.
- 14/ Np. 1/ W naszej armii na echczoblu frontu wyatępuje między innymi brygada rakiet plot "KRUG" - 9 baterii, w każdej armii i DPanc - pułk rakiet plot "KUB" po 5 baterii, a w każdej DZ - pułk rakiet plot "OSA" - 4 baterie. Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Gen. WP, Warszawa 1980, s. 141-142.
2/ Każda DZ i DPanc NRF ma pułk artylerii plot, w którym jest między innymi 36 przenośnych zespołów pocisków plot "Redeye". Amerykańskie DP/DZ/ posiada 24 samodzielnych wyrzutni pocisków plot "Chaparral" i 67 przenośnych zespołów pocisków plot "Redeye", zaś DPanc - 24 wyrzutnie pocisków plot "Chaparral" i 72 zespołów pocisków plot "Redeye". Kompedium sił zbrojnych państw NATO, wyd. cyt. s. 43 i 55.
- 15/ Sawonko W., Osobennosti borby s krylatymi raketami, Wostnik protivodusznoj obrony, 1981, nr 1 s. 75-77; B. Kołodziejczak, Co będzie jutro? wyd. cyt. s. 27; Biuletyn Informac. 2/129/, Sztab Gen. Warszawa 1979, s. 25, 31-38.
- 16/ B. Choche, J. Koczmarek, Wojna i doktryna wojenna, MON, Warszawa 1980, s. 195-197, 199-201.
- 17/ Np. korpus armijny Stanów Zjednoczonych może być wspierany 220-280 samolotami, korpus armijny RFN, Wielkiej Brytanii, Belgii i Holandii - do 190 samolotami, a dywizja pierwszego rzutu - od 110 do 140 samolotami na dobę. Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 111.
- 18/ Obecnie:
 - armie ogólnowojskowe WP posiadają po jednym pułku lotnictwa wojsk lądowych - 92 śmigłowce, w tym 32 śmigłowce bojowe;
 - 5/7/KA Stanów Zjednoczonych w rppanc ma 85 śmigłowców, w tym 40 szturmowych, zaś każda DZ i DPanc ma 175 śmigłowców, w tym 42 ppanc. Ponadto w siłach zbrojnych Stanów Zjednoczonych stacjonujących w Europie Zachodniej występuje brygada śmigłowców ppanc, w której jest 340 śmigłowców, w tym 157 śmigłowców szturmowych i 61

- wielozadaniowych. Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 32, 33, 43 i 54;
- 1/2,3/KA /NZ/ posiada dowództwo lotnictwa sił lądowych, które dysponuje między innymi 166 śmigłowcami, w tym 56 ppanc. Tamże s.64;
 - 1 KA/WB/ ma pułk śmigłowców, w którym jest 24 uzbrojonych i wielozadaniowych śmigłowców, tamże s. 72;
 - przewiduje się, że amerykańska DPanc typu "86" będzie etatowo posiadała brygadę śmigłowców ppanc, a w niej między innymi 146 śmigłowców, w tym 50 śmigłowców szturmowych i 30 wielozadaniowych, tamże s. 45 i 46.
- 19/ Por. B. Kołodziejczak, Co będzie jutro? s. 27, 30; B. Kołodziejczak, E. Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, s. 231.
- 20/ Do lotnictwa operacyjnego i taktycznego /frontowego/ zaliczono lekkie bombowce, myśliwce taktyczne, lotnictwo myśliwsko-bombowe, samoloty szturmowe, myśliwsko-szturmowe i rozpoznawcze.
- 21/ B. Kołodziejczak, E. Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, s. 136-137; 215-220. Myśl Wojskowa 11/1974, s. 101.
- 22/ Możliwości bojowe i skuteczność działania lotnictwa wyrażać się będzie między innymi w:
- wykonywaniu lotów bojowych i pokonywaniu systemu OPL przeciwnika na wysokościach od 50 do 25.000, a nawet do 35.000 m. Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 146-147; Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, s. 119. B. Kołodziejczak, E. Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, WIH, Warszawa 1979, s. 185-186;
 - wykonywaniu lotów bojowych o prędkościach poddźwiękowych /np. samolot szturmowy A-10A i naddźwiękowych /np. samolot myśliwko-szturmowy F-16/. Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 147; Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, s. 119;
 - udźwigu ładunku bojowego do 13.600 kg /np. F-111A,E,D,F/. Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 146 i 147;
 - stosowaniu bomb jądrowych i konwencjonalnych, pocisków powietrze-ziemia, powietrze-powietrze i działek 20 lub 30 mm. Tamże s. 146 i 147;
 - osiągnięciu prawie 100% celności ognia w wyniku zastosowania telewizyjnego i laserowego układu kierowania bombami /np. bomba "Walleys I i II", HOBOS oraz KMU - 351A/B, KMU-370B/. B. Kołodziejczak, E. Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, s. 202 i 203;
 - wykonywaniu uderzeń za pomocą samonaprowadzających się na cel pocisków i bomb odpalanych z samolotu w odległości do 18 km /np. pocisk kierowany "Shirke", "Standard", "Bullpup"/- a bomby typu "Wakaye" - do 50 km od obiektu ataku. Tamże, s. 198-200;
 - wykorzystywaniu zwiększonej siły rażenia w wyniku zastosowania amunicji o objętościowym działaniu wybuchowym /np. bomby kasetowej BLU-73 i CBU-55/B/, J. Kolesnikow, Boesprapasy obemnego wzorywa, Zarubieżnoe woenne obozranie nr 8, 1980, s. 23-26;
 - zastosowaniu samolotów pionowego startu i lądowania /np. Harrier, Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 147.
- 23/ Np. bombowiec strategiczny B-52 rozwija prędkość 1040 km/h, ma zasięg 17.000 km i pułap praktyczny 16.700 m. Jest on uzbrojony w 20 rakiet typu powietrze-ziemia ALCM lub SRAM /zasięgu 300 km/ wyposażone w głowice jądrowe, rakiety przeciwdziałania radiowego /o zasięgu do 370 km/ oraz w karabiny maszynowe i armaty 20 mm. Nowy bombowiec strategiczny B-1 będzie prawdopodobnie miał prędkość lotu do 2500 km/h i będzie wyposażony w rakiety z głowicami jądrowymi klasy powietrze-ziemia /SCAD-zasięg około 1500 km lub Cruise Missiles - rakiety krążące - o zasięgu ponad 3000 km/. Kompedium sił zbrojnych państw NATO, s. 146; Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w

- sztuce wojennej, s. 118; B. Kołodziejczak, Co będzie jutro?, s. 24.
- 24/ Np. Wielka Brytania typu Vulcan B.Mk.2, Buccaneer; Francja Mirage IV A.
- 25/ Kompendium sił zbrojnych państw NATO, załącznik 22.
- 26/ Do tego rodzaju lotnictwa zaliczono superciężkie i ciężkie, strategiczne oraz taktyczne i lekkie samoloty transportowe.
- 27/ B. Kołodziejczak, E. Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, s. 207-212.
- 28/ B. Kołodziejczak, Co będzie jutro?, s. 25; płk dr H. Piekarski, Założenia i zasady walki radioelektronicznej, część I, ASG WP, Warszawa 1980, s. 5-7.
- 29/ B. Kołodziejczak, E. Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, s. 181-182, 468-470.
- 30/ Np. 1. System rozpoznawczo-uderzeniowy PLSS. Przeznaczony jest głównie do zwalczania celów naziemnych - źródeł promieniowania elektromagnetycznego - radiostacji i stacji radiolokacyjnych wojsk OPL i OPK. System ten może rozpoznawać i niszczyć cele na szerokości 500 i głębokości /od linii styczności wojsk/ do 500 km.
2. System rozpoznawczo-uderzeniowy "Assault Breaker". System ten przeznaczony jest do zwalczania grupowych celów pancernych, opancerzonych i innych, rozmieszczonych nawet na znacznych odległościach w głębi ugrupowania przeciwnika. Odległość rażenia jest zależna między innymi od zasięgu rakiety z kasetową głowicą bojową zastosowanej w systemie. Np. kierowana rakietą balistyczna operacyjno-taktyczna T22 i T16 zapewnia rażenia na odległość 150-200 km. Zgodnie z założeniami ładunek bojowy jednej rakiety powinien razić kompanię czołgów, zaś jedna bateria może zniszczyć DPanc.
3. System rozpoznawczo-uderzeniowy "AXE" przeznaczony jest do niszczenia lotnisk.
- Ponadto przewiduje się, że wykorzystanie podsystemu rozpoznania z systemu "Assault Breaker" w poważnym stopniu wpłynie na doskonalenie środków artyleryjskich. I tak np. już obecnie opracowywane są kasety pocisków artyleryjskich 203 mm, "Sadara" i rakiety do wyrzutni MLRS z głowicą kasetową, wypełnione amunicją przeciwpancerną samonaprowadzającą się na cele. Płk W.W. Afiłow, Rozwój broni o dużej celności i perspektywy stworzenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych w Stanach Zjednoczonych, Myśl Wojskowa nr 10/1983, s. 94-102.
- 31/ Powietrzny system ostrzegania i kontroli /AWACS/ - jest to samolot "E-3A Sentry" wyposażony między innymi w:
- urządzenia radarowe pozwalające obserwować ziemię i przestrzeń nad nią w promieniu 450 km przy locie samolotu na wysokości 9-10 km;
 - elektronikę z komputerem IBM 4P i CC-1 o szybkości przetwarzania informacji i 100 000 operacji na sekundę;
 - 13 systemów łączności zapewniających łączność z innymi samolotami AWACS będącymi w locie, naziemnym SD wojsk lądowych i lotnictwa oraz z samolotami bojowymi znajdującymi się w powietrzu;
 - system zbierania i przetwarzania danych dotyczących samolotów przeciwnika oraz najlepszego sposobu ich atakowania;
 - aparaturę do obserwacji ruchu wojsk lądowych.
- 32/ Kompendium sił zbrojnych państw NATO, s. 45 i 46.
- 33/ Broń radiacyjna oparta jest na technice laserowej. Umożliwia rażenie celów np. samolotów naddźwiękowych, raket i pocisków kierowanych z prędkością równą prędkości światła.
- 34/ Broń anihilacyjna posiadać będzie prawdopodobnie 1000 razy większą moc rażenia od tej, która powstaje przy reakcji jądrowej.

- 35/ Moc rażenia tej amunicji równa jest prawdopodobnie dolnej granicy rażenia jakie powstaje przy reakcji minimalnych ładunków jądrowych, Kolesnikow Ju., Boepripasy ob'emnogo wzorywa, Zarubieźnoe woennoe obozrenie, 1980, nr 8, s. 23-26.
- 36/ B. Kołodziejczak, Co będzie jutro?, s. 25; Wywiad z zastępcą ministra obrony USA, Williamem J. Perryem, Tygodnik U.S. News and world report z 8.09.1980 r.
- 37/ Zamierza się osiągnąć między innymi w wyniku zastosowania mikroelektroniki i techniki laserowej, Wywiad z zastępcą ministra obrony USA, ... z 8.09.1980 r.
- 38/ Tamże.
- 39/ B. Chocha, J. Kaczmarek, Wojna i doktryna wojenna, MON, Warszawa 1980, s. 198.
- 40/ Takie działania dowództwa armii założono w ćwiczeniu "LATO-78", "WIOSNA-80", "SOJUZ-81", "LATO-82" i "LATO-84".
- 41/ Np.1. W ćwiczeniu "LATO-72" nieprzyjaciel rozpoczął działania wojenne wykonaniem na obszar PRL 147 uderzeń jądrowych. Według kalkulacji przejezdność na drogach przegrupowania wojsk zmniejszyła się o 33%, a zniszczone 70% mostów na przeszkodach wodnych obniżyło przepustowość dróg o około 40-50%, zaś w ćwiczeniu "SOJUZ-75" założona ilość wykonanych uderzeń jądrowych obniżyła przepustowość dróg o 60-70%. Wykonane kolejne 32 uderzenie jądrowe jeszcze bardziej skomplikowało sytuację - powstały bowiem rozległe strefy skażeń. Ponadto wysadzone przez nieprzyjaciela desanty powietrzne na Odrze i Nysie bardzo poważnie utrudniły przegrupowanie wojsk. Wojska przegrupowujące się poniosły również znaczne straty. W wielu jednostkach sprzęt był w pełni sprawny, lecz brakowało załóg i kierowców do jego obsługi. W niektórych dywizjach i pułkach uległy zniszczeniu SD i rzuty tyłowe. Płk K. Nożko, Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej, ASG WP, Warszawa 1977, s. 171.
2. W ćwiczeniu "WIOSNA-80" przyjęto: "Zachodni" w D o 4.00 ... wykonują zmasowane uderzenie z powietrza, zwłaszcza na system dowodzenia, ..., węzły komunikacyjne "Wschodnich", w tym również pojedynczymi rakietami "PERSHING-2" z ładunkami konwencjonalnymi ... Siły lotnicze prowadzą operację powietrzną. Uczestniczą w niej samoloty B-52 uzbrojone w pociski samosterujące "CRUISE" z ładunkami konwencjonalnymi oraz w bomby paliwowo-powietrzne. Wykonują one uderzenia na ..., węzły komunikacyjne i przegrupowujące się wojska "Wschodnich". Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Generalny WP, Warszawa 1980, s. 16-17.
- 42/ W przyjętej sytuacji sztab armii powinien przede wszystkim: ustalić stan mostów i innych przepraw, a w przypadku ich zniszczenia - uzgodnić z siłami OTK terminy i miejsce ich uruchomienia lub do tych zadań wydzielić siły i środki z wojsk przegrupowujących się; wydzielić niezbędne siły, które wspólnie z wojskami OTK powinny rozbić te części desantu nieprzyjaciela, które uniemożliwiają utrzymanie ciągłości marszu; ustalić granice stref zniszczeń i pożarów oraz możliwość ich pokonania; rozpoznać drogi marszu, ewentualnie wyznaczyć nowe oraz wybrać obejścia i objazdy; rozpoznać i wyznaczyć rejonny ewentualnego zatrzymania wojsk oraz drogi zejścia i wyjścia z tych rejonów; wnieść niezbędne korekty do planu przegrupowania.
- 43/ Do zadań tych można zaliczyć przede wszystkim: opracowanie lub zaktualizowanie planu przegrupowania co najmniej na najbliższy dzień marszu wojsk i postawienie im nowych zadań, przeprowadzenie rozpoznania nowych dróg marszu, organizację służby porządkowo-ochronnej

na nowych drogach marszu oraz przemanowrowanie wojsk na nowe drogi marszu.

- 44/ Ćwiczenie szkieletowe Nr 300/Sz "Operacja zaczepna armii" i główne Nr 302/G "Organizacja i prowadzenie operacji zaczepnej armii", program ROØ 1.
- 45/ Nadzwyczaj złożona sytuacja może powstać w wojskach armii w wyniku realizacji przez nieprzyjaciela między innymi koncepcji głębokich uderzeń ogniowych i wykorzystania do tego celu przede wszystkim zespołów rozpoznawczo-uderzeniowych.
- 46/ Do zasadniczych zadań sztabu armii w omówionym okresie przegrupowania wojsk można zaliczyć przede wszystkim:
- rozpoznanie rejonu wyjściowego wojsk armii i kierunku ich wejścia do bitwy;
 - zapewnienie warunków odtworzenia zapasów środków materiałowych, głównie w dywizjach pierwszego rzutu oraz w oddziałach rakietowych, artyleryjskich i OPL;
 - organizowanie przeciwdziałania systemom rozpoznawczo-uderzeniowym nieprzyjaciela;
 - uzgodnienie zadań jakie będą wykonywane na rzecz armii przez sąsiada walczącego w przodzie i odwrotnie;
 - zapewnienie warunków wejścia wojsk armii do bitwy bezpośrednio z dróg marszu - w wypadku takiej potrzeby;
 - przygotowanie danych niezbędnych dowódcy armii do powzięcia decyzji o operacji lub bitwie spotkaniowej oraz planowania i zorganizowania operacji armijnej.
- 47/ Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Gen. WP, Warszawa 1980, s. 97.
- 48/ Tamże.
- 49/ Armia może prowadzić operację zaczepną między innymi następującymi sposobami:
- wykonanie uderzeń jądrowych na wybranych kierunkach, zwykle 2-3 i uderzenie na nich wojskami, w tym również desantami powietrznymi oraz rozwinięcie powodzenia w głąb i w stronę srzydeł w celu rozcięcia nieprzyjaciela i pobicia go częściami;
 - wykonanie uderzeń jądrowych oraz uderzeń wojskami na zbieżnych kierunkach w celu okrążenia i rozbicia głównego zgrupowania nieprzyjaciela;
 - wykonanie uderzenia wojskami na jednym kierunku oraz rozwinięcie powodzenia w głąb i w stronę skrzydeł w celu odcięcia głównego zgrupowania nieprzyjaciela od pozostałych wojsk i rozbicie go;
 - przyparcie nieprzyjaciela do morza, gór itp. trudno dostępnych obszarów, a następnie rozczłonkowanie go w celu rozbicia częściami z jednoczesnym rozwijaniem działań w głąb;
 - odcięcie nieprzyjaciela od morza w celu pozbawienia go wsparcia ze strony marynarki wojennej, a następnie rozcięcie i rozbicie częściami z jednoczesnym rozwijaniem natarcia w głąb;
 - zdecydowane przenikanie wojsk pancernych i zmechanizowanych w głąb ugrupowania nieprzyjaciela, na szerokim froncie i na duże głębokości, przez licznie istniejące szczeliny w systemie jego obrony, z jednoczesnym wykorzystaniem do tego celu przestrzeni powietrznej.
- 50/ Praca zespołowa, Jednolita metodologia obliczania jakościowego stosunku sił dla celów planowania operacyjno-taktycznego i rozwojowego sił zbrojnych PRL, ASG WP, Warszawa 1979.
- 51/ Np. ćwiczenie szkieletowe Nr 300/Sz "Operacja zaczepna armii", program ROØ 3 oblicza ilościowy i jakościowy stosunek sił i środków oraz nasylenie sił i środków w pasie działania.

- 52/ Np. w ćwiczeniu "WIOSNA-80" OGM/15 DPanc/ 7 A weszła do bitwy w D2 i prowadziła działania w oderwaniu od sił głównych na odległość 30-100 km, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Gen. WP, Warszawa 1980, s. 99.
- 53/ Do zadań tych można zaliczyć między innymi skalkulowanie: pożądanego stopnia porażenia nieprzyjaciela na kierunku i na rubieży wejścia OGM do działań oraz niezbędne siły i środki do realizacji tego zadania; możliwości bojowe OGM po wejściu do działań; termin rozpoczęcia marszu na rubież wejścia do działań i jego tempo.
- 54/ Np. program ROØ 1, za pomocą którego dokonuje się kalkulacji dotyczących przegrupowania wojsk i program RTØ1 służy do określania potrzeb amunicji.
- 55/ Operacja zaczepna armii, podręcznik, ASG WP, Warszawa 1978, s. 228-230, B. Chochla, J. Kaczmarek, Wojna i doktryna wojenna, MON, Warszawa 1980, s. 233.
- 56/ Do realizacji zadań związanych z porażeniem systemu OPL przeciwnika, sztab w ścisłej współpracy - głównie z dowódcami Wlot, WR1A, WOPL oraz szefostwem WInz - może przewidzieć użycie: lotnictwa, artylerii, rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych, śmigłowców bojowych i środków walki radioelektronicznej. Ponadto do zadań tych mogą być wykorzystane: grupy specjalne, desanty taktyczne oraz związki taktyczne, oddziały i pododdziały działające jako OGM, OW i prowadzące działania metodą rajdową, Biuletyn Informacyjny Nr 3 /135/, Sztab Gen. WP, Warszawa 1980, s. 99; płk doc. dr St. Piuro, Wnioski z czwartej wojny arabsko-izraelskiej w zakresie OPL, "Myśl Wojskowa" nr 11/1974, s. 104.
- 57/ Zespoły działania pododdziałów podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela, MON, Inspektorat Szkolenia, Warszawa 1974 s. 98-104; J. Kaczmarek, Uderzenie i ogień, MON, Warszawa 1973, s. 204-207; Operacja zaczepna armii, podręcznik, ASG WP, Warszawa 1978, s. 163-169.
- 58/ A. A. Sokołow, Wstrecznyje srażenija, Wojennaja Myśl, nr 1 1978, s. 50-58; A. J. Radziewski, Tankowyj udar, Moskwa 1977, s. 136-146.
- 59/ Współcześnie walka o uchwycenie inicjatywy rozpocznie się zwykle od uderzeń jądrowych i konwencjonalnych środków rażenia, w tym przede wszystkim uderzeń systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, lotnictwa, śmigłowców bojowych i artylerii oraz środków walki radioelektronicznej, a także działań desantów o znaczeniu operacyjnym i taktycznym, a następnie bezpośrednich starć związków taktycznych i oddziałów.
- 60/ Doświadczenia wojenne i współcześnie prowadzone ćwiczenia pozwalają przyjąć, że operacja obronna może być prowadzona w celu zakamania, względnie odparcia natarcia przeważających sił przeciwnika, przetrwania sytuacji kryzysowej, zyskania na czasie, utrzymania opanowanego obszaru i stworzenia korzystnych warunków przejścia do działań zaczepnych wojskom broniącym się lub działającym na innym kierunku, gen. armii W. Jaruzelski, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", zadanie 7A, Warszawa 1979; Biuletyn Informacyjny Sztab Gen. WP, wyd. cyt. s. 91, zadanie 6 A w ćwiczeniu "WIOSNA-80".
- 61/ Przykładem takiego działania wojsk w operacji obronnej jest bitwa spotkaniowa na łuku kurekim podczas II wojny światowej. W wyniku kontrprzygotowania wykonanego przez broniące się wojska radzieckie, nieprzyjaciel ponosił wielkie straty w ludziach, sprzęcie bojowym i zapatrzeniu oraz naruszony został jego system dowodzenia wojskami. Zniszczono i obeszczadniono między innymi około 100 baterii artylerii, 60 punktów obserwacyjnych oraz 10 składów i magazynów z amunicją i paliwem. W rezultacie kontrprzygotowania natarcia wojsk niemieckich

zostało opóźnione o 2,5 godz. /planowane na 3,00, wykonane o 5.30 5.7.1943 r./.. Ponadto artyleryjskie przygotowanie natarcia nieprzyjaciela było słabe i niezbyt skuteczne. Kontrprzygotowanie umożliwiło również zachowanie ciągłości dowodzenia, ponieważ lotnictwo niemieckie zamiast wykonywać uderzenia między innymi na punkty dowodzenia i węzły łączności zmuszone zostało do wykonywania zadań uprzednio przewidzianych do realizacji przez jego artylerię. K. Rokossowski, Żołnierski obowiązek, MON, Warszawa 1976, s. 144-146.

- 62/ Jednym z wielu przykładów omówionego sposobu realizacji zadania jest operacja obronna 13 armii wojsk radzieckich w bitwie na łuku kurskim. Armia ta we współdziałaniu z 48 i 70 armią oraz innymi związkami Frontu Centralnego, uporczywą obroną pierwszej pozycji i rejonów przekształconych w potężne węzły obrony, położonych w głębi ugrupowania, wykorzystując wszystkie dostępne środki rażenia, a także wykonując silne i zdecydowane kontrataki, w przeciągu sześciu dni bitwy i nieustannych ataków nieprzyjaciela, w rezultacie których wiała się on na głębokość 6-12 km i szerokość około 20 km, zdołała zażamać natarcie nieprzyjaciela i odtworzyć poprzednio położenie. K. Rokossowski, wyd. cyt., s. 314-326; G. Nadysław, Moja służba w czatach, MON, Warszawa 1979, s. 147-149.
- 63/ Regulamin walki wojsk lądowych Sił Zbrojnych PRL, cz. I, dywizja-brygada-pułk, projekt, ASG WP, Warszawa 1984, s. 265 i 266, Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej armii z uwzględnieniem kierunku nadmorskiego, podręcznik, ASG WP, Warszawa 1980, s. 18; płk dr E. Wiśniewski, Dyskusja o obronie /wstępny przegląd wypowiedzi/, Myśl Wojskowa nr 11, 1972, s. 3-13.
- 64/ Gen. armii W. Jaruzelski w dyskusji nad pierwszym punktem porządku dziennego na posiedzeniu Komitetu Ministrów Obrony w Berlinia, w grudniu 1978, powiedział, że model zaczepny przeciwnika zawiera szereg elementów i może być następujący:
1. Rozpoznanie - wyraźnie preferowane, rozbudowane na wszystkich szczeblach dowodzenia, dysponuje różnymi specjalnościami i urządzeniami, łącznie ze środkami rozpoznania kosmicznego. Jest ono ofensywne, o dużym zasięgu, precyzyjne, aktywne, operatywne i może być prowadzone niezależnie od pory doby, warunków atmosferycznych i geograficznych. Np. wyposażenia ZT armii w środki rozpoznania do 1985 r. mają zapewnić brygadzie wykrywanie i umiejscowienie 70% celów z dokładnością ± 70 m na głębokość 20 km z natychmiastowym przekazaniem danych, dywizji - 50% celów, z dokładnością ± 100 m, na głębokość do 150 km w ciągu 30 min. Ponadto taktyczne lotnictwo rozpoznawcze może rozpoznawać na głębokość 1000-1200 km, a naziemne urządzenia rozpoznania radiowego mają zasięg w zakresie UKT-40-50 i do 400 km, w zakresie KF-100-120 i 1000 km.
 2. Niszczenie /obezwładnienie/ systemów dowodzenia i kierowania środkami walki - przez użycie głównie broni jądrowej i amunicji o objętościowym działaniu wybuchowym, lotnictwa, artylerii oraz prowadzenie działań specjalnych i intensywnych zakłóceń radioelektrycznych.
 3. Silne i zaskakujące uderzenie lotnictwa oraz ciągła jego ataki dla bezpośredniego wsparcia natarcia zgrupowań uderzeniowych wojsk lądowych.
 4. Pozbawienie możliwości działań, a następnie rozbitcie przede wszystkim głównych zgrupowań pamcerno-zmechanizowanych, które decydują o możliwościach broniących się wojsk. Do zadań tych wykorzystuje się wszystkie dostępne siły i środki rażenia, a głównie broń jądrową, amunicję o objętościowym działaniu wybuchowym oraz desanty i działania specjalne.
 5. Szybkie i skryte skoncentrowanie wojsk oraz stworzenie zgru-

poweń uderzeniowych na wybranych kierunkach, a następnie uderzenie przy silnym wsparciu ogniowym i rozwinięcie natarcia w głąb obrony przeciwnika, we współdziałaniu z lotnictwem i desantami oraz z zastosowaniem manewru pionowego. Kompendium sił zbrojnych państw NATO MON, Warszawa 1981, Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej armii z uwzględnieniem kierunku nadmorskiego, ASG WP, Warszawa 1980 s. 9-10; Materiały ilustracyjne do wystąpienia ministra Obrony narodowej w dyskusji nad 1 punktem XI posiedzenia Komitetu Ministrów Obrony w Berlinie, w grudniu 1978 r.

- 65/ Osiąga się to głównie przez: umiejętny wybór i wykorzystanie terenu oraz jego inżynierską rozbudowę; powiązanie systemu ognia z systemem zapór i racjonalne gospodarowanie nim; z e s t r o d k o w a n i e s i ł i ś r o d k ó w w r e j o n a c h d e c y d u j ą c y c h o t r w a ł o ś c i o b r o n y /podkreślenie - S.P./; selektywne niszczenie nieprzyjaciela ogniem; ukrucie przyjętego sposobu wykonania zadania przez armię i uzyskanie zaskoczenia nieprzyjaciela z jednoczesnym przeciwdziałaniem uzyskania zaskoczenia przez przeciwnika. Gen. armii W. Jaruzelski na odprawie kierowniczej kadry SZ PRL w dn. 5.11.79 r. na temat zaskoczenia mówił "Rzecz bowiem z jednej strony polega na tym, by zaskoczyć przeciwnika i narzucić mu swoją wolę, swą inicjatywę. Z drugiej strony by samemu nie zostać zaskoczonym. Gen. Lothar Raudulic o znaczeniu i roli wyżej wymienionych rejonów w obronie mówi "W warunkach gdy sytuacja szybko się zmienia ..., dla zapewnienia trwałości obrony konieczne jest posiadanie trwałego fundamentu. Takim fundamentem może być jeden z dowolnie obranych rejonów obrony ..." /tłumaczenie SP/. Uprawlenie wojskami, Moskwa 1974, s. 127.
- 66/ Na przykład część wojsk armii może ponieść znaczne straty od uderzeń jądrowych nieprzyjaciela i utracić zdolność bojową. Inne oddziały i związki mogą być zmuszone do organizowania obrony na tych rubieżach i w tych rejonach, gdzie dotychczas prowadziły działania bojowe, niekiedy w oderwaniu od sił głównych i znacznym oddaleniu od siebie. Jeszcze inne oddziały mogą prowadzić walkę w okrążeniu lub wycofywać się pod naporem przeważających sił nieprzyjaciela. Część oddziałów może również prowadzić walkę z desantami nieprzyjaciela. Jednocześnie niektóre oddziały i związki mogą także prowadzić natarcie i realizować uprzednio otrzymane zadanie. Takie działanie stron może spowodować przemieszczenie się walczących wojsk oraz powstawanie zwykle oddzielnych i izolowanych rejonów walki. Wojska w poszczególnych rejonach, na rubieżach i kierunkach mogą prowadzić różnego rodzaju działania bojowe, stosując różne formy i sposoby walki oraz odtwarzać zdolność bojową i likwidować skutki uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela. Ponadto w obciążeniu działań wojsk mogą powstać rejonys skażeń, zniszczeń, pożarów i zatopień oraz bitwa może być prowadzona w niekorzystnej dla armii sytuacji w powietrzu i w eterze.
- 67/ W ocenie przeciwnika, obok powszechnie przyjmowanych elementów, pierwszorzędne znaczenie ma określenie prawdopodobnego modelu jego natarcia. Zaś w ocenie terenu szczególna uwaga powinna być zwrócona także na określenie rejonów, których utrzymanie decyduje o trwałości obrony.
- 68/ Np. - "... dywizje pierwszego rzutu będą mogły dysponować 5-6 godzinami na organizację obrony. W tym okresie wojska dywizji będą miały możliwość: zorganizowania ognia przeciwpancernego i pośredniego; oczyszczenia pola ostrzału i obserwacji; wykonania gniazd oporu drużyn o niepełnym profilu oraz stanowisk ogniowych dla dział, moździerzy, czołgów, środków OPL i środków ppanc; wykonania

ukryć dla wozów dowodzenia, transporterów opancerzonych i samochodów; wykonania stanowisk dowódczo-obszernych dla dowódców pułków; wykonanie 2/3 głównych stanowisk startowych dla wyrzutni rakiet. Zorganizowana w ten sposób obrona stwarza możliwości nie tylko zadania przeciwnikowi poważnych strat w sile żywej i sprzęcie, ale nawet załamania jej natarcia na poszczególnych kierunkach". Płk dypl. doc. S. Kołcz, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", Warszawa 1978, s. 27;

- "... minimalny czas organizacji obrony dla dywizji wynosi ok. 6-7 godz. W tym czasie dywizje są bowiem w stanie zorganizować system ognia i wykonać wszystkie prace fortyfikacyjne pierwszej kolejności, które - jak wiadomo - zwiększają efektywność obrony dywizji o około 80%". Gen. bryg. Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Biuletyn Informacyjny nr 3/135/, wyd. cyt. s. 91.

- 69/ Można to osiągnąć między innymi przez zorganizowanie pasa przesłaniania lub pozycji przedniej, względnie kosztem utraty określonego terenu.
- 70/ W organizacji współdziałania pierwszorzędne znaczenie ma przede wszystkim uzgodnienie i zgranie działań co do obiektów, czasu oraz miejsca uderzeń: sił i środków wykonujących ogniowe porażenie nieprzyjaciela, wojsk OPL i walki radioelektronicznej, taktycznych desantów śmigłowcowych oraz wojsk pancernych i zmechanizowanych wykonujących uderzenia przed przedni skraj obrony. W ramach zabezpieczenia działań szczególnie ważne jest zorganizowanie efektywnego maskowania operacyjnego i bezpośredniego oraz pozycyjnego przedsięwzięć zapewniających skutecznie przeciwdziałanie rozpoznaniu nieprzyjaciela i uzyskanie zaskoczenia.
- 71/ K. Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, Warszawa 1973, s. 327-336; Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, wyd. cyt., s. 229-230; B. Kołodziejczak, Co będzie jutro?, Warszawa 1976, s. 100-102.
- 72/ Płk dr Andrzej Barczak, Projektowanie komputerowych gier wojennych, II Szkoła Podstaw Inżynierii Systemów, Orzysz 1979; Komputerowa gra wojenna ogólnowojskowego ZT - podatowy projektowania i wykorzystania, rozprawa habilitacyjna, ASG WP 1984 r.
- 73/ Czas planowania i organizowania operacji, podejmowania decyzji i przekazywania zadań w czasie operacji oraz kierowania ogniem w przeszłości i prawdopodobne wymagania w tym względzie w przyszłości pokazano w załączniku nr 1.
- 74/ Z. Gołąb, S. Kołcz, Współczesne dowodzenie wojskami, Warszawa 1974, s. 34 i 35; Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, wyd. cyt. s. 282.
- 75/ Płk dr S. Piotrowski, Niektóre problemy operatywności dowodzenia wojskami, Myśl Wojskowa nr 1, 1982 r., s. 5-9.
- 76/ Szerzej na ten temat autor wypowiedział się w Myśli Wojskowej nr 4/1982 r., s. 19-27. Ponadto patrz materiały z dyskusji na sympozjum naukowym, które odbyło się w ASG WP 4 maja 1984 r. nt. "Teoria podejmowania decyzji".
- 77/ Instrukcja o maskowaniu wojsk, część I, Metody i sposoby prowadzenia rozpoznania przez główne państwa NATO, Sztab Gen. WP, Warszawa 1977; G. Alksnis, E. Mescowkin, Należymy razwodka w armejskom korpusie SSSA, Zarubežnoe Woennoe Obozrenie, nr 7, 1979 r.

- 78/ Płk doc. dr B. Bidziński, płk dr S. Piotrowski, Koncepcja organizacji i funkcjonowania ZSD, Myśl Wojskowa nr 1, 1979 r. /tajna/ s.113.
- 79/ Potwierdzają to między innymi ćwiczenia pk. "RYŚ-74", patrz "Analiza zintegrowanego systemu walki radioelektronicznej badanego w ramach ćwiczenia pk. "RYŚ-74", Dowództwo ŚOW, Wrocław 1974.

R o z d z i a ł I I

ORGANIZACJA ZNOWELIZOWANEGO POLOWEGO SYSTEMU DOWODZENIA WOJSKAMI ARMII

Potrzeba zmniejszenia znacznej dysproporcji jaka istniała i jeszcze istnieje między możliwościami środków rażenia i manewrowych wojsk, a zapewnieniem sprawnego dowodzenia nimi, zmusza wręcz do rewizji poglądów dotyczących organizacji stanowisk dowodzenia na szczeblach operacyjnych oraz ich przeznaczenia i zadań. Ponadto wywołane to zostało również dużą wrażliwością stanowisk dowodzenia na ogniowe i inne oddziaływanie nieprzyjaciela, co mogło spowodować zerwanie ciągłości dowodzenia.

Rozpoczęte w drugiej połowie lat siedemdziesiątych badania miały głównie na celu ustalenie stanowisk i punktów dowodzenia, które powinny być tworzone na szczeblu armii, jakie powinno być ich przeznaczenie, zasadnicze zadania oraz jaką strukturę wewnętrzną SD i ZSD należy preferować, a także stosownie do tego określić w miarę racjonalny ich skład osobowy i wyposażenie.

Aby osiągnąć założony cel i otrzymać odpowiedź na wyżej sformułowane problemy przede wszystkim przeprowadzono kompleksowe badania podczas kilku ćwiczeń. Pierwsze badania przeprowadzono w oparciu o uprzednio teoretycznie opracowany^{1/} i praktycznie rozwinięty system polowych stanowisk dowodzenia armii w ćwiczeniu "LATO-78" i "WIOSNA-80". Kolejne badania co do liczby, przeznaczenia i zasadniczych zadań stanowisk i punktów dowodzenia oraz ich obsady osobowej i wyposażenia, a także struktury SD i ZSD, prowadzono na rozwiniętym i udoskonalonym systemie dowodzenia armii, głównie podczas ćwiczeń "SOJUZ-81" i "LATO-82".

Należyte funkcjonowanie poszczególnych stanowisk i punktów dowodzenia w dużej mierze uzależnione jest również od ich zabezpieczenia i wyposażenia. W poszukiwaniu racjonalnego rozwiązania tego problemu przebadano potrzeby, a także możliwości zabezpieczenia SD, ZSD i WPD oraz ich wyposażenia, zwłaszcza w techniczne środki dowodzenia.

Operatywność dowodzenia i żywotność systemu dowodzenia to jedne z zasadniczych wymagań stawianych wobec dowodzenia. Można przyjąć, że wymagania te są nierozłączne i zależne między innymi od sprawności zdoby-

cia, zebrania, opracowania i obiegu informacji na stanowisku dowodzenia oraz jej wymiany z podwładnymi, przełożonym, wojskami współdziałającymi i sąsiadami, a także odporności systemu dowodzenia, poszczególnych stanowisk i punktów dowodzenia na ogniowe, radioelektroniczne i inne oddziaływanie nieprzyjaciela. Zatem dla rozstrzygnięcia tego zagadnienia i uzyskania uzasadnionego rezultatu poddano badaniom również główne potrzeby i możliwości tworzenia zespołów funkcjonalnych na SD i ZSD armii. W tym zakresie szczególną uwagę zwrócono przede wszystkim na ustalenie w jakim stopniu istnienie na SD i ZSD zespołów funkcjonalnych wpływa na zwiększenie żywotności systemu dowodzenia i zapewnienie wysokiej operatywności dowodzenia wojskami armii. Ponadto przebadano przeznaczenie i zadania poszczególnych zespołów funkcjonalnych oraz ich skład osobowy i wyposażenie.

1. RODZAJE, PRZEZNACZENIE ORAZ ORGANIZACJA STANOWISK I PUNKTÓW DOWODZENIA

Zgodnie z obowiązującymi w latach siedemdziesiątych zasadami, dla dowodzenia wojskami armii organizowano stanowisko dowodzenia, wysunięte stanowisko dowodzenia i kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia. Zaś w operacji obronnej armii w miejsce wysuniętego stanowiska dowodzenia organizowano zapasowe stanowiska dowodzenia.

Zakładano, że dowodzenie powinno być realizowane głównie ze stanowiska dowodzenia. Przewidywano, że wysunięte stanowisko dowodzenia /zapasowe stanowisko dowodzenia/ będzie zawczasu organizowane, lecz głównie dla stworzenia warunków dowódcy i grupie operacyjnej do dowodzenia częścią sił armii. Wysunięte stanowisko dowodzenia organizowano przede wszystkim w celu przybliżenia dowódcy armii do wojsk. Praktykowano także dowodzenie częścią wojsk armii z tego stanowiska dowodzenia w wypadkach gdy sytuacja wymagała szybkiego i bezpośredniego wpływu dowódcy na przebieg działań bojowych i podczas przesuwania stanowiska dowodzenia do nowego rejonu.

Mówiło się także o potrzebie stałej gotowości wysuniętego stanowiska dowodzenia /zapasowego stanowiska dowodzenia/ do przejęcia dowodzenia wojskami armii. Lecz stała obsada osobowa tego stanowiska dowodzenia była tak niewielka, a wyposażenie w techniczne środki dowodzenia tak skąpe, że w praktyce nie było ono w stanie wykonać tego zadania.

Był to więc system dowodzenia, który nie w pełni odpowiadał potrzebom współczesnej operacji. Wnioski z szeregu ćwiczeń wskazywały, że zniszczenie stanowiska dowodzenia armii powoduje dezorganizację i wydatnie obniża sprawność dowodzenia, a nawet jego zarwanie.

Ponadto wysunięte stanowisko dowodzenia /zapasowe stanowiska dowodzenia/ organizowane zgodnie z wówczas obowiązującymi zasadami nie zapewniało także wymaganej żywotności i operatywności dowodzenia. Powody tego były następujące:

- nieprzygotowanie wysuniętego stanowiska dowodzenia /zapasowego stanowiska dowodzenia/ z uwagi między innymi na jego skład osobowy i wyposażenie, do wykonywania zasadniczej funkcji i zadania, a mianowicie bezkolizyjnego przyjęcia i zapewnienia sprawnego dowodzenia wojskami armii w wypadku zniszczenia lub obezwładnienia stanowiska dowodzenia;

- włączanie wysuniętego stanowiska dowodzenia do dowodzenia równoległe ze stanowiskiem dowodzenia, co stwarzało przeciwnikowi dogodne warunki do jego rozpoznania i zniszczenia;

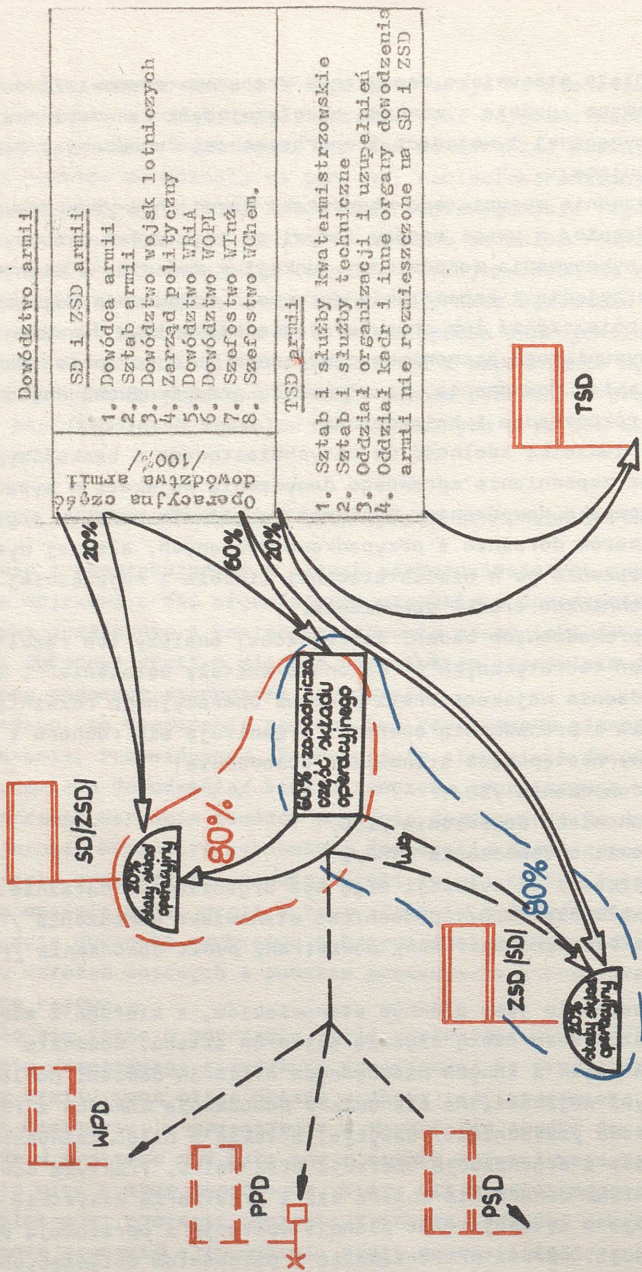
- stosunkowo niewielką zdolność do natychmiastowego i bezkolizyjnego przejęcia oraz zapewnienia sprawnego dowodzenia wojskami w wypadku zniszczenia stanowiska dowodzenia. Wynikało to głównie z faktu organizowania go z oficerów doraźnie i przypadkowo dobranych, słabiej wyszkolonych oraz wyposażenia go w niedostatecznej liczbie i najczęściej w mniej sprawne techniczne środki dowodzenia.

W wyniku przeprowadzonych badań, szczegółowej analizy ich rezultatów i innych opracowań teoretycznych^{2/}, dokonane zostały ustalenia^{3/}, w myśl których dla dowodzenia wojskami armii podczas operacyjnego rozwinięcia oraz przygotowania i prowadzenia operacji organizuje się ruchome i działające bez przerwy następujące stanowiska dowodzenia:

- stanowisko dowodzenia /SD/;
- zapasowe stanowisko dowodzenia /ZSD/;
- tyłowe stanowisko dowodzenia /TSD/.

Ponadto w zależności od sytuacji mogą być organizowane doraźnie: wysunięty punkt dowodzenia /WPD/, pomocnicze stanowisko dowodzenia /PSD/, a prócz tego może być wykorzystywany powietrzny punkt dowodzenia /PPD/ /rys. 1/.

Stanowisko dowodzenia jest głównym stanowiskiem, z którego z zasady dowódca armii wraz z zasadniczą częścią oficerów sztabu, dowództw oraz szefostw rodzajów wojsk i innych niezbędnych oficerów dowodzi podległymi i przydzielonymi wojskami. Na stanowisku dowodzenia dowódca z reguły podejmuje całościowe /zasadnicze/ decyzje, a także z niego zazwyczaj kieruje planowaniem i organizacją operacji oraz walki. Praktyka dowodzi, że na stanowisku dowodzenia zbiera się i przetwarza wszystkie zasadnicze informacje o sytuacji oraz planuje operację i opracowuje dokumenty planu operacji, oprócz przedsięwzięć i dokumentów dotyczących organizacji i funkcjonowania tyłów armii.

Rys. 1. Stanowiska i punkty dowodzenia armii oraz ich obsada osobowa i sposób tworzenia /przykład/

Zapasowe stanowisko dowodzenia przeznaczone jest głównie do zapewnienia utrzymania ciągłości dowodzenia wojskami armii. Osiąga się to przede wszystkim przez utrzymanie tego stanowiska dowodzenia w ciągłej gotowości do natychmiastowego przejęcia i sprawowania dowodzenia wojskami w wypadku zniszczenia lub niemożliwości dowodzenia wojskami ze stanowiska dowodzenia. Ponadto, jak wskazuje praktyka ćwiczeń, zapasowe stanowisko dowodzenia zapewnia utrzymanie ciągłości dowodzenia wojskami armii w czasie zmiany rejonu rozmieszczenia stanowiska dowodzenia.

Jak wskazują wyniki badań^{4/}, aby zapasowe stanowisko dowodzenia mogło natychmiast i sprawnie przejąć oraz sprawować dowodzenie należy przede wszystkim:

- w terminie rozwinąć i rozmieścić na nim niezbędnych oficerów sztabu, dowództwo i szefostw rodzajów wojsk oraz wyposażyć w środki dowodzenia i zapewnić zabezpieczenie podobnie jak SD;

- zorganizować trwałą łączność ze stanowiskiem dowodzenia, tyłowym stanowiskiem dowodzenia, podwładnymi, przełożonym oraz organami dowodzenia współdziałających wojsk i sąsiadów;

- ciągle zbierać i opracowywać informacje o sytuacji /robi to stały skład operacyjny tego stanowiska dowodzenia/;

- zapewnić uczestnictwo części oficerów stałego składu operacyjnego zapasowego stanowiska dowodzenia w opracowywaniu decyzji dowódcy i innych dokumentów planu operacji na stanowisku dowodzenia;

- stosować okresową zamianę oficerów z ZSD na SD;

- systematycznie informować obsadę stałego składu operacyjnego zapasowego stanowiska dowodzenia o sytuacji, powziętych przez dowódcę decyzjach, planach użycia rodzajów wojsk, sposobach współdziałania wojsk i zabezpieczenia działań operacyjnych oraz wydanych rozkazach i zarządzeniach;

- ciągle pełnić dyżury i orientować się w sytuacji przez osoby funkcyjne stałego składu operacyjnego zapasowego stanowiska dowodzenia oraz mieć na tym stanowisku dokumenty niezbędne do dowodzenia wojskami.

Tyłowe stanowisko dowodzenia przeznaczone jest do planowania i organizowania pracy oraz kierowania tyłami armii. Ponadto przewiduje się, że tyłowe stanowisko dowodzenia może być wykorzystane do czasowego przejęcia dowodzenia wojskami w przypadku zniszczenia lub obezwładnienia stanowiska dowodzenia i zapasowego stanowiska dowodzenia.

Wydaje się, że obecny skład i wyposażenie tyłowego stanowiska dowodzenia nie zapewnia sprawnego przejęcia i sprawowania dowodzenia całością sił armii. Aby stanowisko to było w stanie przejąć i przynajmniej czasowo dowodzić wojskami armii, nieodzowne jest włączenie w jego skład

odpowiednio przygotowanych oficerów oraz pewna ilość dodatkowych środków łączności.

Wysunięty punkt dowodzenia organizowany jest doraźnie i przeznaczony głównie do umożliwienia dowódcy armii zbliżenia się do walczących związków taktycznych i oddziałów oraz zapewnienia warunków osobistego wpływu na przebieg określonego fragmentu operacji i walki. Ponadto, co także potwierdza praktyka, wydzielenie tego punktu dowodzenia w odpowiednim czasie może umożliwić uchylenie się części dowództwa armii spod uderzeń jądrowych nieprzyjaciela.

Pomocnicze stanowisko dowodzenia również organizowane jest doraźnie i przeznaczone do dowodzenia częścią wojsk armii albo działającymi na oddzielnym kierunku lub w znacznie oddalonym rejonie, a dowodzenie nimi ze stanowiska dowodzenia jest utrudnione względnie niemożliwe.

Powietrzny punkt dowodzenia wykorzystywany jest do dowodzenia głównie podczas marszu /przegrupowania/ wojsk, pościgu, bitwy spotkaniowej, odtwarzania zdolności bojowej wojsk, przesuwania stanowisk dowodzenia, a także w tych sytuacjach, w których dowodzenie z naziemnych stanowisk lub punktów dowodzenia jest utrudnione względnie niemożliwe.

Walory powietrznego punktu dowodzenia^{5/} świadczą o tym, że jego znaczenie w dowodzeniu wojskami będzie wzrastać, zapewnia ono bowiem ciągłość i wysoką operatywność dowodzenia. Stąd wydaje się, że dowództwo armii powinno mieć w swoim wyposażeniu co najmniej dwa takie punkty dowodzenia.

Wysokie prawdopodobieństwo utrzymania ciągłości dowodzenia zależy przede wszystkim od liczby stanowisk i punktów dowodzenia wraz z węzłami łączności rozwijanymi na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Analiza opracowań teoretycznych wskazuje, że uzyskanie prawdopodobieństwa ciągłości funkcjonowania systemu dowodzenia w granicach około 80-90% osiąga się przy rozwijaniu 3-4 stanowisk i punktów dowodzenia^{6/}. Aktualnie rozwijanie trzech stałych stanowisk dowodzenia i trzech doraźnych punktów dowodzenia /odpowiednio SD, ZSD i TSD oraz WPD, PPD i PSD/ umożliwia uzyskanie wymaganej ciągłości dowodzenia wojskami armii.

Przewidywany charakter operacji wskazuje, a wyniki badań szeregu ćwiczeń potwierdzają^{7/}, że połowe stanowiska dowodzenia powinny być organizowane tak, aby zapewnić im autonomiczność i wzajemną zamienność oraz ciągłość funkcjonowania, a także mobilność i żywotność systemu dowodzenia.

Za organizację całego systemu dowodzenia armii, zgodnie z decyzją dowódcy, odpowiedzialny jest szef sztabu, zaś za organizację podsystemów dowodzenia poszczególnych rodzajów wojsk i służb odpowiedzialność ponoszą odpowiedni dowódcy i szefowie.

Możliwość wybuchu wojny z zaskoczenia i potrzeba zapewnienia wysokiej gotowości dowództwa armii do natychmiastowego przejęcia i sprawowania dowodzenia wydzielonymi wojskami, wskazują na potrzebę zorganizowania odpowiednich stanowisk i punktów dowodzenia w okresie pokoju^{8/}. Ponadto sprawne wydzielenie dowództwa armii z dowództwa okręgu wojskowego okresu pokojowego i przejście na polowy system dowodzenia osiąga się - jak wskazuje praktyka - jeżeli system ten będzie systematycznie trenowany i doskonalony.

Należy podkreślić, że przedsięwzięcia te w przeważającej większości są realizowane w naszych siłach zbrojnych. Na szczeblu okręgu wojskowego ustalona jest liczba, rodzaje oraz przeznaczenie stanowisk i punktów dowodzenia. Dokonany jest również podział kierowniczych osób funkcyjnych, oficerów sztabu, dowódców i szefostw rodzajów wojsk, zarządu politycznego, kwatermistrzostwa i służb technicznych oraz innych organów dowodzenia i z przydziału mobilizacyjnego - na poszczególne stanowiska i punkty dowodzenia.

Zdarzają się jednak wypadki - jak wskazują wyniki badań - zmiany osób z przydziału mobilizacyjnego. Powoduje to, szczególnie w początkowym okresie działania sztabu, pewne perturbacje i wpływa ujemnie na sprawność jego pracy^{9/}.

Oprócz przeznaczenia stanowisk i punktów dowodzenia w instrukcji określone są zwykle zakresy obowiązków kierowniczych osób funkcyjnych oraz każdej komórki organizacyjnej sztabu i innych organów dowodzenia wchodzących w skład SD i ZSD, a także omówione są powiązania informacyjne między nimi. Niemniej jednak zdarzają się wypadki wychodzenia dowództwa armii na polowe stanowiska dowodzenia bez posiadania aktualnych odpowiednich dokumentów regulujących tryb jego pracy w nowych warunkach. Brak takich dokumentów powoduje między innymi niezrozumienie przez część oficerów przeznaczenia i zadań ZSD oraz sposobów jego współpracy i zakresu powiązań z SD. Ponadto powoduje to niekiedy nieprzestrzeganie zasad maskowania ZSD i przesuwania stanowisk dowodzenia do nowych rejonów rozmieszczenia^{10/}.

Wykonane są również i inne niezbędne przedsięwzięcia organizacyjne zapewniające dowództwu armii sprawne przejście na polowy system dowodzenia i przejęcie dowodzenia nad wydzielonymi wojskami. Temu celowi służy między innymi podział i przydzielenie oddziałów i pododdziałów łączności, radiotechnicznych, zabezpieczenia ogólnego i innych na poszczególne stanowiska i punkty dowodzenia. Ponadto, stosownie do przeznaczenia, stanowiska i punkty dowodzenia wyposaża się w autobusy sztabowe, specjalistyczne pojazdy mechaniczne oraz środki łączności, infor-

matyczne, sztabowo-biurowe itp. niezbędne do pracy i odpoczynku /patrz załącznik nr 2 i 3/. Prócz tego, aby zapewnić dowództwu armii pożądaną sprawność przejścia na polowy system dowodzenia, utrzymuje się go w odpowiednio wysokim stopniu gotowości bojowej, który dostosowany jest do obowiązującego stanu gotowości bojowej wojsk. Określane są również sposoby osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej przez poszczególne stanowiska dowodzenia, łącznie z mechanizmem opuszczania przez nie garnizonu i zajmowania rejonów alarmowych.

W celu zapewnienia odpowiednio wysokiej sprawności przejścia dowodzenia przez dowództwo armii nad wydzielonymi wojskami utrzymywane jest ono, a głównie obsada SD i ZSD, zwykle w wyższym stopniu gotowości bojowej od stopnia gotowości wojsk. Praktyczna realizacja tej zasady - jak wskazują doświadczenia - umożliwia między innymi sprawne osiągnięcie pełnej gotowości bojowej przez dowództwo armii, zwykle wcześniej od wojsk i jednocześnie kierowanie ich mobilizacyjnym rozwinięciem oraz osiągnięciem przez nie pełnej gotowości bojowej^{11/}.

Sprawne przejście dowództwa armii na polowy system stanowisk dowodzenia zapewnia się między innymi przez wyznaczenie im rejonów alarmowych głównych i zapasowych. Rejon alarmowy ZSD armii wybierany jest z zasady w pobliżu zachodniej granicy państwowej PRL i na kierunku przewidywanego przegrupowania jej wojsk. Wyniki badań wskazują, że takie usytuowanie ZSD jest korzystne, gdyż zapewnia to między innymi szybkie jego wyjście i rozwinięcie w rejonie wyjściowym armii do operacji i przejmowanie dowodzenia wojskami na siebie oraz nawiązanie łączności i utrzymanie współpracy ze sztabami wojsk włączających w przódzie. Zaś rozmieszczenie SD w pobliżu garnizonu, w okresie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej, pozwala między innymi na utrzymanie ścisłej łączności z dowództwem OW czasu "W" oraz wpływanie na przebieg mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i osiągnięcia przez nie pełnej gotowości bojowej^{12/}.

Wydaje się, że wskazane byłoby rejon alarmowe stanowisk dowodzenia armii rozbudować pod względem inżynierskim. Rejony te powinny również mieć zapewnioną łączność między sobą i ze Sztabem Gen. WP, rejonami alarmowymi stanowisk dowodzenia frontu i podległych wojsk oraz garnizonem i innymi organami dowodzenia, głównie w oparciu o stacjonarny system łączności.

Do jeszcze innych przedsięwzięć organizacyjnych dotyczących polowego systemu dowodzenia wojskami armii należy zaliczyć przewidywane tworzenie WPD i wykorzystywania PPD z określeniem ich przeznaczenia i zadań oraz wyznaczenia na te punkty dowodzenia obsady, a także wyposażenia WPD. Ponadto - co również wpływa na sprawność dowodzenia wojskami - prze-

widziane są między innymi następujące grupy operacyjne. Jedna grupa operacyjna kierowana do sztabu OW po przejściu dowództwa armii na polowe SD, i drugie - dla przejęcia dowodzenia nowo podporządkowanymi sojusznicznymi związkami taktycznymi. Prócz przeznaczenia i zadań wyznaczony jest skład osobowy tych grup i ich wyposażenie.

Badania wskazują, że różnie traktuje się przeznaczenie grupy operacyjnej kierowanej do sztabu OW czasu "W". Np. w dowództwie POW uważa się, że grupa ta powinna zapewnić wymianę informacji i współdziałania między dowództwami armii a sztabem OW w zakresie mobilizacji i przegrupowania wojsk armii^{13/}. Zaś w dowództwie ŚOW przyjmuje się, że podstawowym przeznaczeniem tej grupy jest udział w kierowaniu przegrupowaniem wojsk armii^{14/}. Zatem zadania w zakresie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i osiągnięcia przez nie pełnej gotowości bojowej oraz przegrupowania na terenie OW dowództwo armii może realizować w różny sposób, w zależności od konkretnych warunków, sytuacji i możliwości, a także posiadanych doświadczeń.

Analiza wyników badań wskazuje, że grupa operacyjna sztabu armii kierowana do sztabu OW czasu "W" powinna - w oparciu głównie o decyzję dowódcy armii i wytyczne szefa sztabu - realizować dwa zasadnicze zadania. Jedno zadanie to aktywne uczestniczenie w oddziaływaniu na przebieg mobilizacji wojsk, oraz drugie - dotyczące sprawnego przegrupowania wojsk armii na terenie OW.

Jednym z mankamentów jest słaba znajomość języka rosyjskiego przez większość oficerów wydzielonych do obsady stanowisk dowodzenia^{15/}. Stan ten może utrudnić dowodzenie, w przypadku gdy w skład armii wejdą dywizje i inne oddziały wojsk sojusznicznych lub gdy armia wejdzie w skład zgrupowania wojsk o składzie koalicyjnym.

x

x

x

W n i o s k i:

1. Organizowanie trzech, stale działających, stanowisk dowodzenia wraz z węzłami łączności, oraz doraźne wykorzystywanie dwóch punktów dowodzenia zapewnia dość wysoki stopień żywotności systemu dowodzenia armii i zapewnia utrzymanie ciągłości dowodzenia wojskami w granicach około 80-90%.

2. Jednoczesne występowanie SD i ZSD zapewnia utrzymanie ciągłości dowodzenia wojskami armii również w okresach szczególnie trudnych. Np. w czasie rozwijania wojennego systemu dowodzenia armii, przesuwania stanowisk dowodzenia w toku operacji oraz w wypadku znieśczenia

lub obezwładnienia SD. Doraźne wykorzystywanie WPD i PPD zapewnia dowódcy i oficerom sztabu armii, zwykle w każdym okresie operacji oraz w każdej sytuacji, bezpośrednią obserwację i wpływ na przebieg działań bojowych określonego fragmentu walki.

3. Zbyt ogólna - ramowa - organizacja systemu dowodzenia, jego funkcjonowania i pracy sztabu armii oraz dość częste i niekiedy liczne zmiany oficerów na przydziałach mobilizacyjnych powoduje zwykle określone, a niekiedy nawet znaczne trudności w sprawnym jego działaniu. Ma to miejsce zwłaszcza w początkowym okresie, co jest bardzo niekorzystne, szczególnie w warunkach nagłego wybuchu wojny.

2. SKŁAD OSOBOWY ORAZ WYPOSAŻENIE STANOWISK I PUNKTÓW DOWODZENIA

Analiza i ocena obowiązujących w latach siedemdziesiątych zasad dotyczących składu osobowego i wyposażenia poszczególnych stanowisk dowodzenia armii i praktyka w tym względzie jednoznacznie wykazała, że ich ilościowe i "jakościowe" stany osobowe i wyposażenie umożliwiają realizację zadań dowodzenia w pełnym wymiarze tylko na jednym stanowisku dowodzenia. Zapewniona była także możliwość dowodzenia tyłami z kwaterymistrzowskiego stanowiska dowodzenia. Ponadto można było realizować zadania dowodzenia, lecz w bardzo ograniczonym zakresie, na wysuniętym stanowisku dowodzenia lub zapasowym stanowisku dowodzenia, lecz z zasadą tylko po przybyciu na nie dowódcy armii wraz z grupą operacyjną.

Wówczas nie zakładano również możliwości przejmowania i sprawowania, chociażby czasowo, dowodzenia całością sił armii przez obsadę stałą wysuniętego stanowiska dowodzenia albo zapasowego stanowiska dowodzenia. Obsada stała tego stanowiska dowodzenia przeznaczona była głównie do stworzenia warunków umożliwiających grupie operacyjnej szybko wejść w problematykę dowodzenia -- po przegrupowaniu ze stanowiska dowodzenia -- oraz jej wzmocnienia.

Stosownie do przewidywanych zadań wysunięte stanowisko dowodzenia lub zapasowe stanowisko dowodzenia odpowiednio wyposażano w techniczne środki dowodzenia i inne urządzenia oraz organizowano jego zabezpieczenie. Należy podkreślić, że podobnie jak stan osobowy, tak i techniczne środki wydzielane na to stanowisko dowodzenia nie były w stanie zapewnić dowodzenia całością sił armii. Umożliwiały one dowodzenie częścią sił armii, lecz najczęściej po uprzednim wzmocnieniu tego stanowiska dowodzenia przede wszystkim w środki łączności.

Był to więc system dowodzenia nie gwarantujący utrzymania wymaganej ciągłości dowodzenia. Wynikało to między innymi z łatwości jego rozpo-

znania oraz wykrywania i identyfikacji stanowiska dowodzenia i każdego środka łączności emitującego fale elektromagnetyczne, a także ich wrażliwości na ogniowe, radioelektroniczne i inne oddziaływanie nieprzyjaciela. Słabości te wyatępują również współcześnie, ale wówczas gdy armia miała tylko jedno stanowisko dowodzenia przygotowane do realizacji zadań dowodzenia w pełnym zakresie, to celowe lub nawet nie zamierzone, przypadkowe zakłócenie jego pracy mogło spowodować zerwanie dowodzenia wojskami armii.

Możliwość wejścia w skład armii sojusznicznych związków taktycznych i oddziałów wpłynęła na potrzebę tworzenia grupy operacyjnej przeznaczonej głównie do przejęcia dowodzenia tymi wojskami oraz utrzymania z nimi ciągłego dowodzenia i współdziałania. W praktyce ćwiczeń wyłoniły się określone kontrowersje dotyczące głównie przeznaczenia, roli i zadań takiej grupy operacyjnej oraz jej składu osobowego i wyposażenia w techniczne środki dowodzenia.

Zgodnie z nową, co do liczby i przeznaczenia stanowisk i punktów dowodzenia, koncepcją dokonano zmian dotyczących składu ich obsady osobowej oraz podziału oddziałów łączności i środków dowodzenia, a także oddziałów i środków zabezpieczenia ogólnego. Zmiany te miały na celu zapewnienie sprawnego funkcjonowania poszczególnych stale i doraźnie organizowanych stanowisk i punktów dowodzenia. Doświadczenia w tym względzie prowadzono równoległe z badaniami dotyczącymi określenia przeznaczenia stanowisk dowodzenia. Zasadniczym celem badań było określenie składu i wyposażenia SD, ZSD oraz WPD i PPD zapewniającego utrzymanie ciągłości i wymaganej operatywności dowodzenia wojskami armii. Wyniki badań z każdego ćwiczenia, w formie uargumentowanych wniosków, stanowiły między innymi podstawę wprowadzania ulepszeń w kolejnych ćwiczeniach.

W rezultacie współcześnie przyjmuje się na szczeblu armii jako zasadę: tworzenie stałego składu operacyjnego SD i ZSD oraz zasadniczej części składu operacyjnego SD. Do stałego składu operacyjnego SD i ZSD wydziela się po około 20%, zaś zasadniczą część składu operacyjnego stanowi około 60% stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii^{16/}.

Do stałego składu operacyjnego ZSD zwykle wydziela się: zastępcę dowódcy armii ds. liniowych, zastępcę szefa sztabu ds. operacyjnych lub innego oficera z kierownictwa sztabu, 5-6 oficerów z oddziału operacyjnego, 3 oficerów z oddziału rozpoznawczego, 3-4 oficerów z szefostwa wojsk łączności, 1 oficera z oddziału walki radioelektronicznej oraz 2-3 oficerów z każdego dowództwa i szefostwa rodzaju wojsk, zarządu politycznego i 5-6 chorążych z wydziału zabezpieczenia. Podobny skład

osobowy, oprócz zastępcy dowódcy armii ds. liniowych i zastępcy szefa sztabu, stanowi skład osobowy stałego składu operacyjnego SD.

W praktyce spotyka się niekiedy niewydziałanie do stałego składu operacyjnego SD i ZSD ludzi z tych komórek organizacyjnych sztabu, których stan osobowy jest nieliczny, np. z oddziału walki radioelektronicznej. Wydaje się, że praktyka taka nie znajduje pełnego uzasadnienia. Potrzeba reprezentowania podstawowych specjalności na ZSD, chociażby przez jednego oficera, wynika z dwóch względów. Po pierwsze osoba ta - w wypadku zniszczenia SD - umożliwi w ogóle realizację zadań dowodzenia danej specjalności. Po drugie - oficer ten na ZSD przyspiesza wejście w dowodzenie specjalistycznym rezerwowym organom dowodzenia.

Podstawowa ilość - około 60% stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii, na czele z dowódcą i szefem sztabu - stanowi zasadniczą część składu operacyjnego SD. W skład tej części składu operacyjnego SD wchodzi także szefowie oddziałów sztabu oraz dowódcy i szefowie rodzajów wojsk.

Wyniki badań wskazują, że słuszną była koncepcja tworzenia doraźnie WPD i PPD przez co między innymi zwiększa się w poważnym stopniu żywotność systemu dowodzenia i zapewnia utrzymanie ciągłości dowodzenia wojskami armii. Aby uzyskać pożądaną sprawność działania tych punktów dowodzenia - co również potwierdzają ćwiczenia - ich obsady należy wyznaczać zawczasu^{17/}. Obsadę WPD wydziela się z zasady z zasadniczej części składu operacyjnego SD. W skład tego punktu dowodzenia wchodzi zazwyczaj kierownicze osoby funkcyjne dowództwa armii i są to między innymi: dowódca, szefowie oddziałów operacyjnego i rozpoznawczego sztabu oraz dowódcy i szefowie rodzajów wojsk wraz z niezbędnymi oficerami.

Podobnie - obsadę powietrznego punktu dowodzenia wyznacza się z zasadniczej części składu operacyjnego SD i mogą być to również kierownicze osoby funkcyjne. Natomiast ich liczba zależna jest od pojemności aparatu latającego, sytuacji, potrzeb i decyzji dowódcy /rys. 1/.

Doświadczenia szeregu ćwiczeń wskazują, że pomimo zawczasu organizowanego ZSD zniszczenie SD może spowodować wydatne obniżenie sprawności dowodzenia wojskami armii, a po upływie pewnego czasu nawet jego dezorganizację. Spowodowane to może być głównie tym, że obecny stan osobowy ZSD, z uwagi na nieduży stan ilościowy i częste wyznaczanie do obsady tego stanowiska dowodzenia ludzi nie zawsze w pełni przygotowanych, nie jest w stanie zapewnić pożądanej sprawności dowodzenia, a po upływie 1-2 doby może zostać naruszona jego ciągłość, niekiedy nawet na dłuższy czas^{18/}.

Powyższe potwierdzają wyniki badań, którym poddano zespoły oficerów

wydzielone na ZSD, głównie z oddziału operacyjnego, oddziału rozpoznawczego, dowództwa WR1A oraz dowództwa WOPL.

Zespół oficerów z oddziału operacyjnego na ZSD jest w stanie zapewnić i stale posiadać aktualne ogólnowojskowe informacje decyzyjne i sytuacyjne. Oficerowie ci powinni także dysponować na ZSD duplikatem zasadniczych dokumentów operacyjnych, a głównie: decyzji dowódcy armii o operacji, rozkazu operacyjnego dowódcy armii, planu udziału wojsk armii w pierwszym uderzeniu jądrowym oraz decyzji dowódcy armii i rozkazów operacyjnych dla związków taktycznych na kolejny dzień operacji. Aktualne informacje sytuacyjne i decyzyjne zespół ten zbiera w różny sposób, a najczęściej - i co jest chyba najsłuszniejsze - otrzymuje je ze stanowiska dowodzenia. Zauważa się także tendencje do równoległego ze stanowiskiem dowodzenia zbierania danych o sytuacji bezpośrednio z wojsk. Taki sposób zbierania informacji przez ZSD należy uznać za niesłuszny i nie do powszechnego stosowania.

Posiadanie przez zespół oficerów oddziału operacyjnego wyżej omówionych informacji oraz niezbędnych wzorów dokumentów operacyjnych i dokumentów do posługiwania się technicznymi środkami łączności umożliwia im przejście i zapewnienie ciągłości dowodzenia wojskami w zakresie ich dotyczącym. Z uwagi głównie na nieduży stan osobowy zespół ten jest w stanie - jak wskazują wyniki badań - realizować zadanie w czasie nie dłuższym niż 1-2 doby i przy wydłużeniu czasu realizacji poszczególnych przedsięwzięć dowodzenia do 100% w stosunku do zakładanego^{19/}.

Często jest tak, że w skład zespołu oficerów z oddziału rozpoznawczego na ZSD wchodzi pojedyncze osoby reprezentujące poszczególne jego komórki organizacyjne, to jest: wydział rozpoznawczy, wydział rozpoznania specjalnego i radioelektronicznego oraz wydział informacyjny. Zespół ten jest w stanie zapewnić sobie aktualne informacje decyzyjne i sytuacyjne dotyczące zwłaszcza przeciwnika. Zespół oficerów z oddziału rozpoznawczego powinien i zazwyczaj posiada duplikat podstawowych dokumentów dowodzenia siłami i środkami rozpoznania, jakimi są plan rozpoznania i zarządzenia rozpoznania. Aktualne dane o nieprzyjacielu i organach rozpoznania oficerowie tego zespołu otrzymują z zasady z SD.

Badania wskazują, że zespół ten dysponując wyżej omówionymi dokumentami i informacjami oraz wzorami i sformalizowanymi dokumentami, a także dokumentami niezbędnymi do posługiwania się technicznymi środkami łączności, może sprawnie przejść i kierować rozpoznaniem. Jednak ze względu na mały stan osobowy może on realizować zadania nie dłużej niż przez 1-2 doby^{20/}.

Zespół oficerów z dowództwa WR1A w składzie 3 oficerów jest w stanie

zapewnić aktualne informacje decyzyjne i sytuacyjne. Powinien on posiadać przede wszystkim duplikat planu użycia WRiA armii w operacji, planu udziału wojsk rakietowych w pierwszym uderzeniu jądrowym i zarządzenia dowódcy WRiA armii oraz decyzje dowódcy WRiA i zarządzenia na kolejny dzień operacji. Dokumenty te, jak i aktualne informacje oficerowie tego zespołu otrzymują z zasady z SD. Niezbędne jest również wyposażenie tych oficerów w niezbędne wzory i sformalizowane dokumenty oraz dokumenty umożliwiające posługiwanie się technicznymi środkami łączności.

Oceny wyników badań pozwalają przyjąć, że zespół oficerów z dowództwa WRiA wydzielany na ZSD może zapewnić ciągłość dowodzenia WRiA armii, lecz - z uwagi na nieduży stan osobowy - w ograniczonym czasie i zwykle nie dłużej niż 1 dobę. Może on również wziąć udział w planowaniu wykorzystania broni jądrowej i porażenia ogniowego nieprzyjaciela. Przy czym czas realizacji tych przedsięwzięć będzie znacznie wydłużony i może on być dłuższy od 1 do 3 razy w stosunku do zakładanego. Oficerowie ci zapewniają także utrzymanie ciągłości dowodzenia podległymi jednostkami rakietowymi i artylerią armii, lecz niekorzystne jest to, że wydłuża się bardzo czas kierowania nimi, np. pierwsze uderzenie jądrowe może być wykonane w czasie dłuższym od planowanego o 50%, a nawet o 100%^{21/}.

Zespół oficerów wydzielanych z dowództwa WOPL na ZSD tworzy zazwyczaj drugie położenie SD WOPL. Oficerowie ci są w stanie zapewnić sobie posiadanie niezbędnych planów i innych dokumentów oraz aktualnych informacji, umożliwiających sprawnie przejąć i kierować systemem OPL armii. Podobnie jak w opisanych wyżej zespołach, zespół oficerów dowództwa WOPL na ZSD, zadanie może realizować w ograniczonym czasie, i zwykle nie dłużej niż 1 dobę^{22/}.

Oprócz omówionych zespołów, wydzielają się również na ZSD pojedynczych, a najczęściej grupy oficerów zwykle po 2-3 ludzi z dowództwa wojsk lotniczych armii, szefostwa WInż i szefostwa WChem oraz z zarządu politycznego. Możliwości realizacji zadań przez tych oficerów, ogólnie biorąc, są podobne do możliwości wyżej omówionych zespołów wydzielanych z innych organów dowodzenia armii.

Z zasady zespoły oficerów na ZSD informacje decyzyjne zbierają w różny sposób, w zależności od konkretnej sytuacji i warunków. Np. przez dostarczanie ze stanowiska dowodzenia na ZSD duplikatów dokumentów, zwłaszcza pisemnych, kalek z narysowanymi informacjami; najczęściej stosuje się przekazywanie informacji za pomocą technicznych środków łączności. Oprócz duplikatów dokumentów otrzymanych z SD służyć jest powszechne przedstawianie informacji przez oficerów ZSD na mapach roboczych. Natomiast nieśluźna jest i powinna być zabroniona praktyka zbierania przez

ZSD w każdych warunkach informacji sytuacyjnych bezpośrednio z wojsk. Zbieranie danych przez ZSD bezpośrednio z wojsk może spowodować zdemaskowanie jego rejonu rozmieszczenia, a ponadto obciąża to dodatkowo podległe sztaby. ZSD może i powinno zbierać aktualne informacje sytuacyjne i decyzyjne z wykorzystaniem technicznych środków łączności, lecz tylko przez podsłuch rozmów prowadzonych między sztabami podległych wojsk a SD armii.

Niekorzystne było i niekiedy zdarza się również i obecnie, niewydziałanie na ZSD zespołu oficerów z oddziału walki radioelektronicznej. To również miało miejsce w ćwiczeniu "LATO-84". Wydaje się, że współcześnie, w warunkach szczególnego znaczenia walki radioelektronicznej i jej bezpośredniego wpływu na możliwość utrzymania ciągłości dowodzenia, zespół oficerów zapewniający realizację tych zadań przez ZSD jest niezbędnym.

Wyniki badań i opinie kierowniczych osób funkcyjnych dowództw poszczególnych okręgów wojskowych wskazują, że praktykowany obecnie stan ilościowy ludzi na SD armii - łącznie stały skład operacyjny i zasadnicza część składu operacyjnego - 141 osób - jest w stanie sprawnie realizować zadania dowodzenia podległymi wojskami. Natomiast ilościowy stan osobowy składu operacyjnego ZSD - 39 osób - pomimo zwiększenia o 7 osób w stosunku do lat ubiegłych - w dalszym ciągu nie zapewnia operatywnego dowodzenia wojskami armii i w czasie nie dłuższym niż 1-2 doby. Po upływie tego czasu istnieje groźba całkowitego zerwania dowodzenia. Przyjmowany współcześnie stały skład operacyjny ZSD oraz obecność na nim oficerów wszystkich podstawowych specjalności dowództwa armii sprzyja utrzymaniu ciągłości dowodzenia zasadniczymi elementami ugrupowania operacyjnego i sprawnemu przejściu dowodzenia przez dowództwo rezerwowe.

Szczegółowy podział stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii na SD, ZSD w latach 1978-82 i współcześnie przedstawiono w tabeli 1, 2, 3 i 4.

Mankamentem, ze względu na brak środków technicznych, jest dodatkowe obciążenie obsady SD wykonywaniem duplikatu graficznych dokumentów operacyjnych i przekazywanie informacji na potrzeby ZSD. Praktyka taka, jak wskazują ćwiczenia, nie zawsze powinna być stosowana, w przeważającej bowiem większości wypadków wykonywanie duplikatu graficznych dokumentów operacyjnych na potrzeby ZSD może i powinno być powierzone części oficerów z jego stałego składu operacyjnego.

Jak wskazują wyniki badań i opracowania teoretyczne^{23/}, pracownicy merytoryczni obsady SD w procesie dowodzenia zużywają około 60% czasu

na działalność informacyjną, to znaczy i zbieranie aktualnych informacji o sytuacji, oraz 20% czasu przeznaczają na działalność organizacyjno-kontrolną, w tym również przekazywanie podwładnym informacji decyzyjnych, a tylko 20% czasu wykorzystują na prace analityczno-koncepcyjne. Ponadto, przyjmując czas pracy analityczno-koncepcyjnej za 100, to z tego około 40-60% czasu oficerowie przeznaczają na techniczne wykonywanie graficznych dokumentów bojowych i ich rozmnażanie. Zatem na prace czysto analityczne i koncepcyjne pozostaje niewiele czasu, i zazwyczaj nie więcej niż 10% z ogólnego czasu zużywanego w procesie dowodzenia, a pozostałe 90% czasu przeznaczane jest przede wszystkim na poszukiwanie i ustalenie stanu faktycznego sytuacji oraz wykonanie czynności technicznych, organizatorskich, kontrolnych itp. Wskazuje to na pilną potrzebę stosowania odpowiednich środków organizacyjno-technicznych i automatyzację głównie zbierania danych o sytuacji, przekazywania informacji decyzyjnych oraz wykonywania dokumentów bojowych na mapach i ich powielanie. Zwolnienie oficerów od tych czynności pozwoli na inny niż dotychczas podział operacyjnej części dowództwa armii na SD i ZSD.

Nowy podział operacyjny części dowództwa armii powinien zmierzać do zwiększenia stanu osobowego stałego składu operacyjnego SD i ZSD, przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby ludzi zasadniczej części składu operacyjnego SD. Podział ten może być następujący: do stałego składu operacyjnego SD i ZSD - po około 40% stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii, zaś do zasadniczej części składu operacyjnego SD - 20%.

Proponowane zmiany ilościowego podziału operacyjnej części dowództwa armii pozwolą wydzielić z oddziału operacyjnego sztabu do stałego składu operacyjnego SD i ZSD po 11 osób, zaś do zasadniczej części składu operacyjnego SD 5 osób, oraz odpowiednio z: oddziału rozpoznawczego sztabu - po 7 osób i 2 osoby; szefostwa wojsk łączności - po 8 osób i 4 osoby; dowództwa WR1A - po 7 osób i 2 osoby oraz dowództwa WOPL - po 7 osób i 2 osoby.

Przewidywany podział stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii zapewnia wykorzystanie niezbędnej liczby ludzi z wiodących komórek organizacyjnych dowództwa na tym stanowisku dowodzenia, na którym planuje się i organizuje operację. I tak np. z oddziału operacyjnego może być zaangażowanych 16 osób, z oddziału rozpoznawczego - 9 osób i z dowództwa WR1A również 9 osób.

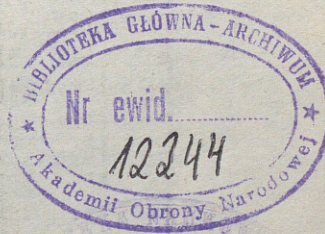
Szczegółowy podział stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii na SD i ZSD w warunkach szeroko rozumianej instrumentalizacji działań przedstawiono w tabeli 6.

Należy oczekiwać, że proponowany podział stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii, znacznie usamodzielnia SD i ZSD oraz zapewni ko-

**PODZIAŁ STANU OSOBOWEGO
DOWÓDZTWA ARMII NA STANOWISKA DOWODZENIA**

Tabela 1

Lp.	Wyszczególnienie	Stan etatowy do 1982 r. od 1983r.	Podział stanu osobowego dowództwa armii na poszczególne stanowiska dowodzenia					TSD.
			L i o z b a o s ó b					
			ZSD operacyjny	Staly skład operacyjny	SD Zasadnicza część składu operac.	Razem na SD		
1.	Dowódca i zastępcy dowódcy armii	6 6	1 1		2 2	3 3	2 2	
2.	S z t a b	4	1		2	3	2	
2.1.	Kleronictwo sztabu	2	1		1	2	1	
2.2.	Oddział operacyjny	24 27	7 6	7 6	20 15	27 21	-	
2.3.	Oddział rozpoznawczy	17 16	2 2	2 2	11 10	14 13	-	
2.4.	Oddział organizacji i uzupełnień	8 8	- 1	- 1	2 -	2 1	6 6	
2.5.	Oddział walki radioelektro- nicznej	- 4	- 1	- 1	- 2	- 3	-	
2.6.	Wydział topograficzny	2 2	1 1	1 1	2 2	3 3	3	
2.7.	Wydział informatyki	2 4	1 1	1 1	2 4	3 4	3	
2.8.	Wydział polityczny	2 2	1 1	1 1	2 2	3 3	3	
2.9.	Wydział ochrona tajemnicy	2	1	1	1	3	7	
2.10.	Wydział zabezpieczenia	15	6	6	3	9	9	
2.11.	Szefostwo wojsk łączności	20 20	4 4	4 4	12 12	16 16	16 16	
3.	Dowództwo wojsk lotniczych	- 5	- 1	- 1	- 2	- 4	- 4	
4.	Dowództwo WRDA	18 16	4 3	4 3	10 10	14 13	14 13	
5.	Dowództwo WOPŁ	14 16	2 2	2 2	8 10	11 12	11 12	
6.	Szefostwo WInż.	14 14	2 2	2 2	8 8	11 11	11 11	
7.	Szefostwo WChem.	12 12	2 2	2 2	8 8	10 10	10 10	
8.	Zarząd polityczny	18 22	4 3	4 3	4 2	8 5	6 14	
9.	Oddział kadr	8 8	- -	- -	- -	- -	8 8	
10.	Służby techniczne	38 38	- -	- -	3 3	3 3	35 35	
11.	Kwatermistrzostwo	70 70	- -	- -	4 4	4 4	66 66	
12.	Prokuratura armii	4 4	- -	- -	- -	- -	4 4	
13.	Sąd armii	5 5	- -	- -	- -	- -	5 5	
14.	R a z e m	301 321	32 39	30 37	106 104	136 141	133 141	

PODZIAŁ STANU OSOBOWEGO STANOWISKA DOWODZENIA ARMII I GRUPY DOWODZENIA
BOJOWEGO NA GRUPY FUNKCJONALNE I PUNKTY DOWODZENIA /przykład/

Tabela 2

Lp.	Elementy stanowiska dowodzenia	Razem stan osobowy na SD	Grupa dowodzenia bojowego														Połączone SD			Grupy operacyjne		Wysunięty punkt dowodzenia /ppp/	Powietrzny punkt dowodzenia /ppp/	26		
			Centrum dowodzenia bojowego				Grupa planowania ogólnego	Grupa plan. i dowodzenia ogólnego	Centrum informacyjne	Grupa stanowisk dowodzenia	Punkt dowodzenia rozpoznawczy	Punkt dowodzenia łączności	Punkt dowodzenia walki radioelektronicznej	Grupa aut. dowodzenia	Wydział topograficzny i kancelaria	Zarząd polityczny	Połączone SD		Punkt dowodzenia WRiA	Punkt dowodzenia WInż.	Punkt dowodzenia WChem.				Kwatermistrz.	Służb. techn.
			Punkt dowodzenia armii	Grupa kier. Funkt. do podl. wojsk	Razem	Lotnictwa											OPL									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25		
1.	Dowódca armii	1	1		1																		1x/	1x/		
2.	Zca dcy armii ds.polit.	1	1		1																		1x/	1x/		
3.	Szef sztabu	1	1		1																					
4.	Oddział operacyjny	21	1	6	7	6	3	3	1														1+3x/	1x/		
5.	Oddział rozpoznawczy	13	1		1		1x/	1		11														2x/		
6.	Oddział organizacji i uzupełnień	1						1																		
7.	Oddział walki r/elekt.	3																								
8.	Wydział topograficzny	3																								
9.	Wydział polityczny	3																								
10.	Wydział informatyki	4																								
11.	Wydział ochr.tajemnicy	1																								
12.	Wydział zabezpieczenia	9				2				1	1															
13.	Szefostwo wojsk łącz.	16							1		13													1	1	
14.	Dtwa wojsk lotniczych	5	1		1																			2x/		
15.	Zarząd polityczny	5																								
16.	Dowództwo WRiA	13	1		1		2x/																	3x/		
17.	Dowództwo WOPL	13	1		1																			1x/		
18.	Szefostwo WInż.	11																						2x/		
19.	Szefostwo WChem.	10																						2x/		
20.	Służby techniczne	3																						3		
21.	Kwatermistrzostwo	4																					4			
	Razem	141	8	6	14	6	3+3	5	2	11	13	3	4	4	8	4	12	12	11	10		4	3	2+1x/	1+3x/	

x/ Wydziela się doraźnie. licznik - generałowie i oficerowie, mianownik - chorążowie i podoficerowie

PODZIAŁ STANU OSOBOWEGO STAŁEGO SKŁADU OPERACYJNEGO ZAPASOWEGO STANOWISKA
DOWODZENIA ARMII NA GRUPY FUNKCJONALNE I PUNKTY DOWODZENIA /przykład/

Tabela 3

Lp.	Elementy zapasowego stanowiska dowodzenia	Razem stan osobowy na ZSD	Grupa dowodzenia bojowego													Połączone		Uwagi		
			Centrum dowodzenia bojowego			Grupa planowa	Grupa planowa	Grupa planowa	Centrum informacyjne	Grupa stanowisk dowodzenia	Punkt dowodzenia rozpoznaniem	Punkt dowodzenia łączności	Punkt dowodzenia walki radiocel. elektr.	Wydział topograficz. i kartograficz.	Zarząd polityczny	SD			Punkt dowodzenia WRiA	Punkt dowodzenia WInż.
Punkt dowodzenia ds. armii	Grupa kier. punktów do podległ. wojsk	Razem	Grupa planowa	Grupa planowa	Grupa planowa											Grupa planowa	Grupa planowa	Grupa planowa		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1.	Zca ds. armii ds. liniowych	1	1		1															
2.	Zca szefa sztabu ds. operacyjnych	1	1		1															
3.	Oddział operacyjny	6	1	3	4	1	1 ^{x/}	1	1 ^{x/}											
4.	Oddział rozpoznawczy	3	1		1			1 ^{x/}		2										
5.	Oddział organizacji i uzupełnień	1						1												
6.	Oddział walki r/elektr.	1										1								
7.	Wydz. ochrony tajemnicy	1											1							
8.	Wydział zabezpiecz.	6				1				1			3				1			
9.	Szef. wojsk łączności	4							1		3									2
10.	Dowództwo wojsk lotniczych	1	1 ^{x/}		1 ^{x/}										1					
11.	Dowództwo WRiA	3	1		1												2			
12.	Dowództwo WOPL	3	1		1											2				
13.	Szefostwo WInż.	3																3		
14.	Szefostwo WChem.	2																		2
15.	Zarząd polityczny	3												3						
	Razem	39	6+1 ^{x/}	3	9+1 ^{x/}	1	1 ^{x/}	2+1 ^{x/}	1+1 ^{x/}	1	3	1	3	3	1	2	1 ^{x/}	3	2	

x/ wydziela się doraźnie

licznik - generałowie i oficerowie
mianownik - chorążowie i podoficerowie

rzyetniejsze warunki realizacji zadań dowodzenia przez każde z tych stanowisk dowodzenia^{24/}. Ponadto stworzona zostanie możliwość samodzielnego sprawowania dowodzenia przez ZSD w wypadku zniszczenia SD lub zasadniczej części składu operacyjnego.

Wyniki badań ćwiczenia "LATO-78", "WIOSNA-80", "SOJUZ-81" i "LATO-82"^{25/} wskazują, że dla przygotowania armijnej operacji zaczepnej, obsada stanowiska dowodzenia - 141 pracowników merytorycznych - potrzebuje 1 dobę. Badania te dowodzą również, że przygotowanie armijnej operacji zaczepnej wymaga od pracowników merytorycznych nakładu pracy w wymiarze około 3400 roboczogodzin. Z tego około 2050 roboczogodzin /60%/ wykorzystuje się na działalność informacyjną, około 700 roboczogodzin /20%/ zużywa się na czynności organizacyjno-kontrolne, około 340 roboczogodzin /10%/ przeznaczają się na prace analityczno-koncepcyjne i około 340 roboczogodzin /10%/ zużywa się na opracowanie dokumentów bojowych, a głównie graficznych i ich rozmnażanie.

Dane zawarte w "Zestawieniu nakładu pracy osób merytorycznych..." /tabela 5/ jednoznacznie wskazują, że najwięcej czasu oficerowie na SD poświęcają na ustalanie aktualnych danych o sytuacji i ich zbieranie oraz znaczną część czasu - gdyż tyle samo co na prace analityczno-koncepcyjne - przeznaczają oni na techniczne wykonanie dokumentów, zwłaszcza graficznych i ich rozmnażanie. Ponadto okazuje się, że dla przygotowania operacji wystarczy dowództwu armii około 340 roboczogodzin aby dokonać analizy zadania i oceny sytuacji, wypracować decyzję i opracować ją oraz szczegółowo zaplanować operację. Więcej czasu, gdyż około 700 roboczogodzin, potrzebuje to dowództwo na zorganizowanie operacji, a przede wszystkim na przekazanie zadań bojowych wojskom, zorganizowanie współdziałania i dowodzenia oraz zabezpieczanie działań operacyjnych i bojowych. W tym czasie dokonuje się również kontroli przygotowania wojsk do wykonania zadania, łącznie na wykonanie dwóch podstawowych grup czynności dla przygotowania operacji, dowództwo armii potrzebuje około 1000 roboczogodzin.

Można więc postawić następujące pytanie: czy istnieje możliwość przygotowania armijnej operacji w ciągu 1 doby przy zmniejszonym - i o ile - stanie osobowym pracowników merytorycznych i zachowaniu tej samej liczby roboczogodzin nakładu pracy na działalność analityczno-koncepcyjną i organizacyjno-kontrolną?

Analiza danych przedstawionych w tabeli 5 wskazuje, że stan osobowy pracowników merytorycznych na stanowisku dowodzenia armii może być mniejszy niż obecnie o 20 a nawet 50% - i liczyć od 70 do 110 osób - i również będzie w stanie przygotować operację armijną w ciągu 1 doby.

A także, co jest bardzo istotne, ten tak poważnie zmniejszony stan osobowy jest w stanie przygotować operację, nie kosztem jakości rozwiązań merytorycznych i jej organizacji. Tak niezbyt liczny stan pracowników merytorycznych na stanowisku dowodzenia będzie mógł przygotować operację w ciągu 1 doby i operatywnie dowodzić wojskami w czasie jej prowadzenia, gdy między innymi od 800 do 1800 roboczogodzin nakładu pracy będzie rekompensowane przez powazeczne stosowanie przede wszystkim automatycznych środków do zdobywania i przekazywania informacji, jej przetwarzania oraz ochrony. Należy oczekiwać, że zastosowanie w przyszłości zautomatyzowanego systemu dowodzenia wpłynie ponadto na znaczne skrócenie czasu przygotowania operacji i zwiększenie operatywności dowodzenia.

Z wyżej podanej liczby, rekompensowanych roboczogodzin od 600 do 1600 należałoby wykorzystać na ustalenie aktualnej sytuacji i zbieranie o niej informacji oraz około 200 na opracowanie i rozmnażanie dokumentów bojowych, a zwłaszcza dokumentów graficznych.

Przyjmując podział stanu osobowego oddziału operacyjnego sztabu na 40%, 40% i 20%, oraz podobnie jak wyżej omówiono procentowy podział roboczogodzin na poszczególne dziedziny działalności i nakład pracy, który może być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań, jego możliwości są proporcjonalne do obsady stanowiska dowodzenia.

W przedstawionych propozycjach dokonano próby bardziej racjonalnego niż dotychczas wykorzystania pracowników merytorycznych dowództwa armii. Zyskać to można między innymi przez umożliwienie i zapewnienie zwiększenia z 2,5 do 3 i 5 godzin pracy na dobę przez każdego oficera w dziedzinie analityczno-koncepcyjnej oraz z 5 do 6 i 10 godzin pracy - w zakresie organizacji operacji i kontroli przygotowania wojsk do wykonania zadania.

Szczegółowy podział stanu osobowego oraz nakładu pracy osób merytorycznych z dowództwa armii i oddziału operacyjnego sztabu na stanowisku dowodzenia przedstawiono w tabeli 5 i 6.

Zaletę przedstawionej propozycji jest przede wszystkim stworzenie warunków umożliwiających realizację dowodzenia wojskami armii zarówno z SD, jak i z ZSD, w każdym okresie operacji, w tym również podczas jej przygotowania. Ponadto w wypadku zniszczenia /obezwładnienia/ SD, lub zasadniczej części składu operacyjnego, ZSD jest w stanie sprawnie przejąć i dowodzić wojskami armii, nawet przez dłuższy czas. W tym wypadku uzupełnienie jego stanu osobowego może być realizowane stopniowo i nie zachodzi potrzeba natychmiastowego przejmowania dowodzenia przez rezer-

Z E S T A W I E N I E

nakładu pracy pracowników merytorycznych na SD armii, w tym oddziału operacyjnego, podczas przygotowania operacji i jej podział na poszczególne działy działalności

Z a i o z o n o: średni czas przygotowania operacji armijnej przyjmowany podczas ćwiczeń "LATO-78", "WIOSNA-80", "SOJUZ-81" i "LATO-82" - 1 doba /24 godziny/

Tabela 5

Liczba ludzi na SD	Ogółem nakład pracy w roboczych godzinach/rg/	Z tego na działalność:		Uwagi
		informacyjną: organizacyjną i kontrolną;	analityczno-koncepcyjną i opracowanie dokumentów;	
		Liczba roboczych godzin/rg/	prace analityczno-koncepcyjne;	
		procent	liczba roboczych godzin/rg/	liczba roboczych godzin/rg/
		na 1 oficera	na 1 oficera	procent
114 osób - łącznie stały skład operacyjny i zasadnicze części składu operacyjnego - praktykowane obecnie	3384 rg	2040 rg 60%	674 rg 20%	335 rg 10%
112 osób - łącznie stały skład operacyjny i zasadnicze części składu operacyjnego	2688 rg	1478 rg 55%	674 rg 26%	335 rg 13%
70 osób - tylko stały skład operacyjny	1680 rg	470 rg 28%	674 rg 41%	335 rg 21%
21 osób - łącznie stały skład operacyjny i zasadnicze części składu operacyjnego	504 rg	304 rg 60%	100 rg 20%	50 rg 10%
16 osób - łącznie stały skład operacyjny i zasadnicze części składu operacyjnego	384 rg	199 rg 52%	106 rg 27%	53 rg 14%
11 osób - tylko stały skład operacyjny	264 rg	79 rg 30%	106 rg 40%	53 rg 20%

- Nakład pracy w wymiarze około 700 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji oraz opracowania i rozmazania dokumentów bojowych, a zwłaszcza graficznych - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 600 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 170 rg - dla opracowania i rozmazania dokumentów bojowych, a zwłaszcza graficznych - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 1700 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji oraz opracowania i rozmazania dokumentów bojowych, a zwłaszcza graficznych - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 1600 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 120 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji oraz opracowania i rozmazania dokumentów bojowych, a zwłaszcza graficznych - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 100 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 20 rg - dla opracowania i rozmazania dokumentów bojowych, a zwłaszcza graficznych - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 260 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji oraz opracowania i rozmazania dokumentów bojowych, a zwłaszcza graficznych - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.
- Nakład pracy w wymiarze około 220 rg - dla ustalenia i zbiorania aktualnych danych o sytuacji - powinien być rekompensowany przez szeroko rozumianą instrumentalizację działań.

**PODZIAŁ STANU OSOBOWEGO
DOWÓDZTWA ARMII NA STANOWISKA DOWODZENIA W WARUNKACH
SZEROKO ROZUMIANEJ INSTRUMENTALIZACJI DZIAŁAŃ**

Tabela 6

Lp.	Wyszczególnienie	Stan etatowy /od 1983r./	Podział stanu osobowego dowództwa armii na poszczególne stanowiska dowodzenia				TSD
			ZSD		SD		
			Staly skład operacyjny	Staly skład operacyjny	Zasadnicza część składu operac.	Razem na SD	
1.	Dowódca i zastępcy dowódcy armii	6	1		3	3	2
2.	S Z T A B	3	1		2	2	
2.1.	Kierownictwo sztabu						
2.2.	Oddział operacyjny	27	11	11	5	16	
2.3.	Oddział rozpoznawczy	16	7	7	2	9	
2.4.	Oddział organizacji i uzupełnień	8	1	1	-	1	6
2.5.	Oddział walki radiotelegraficznej	4	1	1	2	3	
2.6.	Wydział topograficzny	3	1	1	1	2	
2.7.	Wydział informatyki	4	1	1	2	3	
2.8.	Wydział polityczny	3			3	3	
2.9.	Wydział ochrony tajemnicy	2	1	1	-	1	
2.10.	Wydział zabezpieczenia	15	7	7	1	8	
2.11.	Szefostwo wojsk łączności	20	8	8	4	12	
3.	Dowództwo wojsk lotniczych	5	2	2	1	3	
4.	Dowództwa WRiA	16	7	7	2	9	
5.	Dowództwo WOPL	16	7	7	2	9	
6.	Szefostwo WInż.	14	6	6	2	8	
7.	Szefostwo WChem.	12	5	5	2	7	
8.	Zarząd polityczny	22	3	3	2	5	14
9.	Oddział kadr	8					8
10.	Służby techniczne	38			3	3	35
11.	Kwartalistrzostwo	70			4	4	66
12.	Prokuratura armii	4					4
13.	Sąd armii	5					5
	R a z e m	321	70	68	43	111	140

wowe dowództwo armii. Prócz tego zmniejszenie stanu osobowego zasadniczej części składu operacyjnego SD poważnie wpłynie na zwiększenie jej ruchliwości i skróci się czas, w którym dowódca i inne kierownicze osoby funkcyjne mają ograniczone możliwości dowodzenia.

Zapewnienie sprawnego równoległego funkcjonowania dwóch stanowisk dowodzenia /oprócz TSD/ spowodowało również potrzebę wprowadzenia korekt w etacie - oprócz liczby osób - w zakresie kierowniczych stanowisk funkcyjnych w sztabie oraz dowództwach i szefostwach rodzajów wojsk. Wprowadzono np. zastępcę szefa sztabu ds. operacyjnych, zastępcę szefa oddziału operacyjnego, zastępcę szefa oddziału rozpoznawczego, zastępcę szefa wojsk łączności, zastępcę dowódcy WR1A itd.

Należy podkreślić, że proponowany inny niż dotychczas podział stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii na poszczególne stanowiska dowodzenia i zasadniczą część składu operacyjnego SD nie powoduje potrzeby zwiększenia w stosunku do obecnie praktykowanej, liczby środków potrzebnych do zapewnienia im warunków pracy i warunków bytowych.

Stosownie do przeznaczenia, poczynając od ćwiczenia "LATO-78", "WIO-SNA-80", zapewnia się prawie że identyczne wyposażenie SD i ZSD, które z zasady umożliwi sprawowanie dowodzenia wojskami armii z każdego z tych stanowisk dowodzenia.

W celu zabezpieczenia łączności z podwładnymi, wspierającymi i współdziałającymi wojskami, z przełożonym i sąsiadami oraz łączności wewnętrznej stanowisk dowodzenia na potrzeby SD i ZSD armii - kierując się między innymi wynikami badań - organizuje się trzy węzły łączności^{26/}. Praktyka ostatnich ćwiczeń wskazuje, że wykorzystywanie trzech węzłów łączności na potrzeby SD i ZSD z zasady zabezpiecza organom dowodzenia niezbędną łączność. Niemniej jednak, szczególnie ze względu na długi czas jaki jest niezbędny dla rozwinięcia i zwinięcia węzła łączności /około 4-6 godz. na każdą z tych czynności/ oraz demaskowanie rejonu rozmieszczenia stanowiska dowodzenia, wskazane jest szukanie rozwiązań, które uniezależnią je od węzłów łączności. Jednym z nich może być, jak się wydaje, zastosowanie w przyszłości przestrzennego systemu łączności.

Wyposażenie SD i ZSD w inne środki dowodzenia, a zwłaszcza w autobusy sztabowe, pojazdy specjalne, namioty itp. urządzenia z zasady jest wystarczające. Środki te zapewniają sprawowanie dowodzenia oraz przygotowanie miejsc pracy i warunki bytowe dla około 80% stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii, na każdym z tych stanowisk dowodzenia.

W skład wyposażenia SD zwykle wchodzi około 35 autobusów sztabowych oraz trzy wozy dowodzenia i jeden śmigłowiec przystosowany do pracy jako

dań dowodzenia oraz siły i środki, z których organizuje się stanowiska dowodzenia - na każdym z nich można wyróżnić: grupę dowodzenia bojowego, węzeł łączności i grupę zabezpieczenia. Ponadto w skład stanowiska dowodzenia, jako oddzielne elementy, wchodzi: wysunięty punkt dowodzenia i powietrzny punkt dowodzenia.

Podział stanowiska dowodzenia na wyżej wymienione części umożliwia między innymi ich samodzielne rozmieszczenie i przegrupowywanie. Uzupełnia się przez to większą ruchliwość i manewrowość stanowiska i punktów dowodzenia oraz utrudnia się ich rozpoznanie i zniszczenie. Ułatwia to również ich maskowanie i ukrycie oraz zapewnia lepsze warunki bezpieczeństwa. Prócz tego wydzielenie zawczasu środków na potrzeby organizacji wysuniętego punktu dowodzenia oraz wyznaczenie jego obsady osobowej i obsady powietrznego punktu dowodzenia, pozwala na szybkie i bezkolizyjne ich wydzielenie ze składu stanowiska dowodzenia. Wyróżnienie na stanowiskach dowodzenia trzech zasadniczych i w miarę samodzielnych części funkcjonalnych wpływa w istotny sposób na zwiększenie ich żywotności i operatywności działania dowództwa armii.

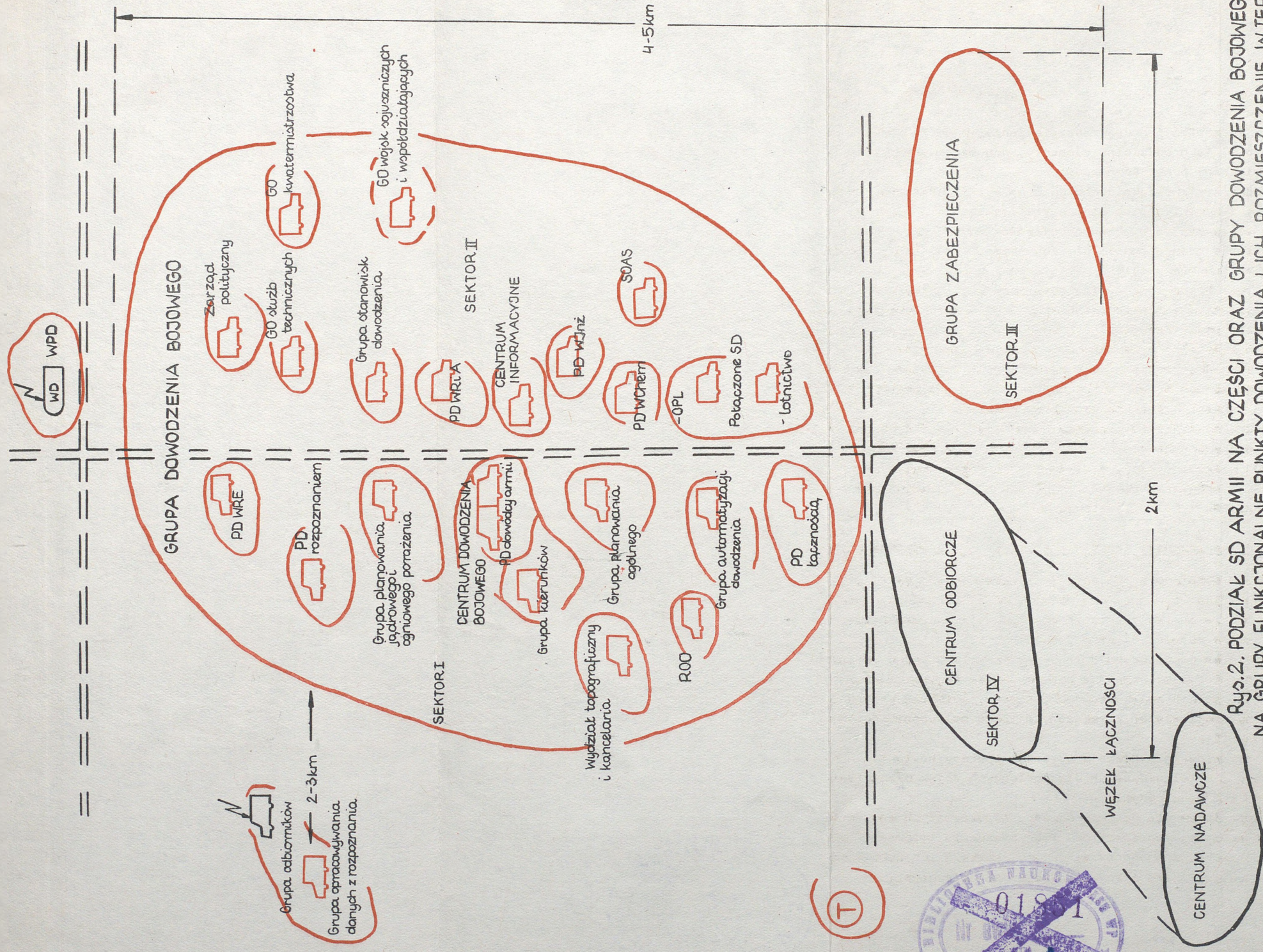
Przykład podziału stanowiska dowodzenia armii na zasadnicze części oraz grupy dowodzenia bojowego na grupy funkcjonalne, punkty dowodzenia i inne ważne elementy, a także ich rozmieszczenie, przedstawiono na rys. 2 i 3. Obsadę osobową poszczególnych grup funkcjonalnych i punktów dowodzenia SD i ZSD przedstawiono w tabeli 2,3 i 4.

3.1. Przeznaczenie, zadania i skład grupy dowodzenia bojowego

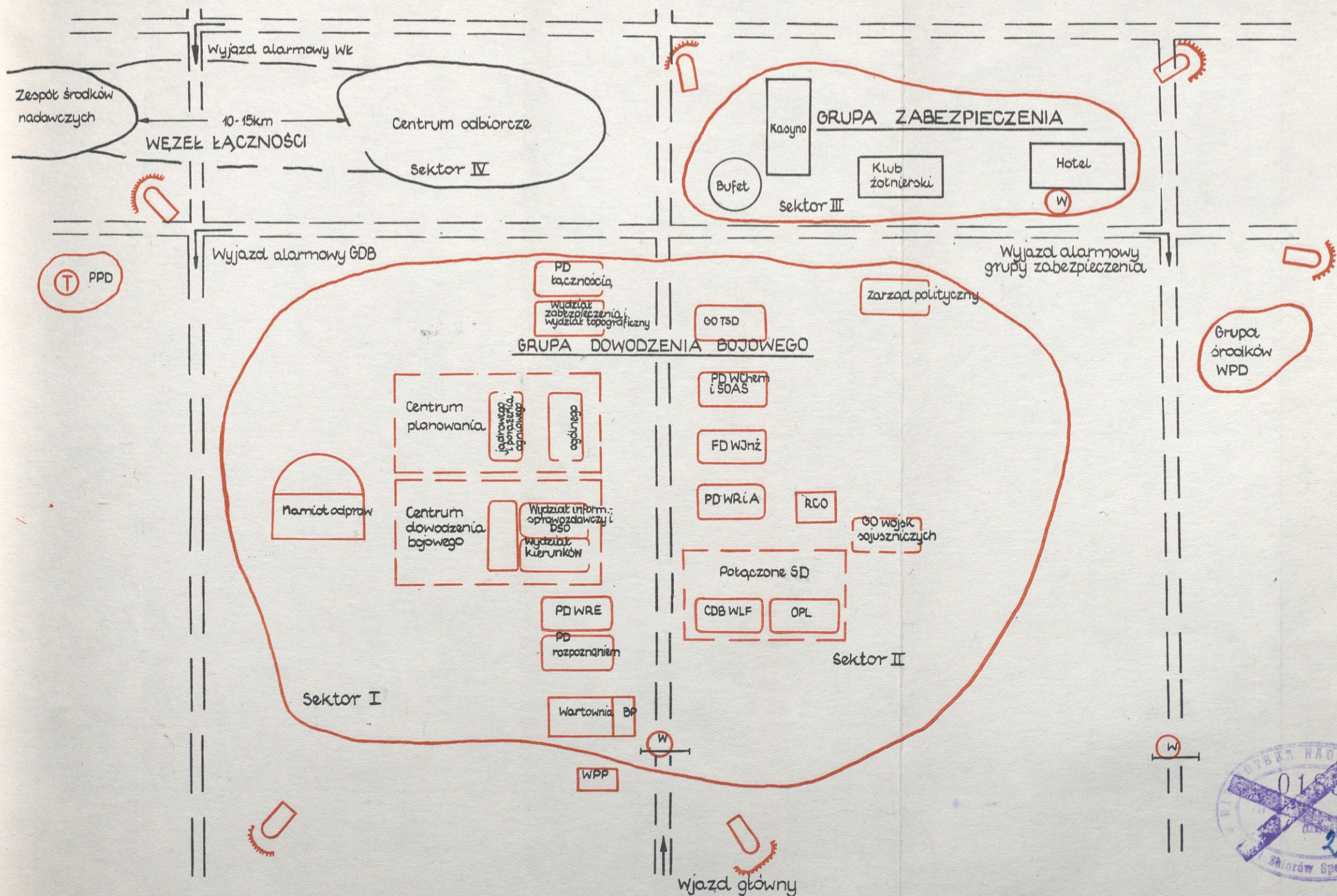
Grupa dowodzenia bojowego jest podstawową częścią stanowiska dowodzenia i jest przeznaczona głównie do bezpośredniego planowania i organizowania operacji oraz dowodzenia wojskami armii kierowania środkami walki w czasie jej prowadzenia.

Do zadań grupy dowodzenia bojowego należy przede wszystkim:

- terminowe zbieranie i opracowywanie danych o działaniu, położeniu i możliwościach wojsk własnych, nieprzyjaciela i sąsiadach oraz o terenie, sytuacji skażeń i zakazów, a także meldowanie dowódcy wniosków i propozycji;
- przewidywanie rozwoju sytuacji operacyjno-tektycznej, podejmowanie decyzji i ustalanie zadań dla podległych wojsk oraz stawianie /przekazywanie/ ich podwładnym;
- opracowywanie decyzji dowódcy i pozostałych dokumentów planu operacji armijnej /oprócz planu zabezpieczenia tyłowego i planu zabezpieczenia technicznego oraz dyrektywy, rozkazu lub zarządzenia tyłowego i dyrektywy, rozkazu albo zarządzenia technicznego/;

Rys.2. PODZIAŁ SD ARMII NA CZĘŚCI ORAZ GRUPY DOWODZENIA BOJOWEGO NA GRUPY FUNKCJONALNE, PUNKTY DOWODZENIA I ICH ROZMIESZCZENIE W TERENIE /PRZYKŁAD/

Rys.3. PODZIAŁ STANOWISKA DOWODZENIA ARMII NA CZĘŚCI ORAZ GRUPY DOWODZENIA BOJOWEGO NA GRUPY FUNKCYJNALNE, PUNKTY DOWODZENIA I ICH ROZMIESZCZENIE W TERENIE /przykład - POW/

- organizowanie operacji i walki /działań bojowych/ poszczególnych rodzajów wojsk;

- organizowanie i utrzymanie ciągłego współdziałania wewnątrz armii, z wojskami wspierającymi i sąsiadami;

- organizowanie funkcjonowania systemu dowodzenia;

- organizowanie i kierowanie systemem rozpoznania oraz pozostałymi elementami zabezpieczenia działań operacyjnych i bojowych;

- określanie potrzeb i kolejności zaopatrywania materiałowego, w uzbrojenie, sprzęt techniczny i techniczne środki bojowe /rakiety, amunicję itp./ oraz techniczne środki materiałowe, w zależności od pilności i ważności zadań wykonywanych przez poszczególne związki taktyczne i oddziały;

- meldowanie do sztabu frontu o przebiegu operacji oraz aktualnych możliwościach i potrzebach podległych wojsk;

- informowanie o sytuacji wojska podległe, wspierające i współdziałające;

- zbieranie, uogólnianie i rozpowszechnianie doświadczeń bojowych.

Ponadto grupa ta może wykonywać inne zadania związane z działalnością podległych wojsk i sprawozdawczo-informacyjną.

A zatem w skład grupy dowodzenia bojowego na SD zwykle wchodzi: dowódca i sztab armii /za wyjątkiem oddziału organizacji i uzupełnień/, dowództwo wojsk lotniczych armii, dowództwa i szefostwa rodzajów wojsk, zarząd polityczny oraz grupy operacyjne; kwatermistrzostwa, służb technicznych, podporządkowanych wojsk sojusznicznych i wojsk współdziałających.

Przykład podziału grupy dowodzenia bojowego SD armii na grupy funkcjonalne, punkty dowodzenia i inne ważne elementy przedstawiono na rys. 2 i 3.

Przykładowy podział stanu osobowego grupy dowodzenia bojowego SD i ZSD armii na grupy funkcjonalne, punkty dowodzenia i inne elementy przedstawiono w tabeli 2, 3 i 4.

W zależności, między innymi, od przyjętej koncepcji organizacji pracy systemu dowodzenia i sztabu armii, poszczególne wydziały oddziału operacyjnego oraz oddział rozpoznawczy i szefostwo wojsk łączności, a także dowództwa i szefostwa rodzajów wojsk mogą tworzyć odpowiednie zespoły funkcjonalne i punkty dowodzenia. Wówczas komórki organizacyjne oddziału operacyjnego stanowią zwykle podstawę, na której tworzone są poszczególne zespoły funkcjonalne. W skład zespołów funkcjonalnych, oprócz etatowych pracowników odpowiednich wydziałów oddziału operacyjnego, w zależności od potrzeb i możliwości, mogą wejść oficerowie z innych organów dowodzenia dowództwa armii. Prócz tego poszczególne grupy funkcjonalne i punkty dowodzenia, stosownie do potrzeb i możliwości, wyposaża się w niezbędne techniczne środki dowodzenia.

powietrzny punkt dowodzenia. Środki te stanowią techniczną podstawę organizacji centrum dowodzenia bojowego oraz poszczególnych punktów dowodzenia^{27/} i innych elementów SD, np. WPD, punktów dowodzenia rozpoznaniem, punktu dowodzenia WR1A, centrum informacyjnego itp.

W środkach tych przygotowuje się stanowiska pracy dla większości osób funkcyjnych, a ponadto do tego celu wykorzystuje się również namioty. Na stanowiskach pracy instaluje się, w zależności od potrzeb, końcowe urządzenia łączności dalekosiężnej, wewnętrznej, jawnej i utajnionej, a także końcowe urządzenia konferencyjne. Ponadto wyposaża się je w inne środki niezbędne w procesie dowodzenia, np. kalkulatory, tablice poglądowe itp. materiały ułatwiające wykonywanie zadań oraz niezbędne środki sztabowo-biurowe.

Wyposażenie centrum dowodzenia bojowego, poszczególnych punktów dowodzenia i innych elementów SD z zasady stwarza warunki realizacji zadań przez ich obsady osobowe. Np. centrum dowodzenia bojowego, oprócz końcowych urządzeń łączności i innych środków niezbędnych w procesie dowodzenia, wyposażone jest zazwyczaj w urządzenia i ma zapewnioną łączność z wojskami raketowymi, umożliwiającą dowódcy armii w sposób scentralizowany kierować uderzeniami raketowymi /załącznik 2 i 3/.

W celu zapewnienia warunków bytowych obsadzie SD wykorzystuje się przede wszystkim namioty.

Wyposażenie ZSD armii, zwłaszcza w autobusy sztabowe i pojazdy specjalne, jest zazwyczaj uboższe w stosunku do SD. Na ZSD wydzielą się zwykle około 20 autobusów sztabowych i 3-4 pojazdy specjalne. Stąd większość miejsc pracy przygotowuje się głównie w namiotach; Wyposażenie ZSD w końcowe urządzenia łączności, kalkulatory i tablice poglądowe oraz środki sztabowo-biurowe z zasady jest zbliżone do wyposażenia SD /załącznik nr 2 i 3/.

Ujemnie na sprawność dowodzenia realizowanego na ZSD wpływa potrzeba przegrupowywania na nie z SD - po przekształceniu w SD - części technicznych środków stanowiących podstawę do zorganizowania jego podstawowych elementów. Np. Centrum dowodzenia bojowego, punktu dowodzenia walką radioelektroniczną i punktu dowodzenia WR1A. Należy zaznaczyć, że brak tych środków na ZSD - oprócz urządzeń niezbędnych dla zorganizowania punktu dowodzenia walką radioelektroniczną - nie powoduje ewentualnego zerwania dowodzenia, lecz w bardzo poważnym stopniu obniża jego operatywność. Natomiast brak środków do zorganizowania punktu dowodzenia walką radioelektroniczną uniemożliwia realizację zadań w tej tak ważnej dziedzinie^{28/}. Zatem wydaje się celowe wyposażenie dowództwa armii w dodatkowe środki umożliwiające organizację drugiego centrum dowodzenia

bojowego, punktu dowodzenia WR1A^{29/} i dwóch zestawów urządzeń do organizowania dwóch punktów dowodzenia walką radioelektroniczną^{30/}. Czasowo może być stosowane inne rozwiązanie polegające na wykorzystywaniu przez ZSD punktu dowodzenia walką radioelektroniczną, który jest w wyposażeniu oddziału walki radioelektronicznej. Ponadto dowództwo armii powinno mieć w wyposażeniu odpowiednią liczbę wozów dowodzenia nie mniej niż sześć, do czasu wprowadzenia do jego wyposażenia wozów dowódczo-sztabowych - umożliwiających zorganizowanie dwóch wysuniętych punktów dowodzenia, jednego na SD i drugiego na ZSD.

Mankamentem znacznie utrudniającym utrzymanie ciągłego dowodzenia i współdziałania wojsk armii z lotnictwem jest brak drugiego położenia SD lotnictwa. Stan ten powoduje potrzebę przerzucania SD lotnictwa na ZSD armii po przekształceniu go w SD. Podczas dokonywania manewru tych organów dowodzenia z jednego na drugie stanowisko dowodzenia, dowódca armii zazwyczaj nie ma możliwości dowodzenia lotnictwem. Ponadto w wypadku zniszczenia /obezwładnienia/ SD armii, ZSD jest całkowicie pozbawione dowodzenia lotnictwem i utrzymania z nim współdziałania. Zatem dla zapewnienia utrzymania ciągłości dowodzenia i współdziałania z lotnictwem istnieje potrzeba posiadania w dowództwie armii dwóch położen SD lotnictwa.

Jak dotychczas, w dowództwie armii w dalszym ciągu brak jest jakichkolwiek środków technicznych do szybkiego powielania opracowanych dokumentów bojowych, a zwłaszcza map. Problem ten jest szczególnie odczuwalny w komórkach planowania, gdyż zwykle istnieje potrzeba wykonywania dodatkowych egzemplarzy podstawowych dokumentów operacyjnych niezbędnych dla ZSD. W warunkach ręcznego wykonywania tych dokumentów przez personel pomocniczy opracowanie dodatkowych egzemplarzy jest znacznie utrudnione i trwa dość długo. Zatem pilną potrzebą jest również wyposażenie dowództwa armii w urządzenia do szybkiego powielania i rozmnażania graficznych dokumentów operacyjnych, a także umożliwiających przekazywanie informacji na odległość w formie graficznej.

W przyszłości - przy stosowaniu zautomatyzowanego systemu dowodzenia wojskami - w celu zapewnienia równoległego funkcjonowania SD i ZSD /oprócz TSD/ oraz doraźnego wykorzystywania WPD i PPD, należy przewidywać wyposażenie dowództwa armii w dwa zestawy urządzeń umożliwiających niezależnie od siebie eksploatację systemu zautomatyzowanego.

Przykład wyposażenia w środki dowodzenia poszczególnych grup funkcjonalnych i punktów dowodzenia na SD i ZSD armii przedstawiono w załączniku nr 3.

Przedmiotem badań był również skład osobowy i wyposażenie grupy ope-

racyjnej wykorzystywanej między innymi do przejęcia i zapewnienia dowodzenia nowo podporządkowanym związkom taktycznym wojsk sojuszniczych oraz zapewnienia ciągłego współdziałania wojsk, a także kierowanej do sztabu okręgu wojskowego na czas operacyjnego rozwinięcia wojsk^{31/}.

Analiza wyników badań i dostępnej literatury wskazuje, że grupa operacyjna kierowana do sztabu okręgu wojskowego po przejściu dowództwa armii na polowe stanowiska dowodzenia może realizować następujące zasadnicze zadania:

- brać udział w kierowaniu mobilizacyjnym rozwinięciem jednostek i przegrupowaniem wojsk;
- zbierać dane o sytuacji na terenie okręgu wojskowego i przekazywać je do sztabu armii;
- meldować do sztabu armii o danych dotyczących przebiegu mobilizacji, przegrupowaniu wojsk i powziętych przez dowódcę okręgu wojskowego decyzjach, a także przedsięwzięciach planowanych i realizowanych przez sztab oraz siły i środki okręgu wojskowego na rzecz armii;
- przekazywać do sztabu okręgu wojskowego, w niezbędnym zakresie, dane z decyzji dowódcy armii i przedsięwzięciach planowanych przez sztab armii;
- zapewnić utrzymanie ciągłego współdziałania sztabu armii ze sztabem okręgu wojskowego i przegrupowujących się wojsk armii z siłami i środkami podległymi dowódcy okręgu wojskowego.

Uwzględniając wyżej wymienione zadania grupy operacyjnej wysyłanej do sztabu okręgu wojskowego, po wyjściu dowództwa armii na polowe stanowiska dowodzenia, jej skład może być następujący: jeden - dwóch oficerów z oddziału operacyjnego, dwóch oficerów z oddziału organizacji i uzupełnień, jeden oficer z szefostwa wojsk łączności, jeden oficer z szefostwa wojsk inżynieryjnych, jeden - dwóch oficerów z zarządu politycznego oraz dwóch-trzech oficerów z kwatermistrzostwa i służb technicznych.

Grupa ta powinna być wyposażona w niezbędne środki łączności, w tym radiostację średniej mocy oraz 2-3 samochody osobowo-terenowe. Ponadto celowo jest jej przydzielić śmigłowiec łącznikowy.

Grupa operacyjna kierowana ze sztabu armii do przejęcia i zapewnienia utrzymania sprawnego dowodzenia nowo podporządkowanym związkiem taktycznym wojsk sojuszniczych, jak wskazują wyniki badań, może realizować następujące zasadnicze zadania:

- przejąć faktyczny stan ludzi oraz wyposażenia i zaopatrzenia;
- ustalić charakter działań związku taktycznego, zadanie bojowe, stopień jego realizacji i możliwości bojowe;

- ustalić możliwości i sposób włączenia związku taktycznego do systemu dowodzenia armii;
- udzielać pomocy w terminowym otrzymaniu i właściwym zrozumieniu rozkazów, zarządzeń i wytycznych dowódcy oraz sztabu armii;
- przekazywać dowódcy i sztabowi podporządkowanego związku taktycznego dane dotyczące nieprzyjaciela oraz inne informacje o sytuacji i możliwościach wojsk własnych;
- udzielać pomocy w zakresie organizacji walki i dowodzenia wojskami w toku jej prowadzenia;
- meldować do sztabu armii o danych dotyczących położenia wojsk, decyzji dowódcy, do którego grupa operacyjna została delegowana i o przebiegu realizacji zadania;
- uzgadniać problemy dowodzenia i współdziałania, szczególnie z sąsiadami i rodzajami wojsk;
- utrzymywać ciągłą łączność ze sztabem armii.

Grupa operacyjna wysyłana do sojuszniczego związku taktycznego powinna znać w niezbędnym zakresie zadanie i plan działań wojsk armii oraz w miarę możliwości zadanie związku, do którego jest delegowana.

W skład tej grupy operacyjnej może wchodzić jeden-dwóch oficerów z oddziału operacyjnego, jeden oficer z oddziału rozpoznawczego, jeden oficer z szefostwa wojsk łączności oraz po jednym oficerze, w zależności od potrzeb, z dowództw i szefostw rodzajów wojsk i służb. Ponadto w skład tej grupy może wejść tłumacz.

Oficerowie wchodzący w skład grupy operacyjnej wysyłanej do sztabu sojuszniczego związku taktycznego, oprócz odpowiednio wysokiego przygotowania ogólnowojskowego lub specjalistycznego, powinni doskonale władać językiem rosyjskim oraz co najmniej jeden z nich językiem narodowym podporządkowanego związku.

Grupa operacyjna kierowana do sztabu sojuszniczego związku taktycznego powinna być wyposażona w niezbędne techniczne środki łączności, mapy, dokumenty łączności i kodowe, urządzenia szyfrowe i dokumenty kluczowe do utajniania wiadomości, dokumenty operacyjne /specjalistyczne/ i materiały kancelaryjne. Ponadto grupa ta powinna być wyposażona w niezbędne środki transportu. Może ona otrzymać samochody osobowo-terenowe oraz autobusy sztabowe. Okresowo może ona również otrzymać émi-glowiec.

Grupa operacyjna wysyłana do sztabu współdziałających wojsk może wykonywać następujące zasadnicze zadania:

- informować, w niezbędnym zakresie, sztab wojsk współdziałających o położeniu wojsk armii, zadaniu i decyzji dowódcy;

- uzgadniać wszelkie sprawy związane z przygotowaniem i prowadzeniem wspólnych działań, a także stworzeniem warunków wejścia wojsk armii do bitwy oraz zabezpieczeniem skrzydeł i styków;

- przedstawiać prośby dowództwa armii i informować go o zakresie i sposobie ich uwzględniania;

- meldować do sztabu armii, w niezbędnym zakresie, o danych dotyczących położenia, stanu i możliwości wojsk współdziałających, ich zadań, decyzji dowódcy i prośb;

- informować sztab współdziałający o zakresie i sposobie uwzględniania przez sztab armii ich prośb;

- utrzymywać ciągłą łączność ze sztabem armii.

Skład tej grupy może być następujący: jeden oficer z oddziału operacyjnego, jeden oficer z oddziału rozpoznawczego i jeden oficer z szefostwa wojsk łączności oraz po jednym oficerze, w zależności od potrzeb, z odpowiednich dowództw i szefostw rodzajów wojsk. Prócz tego w jej skład może wejść tłumacz jeżeli jest ona delegowana do sztabu sojusznicznych wojsk współdziałających.

W wypadku gdy grupa operacyjna wysyłana jest do sztabu sojusznicznych wojsk współdziałających, wówczas oficerowie wchodzący w jej skład powinni między innymi bardzo dobrze władać językiem rosyjskim oraz co najmniej jeden z nich powinien władać językiem narodowym współdziałającego związku.

Grupa ta powinna być wyposażona w odpowiednie techniczne środki dowodzenia, w tym łączności, transportowe oraz zabezpieczające dogodne warunki pracy i odpoczynku. Ponadto grupa ta powinna posiadać niezbędne mapy i dokumenty operacyjne oraz dokumenty umożliwiające eksploatację technicznych środków łączności.

Specyfika zadań i złożoność warunków w jakich mogą być one realizowane przez wyżej wymienione grupy operacyjne, a także występujące czasami uchybienia w tym względzie, skłaniają do wysunięcia następujących postulatów:

Po pierwsze - grupy te celowo jest zorganizować i przygotować do działań z góry. Ich skład osobowy i wyposażenie w techniczne środki dowodzenia wraz z obsługami powinno być w miarę możliwości stałe i bez uzasadnionych potrzeb nie należy dokonywać zmian personalnych. Grupy operacyjne przeznaczone do pracy przy sztabach wojsk sojusznicznych powinny być również systematycznie szkolone, w tym także w zbieraniu, opracowywaniu i przekazywaniu informacji w języku rosyjskim. Natomiast grupa operacyjna przewidziana do pracy przy sztabie okręgu wojskowego czasu "W" powinna uczestniczyć w szkoleniu tego sztabu.

Po drugie - wskazane jest aby grupy operacyjne przewidziane do delegowania do sztabów wojsk sojusznicznych, były zapoznane z metodami i właściwościami pracy oraz z dokumentami operacyjnymi /bojowymi/ opracowywanymi w odnośnych sztabach. Ponadto oficerowie wchodzący w skład grupy operacyjnej powinni odbywać praktyki w sztabach odpowiednich armii.

Po trzecie - istnieje potrzeba opracowania i wdrożenia w wojskach jednolitej międzysojuszniczej sformalizowanej dokumentacji bojowej w języku narodowym i rosyjskim.

Po czwarte - wydaje się celowe zwiększenie ilości etatowych grup specjalnych w armijnym pułku łączności wyposażonych w odpowiednie środki łączności z przeznaczeniem głównie do realizacji zadań w ramach grupy operacyjnej wysyłanej do sztabu wojsk sojusznicznych. Obsługa tych środków łączności powinna być systematycznie szkolona, w tym również do pracy w sieciach i kierunkach radiowych w składzie koalicyjnym; także telegraficiści powinni umieć posługiwać się językiem rosyjskim^{32/}.

x

x

x

W n i o s k i:

1. Dokonanie podziału operacyjnej części dowództwa armii na stały skład operacyjny SD i ZSD oraz na zasadniczą część składu operacyjnego SD wraz z technicznymi środkami dowodzenia, a także zawczasu wydzielenie środków dla doraźnie organizowanego WPD i wyznaczenie jego obsady osobowej i PPD, stwarza korzystne warunki dla utrzymania ciągłości dowodzenia oraz zapewnia dużą autonomiczność poszczególnych stanowisk i punktów dowodzenia. Ponadto taka organizacja stanowisk i punktów dowodzenia umożliwia szybkie adaptowanie systemu dowodzenia armii do powstałej i przewidywanej sytuacji.

2. Pomimo występowania słabości funkcjonowania obecnie organizowanego systemu dowodzenia armii /np. niedługi czas realizacji zadań - 1-2 doby - przez obsadę ZSD i przy znacznie wydłużonym czasie - około 100% - realizacji przedsięwzięć dowodzenia/ stałe funkcjonowanie ZSD armii znacznie zwiększa prawdopodobieństwo utrzymania ciągłości dowodzenia. Prócz tego stała obecność ZSD przyspiesza przejęcie dowodzenia wojskami armii przez rezerwowe dowództwo.

3. Równoległe funkcjonowanie dwóch w pełni samodzielnych pod względem wyposażenia w środki dowodzenia stanowisk dowodzenia /SD i ZSD/ wymaga wzmocnienia dowództwa armii w niektóre techniczne środki dowodzenia. Wskazane jest przydzielenie dowództwu armii drugiego kompletu środków do organizacji między innymi: centrum dowodzenia bojowego, punktu

dowodzenia WRIA i punktu dowodzenia walki radioelektronicznej oraz dwóch-trzech wozów dowodzenia.

4. Realizacja szeroko rozumianej instrumentalizacji działań dowództwa armii, zwłaszcza w zakresie ustalania aktualnego położenia i możliwości wojsk, a także przekazywania wykonawcom zadań, wytycznych itp. informacji decyzyjnych - prawdopodobnie umożliwi: zmniejszenie o ponad 50% stanu osobowego zasadniczej części składu operacyjnego i o tyle zwiększyć stan osobowy stałego składu operacyjnego SD i ZSD, co znacznie zwiększy możliwość realizacji zadań dowodzenia i w krótszym czasie niż dotychczas przez te stanowiska dowodzenia. Wpłynie to też na znaczne zwiększenie żywotności systemu dowodzenia armii i operatywności dowodzenia wojskami.

5. Wysoką sprawność dowództwa armii w zakresie przejścia i dowodzenia nowo podporządkowanym sojuszniczym związkiem taktycznym i utrzymania ciągłego współdziałania, w tym także z sojuszniczymi związkami, oraz dowodzenia wojskami podczas operacyjnego rozvinienia, zapewnia się między innymi przez wykorzystanie odpowiednio przygotowanych grup operacyjnych. Ich skład osobowy i wyposażenie powinny być szczególnie starannie dobrane i w miarę możliwości stałe. Oprócz stałej wysokiej kondycji operacyjno-taktycznej, stan osobowy grupy operacyjnej przewidywanej do wysłania do wojsk sojuszniczych, powinien doskonalić znajomość języka rosyjskiego. Ponadto jeden oficer z tej grupy powinien doskonalić język narodowy tych wojsk, do których może być ona delegowana.

3. ELEMENTY STANOWISKA DOWODZENIA I GRUPY DOWODZENIA BOJOWEGO ORAZ ICH PRZEZNACZENIE, ZADANIA I POWIĄZANIA INFORMACYJNE

Uzyskanie odpowiednio wysokiej żywotności systemu dowodzenia i poszczególnych jego elementów oraz osiągnięcie pożądanej operatywności dowodzenia wojskami armii zależy również i od struktury stanowiska dowodzenia^{33/}. Struktura stanowiska dowodzenia może być różna i zależy głównie od konstrukcji systemu dowodzenia, przyjętej koncepcji organizacji pracy organów dowodzenia oraz ilości i jakości technicznych środków dowodzenia.

Poszukiwania w zakresie tworzenia odpowiedniej struktury stanowiska dowodzenia, to jest optymalnej ilości zespołów funkcjonalnych i innych elementów na stanowisku dowodzenia, oraz ich przeznaczenia, zadań, składu osobowego i wyposażenia dla osiągnięcia wysokiej żywotności systemu dowodzenia, a także zwiększenia operatywności działania dowództwa armii w operacji, w naszych siłach zbrojnych prowadzono od szeregu lat. W wy-

niku wieloletnich doświadczeń i badań, prowadzonych przez każde dowództwo okręgu wojskowego w latach sześćdziesiątych, zaczęto organizować na stanowisku dowodzenia armii stałe i doraźne nieformalne zespoły funkcjonalne^{34/}. Niekiedy tworzenie na stanowisku dowodzenia armii nadmiernej ilości zarówno stałych, jak i doraźnych zespołów funkcjonalnych powodowało znaczne osłabienie poszczególnych etatowych oddziałów sztabu i ich wydziałów oraz dowództw i szefostw rodzajów wojsk i służb. Zachodziła również obawa, że w niektórych wypadkach dokonywana reorganizacja dowództwa armii może spowodować zerwanie więzi organizacyjnej, funkcjonalnej i informacyjnej w sztabie i w jego oddziałach oraz w dowództwach i szefostwach rodzajów wojsk i służb. W następstwie nawet doraźnych zmian w strukturze organizacyjnej dowództwa armii, czasami obniżono, i to w znacznym stopniu, operatywność dowodzenia wojskami.

Otrzymanie w miarę uzasadnionego rozwiązania omawianego problemu wymagało zdaniem autora - co też praktycznie uczyniono - poddania badaniom zespoły funkcjonalne jakie należałoby tworzyć na stanowisku dowodzenia zapewniające ciągłe i operatywne dowodzenie wojskami armii, i organizowane w oparciu zwłaszcza o oddział operacyjny sztabu. Otrzymane wyniki posłużyły między innymi do sformułowania wniosków i propozycji dotyczących zespołów funkcjonalnych, które najcelowiej jest organizować na SD, łącznie z ich przeznaczeniem, zakresem zadań, najkorzystniejszym składem osobowym i wyposażeniem. Wyniki te wykorzystano również dla określenia postulatów odnoszących się do korekt, jakie wskazane byłoby wprowadzić do obowiązującego wówczas etatu dowództwa armii.

Przedstawiona w niniejszym podrozdziale struktura stanowiska dowodzenia armii powstała głównie w wyniku badań szeregu ćwiczeń, w których współuczestniczył także autor pracy. Ponadto uwzględniono również zalecenia Sztabu Zjednoczonych Sił Zbrojnych Państw Układu Warszawskiego. Odpowiednie wnioski i propozycje z prowadzonych badań zostały zawarte w sprawozdaniach zespołu badawczego ćwiczenia "LATO-78", "WIUSNA-80" i "SOJUZ-81" oraz ogłoszone w Myśli Wojskowej w 1978 r. - "Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78".

W podrozdziale omawia się - oprócz przeznaczenia i składu zasadniczych części stanowiska dowodzenia - przeznaczenie, zadania oraz skład osobowy i wyposażenie poszczególnych elementów wchodzących w skład grupy dowodzenia bojowego. Takie potraktowanie badanego problemu podyktowane jest tym, że - w przekonaniu autora - od sprawności działania tej części stanowiska dowodzenia, w zasadniczej mierze zależy ciągłość i operatywność dowodzenia wojskami armii.

Uwzględniając przede wszystkim przeznaczenie, warunki realizacji za-

Z sił i środków wchodzących w skład grupy dowodzenia bojowego SD armii może być zorganizowane: centrum dowodzenia bojowego, grupa planowania ogólnego, grupa planowania jądrowego i ogniowego porażenia, centrum informacyjne, grupa stanowisk dowodzenia, punkt dowodzenia rozpoznaniem, punkt dowodzenia łącznością, punkt dowodzenia walką radioelektroniczną, grupa automatyzacji dowodzenia wraz z ruchomym ośrodkiem obliczeniowym, wydział topograficzny i kancelaria, zarząd polityczny, połączone stanowisko dowodzenia lotnictwa i OPL, punkt dowodzenia WRiA, punkt dowodzenia wojskami inżynieryjnymi, punkt dowodzenia wojskami chemicznymi wraz ze stacją obliczeniowo-analityczną skażeń oraz grupa operacyjna kwatermistrzostwa i grupa operacyjna służb technicznych. Ponadto w skład grupy dowodzenia bojowego może wejść grupa operacyjna wojsk siojuszniczych i współdziałających.

Struktura grupy dowodzenia bojowego ZSD jest zazwyczaj zbliżona do struktury grupy dowodzenia bojowego SD. Mogą nie występować wraz z obsadą osobową niektóre grupy funkcjonalne lub punkty dowodzenia. Ponadto wyposażenie grupy dowodzenia bojowego ZSD w techniczne środki dowodzenia jest zwykle uboższe od SD.

Centrum dowodzenia bojowego - jest zazwyczaj głównym miejscem pracy dowódcy i innych kierowniczych osób funkcyjnych dowództwa armii. Centrum dowodzenia bojowego może składać się z punktu dowodzenia dowódcy armii i grupy kierunków do podległych wojsk.

Punkt dowodzenia dowódcy armii - jest miejscem, w którym podejmowane są zasadnicze decyzje przez dowódcę armii i z niego stawia się zadania wojskom podczas przygotowywania i w toku prowadzenia operacji. Z tego punktu dowodzenia mogą być również wydawane zasadnicze dyspozycje i wytyczne dla pozostałych punktów dowodzenia, grup i innych zespołów funkcjonalnych grupy dowodzenia bojowego. Dyspozycje te i wytyczne mogą dotyczyć przede wszystkim szczegółowego planowania i organizowania operacji, planowania, organizowania i kierowania rodzajami wojsk wykonujących bieżące zadania oraz planowania operacji na kolejny dzień. Wytyczne te mogą dotyczyć również sposobu utrzymania ciągłego współdziałania, funkcjonowania systemu dowodzenia oraz realizacji zabezpieczenia działań operacyjnych i bojowych.

Oprócz dowódcy armii na punkcie tym pracuje: szef sztabu, zastępca dowódcy armii ds. politycznych i szef oddziału operacyjnego. Ponadto na punkcie dowodzenia dowódcy armii mają przygotowane miejsce i pracują - w ważnych okresach przygotowania i prowadzenia operacji - dowódca WLA - zastępca dowódcy armii, dowódca WRiA, dowódca WOPL i szef oddziału rozpoznawczego. Prócz tego pracuje tam także oficer dyżurny łączności.

Punkt dowodzenia dowódcy armii organizuje się zazwyczaj w autobusach sztabowych, głównie AS-250. Środki łączności znajdujące się w wyposażeniu tego punktu dowodzenia powinny zapewnić wszystkim osobom pracującym na nim łączność z dowódcą i sztabem frontu oraz dowódcami i sztabami podległych, wspierających i współdziałających wojsk. Z punktu dowodzenia dowódcy armii zapewnia się również łączność umożliwiającą bezpośrednio kierowanie środkami wykonującymi uderzenia jądrowe.

Ponadto mogą być tworzone bezpośrednio radiotelefoniczne, a niekiedy przewodowe kanały łączności do dowodzenia niektórymi rodzajami wojsk. Instalowane środki, oprócz łączności jawnej, powinny zapewniać łączność utajnioną. Prócz tych środków na punkcie dowodzenia dowódcy armii powinny być też urządzenia radiowe i wynośne.

W celu zabezpieczenia operatywności przekazywania zadań i innych informacji do organów dowodzenia rozmieszczonych na SD armii oraz otrzymywanie od nich meldunków, w centrum dowodzenia instaluje się aparaty telefoniczne dla łączności bezpośredniej między innymi z: grupą planowania jądrowego i ogniowego porażenia, grupą planowania ogólnego, centrum informacyjnym, punktem dowodzenia rozpoznaniem, punktem dowodzenia WRiA, SD lotnictwa i SD WOPL oraz punktem dowodzenia WINż i punktem dowodzenia WChem. Ponadto do tego celu mogą być wykorzystywane urządzenia konferencyjne, które również instaluje się na punkcie dowodzenia dowódcy armii. Prócz tych urządzeń dobrze jest w miejscu pracy, przede wszystkim dowódcy i szefa sztabu, posiadać magnetofony do utrwalania ustnie wydawanych rozkazów i wytycznych.

Punkt dowodzenia dowódcy armii wyposaża się także w urządzenia, grafiki, plany wykresy itp. tablice oraz środki organizacyjno-techniczne ułatwiające przedstawianie aktualnej sytuacji, opracowanie informacji, podejmowanie decyzji oraz stawianie /przekazywanie/ rozkazów i komend wykonawcom. Niezależnie od tego centrum to powinno być wyposażone w urządzenia np. monitory ekranowe umożliwiające szybkie przekazywanie i uzyskiwanie informacji, w tym również z ruchomego ośrodka obliczeniowego^{35/}.

Grupa kierunków do podległych wojsk - przeznaczona jest przede wszystkim do utrzymania ciągłego kontaktu z podległymi związkami taktycznymi, a zwłaszcza opracowywania i przekazywania im zadań bojowych i innych informacji decyzyjnych oraz pilotowania ich wykonania, a także zbierania o tych wojskach danych dotyczących stopnia realizacji zadań, możliwości bojowych i ich potrzeb.

Grupa kierunków do podległych wojsk zazwyczaj wykonuje następujące zasadnicze zadania:

- zbieranie i studiowanie danych o położeniu, stopniu realizacji zadania i możliwościach wojsk własnych i sąsiadów oraz sytuacji skażeń, terenie i warunkach hydrometeorologicznych;

- wykonywanie obliczeń operacyjno-taktycznych, czasowo-przestrzennych i dokonywanie oceny możliwości wojsk własnych i sąsiadów oraz przekazywanie danych do powzięcia przez dowódcę decyzji;

- opracowywanie projektów rozkazów, zarządzeń i wytycznych;

- przekazywanie zadań i wytycznych podległym wojskom;

- utrwalanie ustnych rozkazów /zarządzeń/ oraz wytycznych dowódcy i szefa sztabu przekazanych do wojsk;

- pilotowanie i kontrolowanie terminowego wykonania przez związki taktyczne postawionych zadań;

- informowanie o sytuacji podległych, wspierających i współdziałających wojsk oraz sąsiadów;

- współpraca z centrum informacyjnym, głównie w zakresie aktualizacji danych dotyczących związków taktycznych i sąsiadów;

- współpraca z odpowiednimi komórkami dowództw i szefostw rodzajów wojsk i służb między innymi w zakresie zabezpieczenia działań operacyjnych i bojowych.

Ponadto oficerowie kierunkowi powinni znać - każdy odpowiednio do przydzielonego mu związku taktycznego - zadanie i decyzję dowódcy dywizji oraz aktualne położenie, a także ich potrzeby i możliwości wykonania zadania.

Skład osobowy grupy oficerów kierunkowych organizowany jest na bazie wydziału kierunków oddziału operacyjnego sztabu armii.

Miejsca pracy oficerów grupy kierunków do podległych wojsk zwykle urzędza się w autobusach sztabowych, które wskazane jest rozmieszczać jak najbliższym punktu dowodzenia dowódcy armii^{36/}.

Zaletą takiego rozmieszczenia grupy kierunków do podległych wojsk jest przede wszystkim możliwość utrzymania bezpośredniego kontaktu tych oficerów z dowódcą i szefem sztabu armii oraz innymi kierowniczymi osobami funkcyjnymi, co znacznie przyspiesza obieg informacji.

Miejsca pracy oficerów kierunkowych wyposaża się zazwyczaj w utajnioną i nieutajnioną łączność dalekosiężną z każdą dywizją i sąsiadami. Do prowadzenia bezpośrednich rozmów telegraficznych ze sztabami dywizji w miejscu pracy tych oficerów, lub w wydzielonych aparatuwniach węzła łączności, można przygotować punkty wymiany korespondencji. W miejscach pracy oficerów kierunkowych można instalować również aparaty telefoniczne do łączności wewnętrznej SD. Celowo jest je również wyposażać w magnetofony do zapisywania przekazywanych i otrzymywanych informacji oraz w

inne środki organizacyjno-techniczne i biurowe, ułatwiające dokonywanie kalkulacji i obliczeń, a także przyspieszające opracowywanie między innymi projektów rozkazów i zarządzeń bojowych.

Grupa planowania ogólnego - przeznaczona jest przede wszystkim do przygotowywania danych potrzebnych dowódcy do powzięcia decyzji oraz jej opracowywania i szczegółowego planowania operacji w zakresie ogólnowojskowym, a także opracowywania innych dokumentów dowodzenia.

Grupa planowania ogólnego realizuje zazwyczaj następujące zasadnicze zadania:

- planowanie i koordynowanie przedsięwzięć związanych z zapewnieniem utrzymania wysokiej gotowości bojowej wojsk;

- zbieranie i studiowanie danych oraz dokonywanie oceny wojsk własnych, sytuacji skażeń i zakażeń, terenu i warunków hydrometeorologicznych - w ścisłej współpracy z oficerami kierunkowymi i grupy planowania jądrowego i ogniowego porażenia, a także innych organów dowodzenia dowództwa armii;

- opracowywanie decyzji dowódcy armii i rozkazu operacyjnego;

- szczegółowe planowanie operacji, w tym opracowywanie: planu przegrupowania wojsk armii, kalendarzowego planu przygotowania operacji, planu działań bojowych wojsk armii w zadaniu bliższym, planu współdziałania i planu maskowania operacyjnego;

- ustalanie dla wojsk limitów zużycia amunicji strzeleckiej, czołgowej i przeciwpancernych pocisków kierowanych do bojowych wozów piechoty;

- ustalanie i koordynowanie wspólnych przedsięwzięć z lotnictwem i marynarką wojenną /w wypadku prowadzenia operacji wzdłuż wybrzeża morskigo/;

- planowanie przedsięwzięć dotyczących obrony przed bronią masowego rażenia, maskowania operacyjnego i ubezpieczenia oraz służby porządkowo-ochronnej;

- studiowanie doświadczeń bojowych i ich uogólnianie.

Grupa planowania ogólnego organizowana jest głównie w oparciu o Wydział planowania operacyjnego oddziału operacyjnego sztabu. Ponadto w skład tej grupy mogą być włączeni inni oficerowie, np. z oddziału rozpoznawczego oraz dowództw i szefostw rodzajów wojsk.

Miejsca pracy dla oficerów grupy planowania ogólnego mogą być urządzone w autobusach sztabowych lub w namiotach i wyposaża się je przede wszystkim w aparaturę telefoniczną do łączności wewnętrznej na SD oraz zapewnia się bezpośrednią łączność z centrum dowodzenia bojowego. W gru-

pie mogą być zainstalowane również dalekosiężne utajnione i nieutajnione środki łączności. Oprócz środków łączności miejsca pracy oficerów grupy planowania ogólnego pożądane jest wyposażyć również w środki organizacyjno-techniczne i biurowe służące do szybkiego opracowywania i utrwalania informacji, rozmnażania dokumentów oraz w urządzenia /np. monitor ekranowy, drukarka znakowo-mozaikowa/ zapewniające ciągle i szybkie przekazywanie i uzyskiwanie informacji z ruchomego ośrodka obliczeniowego^{37/}.

Grupę planowania ogólnego wskazane jest rozmieszczać w pobliżu centrum dowodzenia bojowego i w miarę możliwości centralnie w stosunku do pozostałych elementów grupy dowodzenia bojowego.

Grupa planowania jądrowego i ogniowego porażenia - odpowiada głównie za terminowo przygotowanie i posiadanie ciągle aktualnego planu pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego oraz ogniowego porażenia nieprzyjaciela.

Grupa ta może wykonywać następujące zasadnicze zadania:

- zbieranie, studiowanie i ocenianie informacji o sytuacji oraz posiadanie aktualnych danych o obiektach /celach/ nieprzyjaciela, które mogą być porażone bronią jądrową za pomocą artylerii, lotnictwa, śmigłowców bojowych i innych środków ogniowych;
- ciągle posiadanie aktualnych danych o możliwościach i stopniu gotowości WRiA, lotnictwa i śmigłowców bojowych oraz innych środków rażenia;
- dokonywanie bilansu potrzeb i możliwości rażenia nieprzyjaciela dysponowanymi środkami ogniowymi;
- stała znajomość decyzji dowódcy armii w zakresie wykorzystania broni jądrowej, artylerii, lotnictwa, w tym śmigłowców bojowych i innych środków rażenia;
- opracowanie i posiadanie ciągle aktualnego planu pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego;
- planowanie i opracowanie planu ogniowego porażenia nieprzyjaciela;
- planowanie zadań dla grupy rozpoznawczo-ogniowej;
- przekazywanie zainteresowanym organom dowodzenia niezbędnych danych wynikających z planu pierwszego zmasowanego uderzenia jądrowego i planu ogniowego porażenia nieprzyjaciela;
- uzgadnianie z odpowiednimi organami dowodzenia, a szczególnie z dowództwami wojsk lotniczych, WRiA i WOPL oraz oddziałem WRE podziału zadań ogniowych i współdziałania pomiędzy poszczególnymi ich wykonawcami oraz zgrania ognia z działaniem wojsk pancernych i zmechanizowanych.

Złożoność zadań jakie realizuje grupa planowania jądrowego i ogniowego

wego porażenia powoduje, że oprócz stałego składu osobowego, to jest grupy planowania jądrowego oddziału operacyjnego, pożądane jest doraźnie włączać do niej oficerów różnych specjalności, a zwłaszcza z oddziału rozpoznawczego, oddziału WRE, dowództwa WR1A i dowództwa wojsk lotniczych. Ponadto, w miarę potrzeb, w grupie tej mogą również pracować kierownicze osoby funkcyjne dowództwa armii. Wskazana jest również ścisła współpraca grupy planowania jądrowego i ogniowego porażenia ze stanowiskiem dowodzenia wojsk OPL, punktem dowodzenia Winż i punktem dowodzenia WChem.

rażenia mogą być urządzone w autobusie sztabowym lub w namiocie rozmieszczonego w pobliżu centrum dowodzenia. Grupa ta powinna mieć środki łączności zapewniające bezpośrednią wymianę informacji z centrum dowodzenia bojowego, centrum informacyjnym, grupą planowania ogólnego, punktem dowodzenia rozpoznaniem, punktem dowodzenia WR1A oraz połączonym stanowiskiem dowodzenia lotnictwa i OPL. Oprócz tego miejsca pracy oficerów tej grupy wskazane jest wyposażać między innymi w środki organizacyjno-techniczne i biurowe zapewniające szybkie opracowywanie i utrwalanie informacji oraz monitor ekranowy lub drukarkę znakowo-mozaikową umożliwiającą szybkie przekazywanie i otrzymywanie danych z ruchomego ośrodka obliczeniowego. Ponadto w grupie tej należałoby wykorzystywać tablice, schematy itp. urządzenia umożliwiające zobrazowywanie informacji.

Centrum informacyjne - przeznaczone jest przede wszystkim do ciągłego zbierania i gromadzenia danych o sytuacji oraz ich przekazywanie do punktu dowodzenia dowódcy armii i w niezbędnym zakresie do pozostałych elementów grupy dowodzenia bojowego SD armii, sztabu frontu, a także zbiorczego informowania pozostałych stanowisk dowodzenia armii, sztabów wojsk podległych i współdziałających.

Centrum informacyjne zwykle wykonuje następujące główne zadania:

- ciągłe zbieranie i gromadzenie aktualnych informacji o sytuacji;
- meldowanie aktualnych danych o sytuacji do punktu dowodzenia dowódcy armii i sztabu frontu oraz informowanie pozostałych organów dowodzenia na SD - w zakresie ich dotyczącym;
- zbiorcze informowanie ZSD i TSD armii o sytuacji oraz sztabu wojsk podległych i współdziałających - w zakresie ich dotyczącym;
- zbieranie i uogólnianie danych hydrologicznych i meteorologicznych oraz przekazywanie ich zainteresowanym organom dowodzenia armii i sztabów związków taktycznych;
- opracowywanie meldunków, sprawozdań i komunikatów operacyjnych;
- organizowanie dyżurnej służby operacyjnej na stanowisku dowodzenia;
- prowadzenie dziennika działań bojowych i mapy sprawozdawczej.

W skład centrum informacyjnego wchodzi oficerowie wydziału informacyjno-sprawozdawczego oddziału operacyjnego. Ponadto w jego skład mogą wejść oficerowie z innych oddziałów sztabu oraz dowództw i szefostw rodzajów wojsk, a głównie z oddziału rozpoznawczego, oddziału organizacji i uzupełnień oraz szefostwa wojsk łączności.

Miejsca pracy oficerów centrum informacyjnego należy wyposażyć w aparaty telefoniczne dalekosiężnej łączności utajnionej i jawnej oraz wewnętrznej. Oficerowie tego centrum mogą również wykorzystywać urządzenia łączności konferencyjnej na stanowisku dowodzenia. Ponadto w centrum informacyjnym celowo jest zainstalować punkt abonencki /drukarkę znakowo-mozaikową/ dla bezpośredniego dostępu do elektronicznej maszyny cyfrowej. Prócz środków łączności miejsca pracy w centrum informacyjnym należy wyposażyć w niezbędne środki organizacyjno-techniczne, a zwłaszcza w magnetofony dla automatycznego utrwalania otrzymywanych i przekazywanych informacji.

Centrum informacyjne dobrze jest rozmieszczać w pobliżu centrum dowodzenia bojowego i zespołu planowania ogólnego.

Grupa stanowisk dowodzenia przeznaczona jest głównie do planowania oraz organizowania należytego funkcjonowania systemu dowodzenia armii, a także poszczególnych stanowisk i punktów dowodzenia w operacji.

Grupa stanowisk dowodzenia może realizować następujące zasadnicze zadania:

- planowanie obsady osobowej oraz wyposażenia stanowisk i punktów dowodzenia;
- planowanie i organizowanie rozwinięcia wojennego systemu dowodzenia armii;
- planowanie i organizowanie funkcjonowania stanowisk i punktów dowodzenia podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk oraz przygotowania i prowadzenia operacji;
- zapewnienie sprawnego przesuwania zasadniczej części składu operacyjnego i niezbędnych środków dowodzenia z SD na ZSD oraz ZSD do nowego rejonu;
- utrzymanie sił i środków WPD i PPD w ciągłej gotowości do rozwinięcia /pracy/;
- zapewnienie warunków do rozwinięcia grupom operacyjnym na SD i warunków bytowych;
- opracowywanie planu dowodzenia wojskami armii w operacji;
- koordynowanie rozmieszczania i przesuwania sił i środków dowodzenia dowódców i szefów rodzajów wojsk.

Grupa stanowisk dowodzenia może składać się z 3 oficerów, w tym - 1 z oddziału operacyjnego, 1 z szefostwa wojsk łączności i 1 z komendy stanowiska dowodzenia. Ponadto doraźnie w skład tej grupy może wejść dowódca połączony SD lotnictwa i OPL.

Miejsca pracy oficerów tej grupy celowo jest wyposażyć przede wszystkim w aparaty telefoniczne dla łączności dalekosiężnej i wewnętrznej.

Punkt dowodzenia rozpoznaniem - organizuje rozpoznanie, zbieranie i studiowanie danych o nieprzyjacielu. Kieruje bezpośrednio podległymi siłami i środkami rozpoznania oraz koordynuje rozpoznanie armii, podległych dywizji i rodzajów wojsk.

Punkt dowodzenia rozpoznaniem realizuje zwykle następujące zadania:

- planowanie rozpoznania, w tym opracowanie planu rozpoznania i przekazywanie zadań wykonawcom oraz kontrolowanie ich wykonania;
- zbieranie, studiowanie, uogólnianie i meldowanie dowódcy i szefowi sztabu o danych z rozpoznania;
- przesłuchiwanie jeńców i zbiegów, badanie miejscowej ludności i studiowanie zdobytych dokumentów;
- informowanie o nieprzyjacielu oddziałów sztabu, dowództw i szefostw rodzajów wojsk oraz sztabów wojsk podległych i sąsiadów;
- przekazywanie sztabom podległych wojsk wiadomości o organizacji wojsk nieprzyjaciela, jego technicznych środkach walki i dowodzenia oraz sposobach prowadzenia działań bojowych;
- przygotowywanie i przekazywanie dowódcy niezbędnych do powzięcia decyzji danych;
- przygotowywanie i przedstawianie do zespołu planowania ogólnego oraz zespołu planowania jądrowego i ogniowego porażenia danych do opracowania decyzji dowódcy o operacji, rozkazu operacyjnego i szczegółowego planowania operacji, a także udział w tym planowaniu;
- udział w opracowywaniu i organizowaniu sposobów przeciwdziałania rozpoznaniu nieprzyjaciela, obrony radioelektronicznej i dezinformowania nieprzyjaciela;
- opracowywanie oraz przekazywanie meldunków i sprawozdań rozpoznawczych do sztabu wyższego.

Ponadto ten punkt dowodzenia prowadzi dziennik wiadomości, identyfikator i mapę informacyjną o nieprzyjacielu.

W skład punktu dowodzenia rozpoznaniem wchodzi oficerowie oddziału rozpoznawczego. Na punkcie tym mogą być organizowane dwa zespoły oficerów. Jeden zespół może zajmować się przyjmowaniem, zbieraniem i opracowywaniem danych z rozpoznania, zaś drugi zespół - planowaniem i kierowaniem rozpoznaniem. Ponadto w skład tego punktu dowodzenia może wejść

zespół działań specjalnych tworzony na bazie batalionu specjalnego.

Punkt dowodzenia rozpoznaniem wyposaża się w autobusy sztabowe, a miejsca pracy osób funkcyjnych - w aparaty telefoniczne utajnionej i jawnej łączności dalekosiężnej. Miejsca pracy osób funkcyjnych wyposaża się w aparaty telefoniczne również do łączności wewnętrznej, a zwłaszcza z punktem dowodzenia dowódcy armii, punktem dowodzenia dowódcy WRiA i SD lotnictwa, a także instaluje się końcowe urządzenie konferencyjne. Prócz tego ten punkt dowodzenia należy wyposażać między innymi w urządzenia do zapisu otrzymywanych i przekazywanych informacji /np. magnetofony/ oraz ułatwiające opracowanie danych /np. kalkulatory/, a także umożliwiające czytelne przedstawianie informacji o nieprzyjacielu. Ponadto na punkcie dowodzenia rozpoznaniem celowo jest zainstalować urządzenia umożliwiające wymianę informacji z elektroniczną maszyną cyfrową /np. punkt abonencki - drukarka znakowo-mozaikowa lub monitor ekranowy/.

Punkt dowodzenia rozpoznaniem, a zwłaszcza jego zespół planowania i kierowania rozpoznaniem rozmieszcza się zwykle w pobliżu centrum dowodzenia bojowego i centrum informacyjnego.

Punkt dowodzenia łącznością - przeznaczony jest głównie do kierowania rozwijaniem i rozbudową oraz eksploatacją systemu łączności w okresie przygotowania i prowadzenia operacji, a także dowodzenia jednostkami łączności armii.

Punkt dowodzenia łącznością realizuje następujące zasadnicze zadania:

- przygotowywanie i meldowanie szefowi sztabu propozycji dotyczących organizacji systemu łączności i wykorzystania podległych sił i środków łączności;
- planowanie systemu łączności, w tym opracowywanie planu łączności i zarządzeń wykonawczych;
- organizowanie systemu łączności, w tym przekazywanie zarządzeń i innych danych niezbędnych do organizacji łączności podległym jednostkom łączności i szefom łączności oraz dowództwom /szefostwom/ rodzajów wojsk i służb;
- branie udziału w planowaniu i organizowaniu dowodzenia, obrony przed bronią masowego rażenia, maskowania operacyjnego, współdziałania, ochrony tajemnicy, walki radioelektronicznej i działań przeciwdywersyjnych;
- zabezpieczenie sprawnego funkcjonowania systemu łączności i terminowego obiegu informacji w tym systemie;
- organizowanie ochrony i obrony systemu łączności przed oddziaływaniem nieprzyjaciela;

- przedstawianie wniosków i propozycji dotyczących wykorzystania zdobycznego sprzętu i stacjonarnych systemów łączności;

- opracowywanie i przekazywanie do szefostwa wojsk łączności frontu meldunków i sprawozdań łączności.

Punkt dowodzenia łącznością organizowany jest w oparciu o stan osobowy szefostwa wojsk łączności; wyposaża się go w niezbędne środki i urządzenia.

Punkt ten wyposaża się w autobusy sztabowe, zwykle AS-2 i namioty, gdzie przygotowuje się miejsca pracy dla szefa wojsk łączności i oficerów tego szefostwa. Na punkcie dowodzenia łącznością instaluje się aparaty telefoniczne do ustajnionej i jawnej łączności dalekosiężnej oraz wewnętrznej, a także zapewnia się łączność bezpośrednią, zwłaszcza z dyżurnym łączności na SD /ZSD/ i z dyspozytorem łączny frontu. Ponadto na punkcie tym ustawia się końcowe urządzenia konferencyjne. Miejsca pracy oficerów tego punktu wyposaża się także w środki i urządzenia ułatwiające odzwierciedlanie sytuacji łączności.

Punkt dowodzenia walką radioelektroniczną - przeznaczony jest przede wszystkim do prowadzenia oceny sytuacji radioelektronicznej oraz dowodzenia oddziałami /pododdziałami/ walki radioelektronicznej, a także planowania, organizowania i koordynowania całości przedsięwzięć związanych z walką radioelektroniczną.

Punkt dowodzenia walką radioelektroniczną realizuje następujące zadania:

- ciągle zdobywanie danych i ocenianie sytuacji radioelektronicznej;
- przygotowywanie i przekazywanie dowódcy propozycji dotyczących środków, obiektów i systemów radioelektronicznych nieprzyjaciela, które powinny być zniszczone /obezwładnione/ ogniem lub obezwładnione zakłóceniami;

- wypracowywanie koncepcji organizacji i prowadzenie walki radioelektronicznej oraz sposobu użycia oddziałów i pododdziałów zakłóceń;

- planowanie - wspólnie z wydziałami oddziału operacyjnego, oddziałem rozpoznawczym, szefostwem wojsk łączności oraz dowództwami i szefostwami rodzajów wojsk - walki radioelektronicznej, w tym opracowywanie planu walki radioelektronicznej i dokumentów wykonawczych;

- przekazywanie zedeń bojowych wykonawcom;

- kierowanie działalnością bojową podległych eil i środków walki radioelektronicznej;

- organizowanie i utrzymanie ciągłego współdziałania w oddziałach i pododdziałach walki radioelektronicznej oraz ich z innymi rodzajami wojsk, a zwłaszcza z oddziałami WRiA, WOPL, wojsk łączności i wojsk in-

zynieryjnych, a także z oddziałami i pododdziałami walki radioelektronicznej sąsiednich armii;

- dokonywanie wymiany informacji na stanowisku dowodzenia - a głównie z centrum dowodzenia bojowego, punktem dowodzenia rozpoznaniem i punktem dowodzenia łącznością oraz punktem dowodzenia WRiA i stanowiskiem dowodzenia WOPL - a ponadto z punktami dowodzenia walką radioelektroniczną sąsiednich i współdziałających wojsk oraz z punktami dowodzenia walką radioelektroniczną związków taktycznych;

- kontrolowanie i udzielanie pomocy oddziałom i pododdziałom walki radioelektronicznej w realizacji zadań.

Punkt dowodzenia walką radioelektroniczną organizuje się na bazie oddziału walki radioelektronicznej sztabu armii i wyposaża w odpowiednią aparaturę i inne środki techniczne.

Wyposażenie punktu dowodzenia walką radioelektroniczną stanowią zazwyczaj dwa monitory dla zobrazowania działań bojowych podległego pododdziału zakłóceń radiolokacyjnych i sytuacji powietrznej, a także pulpity komend działań bojowych pododdziału zakłóceń radiolokacyjnych i pododdziału zakłóceń taktycznych sprzężone bezpośrednio z tymi pododdziałami oraz sterowania planszetem działań bojowych pododdziału zakłóceń taktycznych. Ten punkt dowodzenia wyposażony jest również w planszety sytuacji powietrznej, działań bojowych pododdziałów zakłóceń radiolokacyjnych i taktycznych oraz sytuacji radioelektronicznej. Ponadto punkt dowodzenia walką radioelektroniczną posiada plansze, na których przedstawia się strukturę organizacyjną przeciwnika oraz obronę radioelektroniczną i przeciwdziałania technicznym środkom rozpoznania nieprzyjaciela, a także wykaz częstotliwości nie podlegających zakłóceniom.

Oprócz wymienionych środków łączności punkt dowodzenia walką radioelektroniczną dysponuje połową łącznicą telefoniczną zapewniającą bezpośrednią łączność z punktem dowodzenia rozpoznaniem, punktem dowodzenia WRiA, SD OPL i węzłem łączności SD armii. Prócz tego na tym punkcie dowodzenia instaluje się aparat telefoniczny TJ połączony z węzłem łączności SD armii i aparat dalekopisowy oraz wyposaża w wynosne urządzenie radiostacji.

Punkt dowodzenia walką radioelektroniczną należy wyposażać także w odpowiednią ilość kalkulatorów elektronicznych i w inne środki usprawniające pracę jego obsady.

Urządzenie i środki omawianego punktu dowodzenia mogą być montowane w autobusach sztabowych /np. AS-250/ lub w namiocie, względnie w pomieszczeniach stałych.

Punkt dowodzenia walką radioelektroniczną należy wyposażać także w zestaw urządzeń, wraz ze specjalistycznym komputerem, na potrzeby organizowania i kierowania działaniami bojowymi sił i środków walki radioelektronicznej, względnie umożliwiającymi wykorzystywanie do tego celu komputaru znajdującego się na SD armii. W pierwszym przypadku komputer specjalistyczny powinien także mieć urządzenia teledacyjne umożliwiające wymianę informacji z innymi elektronicznymi maszynami cyfrowymi.

Grupa automatyzacji dowodzenia - zaspokaja potrzeby informacyjne dowódcy i organów dowodzenia armii w zakresie automatycznego przetwarzania informacji i obliczeń operacyjno-taktycznych.

Grupa automatyzacji dowodzenia wykonuje następujące główne zadania:

- organizowanie rozwijania i uruchamiania oraz kierowanie eksploatacją systemu informatycznego;
- zapewnienie aktualizacji zbioru danych;
- nadzorowanie i współdziałanie z użytkownikami systemu informatycznego w zakresie właściwego przygotowania danych i wykorzystania systemu;
- opracowywanie planu automatyzacji dowodzenia i dokumentów wykonawczych;
- współpraca z punktem dowodzenia łączności w zakresie przesyłania danych i dystrybucji wyników przetwarzania.

Grupa automatyzacji dowodzenia rozwijana jest na bazie wydziału informatyki sztabu armii i wyposaża zazwyczaj w autobus sztabowy /AS-2/; podporządkowuje mu się ruchomy ośrodek obliczeniowy. W grupie tej instaluje się aparaty telefoniczne dla łączności wewnętrznej na stanowisku dowodzenia i z ruchomym ośrodkiem obliczeniowym.

Ruchomy ośrodek obliczeniowy - przeznaczony jest do przetwarzania, przechowywania i udostępniania niektórych informacji zgodnie z potrzebami i wymaganiami organów dowodzenia armii. Realizuje się to przez automatyczne dokonywanie operacji na wybranych informacjach.

Ruchomy ośrodek obliczeniowy obecnie może realizować zadania informatyczne dotyczące między innymi:

- planowania i kontroli przegrupowania wojsk na własnych środkach transportowych;
- określenia ilościowo-jakościowego stosunku sił;
- prognozowania strat i oceny skutków własnych uderzeń jądrowych na wojska nieprzyjaciela oraz uderzeń nieprzyjaciela na wojska własne;
- zestawiania liczby środków przeciwpancernych i ich użycia stosownie do możliwych kierunków uderzenia czołgów;

- aktualnego stopnia skompletowania wojsk własnych i nieprzyjaciela;
- oceny możliwości działania nieprzyjaciela powietrznego w pasie operacji armii i możliwości bojowych systemu OPL armii w zwalczaniu jego środków napadu powietrznego, a także jakościowo-ilościowa ocena potencjału bojowego wojsk OPL nieprzyjaciela i jego lotnictwa myśliwskiego oraz określenie stosunku sił;

- gromadzenia i śledzenia celów i obiektów w ugrupowaniu wojsk nieprzyjaciela przewidzianych do uderzeń jądrowych;

- oceny możliwości taktyczno-technicznych wykonania zadań zabezpieczenia inżynierskiego w zakresie: pokonywania przeszkód wodnych, zabezpieczenia drogowego, minowania i niszczeń, rozbudowy fortyfikacyjnej maskowania operacyjnego oraz wydobywania i oczyszczania wody;

- określania potrzeb amunicji czołgowej i strzeleckiej na operację oraz podział przydzielonego limitu.

W skład wyposażenia tego ośrodka wchodzi elektroniczna maszyna cyfrowa /ODRA-1325/, zewnętrzna pamięć dyskowa, zestaw urządzeń zewnętrznych /drukarka mozaikowo-znakowa, czytnik taśmy, dziurkarka taśmy i monitor ekranowy/, osiem monitorów ekranowych lub drukarek mozaikowo-znakowych - instalowanych u użytkowników. Prócz tego w skład ośrodka wchodzi stacja zasilania, ruchomy warsztat elektroniczny, samochód ciężarowy i osobowo-terenowy. Ruchomy ośrodek obliczeniowy może być sprzężony za pomocą urządzeń transmisji danych z innymi ruchomymi i stacjonarnymi ośrodkami obliczeniowymi. Ponadto w tym ośrodku instaluje się aparat telefoniczny dla łączności wewnętrznej na SD.

Ruchomy ośrodek obliczeniowy z uwagi na niemożliwość pracy w ruchu i potrzebę znacznej ilości czasu na przegrupowanie do nowego rejonu /przekroczona skrajna/, może być wykorzystywany przede wszystkim podczas przygotowania operacji zaczepnej oraz w operacji obronnej.

Punkty dowodzenia rodzajów wojsk takich, jak: wojska raketowe i artyleria, wojska inżynierskie i wojska chemiczne oraz połączone SD lotnictwa i OPL organizowane są na bazie odnośnych dowództw i szefostw dowództwa armii.

Każdy punkt dowodzenia oraz połączone SD lotnictwa i OPL wyposaża się w środki łączności zapewniające ciągłe dowodzenie podległymi siłami i środkami; a także wymianę informacji z przełożonym, wojskami wspierającymi i współdziałającymi. Zapewnia się im również bezpośrednią łączność, przede wszystkim z centrum dowodzenia bojowego, grupą planowania ogólnego, grupą planowania jądrowego i ogniowego porażenia, centrum informacyjnym oraz łączność dalekosiężną z TSD armii. Stanowiska pracy osób funkcyjnych urzędują głównie w autobusach sztabowych, specja-

lietycznych autobusach sztabowych i w namiotach. Miejsca pracy kierowniczych osób funkcyjnych wyposaża się w monitor ekranowy lub drukarkę znakowo-mozaikową. Ponadto zarówno te, jak i pozostałe miejsca pracy osób funkcyjnych wyposaża się w niezbędne środki organizacyjno-techniczne, schematy, tabele itp. tablice oraz inne techniczne środki dowodzenia ułatwiające między innymi utrwalanie i opracowywanie informacji, a także umożliwiające szybko przekazywanie rozkazów i komend.

Punkt dowodzenia WRiA - przeznaczony jest przede wszystkim do planowania i organizowania działań bojowych wojsk rakietowych i artylerii armii oraz dowodzenia tymi wojskami.

Połączony stanowisko dowodzenia lotnictwa i OPL - przeznaczony jest głównie do: uzgodnionego dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych, lotnictwem frontowym i lotnictwem naczelnego dowództwa działającym w pasie i na korzyść armii, a także wojsk OPL; utrzymania współdziałania między nimi; zapewnienia bezpieczeństwa lotnictwa w strefach ognia środków OPL; scentralizowanego wykorzystania środków rozpoznania radiolokacyjnego.

Punkt dowodzenia Winz - przeznaczony jest przede wszystkim do planowania i organizowania zabezpieczenia inżynierskiego operacji oraz dowodzenia wojskami inżynierskimi armii.

Punkt dowodzenia WChem - przeznaczony jest głównie do planowania i organizowania zabezpieczenia chemicznego operacji oraz dowodzenia wojskami chemicznymi armii. Temu punktowi dowodzenia podporządkowana jest stacja obliczeniowo-analityczna skażeń. Stacja ta przeznaczona jest przede wszystkim do opracowywania i wydawania informacji dotyczących użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i chemicznej oraz opracowywania i prognozowania danych z rozpoznania skażeń.

Zarząd polityczny - kieruje całokształtem przedsięwzięć partyjno-politycznych służących zabezpieczeniu wykonania zadania bojowego.

Na stanowisku dowodzenia armii z zasady zawsze przebywają grupy operacyjne kwatermistrzostwa i służb technicznych oraz doraźnie może być utworzona grupa operacyjna wojsk współdziałających i sojuszniczych.

Grupy operacyjne kwatermistrzostwa i służb technicznych przeznaczone są przede wszystkim do zabezpieczenia sztabu armii w aktualne dane dotyczące stanu i możliwości tyłowego i technicznego zabezpieczenia wojsk. Ponadto przekazują one na TSD informacje o aktualnym położeniu wojsk i decyzji dowódcy armii.

Grupy operacyjne wojsk współdziałających, sojuszniczych i wyższego dowództwa przeznaczone są głównie do utrzymania ciągłej łączności mię-

dzy zainteresowanymi organami dowodzenia, uzgadnianie problemów dowodzenia i współdziałania oraz udzielania pomocy w organizacji operacji i kierowaniu wojskami w czasie jej prowadzenia.

Grupy operacyjne wojsk współdziałających, sojusznicznych i wyższego dowództwa przybywają na stanowisko dowodzenia armii wraz z technicznymi środkami łączności, środkami transportowymi, mapami oraz innymi dokumentami i środkami zapewniającymi ich sprawne funkcjonowanie. Na SD zapewnia się dla tych grup: miejsce rozmieszczenia, obronę i warunki bytowe.

Doświadczenia ćwiczeń wskazują, że w niektórych wypadkach na SD armii mogą być organizowane doraźne zespoły funkcjonalne. Głównie ma to miejsce w tych sytuacjach, gdy sztab powinien rozwiązywać złożone, a niekiedy specjalistyczne zadania. Powołanie takich zespołów powinno być przewidywane odpowiednio wcześniej i uwidocznione w instrukcji pracy SD. Oprócz stanu osobowego, wskazane jest przewidzieć również przeznaczenie i ogólne zadania oraz wyposażenie w techniczne środki dowodzenia doraźnie organizowanych zespołów funkcjonalnych. Takie zabiegi organizacyjne przynoszą korzyści gdyż: znacznie przyspieszają przystąpienie do pracy doraźnie powołanego zespołu, nie naruszają toku pracy funkcjonujących organów dowodzenia oraz umożliwiają członkom tych zespołów wcześniej przygotować się pod względem merytorycznym do rozwiązywania zadań specjalistycznych. Praktyka dowodzi, że doraźne zespoły funkcjonalne na SD mogą być powołane przede wszystkim do zaplanowania i zorganizowania działań desantu operacyjno-taktycznego lub taktycznego desantu śmigłowcowego oraz organizowania i kierowania odtwarzaniem zdolności bojowej wojsk i likwidacją skutków uderzeń broni jądrowej nieprzyjaciela części wojsk armii porażonych tą bronią.

Skład osobowy i wyposażenie doraźnie organizowanych zespołów funkcjonalnych może być różny i zależy głównie od zadania jakie mają wykonać i czasu trwania jego realizacji.

3.2. Przeznaczenie i skład wysuniętego punktu dowodzenia /WPD/ i powietrznego punktu dowodzenia /PPD/

Wysunięty punkt dowodzenia i powietrzny punkt dowodzenia wykorzystuje się doraźnie, a stałymi ich elementami są z góry wydzielone na stanowisku dowodzenia techniczne środki dowodzenia. W celu zapewnienia szybkiego wydzielania się tych punktów dowodzenia, zazwyczaj ze stanu osobowego zasadniczej części składu operacyjnego stanowiska dowodzenia, z góry wyznacza się również ich obsadę osobową.

W y s u n i ę t y p u n k t d o w o d z e n i a p r z e z n a c z o n y

jest do zbliżenia dowódcy do walczących wojsk i dowodzenia nimi w sytuacji gdy dowódca powinien szybko i bezpośrednio wpływać na przebieg działań bojowych. Wykorzystanie w porę tego punktu dowodzenia może zapewnić - jak wskazują doświadczenia ćwiczenia "WIOSNA-80" - uchYLENIE SIĘ CZĘŚCI DOWÓDZTWA ARMII SPÓD UDERZEŃ BRONI JĄDROWEJ NIEPRZYJACIELA.

Oprócz obsady stałej - zwykle jeden oficer z oddziału operacyjnego i jeden oficer z szefostwa wojsk łączności - w skład wysuniętego punktu dowodzenia doraźnie może wejść: dowódca armii, dwóch-trzech oficerów z oddziału operacyjnego, dwóch oficerów z oddziału rozpoznawczego, dwóch oficerów z dowództwa wojsk lotniczych, trzech oficerów z dowództwa WR1A oraz po jednym-dwóch oficerów z dowództwa WOPL, szefostwa WIN2 i szefostwa WChem.

Wysunięty punkt dowodzenia wyposaża się przede wszystkim w wozy dowodzenia/3 sztuki/, niezbędne techniczne środki łączności oraz - w sprzyjających warunkach - w autobusy sztabowe /AS-2/.

Przykład obsady osobowej WPD przedstawiono w tabeli 2 i 4.

P o w i e t r z n y p u n k t d o w o d z e n i a, może być wykorzystywany głównie w sytuacjach dynamicznych, a szczególnie podczas przegrupowania wojsk, pościgu i bitwy spotkaniowej. Może on być również wykorzystywany podczas odtwarzania zdolności bojowej wojsk i przesuwania zasadniczej części składu operacyjnego z SD na ZSD oraz w tych wypadkach, w których dowodzenie wojskami z naziemnych stanowisk dowodzenia jest utrudnione lub niemożliwe.

W skład tego punktu dowodzenia, prócz obsady stałej - najczęściej oficer z szefostwa wojsk łączności - może wejść dowódca armii i jeden-dwóch oficerów z oddziału operacyjnego. Skład powietrznego punktu dowodzenia jest zmienny i zależy głównie od pojemności aparatu latającego i charakteru wykonywanego zadania.

Przykład obsady osobowej PPD przedstawiono w tabeli 2 i 4.

3.3. Przeznaczenie węzła łączności i grupy zabezpieczenia

Węzeł łączności przeznaczony jest przede wszystkim do zapewnienia łączności ze stanowiskami dowodzenia wojsk podległych, położonego, sąsiadami i wojskami współdziałającymi oraz między stanowiskami i punktami dowodzenia armii. Ponadto zapewnia on łączność wewnętrzną na SD /ZSD/. Węzeł łączności stanowiska dowodzenia jest głównym elementem systemu łączności armii. Jest on również nadrzędny w stosunku do innych węzłów łączności rozwijanych w pasie operacji armijnej.

Grupa zabezpieczenia przeznaczona jest przede wszystkim do ochrony i bezpośredniej obrony stanowiska dowodzenia oraz realizacji zadań związanych z ich zwijaniem, przesuwaniem i rozwijaniem. Grupa ta realizuje również zadania w zakresie ochrony kierowniczych osób funkcyjnych i ich miejsc pracy oraz niektórych środków dowodzenia i miejsc przechowywania materiałów niejawnych. Ponadto grupa zabezpieczenia przeznaczona jest do wykonywania prac kreślarskich, pisania na maszynie i realizacji innych czynności związanych z rozmnażaniem dokumentów bojowych. Oprócz tych zadań, grupę tę wykorzystuje się do przygotowywania i obsługi miejsc pracy osób funkcyjnych oraz zapewnienia wyżywienia i odpoczynku stanu osobowego stanowiska dowodzenia.

3.4. Powiązania funkcjonalne i informacyjne elementów grupy dowodzenia bojowego

Organizowanie w grupie dowodzenia bojowego na stanowisku dowodzenia armii stałych i doraźnie o różnym przeznaczeniu zespołów funkcjonalnych było dość powszechnie praktykowane w sztabach naszych sił zbrojnych. Dało to dobre podstawy dla dokonania próby uporządkowania powiązań funkcjonalnych i informacyjnych poszczególnych punktów dowodzenia oraz zespołów roboczych na stanowisku dowodzenia armii, a także na zewnątrz tego stanowiska.

Przeprowadzone badania miały również na celu określenie informacji i ich źródeł, które są niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania poszczególnych punktów dowodzenia oraz grup funkcjonalnych i grupy dowodzenia bojowego jako całości. Dla właściwego rozwiązania tego problemu należało, zdaniem autora, przeprowadzić badania, bądź zweryfikować uprzednie wyniki, obejmujące przede wszystkim informacje oraz grupy funkcjonalne i punkty dowodzenia, które wywierają zasadniczy wpływ na ciągłość i operatywność dowodzenia wojskami armii. Praktyka wskazuje, że do tych organów dowodzenia można zaliczyć przede wszystkim: centrum dowodzenia bojowego, grupę planowania ogólnego, grupę planowania jądrowego i ogniowego porażenia, centrum informacyjne, punkt dowodzenia rozpoznaniem, punkt dowodzenia WRiA oraz połączone stanowiska dowodzenia lotnictwa i OPL.

Wyniki badań stanowiły także podstawę do sprecyzowania między innymi wniosków wskazujących zasadnicze potrzeby i powiązania informacyjne poszczególnych elementów jakie występują w grupie dowodzenia bojowego na SD armii, ich wpływ na zachowanie operatywności i ciągłości dowodzenia. W toku badań szczególną uwagę zwrócono na powiązania informacyjne i

funkcjonalne wewnątrz grupy dowodzenia na SD armii, zaś powięzania zewnętrzne uwzględniono tylko te, i w takim zakresie, w jakim, zdaniem autora, wywierają zasadniczy wpływ na sprawność pracy dowództwa armii.

Z kolei wyniki badań pomogły również sprecyzować potrzeby w zakresie wyposażenia poszczególnych punktów dowodzenia i grup funkcjonalnych występujących w grupie dowodzenia bojowego na SD armii w podstawowy sprzęt i techniczne środki dowodzenia.

Badania potwierdzają potrzebę dokonania inwentaryzacji i klasyfikacji informacji występujących w procesach dowodzenia^{38/}. Wynika to głównie stąd, że poszczególne informacje wywierają różny wpływ na decyzje podejmowane przez dowódcę armii i oficerów sztabu oraz planowanie operacji i dowodzenie wojskami w czasie jej prowadzenia. Wykonanie tego przedsięwzięcia wpłynie również na dalsze porządkowanie procesów informacyjnych występujących podczas dowodzenia wojskami i będzie to kolejny krok naprzód w dziedzinie doskonalenia dowodzenia.

Wpływ informacji na procesy dowodzenia zależy głównie od jej wartości; im wpływ ten będzie większy, tym informacja ma większą wartość. Z kolei wartość informacji zależy głównie od jej ważności i aktualności.

Biorąc powyższe pod uwagę oraz potrzeby wynikające z zasad i wymagań dowodzenia, a także olbrzymie ilości informacji obiegające w systemach dowodzenia, dla dokonania klasyfikacji informacji operacyjno-taktycznej można by zastosować takie kryteria, jak: stopień ważności informacji, stopień jej pilności, dla kogo informacja jest przeznaczona, drogi obiegu informacji, ilość informacji, pracochłonność jej opracowania i forma przedstawienia.

Kryterium w a ż n o ś c i i n f o r m a c j i umożliwia podzielenie ich według następujących stopni: bardzo ważne, ważne i obojętne.

I n f o r m a c j e b a r d z o w a ż n e to takie, które dotyczą broni masowego rażenia, a ponadto mają spowodować zmianę decyzji dowódcy. I te informacje powinny być przekazywane na stanowisku dowodzenia przede wszystkim bezpośrednio dowódcy armii i na punkt dowodzenia dowódcy. Tam z kolei mogą być także przekazywane między innymi szefowi sztabu, dowódcy wojsk lotniczych, dowódcy WR1A, dowódcy WOPL i innym kierowniczym osobom funkcyjnym. Ponadto dane te mogą być przesyłane do organów dowodzenia wydających lub przekazujących dyspozycje do działania wojskom i grupom planującym. Np. do punktu dowodzenia WR1A, SD lotnictwa i SD OPL oraz grupy planowania ogólnego i grupy planowania jądrowego i ogniowego porażenia.

D o i n f o r m a c j i w a ż n y c h można zaliczyć te, które mogą spowodować częściową zmianę uprzednio powziętej decyzji oraz dotych-

czas obowiązującego planu i sposobu działania co najmniej jednej dywizji albo innego elementu ugrupowania operacyjnego armii. Takie informacje wskazane jest, aby na stanowisku dowodzenia przekazywane były na punkt dowodzenia dowódcy i bezpośrednio do niego. Prócz tego mogą być one dostarczone szefowi sztabu i innym kierowniczym osobom funkcyjnym pracującym na punkcie dowodzenia dowódcy armii. Następnie informacje ważne mogą być przesłane do grupy kierunków i na punkty dowodzenia, z których w formie rozkazów lub zarządzeń przekazywane są wykonawcom. Ponadto, zwykle przed przekazaniem wykonawcom, powinno się je przesłać między innymi do grupy planowania ogólnego oraz grupy planowania jądrowego i ogniowego porażenia.

I n f o r m a c j e o b o j ę t n e to takie, które w danym czasie nie wywierają większego wpływu na procesy decyzyjne, planowanie operacji i walki oraz sposób prowadzenia działań przez wojska. Takie dane zwykle również wymienia się pomiędzy poszczególnymi punktami dowodzenia i zespołami funkcjonalnymi na stanowisku dowodzenia armii, gdyż mogą one wpływać na decyzje dowódcy, oraz planowanie operacji lub sposób działania wojsk w przyszłości, względnie służą one innym celom, np. uogólnianiu i rozpowszechnianiu doświadczeń bojowych.

Kryterium **s t o p n i a p i l n o ś c i** umożliwia podzielenie informacji między innymi na: alarmowe, pilne, zwykłe.

Stopień pilności informacji związany jest ściśle z czasem, w jakim powinna być ona dostarczona adresatowi i skorelowany ze stopniem jej ważności.

I n f o r m a c j e a l a r m o w e są to dane bardzo ważne, zaś czas trwania pełnego cyklu ich obiegu na szczeblu armii nie powinien przekraczać kilkudziesięciu minut. Informacje alarmowe na stanowisku dowodzenia powinny być przekazywane bezpośrednio do dowódcy armii i na jego punkt dowodzenia, gdzie mogą być także przekazywane innym kierowniczym osobom funkcyjnym /np. szefowi sztabu, dowódcy WOPL i dowódcy WRiA które pracują na tym punkcie dowodzenia. Niektóre informacje alarmowe, dotyczące np. nieprzyjaciela i rodzajów wojsk, mogą być przekazywane na punkt dowodzenia dowódcy również przez odpowiednie punkty dowodzenia sztabu i rodzajów wojsk.

Informacje decyzyjne tego stopnia pilności z zasady są bezpośrednio przez dowódcę lub jego zastępców przekazywane wykonawcom. Nie wyklucza się również pośredniczenia niekiedy niektórych oficerów /np. z grupy kierunków lub innych punktów dowodzenia/ w przekazywaniu wykonawcom tych informacji.

Dowódca armii może bezpośrednio otrzymywać i przekazywać informacje

dotyczące przede wszystkim: broni jądrowej i środków jej przenoszenia oraz stanu przygotowań związanych z jej użyciem, a także o skutkach uderzeń jądrowych przeciwnika i własnych; pojawienie się nowych środków rażenia, nowych rodzajów wojsk i niespotykanych dotychczas sposobów prowadzenia walki przez nieprzyjaciela; wykrycia wojsk rakietowych, pocisków samosterujących i lotnictwa nieprzyjaciela w rejonach, w których poprzednio ich nie było; załadowania wojsk nieprzyjaciela na środki transportu powietrznego i morską oraz przybycia konwoju do portu wylądowania lub wylądowania na lotniskach, względnie desantowania z powietrza lub z morza; nagłych zmian sytuacji wojsk własnych, w tym i sąsiadów; skażenia lub zakażenia terenu; nagłych zmian pogody i warunków terenowych; zadania bojowego i decyzji podwładnego; utraty zdolności bojowej, łączności oraz zerwania lub naruszenia współdziałania. Ponadto do informacji alarmowych zalicza się sygnały i komendy dotyczące dowodzenia wojskami oraz sygnały powiadamiania, ostrzegania i alarmowania.

Ze względu na bardzo krótki czas, w jakim należy wymienić informacje alarmowe, w tym także na stanowisku dowodzenia armii, pożądane jest aby ich odbiorcy i nadawcy mieli łączność bezpośrednią. I tak np. punkt dowodzenia dowódcy powinien mieć bezpośrednią łączność z 14 abonentami na stanowisku dowodzenia. Szczegółowy obieg informacji na stanowisku dowodzenia armii przedstawiono na rys. 4 i w tabeli 7.

Z przedstawionego modelu obiegu informacji alarmowej na stanowisku dowodzenia armii /rys. 4/ wynika, że informacje alarmowe na punkt dowodzenia dowódcy, oprócz przełożonego, podwładnych i sąsiadów, może przesyłać 14 nadawców. Ponadto są one wymieniane pomiędzy 15 samodzielnymi elementami występującymi na stanowisku dowodzenia.

Pomimo organizowania bezpośredniej łączności pomiędzy punktami dowodzenia i grupami funkcjonalnymi wymieniającymi informacje alarmowe, ich czas obiegu na stanowisku dowodzenia armii - co również potwierdza praktyka - jest jeszcze zbyt długi, w stosunku do zakładanych potrzeb. Trzeba więc w dalszym ciągu poszukiwać sposobów i środków eliminujących te niedogodności. Pewne pomyślne wyniki już osiągnięto, między innymi przez organizowanie połączonego stanowiska dowodzenia lotnictwa i obrony przeciwlotniczej. Przebywanie dowódcy armii na tym stanowisku dowodzenia w czasie zmasowanych nalotów lotnictwa nieprzyjaciela umożliwia mu niemalże natychmiastowe reagowanie na powstającą sytuację w powietrzu. Ponadto oczekuje się, że w rezultacie wspólnego rozmieszczenia organów dowodzenia lotnictwa i wojsk OPL zapewni się utrzymanie ciągłego współdziałania podległych im wojsk. Prócz tego wyposażenie punktu dowodzenia dowódcy armii w techniczne środki dowodzenia umożliwia mu bezpośrednio

dowodzić wojskami raketowymi armii. Wydaje się, że w miarę w pełni zadowalające wyniki w zakresie obiegu informacji alarmowych i pozostałych osiągnięte się w wyniku zastosowania zautomatyzowanego zbierania informacji o sytuacji oraz ustalania stanu faktycznego wojsk własnych i w pewnym zakresie wojsk nieprzyjaciela, a także przekazywania wykonawcom informacji alarmowych wynikających z powziętej decyzji.

I n f o r m a c j e p i l n e to takie informacje, których czas obiegu na szczeblu armii nie powinien trwać dłużej niż 4-6 godzin. Granica czasu pełnego cyklu obiegu informacji pilnych wynika z czasu otrzymania przez wojska zadania bojowego na podstawie decyzji dowódcy armii powziętej w warunkach skrajnie ograniczonego czasu oraz ich reakcji zgodnie z otrzymanym zadaniem.

Informacje tego stopnia pilności wymieniane są również na stanowisku dowodzenia armii pomiędzy centrum dowodzenia bojowego a pozostałymi grupami funkcjonalnymi i punktami dowodzenia oraz w przeważającej większości między nimi.

Do informacji pilnych można zaliczyć między innymi: dane dotyczące położenia, składu i możliwości bojowych wojsk własnych i nieprzyjaciela; zarządzenia i meldunki donoszące o stanie gotowości bojowej wojsk własnych i nieprzyjaciela, a szczególnie wojsk raketowych, OPL, lotnictwa oraz systemów dowodzenia i kierowania środkami walki; zarządzenia i meldunki dotyczące zabezpieczenia działań operacyjnych i bojowych oraz wytyczne do współdziałania wojsk; meldunki o możliwościach rozpoczęcia działań przez wojska nieprzyjaciela lub własne w ciągu najbliższych kilku godzin.

Informacje pilne wraz z alarmowymi w zasadniczej mierze stanowią podstawę dla dowództwa armii do realizacji zadań dowodzenia wojskami. Są one podstawą między innymi do: przygotowania danych niezbędnych do powzięcia decyzji przez dowódcę oraz wypracowanie i powzięcie decyzji o operacji, a także jej opracowania; szczegółowego zaplanowania i zorganizowania operacji; zorganizowania współdziałania oraz zabezpieczenia działań operacyjnych i bojowych; dowodzenia wojskami podczas prowadzenia operacji. Informacje te inspirują również sztab do wykonywania przedsięwzięć mających na celu utrzymanie lub odtworzenie, w wypadku naruszenia, zdolności bojowej podległych wojsk.

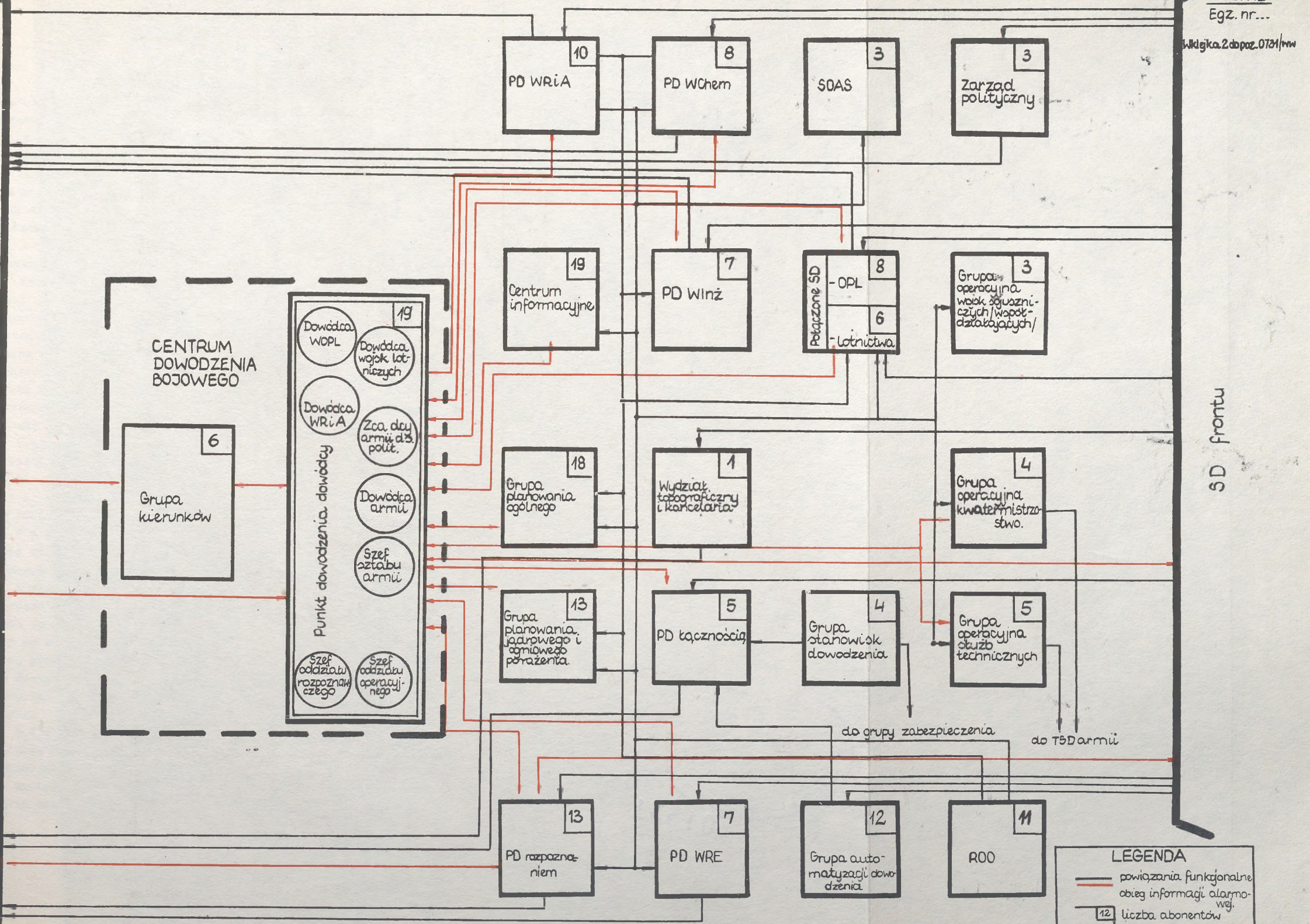
I n f o r m a c j e z w y k ł e to takie, których czas pełnego cyklu obiegu na szczeblu armii jest dłuższy niż 4-6 godzin. Informacje tej kategorii pilności wywierają również duży wpływ na procesy dowodzenia, lecz zazwyczaj czynnik czasu nie odgrywa tu decydującej roli. Zatem są one też wymieniane pomiędzy poszczególnymi grupami funkcjonalnymi i

IDEOWY MODEL

POWIĄZANIE INFORMACYJNYCH NA SD ARMII

Tabela 7

Punkty dowodzenia i grupy funkcjonalne		Grupa dowodzenia bojowego armii																							
		Centrum dowodzenia bojowego	Punkt dowodzenia dowódcy	Grupa kierunków do podległych wojsk	Grupa planowania ogólnego	Grupa planowania jądrowego i ogniowego porażenia	Centrum informacyjne	Grupa stanowisk dowodzenia	Punkt dowodzenia rozpoznaniem	Punkt dowodzenia łącznością	Punkt dowodzenia walką radioelektr.	Grupa automatyzacji dowodzenia	Wydział topograficzny i kancelaria	Zarząd polityczny	Połączone SD		Punkt dowodzenia WRiA	Punkt dowodzenia WInż.	Punkt dowodzenia WChem.	Grupy operacyjne			SOAS	ROO	Razem
		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Centrum dowodzenia bojowego	Punkt dowodzenia dowódcy	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Grupa kierunków do podległych wojsk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grupa planowania ogólnego		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grupa planowania jądrowego i ogniowego porażenia		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Centrum informacyjne		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grupa stanowisk dowodzenia		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Punkt dowodzenia rozpoznaniem		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Punkt dowodzenia łącznością		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Punkt dowodzenia walką radioelektr.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grupa automatyzacji dowodzenia		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Wydział topograficzny i kancelaria		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Zarząd polityczny		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Połączone SD	lotnictwa	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	OPL	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Punkt dowodzenia WRiA		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Punkt dowodzenia WInż.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Punkt dowodzenia WChem.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grupy operacyjne	kwaterymistrzostwa	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	służb technicznych	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	wojsk sojuszn. i wspóln.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SOAS		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
ROO		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Razem		19	6	18	13	12	4	13	5	7	12	1	3	6	8	10	7	9	4	5	3	3	11		

Rys.4. IDEOWY MODEL POWIĄZAŃ FUNKCJONALNYCH I OBIEGU INFORMACJI ALARMOWEJ NA SD ARMII.

punktami dowodzenia na stanowisku dowodzenia armii lecz bez priorytetu przesyłania.

Z punktu widzenia odbiorcy informacji, jej adresatów można podzielić na głównych i drugorzędnych.

Adresem głównym można przyjmować tę osobę, która ma prawo i obowiązek powziąć decyzję w związku z otrzymaną informacją, lub dla której określona informacja ma największą wartość w procesie dowodzenia.

Adresem drugorzędnym jest zwykle ta osoba funkcyjna, która daną informację wykorzystuje w procesie dowodzenia.

Podział adresatów na głównych i drugorzędnych umożliwia między innymi skrócenie czasu obiegu informacji. Jest również możliwość zorganizowania takiego obiegu informacji na stanowisku dowodzenia, który ustrzeże poszczególne kierownicze osoby funkcyjne i zespoły funkcjonalne od zbędnych informacji i ich nadmiaru. Prócz tego zmusza to do wykorzystywania informacji, które wpłynęły na stanowisko dowodzenia przez wszystkie zainteresowane nią osoby funkcyjne. Tak zorganizowana wymiana informacji na stanowisku dowodzenia odciąża podległe sztaby i kanały łączności.

Kryterium drogi obiegu informacji umożliwia podzielenie ich na bezpośrednie i pośrednie.

Bezpośrednie drogi wymiany informacji występują wówczas, gdy są one przekazywane przez nadawcę wprost do odbiorcy.

Pośrednie drogi wymiany informacji mają miejsce wówczas gdy w procesie wymiany danych między odbiorcą i nadawcą uczestniczy co najmniej jedno ogniwo pośrednie.

Właściwy wybór drogi wymiany informacji wpływa również na znaczne skrócenie czasu jej obiegu. Pozwala to też na odciążenie kierowniczych osób funkcyjnych i komórek funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia armii od nadmiaru lub zbędnych informacji. Operatywność dowodzenia - jak uczy praktyka - zapewnia się też, gdy łączność wewnętrzna na stanowisku dowodzenia armii, zapewnia bezpośrednią wymianę informacji przede wszystkim alarmowej, i tekstem otwartym - co najmniej z głównym adresatem.

Ilość informacji powszechnie przyjęto wyrażać w liczbie bitów. Współczesne systemy dowodzenia obiegu bardzo dużą ilość różnorodnych informacji. Zazwyczaj ilości te są tak duże, że przerastają możliwości systemu łączności dla ich przesłania w odpowiednim terminie oraz nie zawsze istnieje możliwość pełnego wykorzystania tych da-

nych w procesie dowodzenia. Zatem omawiane zasady klasyfikacji informacji mogą wpłynąć na znaczne zwiększenie operatywności dowodzenia przez usprawnienie między innymi obiegu informacji. Ponadto istnieje potrzeba wydatnego zmniejszenia ilości informacji obiegających w systemie dowodzenia, gdyż współczesne systemy informacyjne między innymi nie są dostatecznie odporne na zakłócenia radioelektroniczne, a także i z tego powodu, że wymieniane informacje mogą być przechwytywane przez przeciwnika.

Kolejnym kryterium klasyfikacji informacji jest **p r a c o c h ł o n o ń c ь j e j o p r a c o w a n i a**. W zależności od ilości informacji i jej złożoności oraz formy przedstawienia, wymagany jest różny nakład pracy dla jej opracowania, który mierzy się w jednostkach czasu. Zazwyczaj czas opracowania informacji mierzy się w roboczogodzinach.

Znajomość czasu trwania opracowania informacji ma duże znaczenie praktyczne. Dane te są podstawą do realizacji więkzości przedsięwzięć warunkujących sprawność działania organów dowodzenia i dowodzenia wojskami np.:

1. Określenia czasu trwania pełnego cyklu obiegu określonych informacji.

2. Sprecyzowania czasu niezbędnego - w określonych warunkach - na przygotowanie operacji lub działań bojowych na danym szczeblu dowodzenia.

3. Wskazania, opracowanie których informacji lub procesów informacyjnych realizowanych w dowodzeniu pożądane jest - z uwagi na możliwość skrócenia czasu - automatyzować względnie realizować za pomocą dostępnych środków technicznych.

4. Ustalania ilości ludzi w poszczególnych komórkach organizacyjnych dowództwa i jego sztabu oraz zespołach funkcjonalnych, a także wyposażenia ich w techniczne środki dowodzenia.

Innym kryterium klasyfikacji informacji jest **f o r m a j e j p r z e d e t a w i e n i a**. Informacje obiegające w systemach dowodzenia, w tym i na stanowisku dowodzenia armii, mogą być przedstawiane w formie: pisemnej i graficznie oraz utrwalane na taśmach magnetofonowych i maszynowych nośnikach informacji.

Forma przedstawienia informacji ma także istotny wpływ między innymi na czas jej obiegu i opracowania. Współcześnie dąży się przede wszystkim do przedstawiania informacji w takiej formie i postaci, aby - nie tracąc innych walorów - dla jej przetwarzenia i przesyłania w maksymalnym stopniu wykorzystać środki techniczne.

Obok powiązań strukturalnych pomiędzy występującymi na stanowisku do-

wodzenia armii grupami i punktami dowodzenia, istnieją powiązania funkcjonalne /rys. 4 i tab. 7/. Powiązania te, albo inaczej zwane więzi funkcjonalne, występujące pomiędzy niektórymi osobami funkcjonalnymi, służą przede wszystkim zabezpieczeniu należytego wykonywania przez nie głównych funkcji dowodzenia. Do funkcji tych zalicza się: zdobywanie, zbieranie i przetwarzanie informacji o sytuacji, powzięcie lub korektę uprzednio powziętej decyzji i szczegółowe planowanie operacji; postawienie /przekazywanie/ zadań oraz organizację współdziałania, zabezpieczenia działań operacyjnych /bojowych/ i dowodzenia; organizację i kontrolę przygotowania działań oraz wykonanie przez wojska zadań bojowych.

W praktyce w większości przypadkach poszczególne grupy funkcjonalne i punkty dowodzenia organizowane na stanowisku dowodzenia armii nie są sobie podporządkowane, niemniej korzystają z wzajemnie świadczonych usług. I zazwyczaj tryb i sprawność ich pracy zależy między innymi od rytmu i jakości udzielania sobie pomocy od wzajemnego stałego informowania się. O sile i znaczeniu powiązań funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia armii świadczy następujący przykład: grupa planowania jądrowego i ogniowego porażenia korzysta z usług i informacji opracowanych na punktach dowodzenia; rozpoznania, WRiA, WINz i WChem oraz na SD lotnictwa. Należy zaznaczyć, że informacje te, np. dotyczące nieprzyjaciela lub możliwości ogniowych artylerii armii, są dla tej grupy, obok decyzji i wytycznych dowódcy armii oraz wytycznych szefa sztabu, jednymi z zasadniczych. Z drugiej strony wyżej wymienione organa dowodzenia korzystają z prac wykonanych przez grupę planowania jądrowego i ogniowego porażenia, np. otrzymując od niej dane dotyczące: obiektów /celów/ i terminów rażenia oraz wysiłku ogniowego. Podobnie jak w pierwszym wypadku informacje te wraz z decyzją dowódcy armii, stanowią podstawę dla tych organów dowodzenia między innymi do zorganizowania działań i dowodzenia podległymi im siłami i środkami.

x

x

x

W n i o s k i:

1. Podział SD i ZSD armii na grupę dowodzenia bojowego, węzeł łączności i grupę zabezpieczenia, a także zawczasu wydzielenie środków dla zorganizowania WPD oraz wcześniejsze wyznaczenie obsady osobowej WPD i PPD znacznie zwiększa żywotność systemu dowodzenia armii. Podział ten uniezależnia zasadniczą część dowództwa armii, to jest grupę dowodzenia bojowego, od dwóch pozostałych zwykle ociążonych i mało manewrowych części SD i ZSD, co zapewnia jej większą ruchliwość i manewrowość. Ponad-

to każdą z tych części rozmieszcza się i przesuwa do nowego rejonu oddzielnie, co ułatwia maskowanie i ukrycie stanowiska dowodzenia. Prócz tego ciągła gotowość do natychmiastowego działania WPD i PPD zwiększa operatywność dowodzenia i przyczynia się do utrzymania stałej ciągłości dowodzenia wojskami armii.

2. Wyróżnienie w grupie dowodzenia bojowego SD i ZSD, centrum dowodzenia bojowego, grup i zespołów funkcjonalnych oraz punktów dowodzenia i racjonalny podział obowiązków, a także odpowiednie wyposażenie ich w techniczne środki dowodzenia zapewnia sprawniejsze, niż dotychczas, rozwiązywanie zasadniczych zadań dowodzenia, przyspiesza obieg informacji z podwładnymi i wewnątrz tych stanowisk dowodzenia. Ułatwia to również ich rozmieszczenie w rejonie, maskowanie i ukrycie oraz zapewnia im większe bezpieczeństwo. Pomimo osiągnięcia znacznego postępu w sprawności funkcjonowania dowództwa armii i w zakresie żywotności jej systemu dowodzenia, jak wskazuje praktyka, należy kontynuować badania dotyczące głównie organizacji poszczególnych grup, zespołów funkcjonalnych i punktów dowodzenia, ich roli i zakresu obowiązków; składu osobowego oraz wyposażenia w techniczne środki dowodzenia.

3. Prowadzone badania powinny zmierzać również do szukania rozwiązań zapewniających wzmocnienie roli i znaczenia oddziału operacyjnego sztabu armii i w ogóle etatowych komórek organizacyjnych dowództwa armii w procesie dowodzenia wojskami według obowiązującej struktury organizacyjnej. Ponadto należy dążyć do dalszego zbliżenia struktury organizacyjnej dowództwa armii do struktury wewnętrznej jej stanowiska dowodzenia, bądź tę ostatnią dostosować do struktury etatowej dowództwa armii. Zabiegi te powinny mieć na względzie między innymi zwiększenie, a nie zmniejszenie, znaczenia więzi strukturalnej i informacyjnej poszczególnych komórek organizacyjnych dowództwa armii i wewnątrz nich. Oprócz tego powinno się to przyczynić do jasnego określenia zakresu odpowiedzialności, nie tylko kierowniczych, ale i innych osób funkcyjnych.

4. Doświadczenia wskazują, że zarówno SD, jak i ZSD armii powinny być przygotowane do planowania, organizowania oraz kierowania wojskami rakietowymi i lotnictwem biorącymi udział w pierwszym zmasowanym uderzeniu jądrowym, a także do scentralizowanego użycia i kierowania ogniem artylerii, lotnictwa - w tym śmigłowców bojowych - środkami obrony przeciwlotniczej i środkami walki radioelektronicznej. Wymaga to między innymi systematycznego szkolenia i utrzymania w wysokiej kondycji taktyczno-operacyjnej obsady osobowej stanowisk dowodzenia oraz wyposażenia centrum dowodzenia bojowego i wybranych punktów dowodzenia w niezbędny sprzęt, a także zapewnienia im niezawodnego systemu łączności kierowania.

Ponadto, co również potwierdza praktyka ćwiczeń, istnieje potrzeba wyposażenia WPD w techniczne środki dowodzenia umożliwiające realizację zadań dowodzenia przez dowódcę armii - w tym też kierowanie wojskami rakietowymi i lotnictwem biorącym udział w pierwszym uderzeniu jądrowym - z WPD rozwiniętego poza rejonem rozmieszczenia stanowiska dowodzenia.

5. Dalesze porządkowanie procesów informacyjnych obiegających w systemach dowodzenia wpłynie przede wszystkim na: skrócenie czasu obiegu informacji, w tym także i na stanowiska dowodzenia armii, zwiększenie operatywności funkcjonowania stanowisk i punktów dowodzenia oraz innych elementów. Ponadto może to stanowić dobrą podstawę między innymi do dalszego doskonalenia składu osobowego i wyposażenia w techniczne środki dowodzenia poszczególnych grup funkcjonalnych i punktów dowodzenia stanowiska i zapasowego stanowiska dowodzenia armii. Zabiegi te powinny zapewnić głównie jak najdalej idącą niezależność i samodzielność informacyjną każdemu organowi dowodzenia na stanowisku i zapasowym stanowisku dowodzenia i jednocześnie możliwość utrzymania między nimi ściślejszej więzi informacyjnej, nawet przy znacznych odległościach.

Przypisy do rozdziału II

- 1/ O potrzebie i sposobach zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami, przez organizowanie między innymi zapasowego stanowiska dowodzenia, autor wypowiedział się w piśmie skierowanym do Sztabu Gen. WP, 1978 r. oraz na łamach Myśli Wojskowej nr 1/1979 r. /tajna/.
- 2/ Np. płk dypl. M. Wieczorko, płk dr S. Piotrowski, płk dypl. T. Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", s. 56-74; Sprawozdanie z badań przeprowadzonych podczas ćwiczenia pk. "WIOSNA-80" przez Sekcję Dowodzenia, materiały Zespołu Naukowego Sztabu Gen. WP; Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/ "Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", Sztab Gen. WP, Warszawa 1980; Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzB, Warszawa 1980, s. 20.
- 3/ Por. pismo Sztabu Gen. WP nr 0388/OSO z dn. 13.12.1982 e.
- 4/ Np. system punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", Warszawa 1978, s. 60, 67; Sprawozdanie z badań przeprowadzonych podczas ćwiczenia pk. "WIOSNA-80" przez Sekcję Dowodzenia, wyd. cyt.
- 5/ Np.: duża prędkość przemieszczania się na znaczne odległości i wysoka manewrowość; możliwość pokonywania z zasady każdego terenu, w tym stref zniszczeń, zatopień itp.; możliwość lądowania i startu zwykle w każdych warunkach terenowych; umożliwianie bezpośredniej obserwacji przez dowódcę działań wojsk; znacznie zwiększony zasięg technicznych środków łączności.
- 6/ Praca naukowo-badawcza, Zwiększenie efektywności dowodzenia wojskami lądowymi w wyniku optymalizacji ich wyposażenia w techniczne środki łączności do 1980 r., część II, ASG WP, Warszawa, 1980 r., s. 9.
- 7/ Np. płk dypl. M. Wieczorko, płk dr S. Piotrowski, płk dypl. T. Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", Warszawa 1978; Sprawozdanie z badań przeprowadzonych podczas ćwiczenia "WIOSNA-80" przez Sekcję Dowodzenia, materiały Zespołu Naukowego Sztabu Gen. WP.
- 8/ Tamże oraz Z. Gołąb, S. Kołcz, Współczesne dowodzenie wojskami, MON, Warszawa 1974, s. 32.
- 9/ Np. w ćwiczeniu "LATO-78" z dowództwa 6 A na powołanych około 60 oficerów, 8 wcielono pó raz pierwszy i odpowiednio - 7 A na około 30 - 3 oficerów, 9 A na około 90 - 7 oficerów, Sprawozdanie Nr 2 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizowanych w okresie 3-5.06.1978 r., s. 2; Sprawozdanie Nr 3 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 6-8.06.1978 r., s. 5-7.
- 10/ Sprawozdanie Nr 2 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.1978 r., s. 8-9.
- 11/ Płk dypl. doc. St. Kołcz, Doświadczenia i wnioski ŚOW z ćwiczenia "LATO-78", "Myśl Wojskowa", Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", wyd. cyt. s. 21; płk dypl. M. Wieczorko, płk dr S. Piotrowski, płk dypl. T. Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz

- armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", "Myśl Wojskowa", Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", wyd. cyt. s. 63-65; gen.bryg.Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", Sztab Gen. WP, Warszawa 1978; s. 87.
- 12/ Płk dypl. M. Wieczorko, płk dr S. Piotrowski, płk dypl. T. Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", "Myśl Wojskowa", Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", wyd. cyt. s. 65, Sprawozdanie Nr 3 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 6-8.06.1978 r., s. 2-3; płk dypl. E. Rogala, Doświadczenia i wnioski Śląskiego Okręgu Wojskowego, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/; Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 96-97.
- 13/ Gen.bryg. Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski POW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 88.
- 14/ Płk dypl. E. Rogala, Doświadczenia i wnioski ŚOW, Biuletyn Informacyjny, Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 97.
- 15/ Sprawozdanie Nr 2 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.1979r., wyd. cyt. s. 2; gen. bryg. Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski POW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 89.
- 16/ Tutaj i dalej przez "operacyjną część dowództwa armii" rozumie się dowódcę i jego zastępców /oprócz kwatermistrza i szefa sztabu technicznych/, sztab /oprócz oddziału organizacji i uzupełnień/ oraz dowództwa i szefostwa rodzajów wojsk.
- 17/ Np. ćwiczenie "WIOSNA-80", gen.bryg. Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski POW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, wyd. cyt., s. 88.
- 18/ Ocena możliwości przejęcia i sprawnego dowodzenia wojskami armii przez TSD lub SD dywizji, względnie grupę operacyjną dowództwa frontu opublikowana została przez autora w "Myśli Wojskowej" Nr 1/1979 r. /tajna/, s. 113-114.
- 19/ Płk dypl. M. Wieczorko, płk dr S. Piotrowski, płk dypl. T. Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", "Myśl Wojskowa", Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", wyd. cyt., s. 69.
- 20/ Sprawozdanie Nr 2 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.1978r., wyd. cyt., s. 20.
- 21/ Sprawozdanie Nr 2 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.78r., s. 21.
- 22/ Płk dypl. M. Wieczorko, płk dr S. Piotrowski, płk dypl. T. Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", "Myśl Wojskowa", Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", wyd. cyt., s. 70.
- 23/ Informacja wygłoszona na sympozjum naukowym w ASG WP dn.26.11.1982r. nt. "Kierunki rozwoju podsystemów łączności".
- 24/ Zbliżony do przedstawnionego podział operacyjnej części dowództwa armii proponuje również sztab WOW, gen.bryg.dr J. Światowiec, płk

- dypł. F. Bogacki, Doświadczenia i wnioski WOW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 115.
- 25/ Patrz: płk M. Wieczorko, płk S. Piotrowski, płk T. Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", ASG WP 1978, załącznik 2 /nr bibl. 010252/; Sprawozdanie z badań przeprowadzonych podczas ćwiczenia pk. "WIOSNA-80", wyd. cyt.
 - 26/ Sprawozdanie z badań przeprowadzonych podczas ćwiczenia pk. "WIOSNA-80" przez Sekcję Dowodzenia, materiały Zespołu Naukowego Sztabu Generalnego WP; płk dypł. W. Wawrzkievicz, Doświadczenia i wnioski wojsk łączności, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 68.
 - 27/ Tutaj i dalej punkt dowodzenia może być nazwany punktem kierowania. Dla zachowania jednolitości nazewnictwa w pracy stosuje się termin - punkt dowodzenia.
 - 28/ Gen.bryg. Z. Blechman, Wnioski Dowództwa POW z ćwiczenia "LATO-78", "Myśl Wojskowa", Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78/", wyd.cyt. s. 47; gen.bryg. dr J. Światowiec, płk dypł. F. Bogadzki, Doświadczenia i wnioski WOW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 116. Potwierdzają to również wyniki badań ćwiczenia "LATO-84".
 - 29/ Dowództwu armii należałoby dodatkowo przydzielić 1-2 AS-250 odpowiednio przystosowane do zorganizowania drugiego centrum dowodzenia bojowego, jeden AS-250 i zestaw urządzeń /np. "Rutyl"/ do zorganizowania drugiego punktu dowodzenia WR1A.
 - 30/ Przewiduje się, że w skład punktu dowodzenia walkę radioelektroniczną wejdzie zestaw urządzeń "Mieczyk" i "Rudnia".
 - 31/ Por. gen.bryg. Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski POW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/ op.cit., s. 88; płk dypł. E. Rogala, Doświadczenia i wnioski ŚOW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Gen. WP 1980 r., s. 97.
 - 32/ Podobny postulat postawiono we wnioskach z ćwiczenia "LATO-78" i "WIOSNA-80", gen. bryg. L. Kołatkowski, Wybrane problemy organizacji i funkcjonowania polowych systemów łączności w ćwiczeniach "LATO-78", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", s. 93 i 96; płk dypł. W. Wawrzkievicz, Doświadczenia i wnioski wojsk łączności, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-81", wyd. cyt., s. 69-72.
 - 33/ Struktura ZSD armii jest take sama jak SD, nie występuje tam WPD, PPD i grupy operacyjne.
 - 34/ Patrz np. Sprawozdanie Nr 2 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.78 r., wyd. cyt., s. 11 i 12.
 - 35/ Por.gen.bryg. Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski Pomorskiego Okręgu Wojskowego, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/. Sztab Gen.WP, Warszawa 1980, s. 89.
 - 36/ Por.płk W.I.Czerniak, Doskonalenie systemu stanowisk dowodzenia związków operacyjnych wojsk sojuszniczych, Myśl Wojskowa Nr 2/1980r. /tajna/, s. 163. Praktykowane jest to również w Wojsku Polskim, np. POW, por. rya. 3.

37/ Gen.bryg. Z. Blechmen, op.cit. s. 89 oraz płk dypl. E. Rogala, Doświadczenia i wnioski Śląskiego Okręgu Wojskowego, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Gen. WP, 1980 r., s. 105.

38/ O takiej potrzebie mówi się między innymi w rozprawie habilitacyjnej, płk. doc. dr. B. Bidzińskiego nt. "Kierunki doskonalenia dowodzenia DZ /pancerna/ w polu, ASG WP 1975 r., s. 53.

R o z d z i a ł I I I

FUNKCJONOWANIE ZNOWELIZOWANEGO SYSTEMU DOWODZENIA WOJSKAMI ARMII PODCZAS OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA WOJSK I W OPERACJI

Wzrost wymagań wobec dowodzenia wojskami spowodował wzmożone prace - szczególnie po roku sześćdziesiątym - zmierzające do poszukiwania rozwiązań zapewniających ciągłe i operatywne działanie dowództw i całego systemu dowodzenia, stosownie do potrzeb wynikających z przewidywanego charakteru operacji i walki.

Obecnie stosowany w wojskach system stanowisk i punktów dowodzenia armii powstał w rezultacie kilkuletnich badań i doświadczeń, w których uczestniczył również autor niniejszej pracy. Potrzeba przeprowadzenia takich badań i doświadczeń wynikała między innymi stąd, że w przeszłości rozwijanie wojennego systemu dowodzenia wojskami armii nie zawsze gwarantowało efektywne dowodzenie wojskami podczas ich operacyjnego rozwijania. Oprócz tego wymagania w zakresie praktycznego rozwijania wojennego systemu stanowisk dowodzenia armii nie odpowiadały nowym warunkom, jakie powstały w rezultacie wprowadzenia do wojsk nowego stanu gotowości bojowej - jakim jest stan zagrożenia wojennego. W przeszłości nie zawsze było również możliwe zapewnienie w pełni harmonijnego funkcjonowania stanowisk dowodzenia armii, a stąd mogły powstać sytuacje, w których istniała groźba zerwania ciągłości i operatywności dowodzenia. Mogło to mieć miejsce szczególnie w pierwszym okresie operacyjnego rozwijania wojsk i ich przegrupowania do rejonu wyjściowego do operacji oraz podczas przygotowywania pierwszej operacji armijnej i w czasie przesuwania stanowiska dowodzenia w toku operacji. Występowały także określone mankamenty między innymi w zakresie: planowania niektórych problemów operacji - np. działań bojowych wojsk armii w zadaniu bliższym, porażenia ogniowego nieprzyjaciela, działań OGM armii - oraz przejmowania i sprawowania dowodzenia nowo podporządkowanymi wojskami, a zwłaszcza sojuźniczymi związkami taktycznymi i oddziałami.

Te badania i doświadczenia, zwłaszcza podczas ćwiczenia "LATO-78", "WIOSNA-80", "SOJUZ-81" i "LATO-82", prowadzono między innymi w aspekcie wypracowania jak najkorzystniejszego sposobu i czasu rozwinięcia po-

lowego systemu stanowisk dowodzenia armii w celu zapewnienia ciągłego i skutecznego dowodzenia wojskami w momencie wybuchu wojny lub wprowadzenia wyższego stanu gotowości bojowej. W wyniku przeprowadzonych badań opracowano i wprowadzono do wojsk odpowiedni harmonogram rozwijania wojennego systemu stanowisk dowodzenia, przestrzeganie którego zapewni utrzymanie ciągłości i operatywności dowodzenia wojskami armii. Powstał również określony model przegrupowania stanowisk dowodzenia armii do rejonu wyjściowego do operacji zapewniającej utrzymanie żywotności systemu dowodzenia i ciągłości dowodzenia wojskami armii oraz sprawne ich funkcjonowanie w czasie przegrupowania i przygotowania operacji. Opracowany został odpowiedni model przekształcenia ZSD w SD i odwrotnie oraz przesuwania stanowiska dowodzenia w operacji. Stosowanie tego modelu, jak wskazuje praktyka, zapobiega powstawaniu przerw w dowodzeniu.

Przedstawiona niżej analiza funkcjonowania systemu dowodzenia armii dotyczy przede wszystkim stanowiska dowodzenia i zapasowego stanowiska dowodzenia podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk i w operacji. Analiza ta ogranicza się głównie do pracy dowódcy i sztabu armii oraz w niezbędnym zakresie obejmuje prace dowództw i szefostw rodzajów wojsk i służb.

1. DZIAŁANIE SYSTEMU DOWODZENIA ARMII PODCZAS OPERACYJNEGO ROZWINIĘCIA WOJSK

Stosowany współcześnie model rozwijania wojennego systemu stanowisk dowodzenia armii oraz ich funkcjonowania w czasie operacyjnego rozwinięcia wojsk powstał w wyniku kilkuletnich badań i dociekań /rysunek 5/. W celu określenia wyżej wymienionego modelu przebadano między innymi procesy wpływające na utrzymanie ciągłości dowodzenia wojskami armii w czasie przechodzenia z okresu pokojowego do okresu wojny. Badano również czynniki wpływające na operatywność dowodzenia i zapewniające utrzymanie wysokiej żywotności systemu dowodzenia w czasie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej oraz operacyjnego rozwinięcia wojsk z jednoczesnym rozwinięciem stanowisk dowodzenia i ich przegrupowaniem do rejonu wyjściowego do operacji. Oprócz tego przebadano i określono możliwości i sposoby zapewniające dowództwu armii, równoległe z kierowaniem przegrupowującymi się wojskami i stanowiskami dowodzenia do rejonu wyjściowego do operacji, sprawne przygotowanie operacji armijnej. Mimo, że osiągnięto znaczny postęp w zakresie zwiększenia żywotności systemu dowodzenia i operatywności działania dowódcy i sztabu armii, nie rozstrzygnięto i nie wskazano, między innymi, sposobu gwarantującego utrzymanie w tajemnicy funkcjonowania ZSD, zwłaszcza w czasie kierowania wojskami podczas przegrupowania do rejonu wyjściowego do operacji z równoległym przygotowaniem operacji.

Praktyka ćwiczeń wskazuje, że na proces osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej dowództwa armii i wojsk, w tym na sposób rozwijania jej wojennego systemu stanowisk dowodzenia, w decydującej mierze wpływa sposób rozpoczęcia przez przeciwnika konfliktu zbrojnego. W szeregu ćwiczeniach dowódczo-sztabowych i innych prowadzonych z dowództwami armii w ostatnim okresie zakładano, że konflikt zbrojny poprzedzony jest eskalacją poczynań nieprzyjaciela, które mogą doprowadzić do wybuchu wojny^{1/}. Stwarzało to zazwyczaj dogodne warunki między innymi do wyprzedzającego, w stosunku do wojsk, osiągnięcia kolejnego wyższego stopnia i pełnej gotowości bojowej przez dowództwa armii oraz rozwinięcia wojennego systemu dowodzenia. Warunki te umożliwiały też dowództwu armii, równoległe z osiągnięciem wyższych stanów gotowości bojowej i rozwijaniem wojennego systemu stanowisk dowodzenia, aktywnie uczestniczyć w kierowaniu mobilizacyjnym rozwinięciem podległych wojsk oraz rozwiązywać problematykę operacyjną.

Zadania dowództwa armii i sposób ich realizacji w każdym stanie gotowości bojowej oraz czas i kolejność opuszczenia garnizonu, w tym przez poszczególne części tego dowództwa, określony jest w odpowiednich ustaleniach dyrektywnych i sprecyzowany stosownie do konkretnych warunków, w zawsze opracowanych dokumentach operacyjnego rozwinięcia armii. Ponadto dane te są zazwyczaj regulowane w dodatkowych zarządzeniach szefa Sztabu Generalnego WP.

Zwykle po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej, oprócz innych grup operacyjnych, powołuje się grupę operacyjną dowództwa armii. Grupa ta wchodzi w skład zespołu kierowania mobilizacją, który rozmieszczony jest w dowództwie OW i realizuje zadania związane z kierowaniem uzupełnienia mobilizacyjnego wybranych jednostek. Przebieg niektórych ćwiczeń wskazuje, że nie zawsze celowo jest w okresie podwyższonej gotowości bojowej, utrzymywać ciągłą służbę dyżurną przez całą grupę^{2/}. Długotrwałe, niekiedy nawet przez kilka dni, pełnienie służby dyżurnej przez cały stan osobowy tej grupy, wpływa ujemnie między innymi na sprawność jej działania w następnych wyższych stanach gotowości bojowej oraz może powodować mało efektywne wykorzystanie części oficerów dla realizacji często piętrzących się w tym czasie zadań w ich komórkach organizacyjnych. Z uwagi na niezbyt duży zakres zadań realizowanych w tym okresie - dotyczących mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk, gdyż zwykle uzupełnia się tylko wybrane jednostki - wskazane jest utrzymywać ciągłą służbę przez kolejne zespoły dyżurne grupy operacyjnej dowództwa armii.

Po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej dowództwo armii uzyskuje gotowość do opuszczenia garnizonu, a jego ZSD, zwykle na

zarządzenie szefa Sztabu Generalnego WP, wychodzi i rozwija się w rejonie alarmowym lub zapasowym rejonie alarmowym. Zaś SD i TSD oraz dowództwo OW czasu "W" opuszcza garnizon i rozwija się w rejonie alarmowym /SD-1/ lub zapasowym rejonie alarmowym z zasady po wprowadzeniu stanu gotowości bojowej zagrożenia wojennego^{3/}.

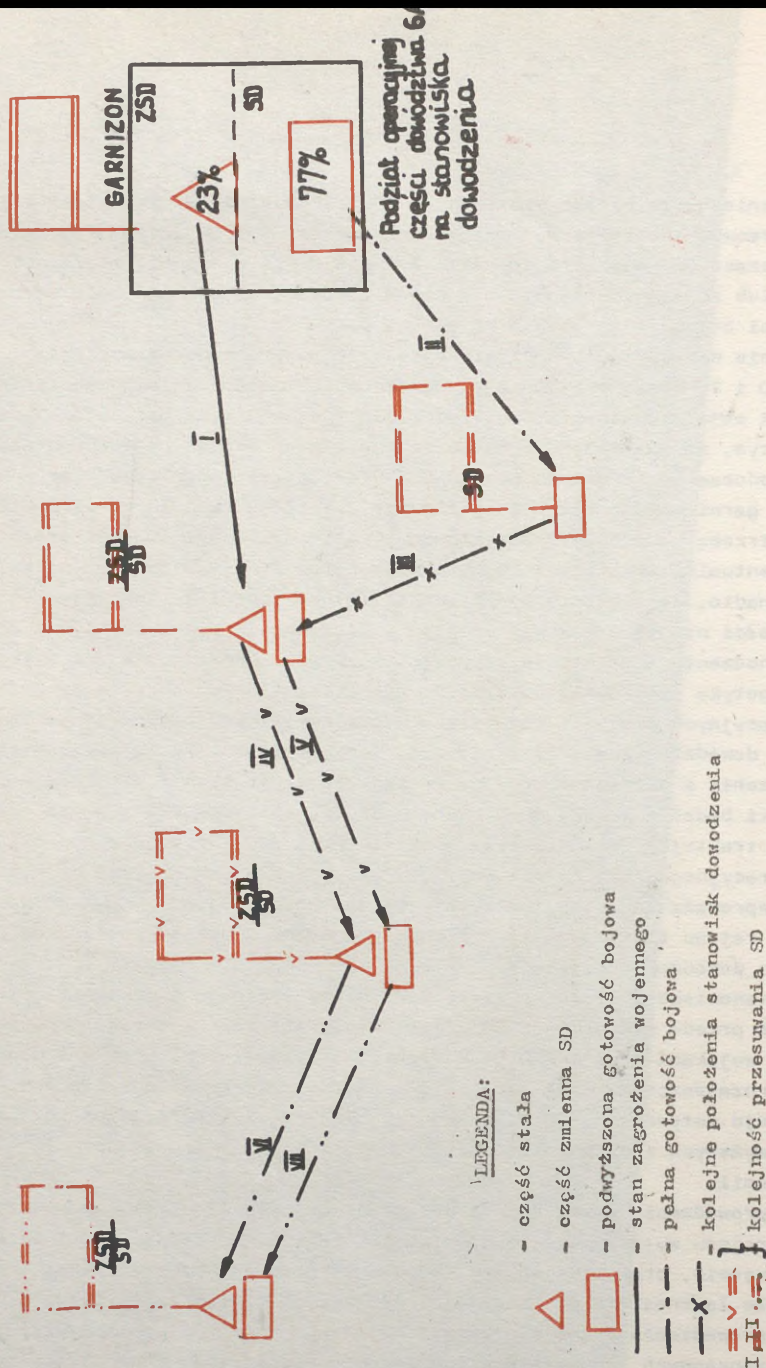
Badania wskazują, że w czasie opuszczania garnizonu szczególnie przez SD i TSD oraz przejścia na polowy system dowodzenia, dowodzenie wojskami może być utrudnione. Trudności te spowodowane mogą być między innymi tym, że nie zawsze uwzględnia się - w opracowanych dokumentach, jak i podczas praktycznego wychodzenia dowództwa z garnizonu - warunki lokalne garnizonu; możliwy do powstania żywiołowy ruch ludności cywilnej, potrzebę opuszczenia garnizonu w trybie alarmowym i stanu drożni oraz ewentualne oddziaływanie nieprzyjaciela. Praktyka ćwiczeń wskazuje ponadto, że niektóre dowództwa armii oraz oddziały zabezpieczenia i łączności nie są w wysokim stopniu wytrenowane w bezkolizyjnym i szybkim wychodzeniu z garnizonu, zwłaszcza tam gdzie stacjonuje kilka jednostek. Spotyka się również niekiedy brak szczegółowego określenia zadań organizacyjnych dla oficerów sztabu odpowiedzialnych bezpośrednio za wyjście dowództwa armii lub jego części z garnizonu wraz z pułkiem zabezpieczenia i pułkiem łączności do rejonów alarmowych^{4/}.

Wyniki badań dowodzą, że w różnych ćwiczeniach dowództwa armii odmiennie traktują rolę oraz przeznaczenie SD i ZSD, szczególnie w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk. /Rys. 6,7 i 8/. W większości wypadków po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej ZSD - po osiągnięciu rejonu alarmowego i uzyskaniu gotowości do pracy - włączano do czynnego dowodzenia wojskami.

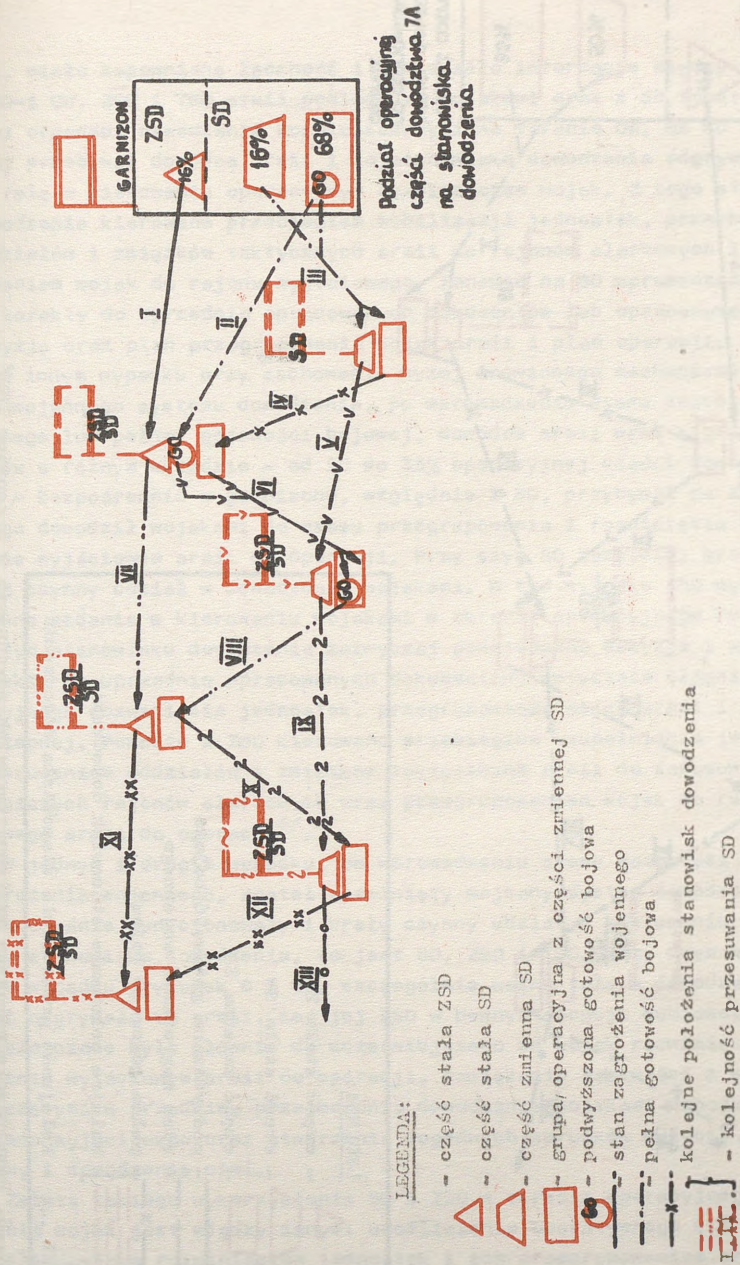
To stanowisko dowodzenia miało zapewnioną łączność i wymieniało informacje przede wszystkim z SD i TSD armii, sztabem OW okresu "W", podległymi wojskami oraz z ZSD i SD frontu, a także innymi organami dowodzenia rozmieszczonymi na terenie OW. Na ZSD zbierano i opracowywano informacje dotyczące między innymi przebiegu mobilizacji, a po wprowadzeniu wyższych stanów gotowości bojowej, również o przegrupowaniu wojsk armii.

Po wprowadzeniu stanu pełnej gotowości bojowej ZSD przegrupowywało się do rejonu wyjściowego armii, jeżeli nie było uprzednio rozwinięte w tym rejonie, oraz przejmowało dowodzenie podchodzącymi wojskami i nawiązywało łączność ze sztabem wojsk walczących z nieprzyjacielem.

Po wprowadzeniu stanu zagrożenia wojennego SD i TSD armii wyszły do swoich zapasowych lub zasadniczych rejonów alarmowych, a po uzyskaniu gotowości do pracy były włączane do czynnego dowodzenia wojskami. SD ar-

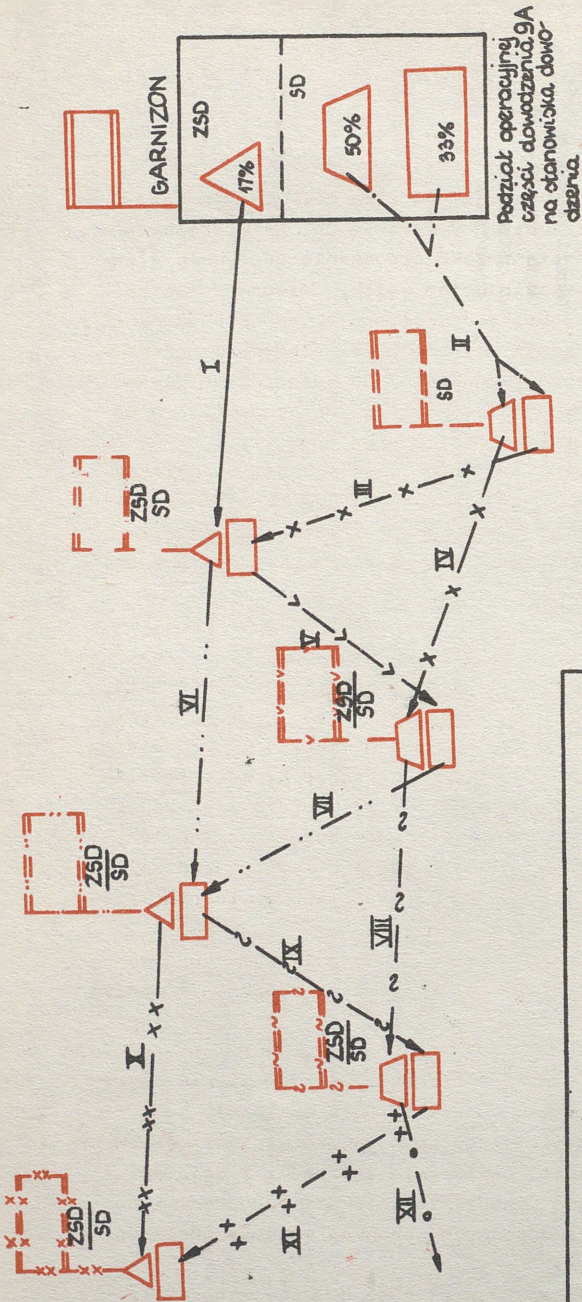

Rys. 6. Rozwinięcie polowego systemu stanowisk dowodzenia 6 A /oprócz TSD/ i ich przesuwanie w operacji podczas ćwiczenia "LATO-78"

Podział operacyjny
część dowództwa 7A
na stanowiska
dowodzenia

Rys. 7. Rozwinięcie polowego systemu stanowisk dowodzenia 7 A /oprócz ISD/
i ich przesuwanie w operacji podczas ćwiczenia "LATO-78"

LEGENDA:

- część stała ZSD
- część stała SD
- część zmienna SD
- podwyższona gotowość bojowa
- stan zagrożenia wojennego
- pełna gotowość bojowa
- kolejne położenie stanowisk dowodzenia
- kolejność przesuwania stanowiska dowodzenia

I, II ... - kolejność przesuwania stanowiska dowodzenia

Rys. 8. Rozwinięcie polowego systemu stanowisk dowodzenia 9 A /oprócz TSD/ i ich przesuwanie w operacji podczas ćwiczenia "LATO-78"

armii, miało zapewnioną łączność i wymieniało informacje między innymi z SD-1 OW, ZSD i TSD armii podległymi wojskami oraz z SD frontu i innymi organami dowodzenia rozmieszczonymi na terenie OW. Na SD zazwyczaj przebywał dowódca armii i to stanowisko dowodzenia odgrywało główną rolę w kierowaniu operacyjnym rozwinięciem wojsk. Z tego stanowiska dowodzenia kierowano przebiegiem mobilizacji jednostek, przechodzeniem oddziałów i związków taktycznych armii do rejonów alarmowych i przegrupowaniem wojsk do rejonu wyjściowego. Ponadto na SD wprowadzano bieżące korekty do uprzednio opracowanych dokumentów lub opracowywano nową decyzję oraz plan przegrupowania wojsk armii i plan operacji.

W innym wypadku przy zachowaniu wyżej omówionego mechanizmu rozwijania wojennego systemu dowodzenia, po wprowadzeniu stanu zagrożenia wojennego lub pełnej gotowości bojowej, dowódca armii wraz z grupą oficerów o różnym składzie - od 10 do 35% operacyjnej części dowództwa armii - bezpośrednio z garnizonu, względnie z SD, przybywał na ZSD i z niego dowodził wojskami do czasu przegrupowania i rozwinięcia SD w rejonie wyjściowym armii do operacji. Przy czym SD zazwyczaj brało również czynny udział w dowodzeniu wojskami. W tym wypadku ZSD wykonywało główne zadania w kierowaniu wojskami w okresie operacyjnego rozwinięcia. Na tym stanowisku dowodzenia zazwyczaj podejmowano decyzje i wprowadzano korekty do uprzednio opracowanych dokumentów, dotyczące głównie mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek, przegrupowania wojsk armii i operacji zaczepnej. Ponadto z ZSD kierowano przebiegiem uzupełniania jednostek, przesuwaniem oddziałów i związków taktycznych armii do zapasowych i zasadniczych rejonów alarmowych oraz przegrupowaniem wojsk do rejonu wyjściowego armii do operacji^{5/}.

W jednym i drugim wypadku, po wprowadzeniu stanu gotowości bojowej zagrożenia wojennego, został rozwinięty wojenny system dowodzenia armii; jednocześnie funkcjonowały i brały czynny udział w kierowaniu wojskami trzy stanowiska dowodzenia, to jest SD, ZSD i TSD. Przy czym w pierwszym wypadku /rysunek 6 i 8/, szczególnie ważną rolę w dowodzeniu wojskami odgrywało SD armii, zaś jej ZSD w pewnym stopniu dublowało je i przeznaczone było głównie do wcześniejszego od wojsk rozwinięcia się w rejonie wyjściowym armii do operacji, nawiązania łączności z wojskami walczącymi w przodzie, przejmowania dowodzenia wojskami wchodzącymi do rejonu wyjściowego oraz stworzenia dogodnych warunków wejścia armii do bitwy i dowodzenia nimi.

Zaletą takiego wykorzystania SD i ZSD w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk jest między innymi umożliwienie operatywnego kierowania mobilizacyjnym rozwinięciem jednostek i ich przegrupowaniem oraz stworzenie warunków dla szybkiego wprowadzania korekt do uprzednio opracowa-

wanych dokumentów lub opracowywania nowej decyzji i planu przegrupowania wojsk i planu operacji armijnej. Ponadto istnieje możliwość zapewnienia dogodnych warunków wejścia wojsk armii do bitwy.

W drugim wypadku /rysunek 7/ główną rolę w dowodzeniu wojskami armii podczas operacyjnego rozwinięcia spełniało ZSD. Jej SD przez pewien okres, zwykle do czasu opuszczenia rejonu alarmowego, współuczestniczyło w kierowaniu mobilizacyjnym rozwijaniem jednostek i ich przegrupowaniem, następnie przegrupowywało się i rozwijało w rejonie wyjściowym do operacji. W tym wypadku następował szczególny podział kadry. Dowódca armii razem z kierowniczymi osobami funkcyjnymi, zwykle od wprowadzenia stanu gotowości bojowej zagrożenia wojennego do czasu rozwinięcia SD w rejonie wyjściowym wojsk do operacji, przebywał na ZSD. Należy przypuszczać, że może to w określonym stopniu ograniczać działalność SD, mimo że przebywa na nim większość pracowników merytorycznych dowództwa armii.

Zaletą takiego podziału kadry dowództwa armii na poszczególne stanowiska dowodzenia i ich funkcjonowania w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk jest między innymi operatywne wpływanie na przebieg mobilizacji i przegrupowanie wojsk, ale tylko do czasu rozpoczęcia marszu przez SD do rejonu wyjściowego. Inną zaletą takiego wykorzystania oficerów jest udział znacznej ich liczby, około 60% operacyjnej części dowództwa armii, w przygotowaniu operacji z chwilą rozwinięcia SD w rejonie wyjściowym.

Jeszcze innym niedociągnięciem, w jednym i drugim wypadku, było niewracanie należytej uwagi na właściwe ukrycie i maskowanie /w tym radioelektroniczne/ stanowisk dowodzenia oraz ich ochronę i obronę^{6/}.

Sztab armii, w tym również ZSD jest obiektem stosunkowo łatwym do rozpoznania przez przeciwnika. Duże jego możliwości w zakresie niszczenia /obezwładniania/ wykrytych stanowisk dowodzenia, głównie za pomocą środków napadu powietrznego, środków walki radioelektronicznej oraz przez desanty i grupy dywersyjne, może spowodować znaczne przerwy w dowodzeniu wojskami armii, mimo istnienia trzech stale funkcjonujących stanowisk dowodzenia.

Przegrupowanie wojsk armii do rejonu wyjściowego do operacji odbywać się będzie z zasady po osiągnięciu pełnej gotowości bojowej i jest jednym z najważniejszych elementów składowych operacyjnego rozwinięcia wojsk. Wojska armii marsz do rejonu wyjściowego do operacji wykonywać mogą przed wybuchem wojny, lecz zazwyczaj przyjmuje się, że realizować go będą gdy wojna już się rozpocznie i w warunkach ciągłego oddziaływania nieprzyjaciela. Dowództwo armii w tym okresie, oprócz wyjścia z garnizonu i zorganizowania polowego systemu dowodzenia oraz kierowanie

mobilizacyjnym rozwinięciem jednostek, wykonuje najczęściej przedsięwzięcia dotyczące przede wszystkim zapewnienia najlepszych warunków dojścia wojsk do rejonu wyjściowego. Zazwyczaj w trakcie przegrupowania wojsk dowództwo armii przygotowuje operację armijną. Zadania te realizowane są z zasady na podstawie uprzednio opracowanego planu operacyjnego rozwinięcia wojsk i planu operacji oraz decyzji podejmowanych stosownie do konkretnej sytuacji i otrzymanego zadania. Jednym z warunków zapewniających operatywność i ciągłość dowodzenia, z chwilą wprowadzenia stanu podwyższonej gotowości, jest posiadanie na SD i ZSD armii między innymi niezbędnych dokumentów dotyczących operacyjnego rozwinięcia wojsk i planu operacji zaczepnej.

Doświadczenia i wnioski między innymi z ćwiczenia "LATO-78", "WIOSNA-80", "CZERWIEC-80", "LATO-82" wskazują, że przegrupowanie wojsk do rejonu wyjściowego, w warunkach dużych możliwości oddziaływania na nieprzyjaciela i na obiekty położone na obszarze, przez który armia wykonuje marsz, jest przedsięwzięciem złożonym oraz trudnym do wykonania. Nieprzyjaciel jest w stanie razić wojska i niszczyć obiekty na całej głębokości przegrupowujących się sił, aby je powstrzymać i opóźnić oraz zadać możliwie największe straty^{7/}. Doprowadzenie więc wojsk do styczności z nieprzyjacielem i z zachowaniem wysokiej zdolności bojowej oraz w pożądanym czasie, staje się walką - "ewoluującą operacją podporządkowaną jednemu zamiarowi i celowi"^{8/}.

Sztab armii planując operacyjne rozwinięcie wojsk, w tym ich przegrupowanie do rejonu wyjściowego do operacji, powinien uwzględnić przede wszystkim potrzebę zakończenia mobilizacyjnego uzupełnienia jednostek, z jednoczesnym zapewnieniem warunków skutecznej walki ze środkami napaadu powietrznego nieprzyjaciela. Ponadto trzeba stworzyć warunki zapewniając płynne przegrupowanie wojsk do rejonu wyjściowego do operacji. W planowaniu operacyjnego rozwinięcia wojsk należy również uwzględnić przedsięwzięcia realizowane przez nadrzędne szczeble dowodzenia oraz inne siły i środki rozmieszczone na obszarze przegrupowania.

Problemy te, jak wskazują ćwiczenia, sztab armii rozwiązuje zazwyczaj poprawnie^{9/}. Niemniej jednak, głównie ze względu na duże możliwości nieprzyjaciela i prawdopodobne sposoby jego oddziaływania, istnieje potrzeba dalszego doskonalenia stosowanych i wypracowania dodatkowych zabiegów zapewniających sprawne operacyjne rozwinięcie wojsk^{10/}.

Praktyka szkoleniowa wskazuje, że występują określone trudności między innymi w zakresie uzupełniania strat osobowych w jednostkach wojskowych. Strat poniesionych podczas operacyjnego rozwijania oraz pełnego ich uzupełnienia w przypadku gdy rozpoczęły marsz - w tym również dla potrzeb poprawy położenia - po uprzednim uzyskaniu niepełnego /np.70%/

uzupełnienia^{11/}. Dotychczasowe założenia przewidujące uzupełnienie stanu osobowego jednostek w pierwszym wypadku, przez przesłanie bieżące uzupełnienia z okręgowego punktu przesyłkowego, budzą wątpliwości między innymi co do potrzeby utrzymywania znacznego tempa marszu. W drugim wypadku mogą powstać znaczne trudności przede wszystkim co do miejsca i czasu dołączenia do jednostek, które znalazły się w nowych rejonie rozmieszczenia, pozostałego ich uzupełnienia, zbieranego w planowanych rejonach alarmowych^{12/}.

Zapewnienie skutecznego zwalczania środków napadu powietrznego nieprzyjaciela od pierwszej chwili wybuchu wojny wymaga, jak się wydaje, innych rozwiązań zapewniających między innymi odpowiednie wcześnie zakończenie mobilizacyjnego rozwinięcia sił i środków OPL dywizji i pułków oraz osiągnięcie przez nie pełnej gotowości do osłony rejonów mobilizacji tych wojsk. Potrzeba zapewnienia skutecznego zwalczania środków napadu powietrznego przeciwnika wskazuje również na konieczność odpowiednio wczesnego przegrupowania do wskazanych rubieży armijnych sił i środków OPL, tak aby mogły one uzyskać w odpowiednim terminie gotowość do wzięcia udziału w operacji przeciwpowietrznej. Prócz tego dla zapewnienia skutecznej osłony wojsk w czasie pokonywania trudnych rubieży, np. rzek, należy mieć na nich, również odpowiednio wcześniej, rozwinięte siły i środki OPL dywizji i pułków. Wskazuje to na potrzebę planowania w sztabie między innymi odpowiednich dróg marszu dla armijnych sił i środków OPL oraz stworzenia dogodnych warunków dla sprawnego ich przegrupowania. Ponadto sztab armii może również zwrócić uwagę niższym organom dowodzenia i dopilnować, aby siły i środki OPL poszczególnych dywizji oraz innych związków i oddziałów, a nawet pododdziałów w marszu były odpowiednio rozmieszczone. Zwykle rozmieszcza się je na czele swoich kolumn.

W procesie planowania, organizowania i kierowania przegrupowaniem zauważa się nie zawsze w pełnym zakresie uwzględnianie najbardziej skutecznych przedsięwzięć zapewniających płynność ruchu wojsk i bezkolizyjne ich wyjście na wyznaczony kierunek operacyjny. Ma to miejsce szczególnie podczas pokonywania przez nie przeszkód wodnych i innych trudnych rubieży /rejonów/ oraz na bezpośrednich podejściach do rejonu wyjściowego^{13/}. Nieprzyjaciel w wyniku uderzeń przede wszystkim środkami napadu powietrznego może zniszczyć istniejące przeprawy stałe. Np. w ćwiczeniu "WIOSNA-80" założono, że: "W ciągu dwóch dni wojny nieprzyjaciel zniszczył na ODRZE i NYSIE około 80% mostów"^{14/}. Ponadto może on narzutowym minowaniem z powietrza zaminować teren^{15/}. Takie działania nieprzyjaciela może spowodować powstawanie również stref zniszczeń, pożarów i zeto-

pień, a także wywołane mogą być masowe i żywiołowe ruchy ludności cywilnej. W efekcie nieprzyjaciel może między innymi obniżyć zdolność bojową wojsk, zerwać dowodzenie nimi oraz znacznie opóźnić marsz i zajęcie przez niego zaplanowanego rejonu wyjściowego^{16/}.

W planowaniu i realizowaniu przedsięwzięć zmierzających do zmniejszenia skutków oddziaływania nieprzyjaciela i zapewnienie ciągłego przegrupowania wojsk stwierdza się niekiedy także pewne niedociągnięcia. Wyraża się to między innymi w nieprzewidywaniu pełnego wykorzystania, jeżeli zajdzie taka potrzeba, armijnych i dywizyjnych środków pontonowych do budowy mostów^{17/} oraz nie zawsze organizuje się rozpoznanie rejonów czasowego zatrzymania wojsk i dróg dojścia do nich, a także dróg wprowadzających bezpośrednio do rejonu wyjściowego i samego rejonu wyjściowego. Ponadto, co wynika między innymi z braku dostatecznej ilości etatowych sił, nie zawsze organizuje się w pełnym zakresie regulację ruchu wojsk. Może to wpłynąć niekorzystnie, szczególnie w wypadku potrzeby wykonania marszu po drogach zapasowych lub nowo wybranych. Stwierdza się też, że niekiedy sztab armii mało operatywnie współpracuje z organami dowodzenia działającymi na obszarze przegrupowania i również odpowiedzialnymi za zapewnienie płynności ruchu wojsk np. sztabem okręgu wojskowego i grupą kierowania ruchem wojsk^{18/}.

Doświadczenia niektórych ćwiczeń np. "WIOSNA-80" i "LATO-82" wskazują również na potrzebę zweryfikowania, a być może i na zmianę, obowiązujących ustaleń dotyczących organizacji i zabezpieczenia przegrupowania wojsk, a szczególnie tych, które w okresie pokoju są rozmieszczone 1000 i więcej km od przewidywanej rubieży wejścia do operacji. Dotyczy to wojsk przede wszystkim Warszawskiego Okręgu Wojskowego rozlokowanych na wschód od rubieży GIŻYCKO, WARSZAWA, RADOM, KATOWICE^{19/}.

Zaoszczędzenie limitu przebiegu sprzętu bojowego wojsk Warszawskiego Okręgu Wojskowego, a szczególnie czołgów i gąsienicowych ciągników artyleryjskich oraz środków transportowych rakiet plot na potrzeby co najmniej na głębokość pierwszej armijnej operacji zaczepnej jest możliwe, jeżeli będzie wykorzystywać się do ich przewozu transport kolejowy^{20/} oraz trajlery i inne pojazdy mechaniczne stosowane w gospodarce narodowej do przewozu kontenerów, wielkiej płyty w budownictwie itp.^{21/}. Może być również rozważany wariant rozmieszczenia na stałe w zachodnich rejonach kraju części czołgów Warszawskiego Okręgu Wojskowego.

Usankcjonowany w amerykańskim regulaminie FM-100-5 "Prowadzenie działań bojowych" przepis "rozazzerzonego pola walki" i współcześnie lansowana koncepcja "głębokich uderzeń", nakłada na sztab armii obowiązek dokonania rozwiązań zapewniających sprawne podejście wojsk do rejonu

wyjściowego do operacji i jego zajęcie. Potrzeba taka podyktowana jest również i tym, że nieprzyjaciel może wykonać uderzenia uprzedzające na wojska podchodzące i znajdujące się w rejonie wyjściowym do operacji. Ponadto podyktowane jest to perspektywą wprowadzenia do uzbrojenia wojsk przeciwnika udoskonalonych systemów dowodzenia i rozpoznania oraz nowych systemów broni umożliwiających realizację tych koncepcji^{22/}.

Problematyka dotycząca zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela i broni o dużej celności, jako środków walki szczególnie groźnych przede wszystkim dla wojsk pancernych, zmechanizowanych i obrony przeciwlotniczej, była przedmiotem badań w ćwiczeniu "SOJUZ-83". Dotychczas nie ukazały się całościowo opracowane wyniki badań, a także nie ma w pełni zadowalających rozwiązań w zakresie zwalczania tych systemów i broni przeciwnika.

W ćwiczeniu "SOJUZ-83" potwierdzono potrzebę kompleksowego organizowania i prowadzenia walki z tymi systemami broni. Zatem zachodzi konieczność wykorzystywania do tych zadań, oprócz lotnictwa i śmigłowców bojowych^{23/}, środków rażenia o dużej donośności, np. rakiet taktycznych, operacyjno-taktycznych i OPL^{24/}. Ponadto bardzo skutecznymi środkami zwalczania wyżej wymienionych systemów i broni będą prawdopodobnie środki walki radioelektronicznej^{25/}. Zatem w celu zapewnienia zwalczania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i broni przeciwnika o dużej celności, już w czasie podchodzenia wojsk i zajmowania przez nie rejonu wyjściowego do operacji, sztab armii może między innymi przewidzieć i zaplanować, a następnie dopilnować wykonania - odpowiednio wcześniej - od wojsk - przebazowania pułku śmigłowców bojowych do obszaru działań oraz brygady rakiet operacyjno-taktycznych, dywizjonów rakiet taktycznych i pułku rakiet przeciwlotniczych na pozycje stanowisk startowych. Środki te sztab może zaplanować do niszczenia /obezwładniania/ takich elementów systemu rozpoznawczo-uderzeniowego, jak: powietrzne środki rozpoznania i naprowadzania rakiet oraz naziemne stanowiska lub centra kierowania. Ponadto pożądane jest przegrupowywanie do obszaru działań, również odpowiednio wcześniej od wojsk armii oraz rozwijanie i uzyskiwanie gotowości do działań środków walki radioelektronicznej. Sztab może przewidywać użycie tych środków dla zakłócenia pracy urządzeń radioelektronicznych i systemu łączności występujących w tych systemach i broniach.

Możliwość zastosowania przez nieprzyjaciela systemów rozpoznawczo-uderzeniowych zmusi też prawdopodobnie do znacznego rozśrodkowywania wojsk również na szczeblach taktycznych, a także w czasie marszu. Stosowanie tak znacznego rozśrodkowania wojsk podczas marszu, czyli samo-

dzielnego wykonywania marszu przez pododdziały, nakłada na sztab armii obowiązek wcześniejszego planowania i rozpoznawania dużej liczby dróg marszu, w tym dróg zapasowych i obejścia. Ponadto prawdopodobnie wymagać to będzie - co również przewidzieć ma sztab - użycia większej ilości niż dotychczas sił i środków dla zapewnienia ciągłości marszu wojsk, a zwłaszcza oddziałów zabezpieczenia ruchu i torujących oraz zabezpieczających służbę porządkowo-ochronną.

Użycie przez nieprzyjaciela wyżej wymienionych środków walki na rubieżach trudnych do pokonania przez maszerujące wojska /np. rzeki, duże komplekсы leśne, obszary o znacznej liczbie jezior, rejony zurbanizowane i przemysłowe/ może jeszcze bardziej pogłębić występujące uciążliwości. Nakłada to na sztab obowiązek między innymi zaplanowania wszechstronnego zabezpieczenia pokonania takich rubieży. Powinien on również, w ścisłym współdziałaniu z organami dowodzenia OTK, nieprzerwanie kierować i dozorować wykonanie zadań przez siły wydzielone do zabezpieczenia pokonania przez wojska armii występujących na drogach marszu rejonów zniszczeń, pożarów i zatopień.

x

x

x

W n i o s k i:

1. Praktykowany obecnie model stopniowego rozwijania wojennego systemu stanowisk dowodzenia armii, stosownie do obowiązujących czterech stanów gotowości bojowej, umożliwia sprawne kierowanie operacyjnym rozwinięciem wojsk i przejęcie dowodzenia nimi przez dowództwo armii. Należy również w dalszym ciągu doskonalić przede wszystkim sposoby realizacji zadań przez dowództwo armii podczas mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i ich przegrupowania oraz metody współpracy tego dowództwa z dowództwem okręgu wojskowego czasu "W" i innymi organami dowodzenia rozmieszczonymi na obszarze okręgu wojskowego.

2. ZSD armii w pierwszym etapie operacyjnego rozwinięcia wojsk najkorzystniej jest rozmieszczać przy zachodniej granicy PRL na przewidzianym kierunku przegrupowania wojsk armii. Po wybuchu wojny to stanowisko dowodzenia należy jak najszybciej przegrupować i rozwinąć w rejonie wyjściowym wojsk armii do operacji, a następnie przekształcić je w SD. Takie wykorzystanie ZSD umożliwia między innymi przejmowanie dowodzenia wojskami podchodzącymi z głębi i nowo podporządkowanymi armii oraz przygotowanie operacji i zapewnienie korzystnych warunków wejścia wojsk armii do bitwy. Zadania związane z kierowaniem mobilizacyjnym rozwinięciem wojsk i ich przegrupowaniem, w pierwszym etapie, mogą być rea-

lizowane głównie przez SD i TSD armii. Ponadto do tych zadań można wykorzystywać grupę operacyjną dowództwa armii delegowaną do dowództwa okręgu wojskowego czasu "W".

3. W celu zapewnienia wysokiej sprawności działania dowództwa armii w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk, w warunkach aktywnego oddziaływania nieprzyjaciela, potrzebne jest również zawczasu przygotowanie pod względem inżynieryjnym rejonów, umożliwiających rozwinięcie stacjonarnych stanowisk dowodzenia. Stacjonarne stanowiska dowodzenia mogą również być wykorzystywane podczas przygotowywania operacji armijnej i dowodzenia wojskami w początkowym okresie jej prowadzenia. Jest to także jeden ze sposobów uchronienia dowództwa od skutków ognia uderzeń uprzedzających. W warunkach silnych i długotrwałych uderzeń radioelektronicznych - jakie zamierza wykonywać nieprzyjaciel, w momencie wybuchu wojny lub nawet na krótko przed agresją - wskazuje na celowość zbudowania w okresie pokoju stacjonarnego systemu łączności na potrzeby kierowania wojskami podczas operacyjnego rozwinięcia.

4. Duże możliwości oddziaływania nieprzyjaciela na wojska i obszar ich przegrupowania zmusza do doskonalenia obecnie stosowanych i poszukiwania nowych sposobów przede wszystkim w zakresie zwalczania jego środków napadu powietrznego oraz systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i środków zdalnego minowania. Ponadto trzeba szukać sposobów przeciwdziałania lub minimalizacji skutków ognia uderzenia uprzedzającego nieprzyjaciela. Powyższe sugeruje potrzebę dokonania zmian dotyczących planowania, a następnie realizacji kolejności osiągnięcia pełnej gotowości bojowej i przegrupowania wojsk armii. W pierwszej kolejności wskazane jest zapewnić OPL wojsk armii w garnizonach, w rejonach alarmowych, w czasie przegrupowania i w rejonie wyjściowym do operacji. Przegrupowując wojska, najpierw pożądane jest przegrupować do obszaru działań bojowych siły i środki, za pomocą których można zwalczać systemy rozpoznawczo-uderzeniowe nieprzyjaciela i jego środki zdalnego minowania. Ponadto, oprócz sił i środków OTK i w większym zakresie niż dotychczas, należałoby przewidywać użycie armijnych sił i środków dla zabezpieczenia bezkolizyjnego i ciągłego ruchu wojsk głównie na rubieżach lub w rejonach trudnych do pokonania oraz na podejściach do rejonu wyjściowego do operacji. Oprócz tego pożądane byłoby, aby sztab armii przewidywał oraz posiadał niezbędne siły i środki umożliwiające zorganizowanie między innymi rozpoznania, służby porządkowo-ochronnej i oddziałów zabezpieczenia ruchu, głównie na nowo wyznaczonych drogach marszu i w rejonach czasowego ześrodkowania.

5. Zakłócenia przegrupowania wojsk lub nowe zadanie, jakie może otrzy-

mac armia, powoduje zazwyczaj potrzebę ciągłego dokonywania korekt na planie przegrupowania, względnie opracowania tego dokumentu od nowa. Do realizacji tego zadania, głównie z uwagi na potrzebę wykonania go przez sztab, zazwyczaj w warunkach ograniczonego lub skrajnie ograniczonego czasu i dużej niejasności sytuacji, wskazane jest wykorzystywać elektroniczną maszynę cyfrową.

2. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU DOWODZENIA ARMII W OPERACJI

W momencie rozpoczęcia badań system dowodzenia armii podczas przygotowywania operacji składał się głównie z SD i TSD, zaś w toku jej prowadzenia ponadto wykorzystywano doraźnie WSD i PED. Przeważało w badaniach, głównie podczas ćwiczeń "LATO-78", "WIOSNA-80" i "SOJUZ-81", szczególną uwagę zwrócono między innymi na możliwość jednoczesnego sprawnego funkcjonowania SD, ZSD i TSD oraz doraźnego wykorzystywania WPD i PPD. Przy czym badano możliwość osiągnięcia powyższego celu bez potrzeby zwiększania stanów osobowych dowództwa armii i zbyt dużego dodatkowego przydziału technicznych środków dowodzenia, a zwłaszcza łączności. Badano więc co, jak i na ile można zmienić i usprawnić w systemie dowodzenia wojskami armii, aby zwiększyć jego żywotność, przy jednoczesnym utrzymaniu należytej operatywności dowodzenia.

Aby znaleźć rozwiązanie tego problemu przebadano między innymi zasadnicze procesy informacyjne występujące w dowodzeniu wojskami i niezbędne dla sprawnego realizacji swoich funkcji przez dowództwo armii. Badano również możliwości zdobycia tych informacji oraz ich zebrania, opracowania i przekazania wykonawcom. Procesy te badano w przypadku wykorzystywania do tych zadań etatowych i zmniejszonych o około 15-20% stanów osobowych poszczególnych komórek organizacyjnych operacyjnej części dowództwa armii, a także etatowych technicznych środków dowodzenia oraz zabezpieczenia i obsługi. Procesy te badano także przy obsadzie ZSD, w ilości 20% stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii. Ponadto badano jaką rolę może spełnić ZSD, i jakie może mieć ono przeznaczenie w całości dowodzenia wojskami armii. Niezależnie od powyższego przebadano metody przekształcania ZSD w SD i odwrotnie oraz sposoby przesuwania tych stanowisk dowodzenia z jednoczesnym zachowaniem ciągłości i operatywności dowodzenia.

Badania wykazały, że w ostatnich 5-7 latach w treści dowodzenia i pracy sztabu armii wyłoniły się dotychczas nie spotykane problemy. Do problemów tych można zaliczyć przede wszystkim: kompleksowe wykorzystanie środków rażenia i ogniowe porażenie nieprzyjaciela; racjonalne

go gospodarowanie ogniem; walka z lądowo-powietrznymi siłami uderzeniowymi; planowanie i organizowanie działań OGM; prowadzenie działań rajdowych oraz przełamywanie obrony nieprzyjaciela w nocy; organizowanie, planowanie wykorzystania i dowodzenia grupą rozpoznawczo-ogniową.

Nabrały również nowego znaczenia zagadnienia dotyczące między innymi zwalczania środków napadu powietrznego nieprzyjaciela, w tym pocisków manewrujących, oraz walka radioelektroniczna, działanie wojsk w aglomeracji miejsko-przemysłowej lub miejsko-portowej i forsowanie przeszkód wodnych z jednoczesnym przełamywaniem obrony nieprzyjaciela.

Prócz tego nowym zagadnieniem w operacji i walce oraz w pracy sztabu jest zwalczanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych oraz przeciwdziałanie broni o dużej celności i uprzedzającym uderzeniom ogniowym nieprzyjaciela.

Uległa także zmianie ważność niektórych obiektów przeciwnika, zatem zmieniła się kolejność ich niszczenia. Sztab armii powinien poczynić przedsięwzięcia zapewniające w pierwszej kolejności wykrywanie i niszczenie stanowisk dowodzenia nieprzyjaciela i punktów kierowania jego środkami rażenia, a następnie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych przeciwnika i jego broni jądrowej.

Niektóre z wyżej wymienionych problemów w określonym stopniu zostały rozwiązane /np. organizacja i działanie OGM armii, walka z lądowo-powietrznymi zespołami uderzeniowymi/, inne zaś rozwiązano tylko częściowo /np. rola i zadania sztabu armii w zakresie ogniowego porażenia nieprzyjaciela oraz zwalczania jego środków napadu powietrznego/. Natomiast część z tych problemów wymaga rozwiązania /np. zwalczanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela i przeciwdziałanie broni o dużej celności/.

Ocena wyników badań i innych materiałów, np. zaleceń Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego wskazuje, że osiągnięto zadawalające rozwiązania w zakresie organizacji i funkcjonowania systemu polowych stanowisk i punktów dowodzenia armii w operacji. W tym względzie nie rozwiązano w pełni i nie wskazano między innymi sposobów zapewniających należyte i ciągłe dowodzenie wojskami armii w końcowej fazie ich przegrupowywania do obszaru bitwy, operatywne dowodzenie wojskami armii przez ZSD oraz eliminowanie przerw w kierowaniu wojskami podczas przekształcania ZSD w SD i ich przesuwania.

Doświadczenia z ćwiczeń wskazują, że pierwszą operację armijną przygotowuje się z zasady podczas przegrupowywania wojsk do rejonu wyjściowego. Zadanie dotyczące operacji armia może otrzymać nowe lub zgodnie z przewidywaniami sprzed wybuchu wojny, lecz zazwyczaj w terminie zmusza-

jącym dowództwo do przygotowania operacji w warunkach ograniczonego lub skrajnie ograniczonego czasu. Sprawne przygotowanie zaczepnej lub obronnej operacji armijnej, z zasady w nadzwyczaj skomplikowanych warunkach, nakłada na sztab armii potrzebę równoległego rozwiązywania wielu różnych w swojej treści i charakterze, a jednocześnie spójnych zadań. Do zadań tych należy głównie:

- kierowanie przegrupowującymi się wojskami;
- zapewnienie warunków umożliwiających terminowe powzięcie decyzji przez dowódcę armii;
- terminowe zaplanowanie i zorganizowanie armijnej operacji zaczepnej lub obronnej;
- zapewnienie dogodnych warunków wejścia wojsk armii do rejonu wyjściowego i do bitwy lub bezpośrednio z dróg marszu do bitwy, w tym między innymi zorganizowanie zwalczania i przeciwdziałania systemów rozpoznawczo-uderzeniowych nieprzyjaciela i jego rozpoznaniu oraz innych środków rażenia o dużej donośności i celności ognia;
- przejęcie dowodzenia nowo podporządkowanym, często sojuszniczym związkiem taktycznym.

Sprawne wykonanie powyższych zadań zmusza przede wszystkim do odpowiednio wczesnego rozwinięcia ZSD w rejonie wyjściowym do operacji. ZSD celowo jest rozwinąć w rejonie wyjściowym do operacji i przysposobić do dowodzenia tak, aby mogło ono przejmować dowodzenie w miarę podchodzenia wojsk. Wskazane jest też zapewnić płynny marsz SD i TSD z jednoczesnym kierowaniem przegrupowującymi się wojskami. Ponadto nieodzowne jest wykorzystanie grupy operacyjnej do przejęcia dowodzenia nowo podporządkowanym związkiem taktycznym lub WPD w celu nawiązania współpracy ze sztabem wojsk będących w styczności z nieprzyjacielem. Takie główne przeznaczenie SD, ZSD, TSD i punktów dowodzenia wymaga także odpowiedniego podziału zadań dowództwa armii. Prócz tego niezbędny jest również podział stanu osobowego dowództwa armii na poszczególne stanowiska i punkty dowodzenia stosownie do ich przeznaczenia. Podziału stanu osobowego dowództwa armii należy dokonywać tak aby do realizacji głównych zadań, to jest przygotowanie operacji, można było wykorzystać zasadniczą część oficerów. Wymóg ten wskazuje na potrzebę odpowiednio wczesnego przerzucenia oficerów ze SD na ZSD i przekształcenia go w SD. Zaś SD po przekształceniu w ZSD powinno w dalszym ciągu kierować przegrupowującymi się wojskami.

Praktyczny udział w dowodzeniu SD, ZSD i TSD oraz PPD i często WPD jest zjawiskiem bardzo niekorzystnym i może pozbawić armię ciągłości dowodzenia. Niedogodność tę pogłębia faktyczny brak ZSD armii, w tak waż-

nym dla niej okresie, jakim jest końcowy etap przegrupowania wojsk do obzaru działań i przygotowanie pierwszej operacji armijnej.

W funkcjonowaniu systemu dowodzenia i pracy sztabu armii, obok wielu zjawisk pozytywnych i dużych umiejętności oficerów, podczas przygotowania operacji, wyłania się szereg spraw i problemów wymagających dalszych badań i usprawnień^{26/}. W warunkach deficytu czasu, szczególnie znaczenia nabiera między innymi terminowe podjęcie przez dowódcę decyzji o operacji i jej opracowanie lub wniesienie niezbędnych korekt do uprzednio opracowanych dokumentów planu operacji oraz przekazanie zadań wojskom. Wymóg ten nie zawsze i nie w każdej sytuacji w pełnym zakresie jest spełniany. Nie zawsze, a szczególnie w początkowym okresie wojny, sztab zdęży w odpowiednim czasie zebrać i opracować wszystkie niezbędne informacje. Wynika to między innymi ze zbyt późnego nawiązania łączności ze sztabem wojsk walczących w przodzie i rozwinięcie stanowiska dowodzenia w rejonie wyjściowym, opóźnionej wymiany informacji pomiędzy stanowiskami i punktami dowodzenia oraz niekiedy braku ciągłej łączności. Ponadto wpływa na to niekiedy nie odczuwanie przez sztab w pełni potrzeby równoległego rozwiązywania szeregu problemów oraz nierównomierne obciążenie poszczególnych komórek organizacyjnych sztabu i pojedynczych oficerów^{27/}.

W procesie studiowania informacji oraz w przygotowanych wnioskach i propozycjach niezbędnych do podjęcia decyzji przez dowódcę, a także koniecznych do jej opracowania i szczegółowego planowania operacji, zauważa się nie zawsze precyzyjną i wnikliwą ocenę danych i sytuacji, a także współzależność analizowanych zagadnień. Dotyczy to szczególnie oceny nieprzyjaciela, sił własnych, terenu i warunków meteorologicznych.

W ocenie nieprzyjaciela nie zawsze uwzględnia się jego jakościową stronę, a szczególnie sprzętu bojowego i poziomu wyszkolenia. Ponadto niekiedy nie bierze się pod uwagę ilości żołnierzy zawodowych, ich umiejętności oraz możliwość nieszablonowego użycia i działania sił i środków. Zdarza się również niedocenianie w pełnym wymiarze rzeczywistych możliwości przeciwnika w zakresie maskowania i dezinformacji. To wywiera niekiedy wpływ między innymi na słuszność prognoz i przewidywań działań nieprzyjaciela oraz stawianych wniosków i propozycji co do działania i przeciwdziałania wojsk własnych^{28/}.

W ocenie sił własnych niekiedy między innymi wyraźnie nie akcentuje się rzeczywistych wartości i możliwości oraz doświadczeń bojowych nabytych w procesie szkoleniowym lub w dotychczasowych działaniach bojowych poszczególnych związków taktycznych i oddziałów. Nie zawsze w wydzielaniu sił dla realizacji specyficznych zadań operacyjno-taktycznych lub do prowadzenia działań w warunkach szczególnych /np. w terenie górzy-

stym, forsowanie przeszkód wodnych, w aglomeracjach miejsko-przemysłowych i miastach, w oderwaniu, na znacznych odległościach od sił głównych/ uwzględnia się posiadany stopień umiejętności konkretnych dywizji oraz ich dowódców i sztabów w zakresie sprawnego przygotowania i skutecznego prowadzenia walki w tych warunkach. Zderza się niekiedy również nie dość wnikliwie rozpatrywanie i uwzględnianie w ocenie możliwości wojsk własnych, wartości bojowych przede wszystkim tych związków taktycznych i oddziałów, które mają w swoim wyposażeniu nowy lub udoskonalony sprzęt jakościowo lepszy i o wszystkich walorach taktyczno-bojowych. Niedostatki te powodują między innymi nie zawsze w pełni uzasadnione i w miarę optymalne wykorzystanie wojsk wyszkolonych w prowadzeniu działań przede wszystkim w specyficznych warunkach i wyposażonych w sprzęt o szczególnej skuteczności. W zbyt małym stopniu zwracanie niekiedy uwagi głównie na aspekt jakościowy wojsk własnych i nieprzyjaciela, budzi wątpliwości oceny co do oczekiwanych rezultatów przy bezpośredniej ich konfrontacji^{29/}. Uwzględnianie posiadanych przez określone związki taktyczne i oddziały właściwych im walorów bojowych, a także zespolenie ich działań, np. z działaniami śmigłowców bojowych i taktycznych desantów śmigłowcowych oraz tworzenie lądowo-powietrznych zespołów uderzeniowych, pozwoli, jak wskazują doświadczenia, na pełne wykorzystanie ich możliwości przede wszystkim manewrowych i ogniowych^{30/}. Ponadto potrzeba brania pod uwagę rodzaju i jakości wyposażenia dywizji i pułków w sprzęt bojowy oraz stopnia i specyfiki ich wyszkolenia, a także umiejętności ich dowódców i sztabów w zakresie przygotowania i dowodzenia wojskami podczas wykonywania zadań specjalnych, jest ważne szczególnie przy tworzeniu operacyjnej grupy manewrowej armii i użyciu oddziałów do działań rażących. Innym zagadnieniem, które nie zawsze rozpatrywane jest w pożądanym zakresie i stopniu dokładności, są potrzeby i możliwości wojsk własnych w zakresie wykonania manewru, w tym manewru pionowego. Niekiedy zbyt optymistycznie ocenia się w tym względzie możliwości wojsk własnych oraz nie zawsze w pełni uwzględnia się przede wszystkim warunki terenowe i powstałe deformacje, a także możliwe przeciwdziałanie nieprzyjaciela między innymi przez wykorzystanie dalekosiężnych środków napadu /np. lotnictwo, rakiety, artylerię i systemy rozpoznawczo-uderzeniowe/, desantów i środków walki radioelektronicznej oraz posiadanie przez niego zwykle silnego systemu obrony przeciwlotniczej.

W ocenie terenu zauważa się niekiedy brak wnikliwej analizy cech charakterystycznych dla niektórych obszarów i rejonów oraz ich wpływu na użycie i działanie wojsk własnych i nieprzyjaciela. W ocenie tej chodzi

głównie o potrzebę widzenia różnorodnych uwarunkowań wpływających na możliwości i sposoby działania wojsk. Przy czym wskazane jest uwarunkowania te widzieć również podczas planowania działania wojsk, szczególnie w aglomeracjach miejsko-przemysłowych, miejsko-portowych i innych oraz w obszarach zalesionych, bagnistych i pociętych dużą ilością rzek, kanałów itp. zbiorników wodnych. Ponadto uwarunkowania wynikające z cech terenu należy widzieć w ścisłym powiązaniu ze znaczną gęstością jego zaludnienia^{31/}, pokryciem i infrastrukturą - a stąd ograniczeniem wglądu w teren i pola ognia bezpośredniego^{32/} - a także z warunkami klimatycznymi. Oprócz tego należy również uwzględnić istnienie w tych obszarach, prócz wojsk regularnych, znacznej ilości różnorodnych sił zmilitaryzowanych. Cechy charakterystyczne terenu i wynikające z nich uwarunkowania nie zawsze i nie we wszystkich sztabach, uwzględnia się w takim stopniu na jaki one zasługują. Wyraża się to głównie tym, że nie znajdują one pełnego odbicia między innymi w ocenie możliwości wykonania przez wojska manewru i realizacji maskowania. Ponadto nie zawsze bierze się pod uwagę cechy terenu warunkujące trwałość i spójność obrony.

W ocenie tego problemu występuje niekiedy również brak należytego wyczuwania i uwzględniania wpływu na efektywność działania wojsk przede wszystkim możliwych deformacji terenu, a szczególnie prawdopodobnych stref zniszczeń, pożarów i zatopień oraz przewidywany stopień zaminowania go przez nieprzyjaciela lub możliwości wojsk własnych w tym zakresie^{33/}.

Niewystarczająco konkretna, w niektórych wypadkach, jest także ocena warunków meteorologicznych i prognoz pogody. Może to doprowadzić do mylnych przewidywań dotyczących między innymi skuteczności lub nawet możliwości użycia przede wszystkim lotnictwa, śmigłowców bojowych i desantów. Ponadto niezbyt wnikliwa ocena prognoz i istniejących warunków meteorologicznych może spowodować niewykorzystanie przez wojska własne sprzyjających okoliczności do działania /np. wykonania skrytego manewru/ oraz mało skuteczne użycie niektórych sił i środków, np. dymów, urządzeń nocnej obserwacji, środków obrony przeciwlotniczej, kierowanych pocisków przeciwpancernych itp.^{34/}.

Notuje się też przypadki nie w pełni zgranych w poszczególnych komórkach organizacyjnych dowództwa armii i sztabu wniosków i propozycji stawianych w wyniku oceny sytuacji, a niekiedy nawet rozbieżności danych meldowanych dowódcy armii i przekazywanych podwładnym^{35/}. Może to spowodować między innymi wydłużenie czasu podjęcia decyzji przez dowódcę i jej opracowania lub wniesienia korekt do uprzednio opracowanej decyzji. W konsekwencji może być opóźnione postawienie zadań podwładnym oraz może

powstać potrzeba wydzielania większej ilości czasu dla sztabu oraz dowódców i szefostw rodzajów wojsk /służb/ na szczegółowe planowanie operacji, a niekiedy nawet jałową pracę organów dowodzenia. Ponadto może to spowodować zbędne i nieuzasadnione zmiany realizowanych przez podwładnych decyzji. Uchybienia te mogą wywoływać też niepotrzebne opóźnienia w podjęciu, lub wstrzymanie już prowadzonych przez podwładnych działań. Występujące czasem w komórkach organizacyjnych niektórych dowódców i sztabów armii usterki w zakresie ujednoczenia poglądów oraz wniosków i propozycji wypływających z oceny konkretnej sytuacji spowodowane są między innymi: nieterminową wymianą informacji pomiędzy stanowiskami dowodzenia i wewnątrz stanowiska dowodzenia; nie zawsze dobrym rozumieniem się poszczególnych oficerów; nie doprowadzeniem do końca i skrupulatnie kalkulacji operacyjno-taktycznych i czasowo-prze-strzennych, a także niekiedy nierównomiernym obciążeniem oficerów^{36/}.

Innym problemem wywierającym znaczny wpływ na jakość podjętej przez dowódcę decyzji oraz szczegółowego planowania i zorganizowania operacji jest posiadanie przez oficerów umiejętności prognozowania i przewidywania możliwego rozwoju sytuacji. W tym względzie odczuwa się także niekiedy występowanie określonych słabości^{37/}. Nie wystarczająco wszechstronne i nie zawsze trafne przewidywania możliwego rozwoju sytuacji, w tym przede wszystkim prawdopodobnych działań nieprzyjaciela, mogą wpłynąć niekiedy na wybór nie zawsze w pełni właściwego sposobu działania wojsk własnych i słuszności oceny ich możliwości bojowych. Ponadto może to spowodować nie dość stanowcze i we właściwym czasie przeciwdziałanie wojsk własnych i wyprzedzanie nieprzyjaciela.

Analiza szeregu ćwiczeń dowodzi, że nie zawsze i w nie każdej sytuacji w należyтым stopniu bierze się pod uwagę czynnik czasu i przestrzeni^{38/}. Niekiedy zbyt powierzchowna ocena czasu dokonana bez ścisłego powiązania z konkretną sytuacją oraz uwzględniająca realne możliwości wojsk własnych i nieprzyjaciela, a także umiejętności oficerów sztabu armii i sztabów podległych w zakresie sprawnego przygotowania operacji /walki/, może spowodować między innymi opóźnienie w przekazaniu zadań wykonawcom. To może być również przyczyną rozpoczęcia działań przez podwładnych lub wykonania przez nich zadań w terminie późniejszym od wymaganego. Ponadto może to także przyczynić się do zbędnego pośpiechu, niedokładności i występowania innych niedociągnięć w pracy oficerów sztabu.

Współczesna operacja wymaga od dowództwa armii operatywnego podejmowania uzasadnionych decyzji i konsekwentnego wcielania ich w życie oraz zapewnienia wojskom warunków jej realizacji. Dla spełnienia powyższego, sztab i poszczególne osoby funkcyjne powinny także umieć maksymalnie

skupić wysiłki, angażować całą swoją wiedzę i praktyczne umiejętności przede wszystkim dla rozwiązywania najważniejszych problemów, stosownie do dysponowanego czasu. Praktyka ćwiczeń wskazuje, że decyzje z zasady podejmowane są operatywnie, a sztab zazwyczaj umie opracować je, jak i wykonać nowy plan operacji lub wprowadzić niezbędne korekty do uprzednio opracowanych dokumentów w warunkach ograniczonego lub skrajnie ograniczonego czasu zarówno podczas przygotowywania operacji, jak i planowania kolejnych zadań^{39/}.

Omówione uchybienia występujące jeszcze w pracy sztabu wpływają między innymi na nie zawsze wszechstronne uzasadnienie decyzji oraz w pełni racjonalne szczegółowe planowanie i organizowanie operacji. Słabszą stroną sztabu jest też umiejętność przekazywania wojskom w zwięzłej formie, precyzyjnie i w pożądanym terminie zadań bojowych, wytycznych oraz innych informacji wynikających z decyzji dowódcy i planu operacji. Niekiedy nie wymaga się także potwierdzenia otrzymania i zrozumienia zadania przez wykonawców oraz nie zawsze uważnie śledzi się i nadzoruje jego wykonanie^{40/}.

Niedostatki te mogą spowodować zbędne i nieuzasadnione zmiany zadań bojowych podwładnym i opóźnione niekiedy rozpoczęcie przez nich działań oraz obniżenie sprawności pracy sztabu, a także rodzą określone trudności w zakresie organizacji i utrzymania ciągłego współdziałania wojsk.

W planowaniu szczegółowym operacji stwierdza się czasami brak jednolitości poglądów i różną interpretację co do treści niektórych dokumentów planu operacji, a w szczególności planów: działań bojowych wojsk armii w zadaniu bliższym, porażenia ogniowego nieprzyjaciela, współdziałania oraz działania operacyjnej grupy manewrowej, kontrprzygotowania i dowodzenia wojskami. Ponadto w planowaniu zabezpieczenia operacji i działań bojowych nie zawsze w pełnym wymiarze, podyktowanym potrzebami i możliwościami wojsk, uwzględnia się w sposób kompleksowy problemy determinujące zachowanie stałej ich zdolności do prowadzenia działań oraz wspomagające wykonanie zadania^{41/}. Zagadnienia te, jak uczy doświadczenie, należy widzieć, planować oraz organizować w sposób systematyczny, by przeciwstawić się różnego rodzaju oddziaływaniu nieprzyjaciela na ziemi, z powietrza i w eterze. W taki sposób rozwiązywanie w sztabie problemów zabezpieczenia operacji i działań bojowych może zapewnić wysoką skuteczność działania wojsk dla osiągnięcia celu operacji. Przygotowanie i wykonanie tych przedsięwzięć powinno przede wszystkim:

- po pierwsze - zapewnić odporność wojsk własnych i systemów dowodzenia głównie na ogniowe, jądrowe, chemiczne, radioelektroniczne i psychologiczne oddziaływanie nieprzyjaciela;

- po drugie - zapewnić skuteczne zwalczanie zwłaszcza rozpoznania i dywersji nieprzyjaciela, jego środków napadu jądrowego i powietrznego oraz systemów dowodzenia i kierowania;

- po trzecie - zapobiegać i przeciwdziałać w uzyskiwaniu przez wojska nieprzyjaciela korzystnego położenia w stosunku do wojsk własnych;

- po czwarte - stanowić sprawnie funkcjonujący system poszczególnych elementów zabezpieczenia operacji i działań bojowych zapewniający swobodę działania wojsk i umożliwiający osiągnięcie celu operacji przy jak najmniejszych stratach własnych i w nakazanym czasie.

W pracy sztabu podczas niektórych ćwiczeń uwidoczniły się także nie w pełni zadowalające praktyczne umiejętności w zakresie planowania, organizacji i utrzymania ciągłego współdziałania wojsk w toku prowadzenia operacji^{42/}. Do podstawowych niedociągnięć w tym względzie można zaliczyć występującą niekiedy małą precyzyjność oraz niedostrzeżenie problemów głównych i wpływających w zasadniczy sposób na skuteczne działanie wojsk. Niekiedy również zauważa się zbędne powtarzanie danych zawartych już w rozkazie operacyjnym dowódcy armii dotyczącym operacji, zarządzeniach bojowych i użycia rodzajów wojsk oraz zabezpieczenia działań bojowych. Jak się wydaje spowodowane jest to między innymi niedocenieniem w pełni znaczenia na potrzeby organizacji współdziałania właściwego prognozowania możliwego rozwoju sytuacji operacyjno-taktycznej.

Ponadto w niektórych przypadkach planowanie, organizację i utrzymanie ciągłego współdziałania sprowadza się do uzgadniania i koordynacji działań tylko elementów ugrupowania operacyjnego armii oraz rodzajów sił zbrojnych i wojsk. Nie zawsze widzi się potrzebę uzgadniania i koordynowania działań również wybranych systemów funkcjonalnych np. systemów rozpoznania, walki radioelektronicznej, obrony przeciwlotniczej i zaopartywania^{43/}. Podobnie nie zawsze przestrzega się potrzeby uzgadniania współdziałania pomiędzy dowództwami i stanowiskami dowodzenia armii oraz wewnątrz stanowiska i zapasowego stanowiska dowodzenia.

Inną zauważaną niekiedy słabością w organizacji współdziałania jest nie zawsze na zadowalającym poziomie uzgodnienie i skoordynowanie działań wojsk w zakresie użycia własnych desantów i śmigłowców bojowych oraz zwalczanie desantów i śmigłowców przeciwpancernych /szturmowych/ nieprzyjaciela.

Niekiedy również zaplanowanie i organizację współdziałania traktuje się jako akt jednorazowy, realizowany zazwyczaj w okresie przygotowywania operacji. Czasami nie zwraca się należytej uwagi na potrzebę ciągłego precyzowania współdziałania w toku prowadzenia operacji, a nieraz nawet odtwarzania go lub organizowania od nowa.

Eliminowanie wyżej omówionych uchybień występujących jeszcze w pracy sztabu - obok nabywania i utrzymywania przez oficerów wysokiej kontroli operacyjno-taktycznej - prawdopodobnie może następować między innymi przez powszechniejsze stosowanie i śmielsze wykorzystywanie przez oficerów sztabu armii metod i środków informatycznych. Narzędzia i metody te, jak wskazuje dotychczasowa praktyka, mogą znaleźć zastosowanie między innymi do sprawdzenia słuszności elementów powziętej decyzji przed wprowadzeniem jej w życie - przez stosowanie modeli symulacji komputerowej części i niektórych składników operacji /walki/ oraz gier komputerowych. Ponadto mogą być one wykorzystywane dla wskazania najlepszego rozwiązania wybranego elementu lub części decyzji dowódcy armii o operacji. Prócz tego informatyka może przynieść znaczne korzyści, co również potwierdza praktyka ćwiczeń, w zakresie planowania operacji i walki.

Osiągnięcie znacznej części powyższych celów już obecnie jest możliwe dzięki zastosowaniu metod i środków informatycznych między innymi do symulacji komputerowej procesów walki i operacji; wszechstronnej jakościowo-ilościowej oceny wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz zestawiania jej wyników w postaci stosunku sił i środków; prognozowania strat i oceny skutków uderzeń broni jądrowej własnej i nieprzyjaciela; planowania i kontroli przesunięcia wojsk z wykorzystaniem własnego transportu; naliczania potrzeb środków przeciwpancernych i ich rozdziału na zagrożone kierunki uderzenia czołgów nieprzyjaciela; oceny możliwości wykonywania zadań w zakresie maskowania operacyjnego oraz oceny możliwości w zakresie pokonywania przeszkód wodnych.

Drugą dziedziną, której doskonalenie może przyczynić się do usprawnienia pracy sztabu armii - to podstawowe przedsięwzięcia dowodzenia. W tej dziedzinie, obok przedsięwzięć dotyczących usprawnienia obiegu informacji^{44/}, pożądane jest dalsze doskonalenie między innymi organizacji pracy dowódcy i sztabu armii nad wypracowaniem decyzji o operacji oraz rozwinięciem jej w plan operacji. Niezbędne jest także doskonalenie treści i formy zasadniczych dokumentów operacyjnych opracowywanych w sztabie armii. Oprócz tego wskazane byłoby dalsze doskonalenie szczególnie ważnych przedsięwzięć w procesie dowodzenia, a głównie zabezpieczenie operacji i organizacja współdziałania wojsk w operacji.

Badania wskazują, że podwładnym można zapewnić dostateczną ilość czasu na przygotowanie działań bojowych, jeżeli między innymi będzie racjonalnie zorganizowana praca nad wypracowaniem przez dowódcę i sztab armii decyzji o operacji. Ponadto niezbędne jest w szerszym zakresie, niż to dotychczas jest praktykowane, wykorzystanie zamiaru o operacji, zarówno przez dowództwo armii, jak i dowództwa podległe.

Decyzja o operacji armijnej, z wyjątkiem sytuacji szczególnych, nie powstaje natychmiast, i jak gdyby automatycznie, lecz stopniowo w miarę realizacji przez dowódcę i sztab odpowiednich przedsięwzięć. Wypracowanie decyzji wymaga więc odpowiedniej ilości czasu. Zazwyczaj zawezo w pierwszej kolejności - i to z zasady osobiście - dowódca armii dokonuje analizy zadania i w niezbędnym zakresie ocenie sytuację. Ponadto dowódca osobiście /lub zleca szefowi sztabu/ dokonuje kalkulacji czasu. Wnioski z tej grupy przedsięwzięć stanowią dla dowódcy podstawę do:

- sformułowania zamiaru o operacji;
- określenia zadań, które niezwłocznie w pierwszej kolejności należy wykonać przez sztab i wojska;
- sprecyzowania zadań dla rozpoznania;
- określenia, jakie dane są mu niezbędne dla powzięcia decyzji i terminu ich zameldowania;
- wskazania terminów realizacji przez sztab zasadniczych przedsięwzięć dowodzenia.

Jak dotychczas zamiar dowódcy o operacji stanowił podstawę głównie do ukierunkowania pracy oficerów sztabu i innych organów dowodzenia nad przygotowaniem danych niezbędnych do powzięcia decyzji przez dowódcę oraz przysposobienia organów dowodzenia niższych szczebli do oczekujących ich zadań związanych z przygotowaniem działań bojowych. Ponadto zamiar stanowił podstawę wykonania niektórych przedsięwzięć przygotowujących wojska do prowadzenia określonych działań bojowych oraz stwarzających dogodne warunki wejścia wojsk armii do bitwy. Zaś zadania dotyczące operacji /walki/ formułowane są i przekazywane wykonawcom z zasady po sprecyzowaniu przez dowódcę pozostałych elementów decyzji i jej opracowaniu. Stąd dowódcy i sztaby podległe przystępują do przygotowania walki z zasady w czasie znacznie późniejszym, niż tego wymaga sytuacja i inne potrzeby. Podobnie planowanie użycia i działania podległych wojsk w sztabie armii i innych organach dowodzenia jest często opóźnione, gdyż zasadnicze czynności planistyczne oraz intensyfikacja opracowań dokumentów planistycznych i dyrektywnych, następuje po ogłoszeniu decyzji przez dowódcę.

Powszechnie wiadomo, że zamiar dowódcy o operacji powstaje w pierwszej kolejności i najszybciej. Stąd, aby zyskać czas i należyście przygotować operację i walkę oraz dać go jak najwięcej podwładnym na zaplanowanie i zorganizowanie działań bojowych należy inaczej niż dotychczas, po prostu w szerszym zakresie, wykorzystywać zamiar dowódcy.

Współcześnie kształtuje się pogląd, że zamiar dowódcy armii o operacji powinien być podstawą również do:

- sformułowania i postawienia zadań bojowych podwładnym - w formie wstępnych zarządzeń bojowych;

- równoległego planowania i organizowania działań bojowych przez dowódcę, sztab i pozostałe organy dowodzenia armii.

Według wstępnej oceny taki tryb postępowania przełożonego pozwoli skrócić o około 2/3 czas oczekiwania podwładnego na zadanie bojowe.

Aby można było sformułować zadania bojowe podwładnym należy zamiar dowódcy uprzednio odpowiednio opracować na mapie. Ponadto przed przedstawieniem zadań podwładnym, zamiar powinien być zatwierdzony przez przełożonego. Potrzeba odpowiedniego opracowania zamiaru dowódcy armii na mapie wydaje się, że jest konieczna również z uwagi na to, że zadanie dla podwładnych w formie wstępnego zarządzenia bojowego, jak się przewiduje, może zawierać:

- wiadomości o nieprzyjacielu;

- pas natarcia /pas, rejon obrony/ i kierunek głównego uderzenia /kierunek skupienia głównego wysiłku i rejony, od których utrzymania zależy trwałość obrony/;

- obiekty rażone bronią jądrową i środkami konwencjonalnymi;

- rubież ataku /wprowadzenia do walki/ i rubieże wykonania zadań;

- sąsiadów, rubieże wykonania ich zadań i kierunki natarcia /pasy, rejony obrony/;

- czas gotowości i zasadnicze przedsięwzięcia związane z przygotowaniem walki;

- terminy i sposoby otrzymania zadań.

Ponadto pozostałe dane wraz z rozkazem lub zarządzeniem bojowym, potrzebne podwładnym dla należytego przygotowania działań bojowych, sztab armii przekazuje w miarę ich precyzowania i opracowywania.

Czynnikiem, który może zapewnić lepszą jakość przygotowania operacji jest także w szerszym zakresie niż dotychczas, wykorzystanie zamiaru dowódcy przez sztab i pozostałe organy dowodzenia armii.

Zaakceptowany przez przełożonego zamiar dowódcy armii o operacji zwykle podaje się do wiadomości kierowniczym osobom funkcyjnym. Czyni to dowódca lub szef sztabu armii z zasady podczas orientowania operacyjnego. Ponadto może on również, obok innych przedsięwzięć, określić podwładnych i termin, w którym należy przekazać zadanie w formie wstępnego zarządzenia bojowego.

Następnie dowódca, szef sztabu i inne kierownicze osoby funkcyjne oraz poszczególne komórki organizacyjne sztabu i inne lub zespoły funkcjonalne, w oparciu głównie o zamiar i wytyczne dowódcy lub wytyczne szefa sztabu przede wszystkim:

- dokonują pogłębionej oceny sytuacji oraz przygotowują dane niezbędne dowódcy do powzięcia decyzji i szczegółowego planowania operacji:

- kontynuują wypracowanie decyzji o operacji i jej opracowanie;
- szczegółowo planują użycie i działanie podległych wojsk;
- opracowują i przekazują podwładnym informacje /np. rozkaz operacyjny, zarządzenia dotyczące zabezpieczenia operacji/ niezbędne do przygotowania działań bojowych - w miarę rozwiązywania poszczególnych zagadnień.

Uważa się za wskazane, aby dowódca armii po ogłoszeniu zamiaru pracował wspólnie i przy wykorzystaniu swoich zastępców, szefów oddziałów operacyjnego i rozpoznawczego oraz dowódców i szefów rodzajów wojsk, a także oficerów głównie z oddziału operacyjnego. Oficerowie ci współuczestniczą w wypracowaniu decyzji przez dowódcę i jednocześnie ją opracowują. Mogą oni ponadto jednocześnie opracowywać między innymi: plan działań bojowych wojsk armii w zadaniu bliższym, plan współdziałania i rozkaz operacyjny.

Równoległe pozostałe komórki organizacyjne dowództwa lub zespoły funkcjonalne armii pod kierownictwem szefa sztabu oraz swoich dowódców bądź szefów, opracowują i przekazują do wojsk wstępne zarządzenia bojowe lub zarządzenia wstępne. Ponadto planują użycie i działanie podległych im wojsk oraz zabezpieczenie operacji. I tak np. szef sztabu armii może kierować planowaniem porażenia ogniowego nieprzyjaciela i pierwszego uderzenia jądrowego oraz koordynować planowanie użycia i działania w operacji innych rodzajów wojsk.

Wydaje się, że taka organizacja pracy dowództwa armii może zapewnić podwładnym dostateczną ilość czasu, a zatem dogodne warunki przygotowania nowych działań bojowych. Ponadto tak zorganizowana praca może zapewnić realny udział oficerów sztabu armii w organizowaniu działań bojowych w wojskach. Ich pomoc podwładnym może być konkretna, bowiem współuczestnicząc w wypracowaniu i opracowaniu decyzji o operacji oraz opracowując inne dokumenty planu operacji najlepiej znają i rozumieją myśl przewodnią dowódcy. Przykład omówionej organizacji pracy organów dowództwa podczas przygotowania działań bojowych przedstawiono na rys. 9 i 10.

Przedłużony tryb i treść pracy dowódcy i sztabu armii nad wypracowaniem decyzji o operacji i rozwinięciem jej w plan operacji, autor niniejszej pracy zawarł również w materiałach na sympozjum naukowe nt. "Teoria podejmowania decyzji", odbytego w ASG WP 4 maja 1984 r. oraz w Myśli Wojskowej nr 4/1982 r. s. 25.

Znowelizowane pod względem treści i formy dokumenty planu operacji armijnej zostały zawarte w oddzielnym opracowaniu - projekcie wzorów dokumentów bojowych wykonywanych w sztabie armii. Projekty wzorów dokumentów bojowych - w wykonaniu których współuczestniczył również autor rozprawy - zostały przedstawione do Sztabu Generalnego WP i Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego oraz dowództw okręgów wojskowych, a także dowództw i szefostw rodzajów sił zbrojnych, rodzajów wojsk i innych instytucji centralnych MON. W następnej kolejności, po otrzymaniu uwag i propozycji od wyżej wymienionych dowództw i szefostw, zostaną opracowane obowiązujące wzory dokumentów bojowych wykonywane w sztabie armii^{45/}.

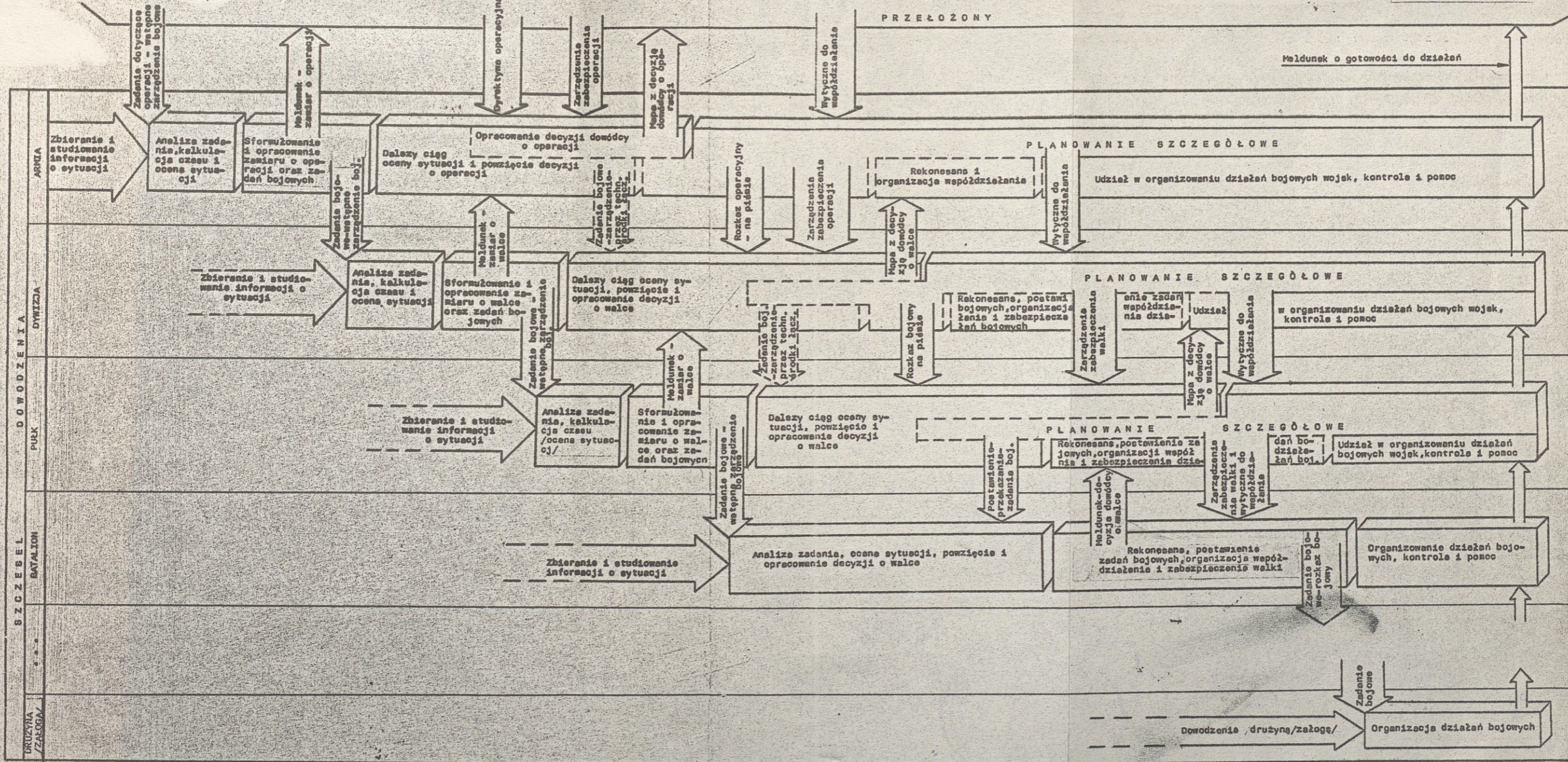
Jak wskazuje praktyka pracy sztabowej, jednym z zagadnień utrudniającym planowanie operacji i walki, a przede wszystkim znacznie wydłużającym czas jego realizacji, to przekazywanie podwładnym zadania operacyjnego lub bojowego uprzednio zobrazowanego na mapie w skali na jakiej pracuje nadawca. Np. sztab frontu zadanie operacyjne dla armii przekazuje z mapy 1:500 000, zaś sztab armii zadanie dla dywizji przekazuje z mapy 1:200 000. Taki tryb postępowania, w wypadku przekazywania zadania na piśmie i za pomocą technicznych środków łączności, zniewala do dwukrotnego rysowania tych samych informacji. Raz na mapę w skali na jakiej pracuje sztab nadrzędny i drugi raz na mapę w skali jaka obowiązuje wykonawcę. Aby łagodzić tę niedogodność pożądane jest zadania podwładnym przekazywać z mapy w skali ich obowiązującej^{46/}.

Kolejną, trzecią sferą działalności organów dowodzenia, udoskonalenie której korzystnie wpłynęło na operatywność dowodzenia wojskami armii i zwiększenie żywotności jej systemu dowodzenia, to ustalenie zasad funkcjonowania SD i ZSD armii oraz WPD i PPD podczas prowadzenia operacji. W tym względzie szczególną uwagę zwrócono między innymi na ustanowienie wymagań i metod przekształcania ZSD w SD i odwrotnie oraz sposobów przesuwania tych stanowisk dowodzenia.

Jak wspomniano wcześniej, zapewnienie ciągłości dowodzenia wojskami armii i dogodnych warunków przygotowania operacji, w praktyce szkoleniowej realizuje się między innymi przez odpowiednio wcześnie przegrupowanie i rozwinięcie ZSD w rejonie wyjściowym wojsk do operacji, a następnie przekształcenie go w SD. Przy czym, jak wskazują wyniki badań, przekształcenie ZSD w SD w rejonie wyjściowym do operacji powinno nastąpić przed otrzymaniem przez dowódcę armii dyrektywy operacyjnej^{47/}. Konieczność jak najszybszego przekształcenia ZSD w SD - w rejonie wyjściowym armii do operacji - wynika również często z potrzeby przejęcia dowodzenia nowo podporządkowanymi zwykle sojusznicznymi wojskami oraz

Rys. 9. IDEOWY MODEL PRACY ORGANÓW DOWODZENIA PODCZAS PRZYGOTOWANIA OPERACJI I WALKI

POUFNE
Egz.nr
Wklejka 4 do poz. 0731

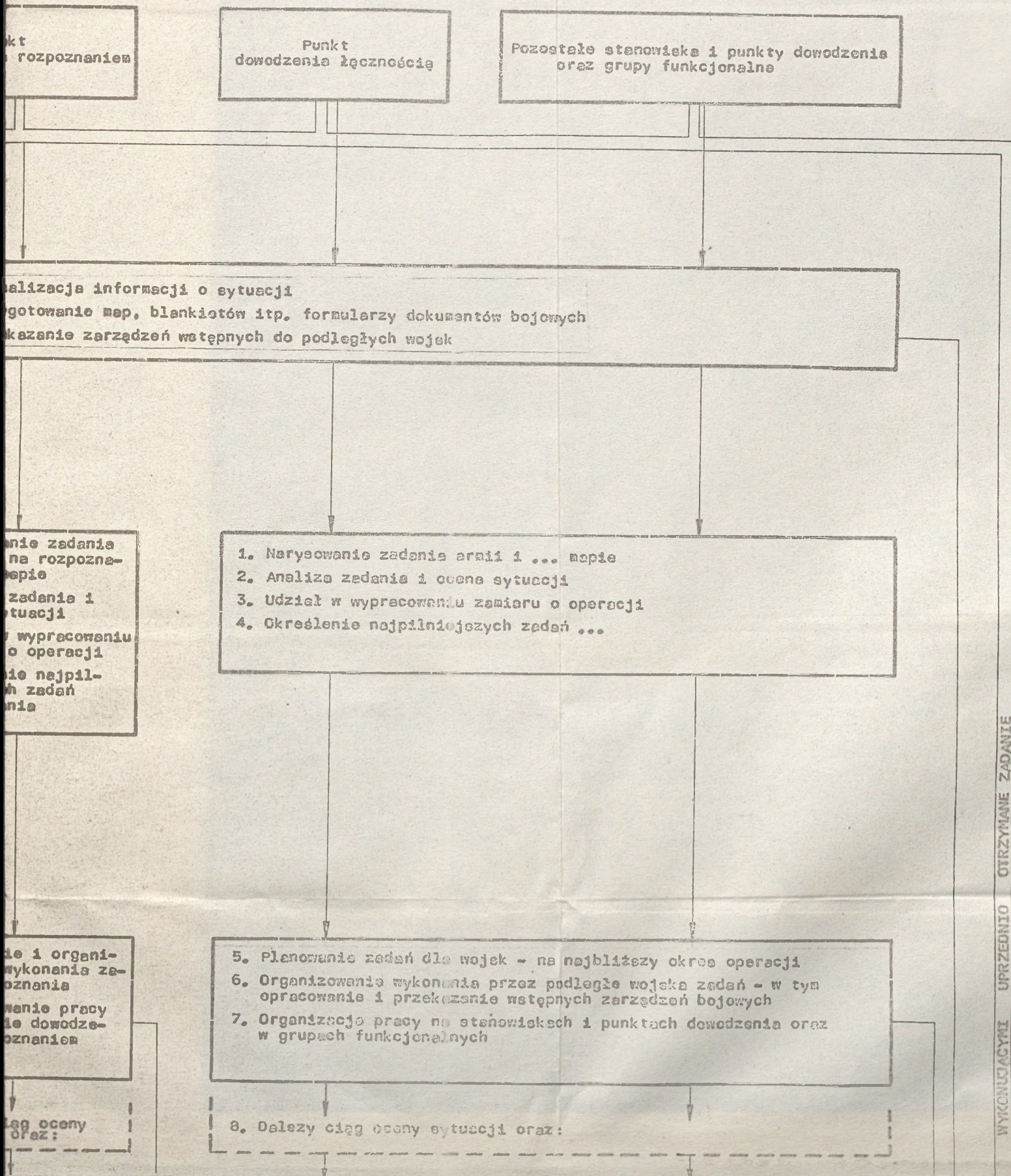

II PODCZAS PRZYGOTOWANIA OPERACJI

POUFNE

Egz. nr

Wklejka 5 do poz. 0731

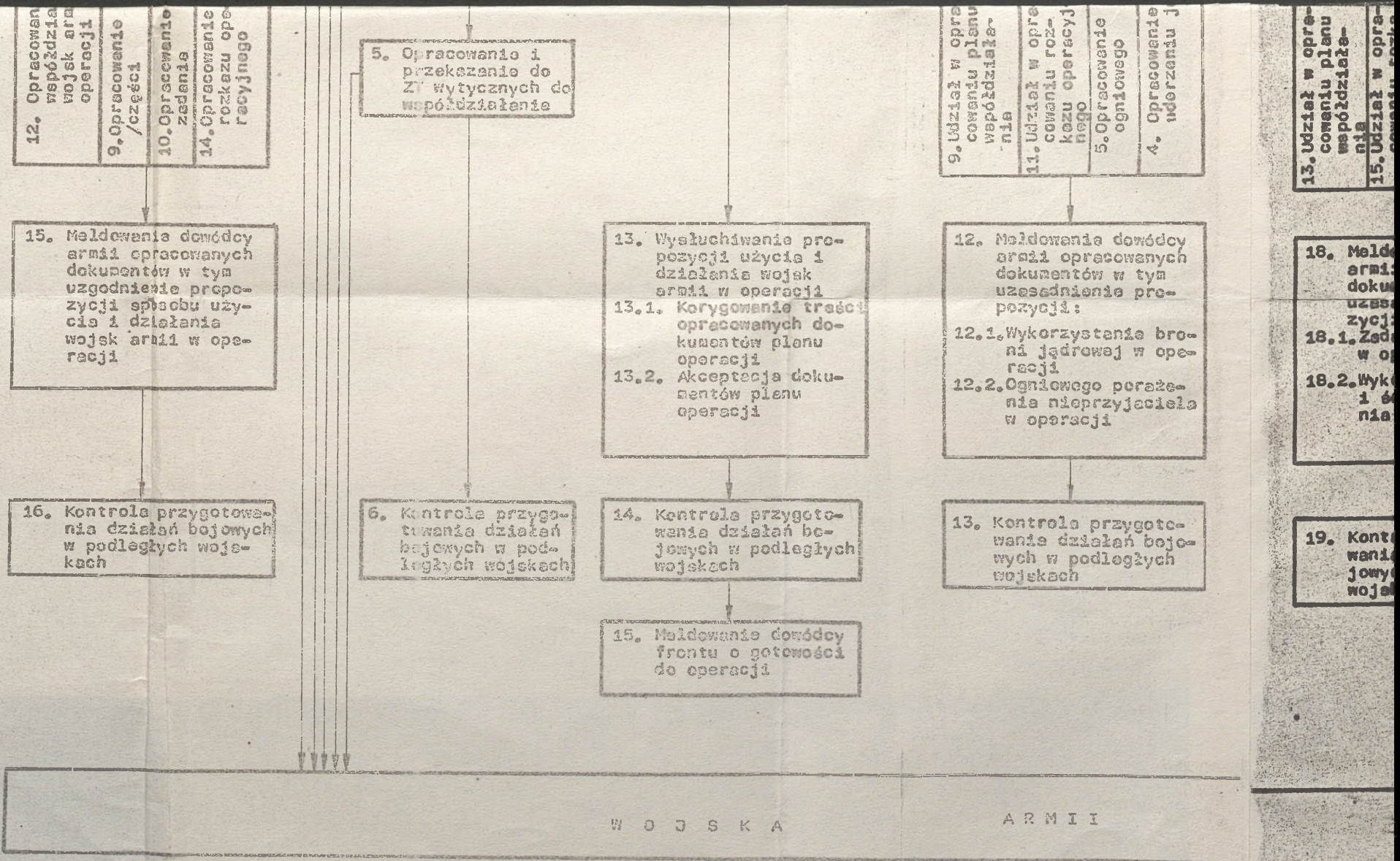

10. Udział w opracowaniu decyzji dowódcy armii o operacji	11. Udział w opracowaniu planu operacji / części operacyjnej/	zadania bliźszego wojska armii o operacji	12. Udział w rekonesansie	15. Udział w organizacji współdziałania
10.1. Zarządzenia 17.2. Wytycznych do współdziałania 17.3. Zarządzeń zabezp. dział. boj.				
18.1. Zarządzeń 18.2. Wytycznych do współdziałania 18.3. Zarządzeń zabezpieczenia działań bojowych				

WYKONUJĄCYMI UPRZEDNIO OTRZYMANE ZADANIE

WODSIKAMI

PLANOWANIE SZCZEGÓLNE OPERACJI

WOJSKA

ARMII

12. Udział w opracowaniu zadania
13. cd. Planowanie r dokumentów
16. Opracowanie do
17. Przekazanie d wojsk :

anie dowódcy opracowanych ntów, w tym nienie propo-
rozpoznanie racji
zysztanie sił dków rozpozna- operacji

la przygoto- dziażeń bo- w podległych ch

14. Udział w opracowaniu planu współdziałania
16. Udział w opracowaniu rozkazu operacyjnego
13. Udział w planowaniu :
13.1. Wykonania przez
13.2. Zabezpiecz
9. Planowanie u oraz opracow planistyczny
17. Opracowywani
18. Przezeżanie d

19. Meldowanie dowódcy armii opracowanych dokumentów, w tym uzasadnienie:
19.1. Planowanych zadań dla podległych wojsk
19.2. Przewidywanego sposobu działania w operacji podległych sił i środków

20. Kontrola przygotowania działań w podległych wojskach

KIEROWANI

nawiązania bezpośredniego kontaktu ze sztabem wojsk włączących z nieprzyjacielem. Jak wiadomo do realizacji tych zadań ze stanowiska dowodzenia armii może być wydzielona grupa operacyjna i WPD.

Warto zaznaczyć, że istotny wpływ na utrzymanie ciągłości dowodzenia wojskami armii w końcowym etapie przegrupowania i zajmowania rejonu wyjściowego do operacji oraz w czasie wejścia do bitwy ma również między innymi, w miarę szybko przegrupowanie nowo powstałego ZSD do rejonu wyjściowego do operacji oraz wybór właściwych miejsc rozwinięcia stanowisk dowodzenia i zausu ich przygotowanie - jako stacjonarnych stanowisk dowodzenia. Stanowisko dowodzenia armii rozmieszcza się zwykle centralnie w stosunku do ugrupowania wojsk w rejonie wyjściowym. Zapasowe stanowisko dowodzenia wskazane jest rozmieścić na przewidywanym kierunku użycia zgrupowania uderzeniowego armii i w odległości 10-15 km od planowanej rubieży wejścia do bitwy. Tyłowe stanowisko dowodzenia rozmieszcza się w tylnej części rejonu wyjściowego wojsk do operacji i z zasady w rejonie rozwinięcia tyłów armii /rys.5/.

Jak wskazuje praktyka ćwiczeń, a także obowiązujące w głównych armiach państw NATO założenia prowadzenia operacji i walki, mogą powstać znaczne trudności w utrzymaniu ciągłości dowodzenia wojskami armii, w szczególności ważnym etapie operacji, jakim jest ogniowa osłona podejścia zgrupowania uderzeniowego i ogniowe przygotowanie ataku oraz wejście wojsk do bitwy i przełamanie obrony przeciwnika. Zatem, aby zapewnić trwałą łączność z podwładnymi i ciągłość dowodzenia nimi w tym etapie operacji można między innymi: odpowiednio wcześniej przed rozpoczęciem ataku - p r z e k e z t a ł c i ć ZSD w SD /rys. 5/ lub r o z w i n ą - WPD na rubieży wejścia wojsk armii do bitwy.

W pierwszym wypadku dowódca armii wraz z grupą oficerów zasadniczej części składu operacyjnego - około 20% operacyjnej części dowództwa armii - może przemieścić się na ZSD na 2-4 godziny przed rozpoczęciem ataku. Czas ten jest niezbędny, aby oficerowi grupy dowódcy armii po przybyciu na nowo powstałe SD, osiągnęli pełną gotowość do dowodzenia wydzielonymi wojskami. W praktyce zazwyczaj z tego stanowiska dowodzenia dowodzi się wojskami wykonującymi przede wszystkim: ogniową osłonę podejścia wojsk, ogniowe przygotowanie ataku i ogniowe wsparcie ataku oraz zgrupowaniem uderzeniowym armii w czasie podejścia, rozwijania i wejścia do bitwy, a także przełamania obrony nieprzyjaciela.

W drugim wypadku dowódca armii wraz ze swoją grupą oficerów może również na 2-4 godziny przed godziną "G", przemieścić się na WPD i z niego sprawować dowodzenie przede wszystkim wyżej wymienionymi wojskami armii podczas wchodzenia ich do bitwy i przełamania obrony nieprzyjaciela.

Np. przekształcanie stanowisk dowodzenia i ich przesuwanie w toku operacji realizowano poprzez przegrupowanie, najczęściej rzutami, całego stanu osobowego SD - stały skład operacyjny SD i zasadniczą część składu operacyjnego - w rejon rozwiniętego ZSD. Następnie, po przejęciu dowodzenia przez przybyły stan osobowy SD, stały skład operacyjny ZSD przemieszczał się do nowego rejonu rozmieszczenia, zazwyczaj wcześniej rozpoznanego przez grupę rekonesansową. W nowym rejonie, zwykle także wcześniej, rozwijano węzeł łączności wykorzystując do tego odwodowy batalion dowodzenia pułku łączności. Zabezpieczenie oraz ochronę i obronę ZSD w nowym rejonie realizowały pododdziały zabezpieczenia wykorzystywane na poprzednim SD. W nowym rejonie z ZSD nawiązywano łączność przede wszystkim z SD wojsk podległych, SD armii oraz SD i ZSD frontu, a także przygotowywano warunki pracy dla obsady SD w pełnym składzie. Batalion dowodzenia pułku łączności, który był wykorzystywany na poprzednim SD zwykle przechodził do odwodu. Zaś środki dowodzenia przewidziane dla potrzeb WPD oraz PPD przegrupowywano w rejon nowo powstałego SD^{52/}.

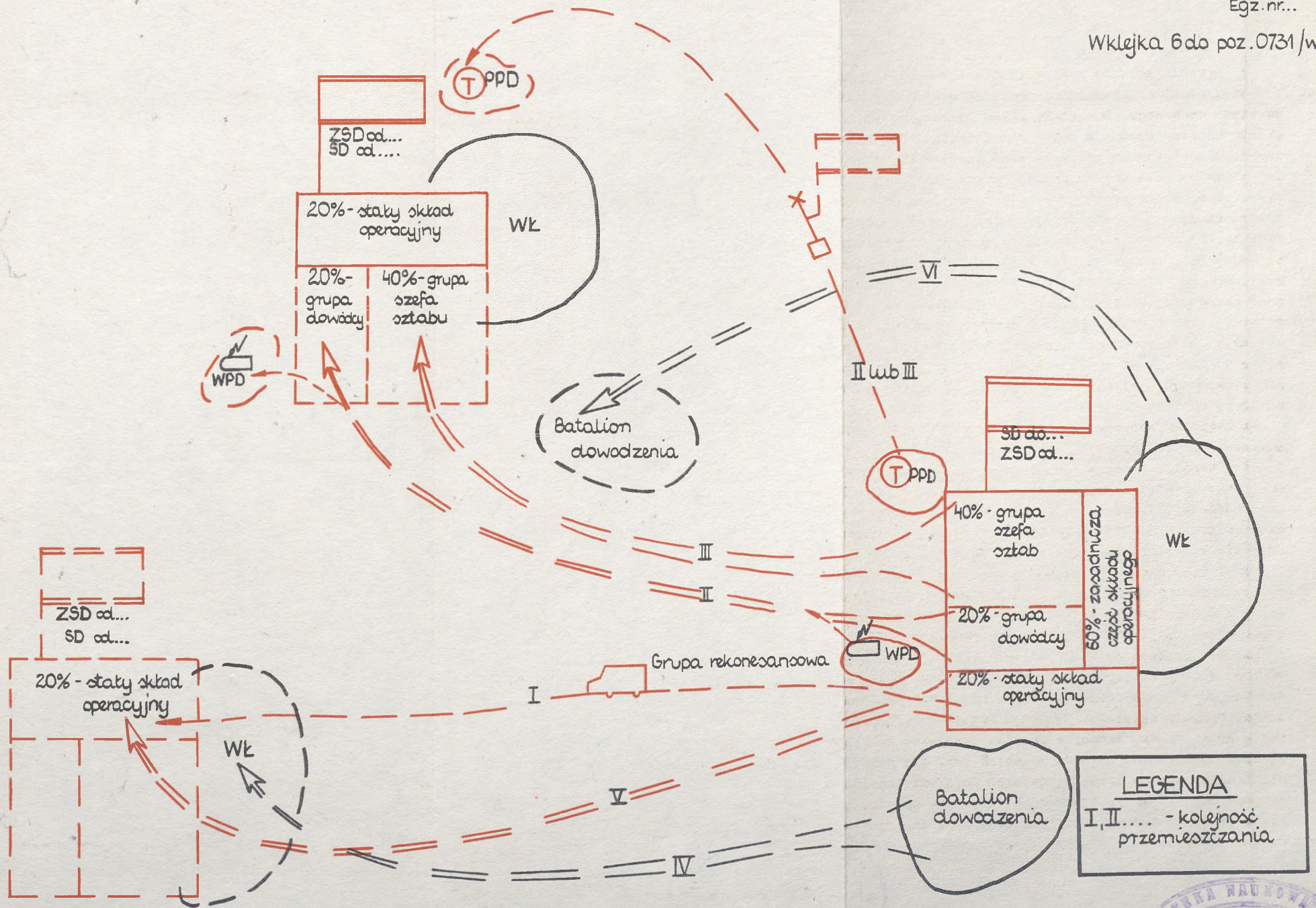
Szczegółowo sposoby przekształcania ZSD w SD i ich przesuwania w operacji podczas badanych ćwiczeń przedstawiono na rysunku 6, 7 i 8. Ponadto analizę i ocenę wyników badań omawianego problemu autor niniejszej pracy zawarł w Myśli Wojskowej, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", s. 56-73 oraz Sprawozdaniu z badań przeprowadzonych podczas ćwiczenia pk. "WIOSNA-80" przez Sekcję Dowodzenia, materiały znajdują się w Zespole Naukowym Sztabu Generalnego WP.

Rezultatem badanych ćwiczeń było również potwierdzenie zasad wykorzystywania WPD i PPD podczas przegrupowywania wojsk i w operacji zwartych w Regulaminie sztabów. Oprócz tego określono, że środki dla potrzeb organizacji WPD powinny być zawczasu wydzielone i ześrodkowane w oddzielnym miejscu na SD. Ustalono także, że WPD powinien mieć zdolność wyjazdu z SD i rozpoczęcia dowodzenia systemem alarmowym. Zatem, oprócz środków dowodzenia, obsada osobowa WPD i PPD powinna być zawczasu wyznaczona. Ponadto ustalono, że WPD i PPD może być wykorzystywany przez dowódcę armii między innymi w czasie: przejazdu na zapasowe lub inne stanowisko dowodzenia, wyjazdu do wojsk oraz dla bezpośredniego obserwowania i wpływania na przebieg działań wojsk szczególnie ważnych fragmentów operacji /walki/. Prócz tego te punkty dowodzenia mogą być wykorzystane przez dowództwo armii dla uchylenia się spod uderzeń jądrowych nieprzyjaciela.

x

x

x

Rys. 11. ROZMIESZCZENIE STANOWISK DOWODZENIA ARMII W OPERACJI ORAZ PRZEKSZTAŁCANIE ZSD W SD I ODWROTNIE / PRZYKŁAD/.

W n i o s k i:

1. Złożona sytuacja operacyjno-taktyczna, różne i zwykle skomplikowane zadania jakie mogą wykonywać wojska w operacji oraz napięty czas w jakim należy przygotować operację i reagować na powstałe sytuacje w toku jej prowadzenia, powoduje między innymi potrzebę równoległej realizacji przez dowódcę, sztab armii i inne organa dowodzenia wielu, różnorodnych pod względem treści i charakterem, zadań. Ześ ciężkość i wysoka operatywność dowodzenia zależy głównie od sprawności wykonywania przez te organa dowodzenia wspomnianych zadań dowodzenia. Zatem wzrasta rola sztabu armii jako głównego organu dowodzenia. Ponadto ciężkość i operatywność dowodzenia wojskami armii zapewnia się między innymi przez należyte funkcjonowanie jej systemu dowodzenia. Z kolei właściwe funkcjonowanie systemu dowodzenia, to głównie w odpowiednim czasie rozwinięcie stanowisk dowodzenia w rejonie wyjściowym do operacji oraz terminowe ich przesuwanie i szybko przegrupowanie zasadniczej części składu operacyjnego dowództwa armii z jednego na drugie stanowisko dowodzenia. Spełnienie powyższego zapewnia wykorzystanie maksymalnej ilości oficerów dowództwa armii i technicznych środków dowodzenia do planowania i organizowania operacji oraz kierowania wojskami w czasie jej prowadzenia.

2. Zrodzenie się nowych zagadnień w procesie dowodzenia i przewartościowanie niektórych jego treści, spowodowało - jak nigdy dotąd - wzrost znaczenia i roli informacji w procesie dowodzenia w ściśleym powiązaniu z czasem. Zatem dla zapewnienia wysokiej sprawności pracy sztabu nieodzowne staje się odpowiednio wczesno zorganizowanie zdobywania informacji i zapewnienie ciągłej ich wymiany pomiędzy stanowiskami dowodzenia i wewnątrz nich. Stąd sztab powinien nieustannie dbać o to, aby do zdobywania, przesyłania i przetwarzania informacji wykorzystywać maksymalną ilość i różnorodnego sprzętu.

3. Szerokie wykorzystanie w sztabie armii elektronicznej techniki obliczeniowej, nie tylko skróci czas przetwarzania niektórych informacji, ale także zwiększy dokładność ich opracowania, łącznie z uwzględnieniem czynnika jakościowego sprzętu bojowego znajdującego się w wyposażeniu wojsk.

4. Wypracowany przez szereg lat i praktykowany wspólnie system stanowisk i punktów dowodzenia armii z zasady zapewnia dużą elastyczność jej systemu dowodzenia. Umożliwia on dowódcy i sztabowi armii dowodzić wojskami z zasady w każdych warunkach i w każdej sytuacji. Nie mniej jednak zapewnienie wysokiej żywotności tego systemu oraz utrzymanie ciągłości i operatywności dowodzenia, stosownie do potrzeb pola

W jednym i drugim przypadku dowodzenie drugim rzutem operacyjnym i odwodami armii oraz wojskami działającymi na drugich kierunkach, realizowane jest zazwyczaj z zapasowego stanowiska dowodzenia - po przekształceniu go z dotychczasowego SD. Dlatego też na czas realizacji tych zadań na ZSD oprócz stałego składu operacyjnego, pracuje szef sztabu armii i jego grupa oficerów - około 40 i więcej % operacyjnej części dowództwa armii.

Zaletą jednoczesnego wykorzystywania SD, ZSD i TSD do bezpośredniego dowodzenia wojskami armii w pierwszym dniu operacji jest między innymi zaangażowanie wprost do realizacji około 100% dowództwa armii i 75% środków łączności. Ponadto zbliżenie dowódcy armii i części oficerów do podwładnych zapewnia między innymi większą trwałość łączności z nimi nawet w warunkach stosowania przez przeciwnika zakłóceń radioelektrycznych^{48/}. Wykorzystanie do bezpośredniego dowodzenia wojskami niemalże w całości dowództwa armii i 3/4 potencjału łączności zapewnia osiągnięcie wysokiej operatywności i dowodzenia.

Do wad równoczesnego wykorzystania do bezpośredniego dowodzenia wojskami wszystkich stanowisk dowodzenia armii należy przede wszystkim nie zapewnienie ciągłości dowodzenia. Wynika to z braku posiadania ukrytego organu ze środkami dowodzenia zdolnego do natychmiastowego przejęcia dowodzenia wojskami armii, w wypadku jednoczesnego zniszczenia lub bezwładnienia SD i ZSD. Wiadomo bowiem jest, że zniszczenie /obezwładnienie/ chociażby jednego z trzech pracujących stanowisk dowodzenia armii znacznie obniża - w granicach 30-50% - prawdopodobieństwo utrzymania ciągłości dowodzenia i łączności z wojskami armii^{49/}.

Cechą dodatnią wykorzystywania WPD do dowodzenia zgrupowaniem uderzeniowym armii w czasie wchodzenia ich do bitwy i ewentualnie przełamywania obrony nieprzyjaciela, jest przede wszystkim znaczne zbliżenie dowódcy armii i jego grupy do podwładnych. Ułatwia to nawiązywanie z podwładnymi kontaktów bezpośrednich. A także, co jest bardzo ważne, użykuje się przez to duże zmniejszenie skuteczności zakłóceń radioelektrycznych przeciwnika^{50/}. Ponadto w sprzyjających warunkach dowódca armii może obserwować szczególnie ważne fragmenty działań wojsk i bezpośrednio reagować na powstałe sytuacje. Prócz tego wykorzystywanie tylko WPD pozwala na utrzymanie w ukryciu ZSD zdolnego do natychmiastowego przejęcia i sprawowania dowodzenia w wypadku zniszczenia /obezwładnienia/ SD.

Do wad stosowania - oprócz SD i TSD - WPD dla dowodzenia zgrupowaniem uderzeniowym armii można zaliczyć między innymi zmniejszenie czynników wpływających na utrzymanie wysokiej operatywności dowodzenia i

trwałości łączności z podwładnymi. Wynika to stąd, że w tym etapie operacji dla dowodzenia zgrupowaniem uderzeniowym wykorzystuje się zwykle mniej niż 10% operacyjnej części dowództwa armii oraz bardzo szczupłe siły i środki technicznych środków dowodzenia^{51/}. Zaś dla dowodzenia całością sił armii wykorzystywane jest tylko około 50% dyaponowanych sił i środków łączności. Ponadto ten punkt dowodzenia narażony jest, z zasady na większe niż stanowiska dowodzenia, oddziaływanie ogniowe nieprzyjaciela.

Utrzymanie trwałej łączności oraz ciągłości i operatywności dowodzenia wojskami armii w operacji zależy również od wyboru właściwych miejsc rozmieszczenia stanowisk dowodzenia, a także częstotliwości i sposobu ich przesuwania. Oprócz zasad w tym względzie zawartych w Regulaminie sztabów pożądane jest między innymi:

- stanowiska dowodzenia rozmieszczać w osiedlach i wsiach o murowanej zabudowie oraz na skrajach miast;
- zasadniczą część składu operacyjnego w ciągu jednego dnia operacji zaczepnej i jej tempie około 50 km/dobę przemieszczać dwa razy. Raz w połowie dnia operacji, i pożądane jest aby to uczynić, po postawieniu wojskom armii zadań na kolejny dzień operacji. Drugi raz pod koniec dnia operacji.

W rezultacie szeregu doświadczeń uzyskanych głównie podczas ćwiczeń "LATO-78", "WIOSNA-80" i "SOJUZ-81" wypracowani i ustalono tryb przekształcania ZSD w SD i odwrotnie, a także wymagania i mechanizm ich przesuwania.

Przemieszczenie SD armii realizowane jest z zasady poprzez przesunięcie zasadniczego składu operacyjnego dowództwa armii z SD na ZSD i przekształcenie go w SD, zaś przesunięcie ZSD do nowego rejonu rozmieszczenia odbywa się zazwyczaj po uprzednim przekształceniu go z SD /rys. 11/.

Po zaakceptowaniu przez dowódcę armii propozycji przekształcenia ZSD w SD i przesunięcia ZSD do nowego rejonu rozmieszczenia, dowódca armii zazwyczaj wraz z grupą oficerów zasadniczej części składu operacyjnego - około 20% operacyjnej części dowództwa armii - przemieszcza się na dotychczasowe ZSD. Z momentem przybycia dowódcy armii na ZSD staje się ono stanowiskiem dowodzenia, zaś dotychczasowe SD staje się ZSD. Dla przesunięcia oficerów grupy dowódcy armii z SD na ZSD wskazane jest wykorzystywać środki transportu zapewniające między innymi krótki czas manewru. Zatem do tego celu powszechne zastosowanie powinny znaleźć przede wszystkim śmigłowce, w tym PPD i wozy dowodzenia.

W następnej kolejności szef sztabu armii wraz z pozostałymi oficerami

mi zasadniczej części składu operacyjnego - około 40% operacyjnej części dowództwa armii - przemieszcza się na nowo powstałe SD. Dla przegrupowania na nowo powstałe SD grupy szefa sztabu pożądane jest wykorzystywać środki transportu zapewniające również przede wszystkim wysokie tempo manewru.

Praktyka uczy, że niekiedy, a zwłaszcza w przypadku zagrożenia ZSD bądź silnego radioelektronicznego obozwładnienia go, przemieszczenie dowódcy i szefa sztabu armii oraz zasadniczej części składu operacyjnego dowództwa armii z SD może być dokonane całością - w jednym rzucie.

Potrzeba zapewnienia ciągłego dowodzenia wojskami armii wskazuje na konieczność zabierania przez dowódcę armii i pozostałe kierownicze osoby funkcyjne zasadniczej części składu operacyjnego osobistych radiostacji na czas przemieszczenia z SD na ZSD. Ponadto dobrze jest gdy grupa ta podczas przemieszczenia na nowe SD wykorzystuje wozy dowodzenia i PPD.

Po opuszczeniu przez szefa sztabu i jego grupę dotychczasowego ZSD rozpoczyna ono przegrupowanie do nowego rejonu rozmieszczenia. Przy czym pożądane jest odpowiednio wcześniej wysłać grupę rekonwalescencyjną, głównie dla rozpoznania planowanego rejonu rozwinięcia ZSD i zorganizowania regulacji ruchu na drodze jego marszu. Odwodowy batalion dowodzenia pułku łączności, który może być ześrodkowany w pobliżu dotychczas rozwiniętego ZSD, po otrzymaniu sygnału o przesunięciu tego stanowiska dowodzenia do nowego rejonu, przegrupowuje się do tego rejonu i rozwija w nim węzeł łączności i zwykle powinien on to uczynić przed przybyciem stałego składu operacyjnego ZSD. W następnej kolejności przegrupowuje się stały skład operacyjny ZSD i zazwyczaj jednocześnie z nim do nowego rejonu rozmieszczenia przybywa batalion zabezpieczenia i inne pododdziały wraz ze środkami zapewniającymi zorganizowanie warunków pracy i bytowe dla 80% stanu osobowego operacyjnej części dowództwa armii. Dotychczas rozwinięty węzeł łączności na ZSD po opuszczeniu tego rejonu przez stały skład operacyjny tego stanowiska dowodzenia, zwija się i przegrupowuje zazwyczaj do rejonu ześrodkowania w pobliżu nowo powstałego SD.

W praktyce z uwagi na brak zazwyczaj dostatecznej ilości środków, zwłaszcza zabezpieczenia, umożliwiających zorganizowanie dwóch identycznych stanowisk dowodzenia - pod względem wyposażenia - istniejąca potrzeba przemieszczania części tych środków dowodzenia z dotychczasowego na nowo powstałe SD. Przegrupowanie tych środków z dotychczasowego na nowo powstałe SD wskazane jest realizować razem ze stanem osobowym z zasadniczej części składu operacyjnego. Podobnie, grupy operacyjne na nowo powstałe SD powinny się przemieszczać razem z zasadniczą częścią

składu operacyjnego dowództwa armii. Szczegółowy sposób przekształcenia ZSD i SD i odwrotnie oraz przemieszczania ZSD do nowego rejonu przedstawiono na rys. 11.

Obserwacje szeregu ćwiczeń wskazują, że nie w każdym wypadku przestrzegany jest wymóg pełnego zabezpieczenia nowo powstałego ZSD w podstawowe przede wszystkim graficzne dokumenty dowodzenia. W tym względzie wydaje się, że powinna obowiązywać reguła pozostawienia na nowo powstałym ZSD - po przekształceniu z SD - zasadniczych dokumentów dowodzenia. Zatem oficerowie zasadniczej części składu operacyjnego do dowodzenia wojskami podczas przemieszczania się do nowego rejonu powinni wykorzystywać głównie swoje mapy robocze. Po przybyciu na dotychczasowe ZSD oficerowie ci do dowodzenia wykorzystują również drugi egzemplarz dokumentów planu operacji znajdujących się na tym stanowisku dowodzenia.

Zaletami omawianego trybu przekształcenia ZSD i SD i odwrotnie oraz ich przemieszczania są między innymi: zapewnienie ciągłości dowodzenia wojskami armii i jednoczesna minimalizacja czasu, w którym warunki znacznie utrudniają efektywno dowodzenie, zmniejszenie w znacznym stopniu skuteczności zakłóceń radioelektronicznych przeciwnika, a także stworzenie dogodnych warunków dla szybkiego nawiązywania przez kierownicze osoby funkcyjne dowództwa armii kontaktów osobistych z dowódcami i innymi podległymi im oficerami. Ponadto zapewnia się korzystne warunki dla utrzymania wysokiej operatywności dowodzenia między innymi poprzez maksymalizację czasu bezpośredniego udziału w dowodzeniu wojskami znakomitej więkzości pracowników merytorycznych operacyjnej części dowództwa armii.

Do wad omawianego sposobu przekształcenia ZSD w SD i odwrotnie, należy między innymi nie zapewnienie należytej trwałości łączności z podwładnymi, SD, ZSD i TSD armii oraz dowódcą i sztabem frontu, podczas przemieszczania zasadniczej części składu operacyjnego z SD na ZSD, a zwłaszcza gdy czyni się to całością jego sił jednocześnie. Mogą wystąpić również znaczne trudności w zapewnieniu skutecznej ochrony i obrony podczas przemieszczania stanu osobowego dowództwa armii i sprzętu dowodzenia dokonywanego częściami i w różnym czasie. Prócz tego do zadań tych należałoby wydzielać znaczne ilości - zazwyczaj większe niż są do tego przewidziane etatowo - sił i środków.

W praktyce szkoleniowej stosowane są niekiedy także inne metody zapewnienia ciągłości funkcjonowania stanowisk dowodzenia armii, co wyraża się między innymi w odmiennym niż omówiono sposobie przekształcenia ZSD w SD i odwrotnie, oraz odtwarzania kolejnego położenia ZSD w toku prowadzenia operacji.

bitwy, wymaga dalszego doskonalenia trybu przekazywania ZSD w SD i ich przemieszczania. Usprawnienia te powinny zmierzać między innymi do: minimalizacji czasu, w którym dowódca i sztab armii ma ograniczone możliwości dowodzenia wojskami, płynnego przekazywania ZSD w SD i uzyskiwanie przez ZSD w miarę pełnej samodzielności dowodzenia. Ponadto nieodzowne staje się znaczne zwiększenie ruchliwości stanowisk dowodzenia.

5. Aby zapewnić sprawne przejęcie i sprawowanie dowodzenia przez ZSD wskazane jest między innymi doskonalić sposoby zabezpieczenia go w informacji. Oprócz duplikatu dokumentów planu operacji armijnej ZSD powinno znać aktualne informacje sytuacyjne oraz decyzję dowódcy armii na kolejny dzień operacji i zadania postawione wojskom. Inne zabiegi powinny zmierzać do tego, aby ZSD mogło realizować zadania dowodzenia w czasie nie dłuższym jaki przewidywany jest w stosowanych instrukcjach lub harmonogramach.

Przypisy do rozdziału III

- 1/ Np. płk dypl.doc.St. Kołcz, Doświadczenia i wnioski ŚOW z ćwiczenia "LATO-78", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-76", Warszawa 1978, s. 21-11; gen.bryg.Z.Blechman, Wnioski Dowództwa POW z ćwiczenia "LATO-78", tamże, s. 46; Myśl przewodnia jednostronnego, wieloszczeblowego ćwiczenia szkieletowego z oznaczonymi wojskami "WIOSNA-80", Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Gen. WP, Warszawa 1980, s. 11-15; płk dypl. F. Puchała, Niektóre wnioski w sferze gotowości bojowej, tamże, s. 48-49; gen.bryg. Z. Blechman, Doświadczenia i wnioski Pomorskiego Okręgu Wojskowego, tamże, s. 87; Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzB, Warszawa 1980, s. 1-4.
- 2/ Gen.bryg. Z.Blechman, op.cit., s. 86; płk dypl. F. Puchała, op.cit. s. 50-51.
- 3/ Sprawozdanie nr 2 z pracy grupy badawczej do spraw organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.1978r. s. 5, nr bibl. ASG WP 19254; Sprawozdanie nr 3 z pracy ... w okresie 6-8.06.1978r., s. 2, nr bibl. ASG WP 019255; płk dypl.F.Puchała, op.cit., s. 51; płk dypl. E. Rogala, op.cit., s. 96.
- 4/ Płk dypl. F. Puchała, op.cit., s. 52.
- 5/ Sprawozdanie nr 2 s. 5-6; Sprawozdanie nr 3 s. 2-3; płk dypl. E. Rogala, op.cit., s. 96-97.
- 6/ Gen.broni F. Siwicki, Tło polityczno-militarne, zamiar stron i przebieg ćwiczenia "LATO-78", Omówienie ćwiczenia "LATO-78", MON, Warszawa 1978, s. 33.
- 7/ Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzB, Warszawa 1980, s. 4-7.
- 8/ Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", op.cit., s. 7; Wystąpienie Głównego Inspektora Szkolenia na dorocznej odprawie kierowniczej kadry WP w dniu 30.10.1980 r., MON, Warszawa 1980, s. 14.
- 9/ Gen.arnii W. Jeruzelcki, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", op.cit.,s.62; Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", op.cit.,s. 5.
- 10/ Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", op.cit., s. 5.
- 11/ Gen.bryg.dr J. Światowiec, płk dypl. F. Bogacki, Doświadczenia i wnioski WOW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "WIOSNA-80", Sztab Gen. WP, Warszawa 1980, s. 110 i 111.
- 12/ Gen.bryg. dr J. Światowiec, płk dypl. F. Bogucki, op.cit., s.110 i 111.
- 13/ Gen.broni F. Siwicki, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", Warszawa 1978, s. 35.
- 14/ Gen.broni F. Siwicki, Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980, s. 20.
- 15/ Gen.broni F. Siwicki, op.cit., s. 17.
- 16/ Np. w ćwiczeniu "WIOSNA-80" przyjęto: "Nieprzyjaciół, dysponując więc swobodą manewru przed pasem obrony 6 A, mógł ... i - szeroko stosując uderzenia i minowanie z powietrza przy użyciu samolotów A-10 i TORNADO oraz śmigłowców bojowych AH-64 i KOBRA - dodatkowo opóźnić podejście głównego zgrupowania uderzeniowego Frontu Centralnego do przedniej subieży obrony prawie w dobę". Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd.cyt., s. 17; Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzB, Warszawa 1980, s. 5.

- 17/ Gen. broni F. Siwicki, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", op.cit., s. 35.
- 18/ Gen. broni F. Siwicki, op.cit., s. 35.
- 19/ Gen. bryg. dr J. Światowiec, płk dypl. F. Bogacki, op.cit., s. 112.
- 20/ Ten środek transportu do przewozu czołgów do zachodniego rejonu kraju wykorzystywał sztab 9 A w ćwiczeniu "LATO-82", Omówienie ćwiczenia "LATO-82", s. 52.
- 21/ Uzasadnienie: średnia odległość od rubieży GIŻYCKO, WARSZAWA, RADOM, KATOWICE do przewidywanej rubieży wejścia do bitwy armii drugiego rzutu frontu, na kierunku północno-nadmorskim wynosi 1400 km. Głębokość pierwszej armijnej operacji zaczepnej, armii drugiego rzutu frontu - 300 i więcej km. Razem odległość ta ma 1700 i więcej km. Dopuszczalne minimum zapasu w grupie szkolno-bojowej /około 30% w pz i 20% w pcz/ wynosi dla ciągników gąsienicowych i czołgów 1500 km, zaś zapas przebiegu sprzętu rakiet plot KUB i KRUG wynosi 2700 km.
- 22/ Np. - system rozpoznawczo-bojowy "Assault Breaker", do rozpoznania i zwalczania wojsk pancernych na głębokość około 150-180 km;
 - system rozpoznawczo-bojowy "PLSS", do rozpoznawania i zwalczania obrony powietrznej przeciwnika, a zwłaszcza stacji radiolokacyjnych i środków łączności na głębokość do 600 km;
 - systemy rozpoznawczo-uderzeniowe tj. bezpilotowe środki rozpoznania połączone z bezpilotowymi środkami uderzeniowymi /samolotami - pociskami/ oraz bezpilotowe środki rozpoznania sprzężone ze środkami ogniowymi dla ich naprowadzania na cel;
 - zautomatyzowany system utajnionej łączności radiowej TRI-TAC, zapewniający transmisję informacji w czasie rzeczywistym.
- 23/ Omówienie ćwiczenia "SOJUZ-83", MON, Warszawa 1983, s. 25.
- 24/ Środki rażenia mogą być wykorzystane do niszczenia zasadniczych elementów systemu rozpoznawczo-uderzeniowego, a przede wszystkim powietrznych środków rozpoznania i naprowadzania rakiet oraz naziemnego stanowiska lub centrum kierowania.
- 25/ Środki walki radioelektronicznej mogą być wykorzystane między innymi do zakłócania pracy stacji radiolokacyjnej zamontowanej w samolocie rozpoznania i naprowadzania rakiet oraz systemu łączności radiowej naziemnego centrum kierowania, kierującego rakietą na środkowym i końcowym odcinku toru.
- 26/ Np. organizacja pracy dowództw, planowanie i organizowanie operacji; organizacja współdziałania, porażenie ogniowe nieprzyjaciela, Omówienie ćwiczenia "SOJUZ-83", MON, Warszawa 1983, s. 19, 31 i 32.
- 27/ Gen. armii W. Jaruzelski, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", MON, Warszawa 1978, s. 62, 63; gen. broni F. Siwicki, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", MON, Warszawa 1978, s. 34; gen. broni F. Siwicki, Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980, s. 23.
- 28/ Gen. armii W. Jaruzelski, op.cit., s. 67 oraz omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980, s. 58; gen. broni F. Siwicki, Wystąpienie na odpardzie szkoleniowej kierowniczej kadry Sił Zbrojnych PRL w dniu 5.11.1979 r., MON, Warszawa 1979, s. 52-53.
- 29/ Gen. armii W. Jaruzelski, op.cit., s. 70 oraz Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980, s. 58-59; gen. broni F. Siwicki, op.cit., s. 52.
- 30/ Gen. armii W. Jaruzelski, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", wyd. cyt., s. 38, 78.

- 31/ Np. na terytorium RFN średnia gęstość zaludnienia wynosi 247 osób na km².
- 32/ Np. na terytorium RFN średni zasięg pola ognia bezpośredniego wynosi od 1,5 do 2 km.
- 33/ Gen.armii W. Jaruzelski, op.cit., s. 72-73; gen. broni F. Siwicki, op.cit., s. 54 oraz Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", s. 44; gen. broni E. Molczyk, Wystąpienie na odprawie szkoleniowej kierowniczej kadry Sił Zbrojnych PRL w dniu 5.11.1979 r., MON, Warszawa 1979, s. 93.
- 34/ Gen.armii W. Jaruzelski, Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980, s. 44; mjr dypl. W. Michelicki, Sposoby rozpoczęcia natarcia i wykonania ataku przez DPanc w nocy, rozprawa doktorska, ASG WP.
- 35/ Gen.armii W. Jaruzelski, op.cit., s. 60.
- 36/ Gen.broni F. Siwicki, Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 23.
- 37/ Gen.armii W. Jaruzelski, op.cit., s. 58.
- 38/ Np. Omówienie ćwiczenia "LATO-78", MON, Warszawa 1978, s. 62, 63, 67; Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980, s. 22, 23, 60.
- 39/ Gen.armii W. Jaruzelski, Omówienie ćwiczenia "LATO-78", MON, Warszawa 1978, s. 62, 66; gen. broni F. Siwicki, Wystąpienie na odprawie..., s. 52 oraz Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980, s. 22; Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzB, Warszawa 1980, s. 24.
- 40/ Gen.broni F. Siwicki, Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd.cyt., s. 22 i 23.
- 41/ Gen.armii W. Jaruzelski, op.cit., s. 68-69, 71 oraz Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd. cyt., s. 38-39; gen.broni F. Siwicki, Wystąpienie na odprawie szkoleniowej kierowniczej kadry sił zbrojnych PRL w dniu 5.11.1979 r. MON, Warszawa 1979, s. 55; Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzB, Warszawa 1980, s. 12-16; spostrzeżenia autora między innymi podczas ćwiczenia "LATO-82".
- 42/ Np. w ćwiczeniu "LATO-78", Omówienie ćwiczenia "LATO-78", wyd.cyt. s. 68 i 69; "WIOSNA-80", Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", wyd.cyt. s. 39; "CZERWIEC-80", Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", wyd.cyt. s. 12 i 13.
- 43/ Minister Obrony Narodowej gen. armii W. Jaruzelski w omówieniu ćwiczenia "LATO-78" na ten temat powiedział "Oczywiście, prawidłowy wybór celów, określenie, które z nich w danym okresie walki są najważniejsze, zależy od trwałego, organicznego wręcz sprzężenia ognia z całym, w tym ogólnowojskowym systemem rozpoznania. W pierwszym etapie ćwiczenia obserwowaliśmy funkcjonowanie tych dwóch systemów niejako w pełnej izolacji od siebie. Z biegiem czasu wymóg ścisłego sprzężenia ognia z całością rozpoznania znalazł pośpiesznie wyraz". Omówienie ćwiczenia "LATO-78", wyd. cyt., s. 69.
- 44/ Zagadnienia dotyczące powiązań informacyjnych i obiegu danych na SD armii omówiono w rozdziale II, pkt 2.
- 45/ Ujednolicił treść i formę dokumentów bojowych opracowywanych w sztabie armii nakazał szef Sztabu Generalnego WP, Omówienie ćwiczenia "LATO-82", s. 79.
- 46/ Podobnie sugeruje Dowództwo Warszawskiego Okręgu Wojskowego, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, wyd. cyt., s. 116.

- 47/ Por. np. płk dypl. E. Rogala, Doświadczenia i wnioski Śląskiego Okręgu Wojskowego, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, wyd. cyt., s. 97.
- 48/ Zmniejszenie odległości między korespondującymi radiostacjami tylko o połowę odległości, powoduje 4-krotne zmniejszenie skuteczności zakłóceń radioelektronicznych, płk dypl. K. Patkowski, Zeszyty Naukowe ASG WP, zeszyt 4/11/76, dodatek, Wnioski z ćwiczenia "TARCZA-76", Warszawa 1976, s. 68-69.
- 49/ Praca naukowo-badawcza, zwiększenie efektywności dowodzenia wojskami lądowymi, ASG WP, Warszawa 1980, s. 8-10.
- 50/ Patrz odnośnik 48.
- 51/ Przykład składu osobowego i wyposażenia WPD przedstawiono w załączniku nr 3 oraz tabeli 2 i 4.
- 52/ Sprawozdanie nr 2 z pracy grupy badawczej ds. organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.78 r., o.6, nr bibl. ASG WP 019254.

R o z d z i a ł I V

KIERUNKI DOSKONALENIA DOWODZENIA WOJSKAMI ARMII

Ciągły rozwój form i sposobów prowadzenia operacji i walki wymaga systematycznego doskonalenia dowodzenia wojskami. Doskonalenie to ma na celu przede wszystkim eliminowanie i niedopuszczenie do powstawania dysproporcji między coraz to większymi możliwościami bojowymi środków walki i wojsk, a możliwościami sprawnego dowodzenia nimi.

Dotychczasowa praktyka wskazuje, że doskonalenie jednej lub kilku dziedzin dowodzenia, daje pewną poprawę, lecz zazwyczaj nie wpływa na radykalny wzrost efektywności działania dowództw i dowodzenia wojskami. Zatem aby osiągnąć wyżej omówiony cel należy doskonalic w sposób kompleksowy wszystkie dziedziny teorii i praktyki wchodzące w zakres dowodzenia. Do dziedzin tych można zaliczyć przede wszystkim: teoretyczne podstawy dowodzenia, zakres i treść podstawowych przedsięwzięć dowodzenia, struktury organizacyjne organów dowodzenia, systemy dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki, procesy informacyjne, wpływ technicznych środków dowodzenia na efektywność dowodzenia i kierowania środkami walki oraz metodyczne aspekty pracy dowódcy i sztabu.

1. DOSKONALENIE TEORETYCZNYCH PODSTAW DOWODZENIA

Podobnie jak w każdej dziedzinie życia społecznego, t e o r i a d o w o d z e n i a powinna wyprzedzać praktykę dowodzenia i stymulować jej rozwój. Powszecznie wiadomo jest również, że praktyka może wyprzedzać rozwój teorii, co w wypadku dowodzenia jest szczególnie widoczne. Mimo, że teoria dowodzenia jako samodzielna dyscyplina naukowa w ogólnym systemie nauki wojennej została niemal powszechnie zaakceptowana, to w dalszym ciągu brak jest w miarę całościowo opracowanego i zwanego systemu naukowo uzasadnionego, jej zakresu i treści. Stan ten jest jedną z przyczyn istnienia tak znacznej rozpiętości między możliwościami środków walki i wojsk, a efektywnym wykorzystaniem ich w walce zbrojnej.

Teoria dowodzenia opożytkowując dotychczasowy dorobek i bogatą wiedzę o dowodzeniu zawartą szczególnie w regulaminach, podręcznikach i innych opracowaniach, powinna między innymi na podstawie wniosków i uogólnień poszczególnych dyscyplin nauki wojennej oraz wyników badań własnych dokonać przede wszystkim: oceny możliwości wykorzystania myśli naukowej i technicznej na potrzeby sił zbrojnych, ich wpływu na zakres zmian charakteru operacji i walki, a także wynikające z tego wymagania i inne konsekwencje wobec dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki.

Ilustrację omawianego zagadnienia jest lista 36 innowacji technicznych i zdarzeń, które zdaniem autora, mogą zaistnieć do 2010 r. /Tabela 8/. W rubryce 4 listy przedstawiono syntezę skutków myśli technicznych i zdarzeń, jakie mogą mieć miejsce w sferze dowodzenia wojskami. Ocena prawdopodobnych skutków, które mogą mieć miejsce w wyniku zaistnienia prezentowanych zdarzeń, pozwala przypuszczać, że w dziedzinie dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki zajdą bardzo istotne zmiany.

Zmiany o charakterze ewolucyjnym, a niekiedy nawet gwałtowne zmiany, w dowodzeniu wojskami i kierowaniu technicznymi środkami walki, przypuszczalnie mogą dotyczyć między innymi:

- czasu, zakresu i treści ustalania aktualnego stanu rzeczywistego wojsk własnych i przeciwnika oraz warunków ich działania;
- procesów decyzyjnych;
- zagadnień planistyczno-organizacyjnych operacji i walki;
- przewartościowania oraz wzrostu roli i znaczenia różnych dotychczas znanych /np. radioelektronicy/ oraz nowych /np. do spraw wykorzystania broni laserowej/ specjalistów;
- struktur organizacyjnych organów dowodzenia;
- strukturą i funkcjonowaniem systemów dowodzenia wojskami i kierowania technicznymi środkami walki;
- nadania nowych wartości niektórym zasadom i wymaganiom wobec dowodzenia;
- potrzeb organizacji nowych rodzajów zabezpieczenia operacji i walki, przy jednoczesnym zanikaniu niektórych występujących obecnie oraz wprowadzenia zmian do zakresu i treści innych;
- metod przygotowywania operacji i walki;
- czasu, zakresu i treści rozchodzenia się /przesyłania/ informacji decyzyjnych.

Podstawą ustalania co, jak i w jakim czasie należy doskonalić powinna być wszechstronna analiza działalności praktycznej dowódców i orga-

zdarzeń przyczynowych w sferze dowodzenia, które mogą zaistnieć do 2010 r. 1/

Tabela 8

Lp.	Nazwa zdarzenia	Synoza skutków zaistniałego zdarzenia	W sferze dowodzenia
1	2	3	4
Charakteru ogólnego			
1.	<p>Powszechne stosowanie konwencjonalnych środków rażenia o mocy zbliżonej do dolnej granicy minimalnych ładunków jałdrowych - tak zwanej broni paliwowo-powietrznej lub o objętościowym działaniu wybuchowym.</p>	<p>- zmniejszenie nasyconia sił i środków na 1km² frontu przy jednoczesnym wzroście siły ognia i rażenia;</p> <p>- znaczne zwiększenie - w stosunku do obecnej - przestrzeni prowadzenia operacji i walki;</p> <p>- prowadzenie działań na samodzielnych, często izolowanych kierunkach /w rejonach/ przez oddziały, a nawet większe pododdziały;</p>	<p>- zmniejszenie roli scentralizowanego i szczegółowego planowania operacji i walki, zaś na wyższych szczeblach dowodzenia - od ZT wzwyż - prawdopodobnie obowiązywać będzie planowanie nie dyrektywne;</p> <p>- przeniesienie ciężaru prac planistycznych-organizacyjnych na niższe szczeble dowodzenia oraz wzrost znaczenia szczegółowego planowania walki na szczeblu pododdziału i oddziału;</p> <p>- reorganizacja struktur organizacyjnych organów dowodzenia na rzecz wzrostu liczby ludzi w organach dowodzenia na niższych szczeblach;</p>

1/ Listę zdarzeń zestawiono na podstawie: K. Woźko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, MON, Warszawa 1973r., s. 58-63; A. Madejski i zespół oficerów, Materiały opracowania naukowego p. "PROGNOZA-1"; S. Piotrowski, P. Sienkiewicz, Ogólna charakterystyka przewidywanych zasad dowodzenia i służby sztabów, wyniki badań częściowych tematów naukowych "PROGNOZA-1".

Rubryka 3 i 4 niniejszej listy - według oceny autora.

1	2	3	4
	<ul style="list-style-type: none"> - pododdziały, nawet nieduże, oraz pojedyncze wyrzutnie raketowe, działa czołgi, stacje radiolokacyjne itp. środki bojowe staną się obiektami uderzeń; - znaczny wzrost możliwości ogniwych wojsk oraz tempa działań i znaczenia walki ogniowej; - powszechne stosowanie reguły "rozpoznanaj i zniszcz"; - ściśle powiązanie i wzajemne przeplatanie się działań charakteru zaczepnego z działaniami charakteru obronnego; - powstanie możliwości pozabawienia zdolności bojowej lub nawet rozbitcia za pomocą niewielkiej liczby uderzeń kompanii /baterii/, batalionu /dywizjonu/, pułku a nawet dywizji oraz każdego stanowiska i punktu dowodzenia i kierowania. 	<ul style="list-style-type: none"> - poddziały, nawet nieduże, oraz pojedyncze wyrzutnie raketowe, działa czołgi, stacje radiolokacyjne itp. środki bojowe staną się obiektami uderzeń; - znaczny wzrost możliwości ogniwych wojsk oraz tempa działań i znaczenia walki ogniowej; - powszechne stosowanie reguły "rozpoznanaj i zniszcz"; - ściśle powiązanie i wzajemne przeplatanie się działań charakteru zaczepnego z działaniami charakteru obronnego; - powstanie możliwości pozabawienia zdolności bojowej lub nawet rozbitcia za pomocą niewielkiej liczby uderzeń kompanii /baterii/, batalionu /dywizjonu/, pułku a nawet dywizji oraz każdego stanowiska i punktu dowodzenia i kierowania. 	<ul style="list-style-type: none"> - potrzeba dalszego rozszerzania wojsk do pododdziałów i pojedynczych środków rażenia wiązanie; - wzrost realności planowania i efektywności dowodzenia; - wzrost samodzielności nawet na najniższych szczeblach dowodzenia; - zadania wojsk mogą obejmować znacznie dłuższe przedziały czasu niż obecnie; - utrudnienie w utrzymaniu ciągłości dowodzenia, wzrost znaczenia dowództw rezerwowych; - planowanie i organizowanie realizacji zadań rozpoznawczo-ogniwych; - wzrost znaczenia przewidywań rozwoju sytuacji; - wzrost znaczenia i potrzeba utrzymania ciągłej gotowości do odtwarzania zdolności bojowej wojsk; - reorganizacja częściowo rozbitych i rozbitych pododdziałów, oddziałów i ZP bezpośrednio na polu walki /bitwy/ lub w toku mobilizacji może stać się regułą, powszechnie stosowaną. - wzrost roli szczegółowego planowania i organizowania walki na niższych taktycznych szczeblach dowodzenia;
<p>2.</p> <p>Znaczne /2-3-krotne/ zwiększenie możliwości konwencjonalnych środków rażenia między innymi w donosności, celności ognia i sile rażenia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dalszy wzrost znaczenia walki ogniowej; - powszechne stosowanie reguły "rozpoznanaj i zniszcz"; - wzrost znaczenia elastycznego /decentralizowanego i zcentralizowanego/ użycia środków rażenia; 		

1

2

- znaczny wzrost możliwości niszczenia i w ogóle możliwości ogniolowych wojsk oraz przestrzeni i tempa działań.

2

4

- zdecentralizowane planowanie z jednoczesną możliwością zcentralizowanego użycia środków rażenia;
- potrzeba planowania i organizowania rozpoznania środków ogniolowych przez cywilika oraz ich zwalczania na dużych odległościach i w czasie znacznej wyprzedzającej bezpośrednią walkę pododdziałów i oddziałów;
- potrzeba rozstrzygnięcia pododdziałów i pojedynczych środków rażenia włącznie;
- planowanie i organizowanie wykonania zadań rozpoznawczo-ogniolowych;
- zadania wojsk /oprócz działań charakteru obronnego / mogą obejmować znacznie dłuższe przedziały czasu niż dotychczas.

3. Dalsza miniaturyzacja ładunków jądrowych.

- pododdziały, jak też pojedyncze: wyrzutnie raketowe, działa, czołgi, samoloty, stacje radiolokacyjne itp. środki oraz stanowiska i punkty dowodzenia, punkty kierowania, nawet niskich szczebli dowodzenia, staną się obiektami uderzeń;
- możliwość wykonania uderzeń jądrowych za pomocą środków znajdujących się na wyposażeniu oddziału.

- wzrost znaczenia rozstrzygnięcia wojsk do pododdziałów oraz pojedynczych środków rażenia i środków kierowania włącznie;
- jedność planowania z użyciem i bez użycia broni jądrowej;
- wzrost znaczenia ciągłego rozpoznania zamierzeń przeciwnika w zakresie użycia broni jądrowej;
- utrzymanie w stałej gotowości własnych środków do wykonania uderzeń jądrowych;
- wzrost roli dowództwa, a zwłaszcza sztabu oddziału w zakresie planowania, rozpoznania i wykonania uderzeń jądrowych;

1	2	3	4
4. Masowe stosowanie pocisków "manewrujących" oraz zwiększenie liczby samodzielnych ładunków jądrowych w jednej rakiecie nośnej i dokładności uderzenia w cel.			
		<ul style="list-style-type: none"> - powszechny wzrost znaczenia OPL w pododdziałach i oddziałach; - ogólny wzrost pododdziałów i środków OPL; - poważnie utrudnione, a niekiedy wręcz uniemożliwione wykonania przegrupowania lub innego manewru wojskami; - narażenie związków taktycznych i operacyjnych na obezwładnienie lub nawet rozbicie; - znacznie większe i pogłębione skutki uderzeń bmr w stosunku do prognoz współczesnych; - powszechna możliwość minowania narzutowego. 	<ul style="list-style-type: none"> - zdecentralizowane planowanie - pod nadzorem sztabu wyższego - wykorzystania broni jądrowej, zaś zcentralizowane jej użycie w pierwszym uderzeniu jądrowym. - wzrost roli i znaczenia organizacji OPL na szczeblach taktycznych; - wzrost ilościowy odpowiednich organów dowodzenia; - znacznie większe, w stosunku do prognozy współczesnej, narażenie systemów dowodzenia na zniszczenie, w każdym etapie wojny i czasie, niezależnie od miejsca ich rozmieszczenia; - potrzeba poczynienia dalszych przedsięwzięć zapewniających żywotność systemu dowodzenia oraz ciągłość i operatywność dowodzenia wojskami; - ciągła aktualizacja decyzji, bądź podejmowanie i opracowywanie od nowa, decyzji i planów działania wojsk; - szybka deaktualizacja zadań wojsk; - bardziej powszechna i głębsza - niż to zakłada się obecnie - reorganizacja wojsk i organów dowodzenia bezpośrednio na polu walki /bitwy/ oraz dłuższy czas - niż przewiduje się współcześnie - jej realizacji;

1
2
3
4
5. Masowe stosowanie broni i systemów pozwalających powszechnie realizować regułę "wykrycia, identyfikacji i niszczenia" pojedynczych, grupowych i masowo występujących celów na znaczących powierzchniach i odległościach.

- potrzeba natylniastowego i aktywnego zwalczania każdego wykrytego obiektu przeciwnika na ziemi, morzu i w powietrzu, na znaczących ścieżkach jego ugrupowania bojowego i operacyjnego oraz przeciwdziałania jego działalności w eterze;
- znaczny wzrost trudności, a niekiedy nawet niemożliwość, ukrycia i maskowania rozmięszczenia, ruchu i manewru oraz obrony i ochrony wojsk, środków rażenia, bojowych i innych, stanowisk oraz punktów dowodzenia i kierowania, węzłów łączności, stacji radiolokacyjnych, a także innych obiektów i urządzeń;
- powstawanie w niespotykanych dotychczas rozmiarach strat poniesionych przez wojska i ludność cywilną, od uderzeń bronią konwencjonalną;
- istnienie realnych możliwości pozbawienia zdolności bojowej lub nawet rozbitcia oddziałów, ZT i operacyjnych przy wykorzystaniu konwencjonalnych środków rażenia;
- możliwy wzrost przestrzeni i tempa działań oraz integracji działań charakteru zaczepnego i obronnego.

- organizacja zwalczania i przeciwdziałania tym systemom - powstanie nowego rodzaju zabezpieczenia działań bojowych;
- znalezienie niektórych dotychczasowych reguł planowania operacji i walki; integracja niektórych zadań;
- kompleksowe wykorzystanie różnorodnych środków rażenia i walki radioelektromicznej do zwalczania i przeciwdziałania tej broni i tym systemom;
- wzrost znaczenia i potrzeba utrzymania ciągłej gotowości do odtwarzania gotowości bojowej wojsk;
- reorganizacja rozbitych i rozbitych częściowo pododdziałów, oddziałów i ZT bezpośrednio na polu walki, może stać się regułą powszechnie stosowaną;
- dalszy wzrost trudności w utrzymaniu ciągłości dowodzenia - zwiększenie znaczenia między innymi: dowództw rezerwowych, utrzymywania w ukryciu zapasowych stanowisk i punktów dowodzenia oraz posiadania odwodów sił i środków dowodzenia;
- zwiększenie liczby specjalności i specjalistów w sztabach oraz wzmożenie roli integracji i koordynacji ich działalności.

6. Powszechnie stosowanie środków zdalnego minowania i roznych "inteligentnych" min i innych ładunków niszczących.

7. Udoskonalenie stosowanych współcześnie i budowa nowych środków komunikacji powietrznej / poduszkowce, aparaty pionowego startu i lądowania, superśmigłowców, samolotów gigantycznych itp. / oraz indywidualnych aparatów latających.

8. Masowe stosowanie śmigłowców i samolotów szturmowych, powietrznych platform ogniowych i bezzałogowych aparatów latających.

- wzrost znaczenia rozpoznania inżynierskiego i powszechne wykorzystywanie grup - oddziałów - torujących /rozminowania/, w tym również dla zapewnienia ciągłości marszu stanowisk i punktów dowodzenia oraz rozpoznania rejonów ich rozmieszczenia i rozminowywania lub usuwania ładunków niszczących.

- powszechnie wykorzystanie przestroni powietrznej prawdopodobnie na nieograniczone głębokości i w każdych warunkach dla: manewru i przorutu wojsk i sprzętu; zaopatrzenia i ewakuacji ludzi; sprzętu i środków materiałowych; unieszczenia środków rażenia, rozpoznania, walki radioelektronicznej, przekazywania informacji i innych w powietrzu;

- znaczny wzrost ruchliwości ludzi i sprzętu;

- zwiększenie przestrzeni i tempa działań wojsk;

- dalsza rozbudowa lotnictwa wojsk lądowych.

- zwiększenie roli OPŁ wojsk i nawet pojedynczych środków bojowych;

- znaczne powiększenie możliwości rażenia przeciwnika i skuteczność ognia;

- znaczny wzrost możliwości i skuteczności rozpoznania oraz większa niż dotychczas jego dyspozycyjność;

- włączenie organów dowodzenia lotnictwa wojsk lądowych do dowództw ogólnowojskowych ZT i oddziałów;

- zadania planowane i stawiane ogólnowojskowym ZT i oddziałom oraz pododdziałom użytym zwłaszcza w głębi obrony przeciwnika mogą obejmować znacznie dłuższy, niż obecnie, czas;

- przeniesienie niektórych lub części organów dowodzenia w powietrze, wzmoczone wykorzystywanie powietrznych punktów dowodzenia albo powietrznych stanowisk dowodzenia od batalionu - pułku wzwyż;

- wzrost możliwości utrzymania ciągłości i operatywności dowodzenia;

- przewartościowanie treści planowania operacji i walki.

- wzrost specjalności i liczby specjalistów w organach dowodzenia wojsk lądowych;

- przewartościowanie treści planowania operacji i walki;

- wzmoczenie operatywności dowodzenia wojskami;

1	2	3	4
9.	Upowszechnianie laserów bojowych /artyleryjskie, czołgowe, BWP i broni osobistej/ oraz dla potrzeb łączności	<ul style="list-style-type: none"> - dalsze nasycecie ogólnowej - skowych ZT lotnictwem. - powstanie nowego rodzaju wojsk; - wzrost możliwości rażenia przeciwnika niezależnie od pory doby i warunków atmosferycznych; 	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie roli integracji i koordynacji działania dowódców, sztabów i wewnątrz nich. - wprowadzenie specjalnych organów dowodzenia lub specjalistów do dowództw wojsk lądowych; - rozszerzenie lub przewartościowanie treści planowania operacji /walki/; - powstanie nowego rodzaju zabezpieczenia działań bojowych; - zwiększenie trwałości łączności między dowódcami i organami dowodzenia;
10.	Powszechnie stosowanie techniki laserowej w celownikach, dołmierzach i innych urządzeniach pomiarowych oraz naprowadzających pociski, bomby i rakiety na cele.	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost celności ognia i jego skuteczności, nawet przy mniejszym zużyciu amunicji; - potrzeba organizacji przeciwdziałania. 	<ul style="list-style-type: none"> - planowanie i organizowanie wykorzystania środków przeciwdziałających efektywnemu wykorzystaniu przez przeciwnika techniki laserowej.
11.	Masowe stosowanie środków rozpoznania, informacyjnych, przekazywania informacji i innych pozwalających na rozpoznanie, selekcję i ocenę oraz przekazanie informacji w czasie rzeczywistym.	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost skuteczności i efektywności rozpoznania; - powiększenie dyspozycyjności rozpoznania; - możliwość natychmiastowego wykonania uderzeń z chwilą wykrycia obiektu /celu/. 	<ul style="list-style-type: none"> - obieg informacji w czasie rzeczywistym - znaczne, stosownie do potrzeb, zwiększenie operatywności dowodzenia; - potrzeba skrócenia, od kilkunastu sekund do kilku minut, wypracowania i podjęcia decyzji oraz przekazania zadań do wojsk.

1	2	3	4
<p>12. Osólne stosowanie technik cybernetycznych, w tym również robotów i innych samoniezawodzących i wielu czynnościowych maszyn.</p>	<p>r możliwość pełnej automatyzacji złożonych i prostych czynności;</p> <p>- realizacja zadań na polu walki szczególnie niebezpiecznych lub wręcz niemożliwych do wykonania przez człowieka i w czasie zaprogramowanym przez człowieka.</p>	<p>- wzrost efektywności dowodzenia wojskami;</p> <p>- likwidacja czasu wydzielonego na przygotowanie operacji /walki/ przy jednoczesnym wzroście efektywności planowania operacji i walki;</p> <p>- osiągnięcie w pożądanym zakresie ciągłości i operatywności dowodzenia; dalsze powiększenie liczby specjalistów w organach dowodzenia;</p> <p>- możliwość zmniejszenia pracowników merytorycznych w poszczególnych do- wództwach;</p> <p>- zmniejszenie znaczenia lub nawet likwidacja danych przygotowywanych przez oficerów sztabu i innych organów dowodzenia dla powzięcia decyzji i planowania operacji /walki/;</p>	<p>- poszerzenie treści i zakresu planowa- nia operacji i walki;</p> <p>- osiągnięcie całkowitej ciągłości rozpoznania i śledzenia za wytrytyml obiektami /celami/;</p> <p>- otrzymanie pożądaney informacji o skutkach własnych uderzeń, w tym bronią masowego rażenia;</p> <p>- zapewnienie ciągłości dowodzenia i wysokiej operatywności pracy orga- nów dowodzenia;</p> <p>- wzrost liczby specjalistów w organach dowodzenia.</p> <p>- wzrost efektywności dowodzenia woj- skami;</p> <p>- likwidacja czasu wydzielonego na przygotowanie operacji /walki/ przy jednoczesnym wzroście efektywności planowania operacji i walki;</p> <p>- osiągnięcie w pożądanym zakresie ciągłości i operatywności dowodzenia;</p> <p>- dalsze powiększenie liczby specjalis- tów w organach dowodzenia;</p> <p>- możliwość zmniejszenia pracowników merytorycznych w poszczególnych do- wództwach;</p> <p>- zmniejszenie znaczenia lub nawet li- kwidacja danych przygotowywanych przez oficerów sztabu i innych organów dowodzenia dla powzięcia decyzji i planowania operacji /walki/;</p>
<p>13. Powszechnie stosowanie auto- matyzowanych systemów dowo- dzenia wojskami.</p>	<p>- wykorzystanie w pełnym zakresie walorów taktyczno-technicznych sprzętu bojowego i możliwości bojo- wych wojsk;</p> <p>- wzrost efektywności i skuteczności działania wojsk.</p>		

1

2

3

4

14. Masowe wykorzystywanie automatycznych i automatyzowanych systemów wykrywania, identyfikacji i lokalizacji celów oraz kierowania środkami rażenia.

15. Dalsze nasywanie wojsk i techniki bojowej radioelektroniką i stopniowe wprowadzenie urzędów radioelektronicznych odpornych na zakłócenia.

- możliwość realizacji przez organa dowodzenia w pełnym zakresie przedsięwzięć niezbędnych dla sprawnego wykonania zadania przez podległe wojska;
- powszechna możliwość sprawdzenia słuszności decyzji przed wprowadzeniem jej w życie;
- wzrost dyspozycyjności organów i systemów dowodzenia;
- łatwość centralizacji i decentralizacji dowodzenia wojskami i kierowania środkami rażenia.

- wzrost efektywności kierowania ogniem;
- rozbudowa systemów kierowania środkami rażenia;
- wzrost liczby technicznych środków dowodzenia i pododdziałów zabezpieczających;
- powiększenie się liczby szczególnie ważnych obiektów /celów/ na polu walki;
- wzrost roli i znaczenia walki w eterze;
- ściśle powiązanie środków rażenia z systemami rozpoznania oraz budowa złożonych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych.

- wzrost roli i znaczenia walki radioelektronicznej;
- dalsza zależność efektów operacji i walki od skuteczności walki radioelektronicznej.
- pojawienie się specjalistów w zakresie walki radioelektronicznej w sztabie związku taktycznego lub nawet oddziału;
- potrzeba planowania i organizowania walki radioelektronicznej na szczeblach taktycznych;
- dalszy wzrost zależności ciągłości i skuteczności dowodzenia wojskami

1

2

3

4

- i kierowania środkami walki od efektywności walki radioelektronicznej;
- powolne zmniejszanie się zależności utrzymywania ciągłości i skuteczności dowodzenia wojskami oraz kierowania środkami rażenia, od skuteczności obezwładnienia systemów i środków radioelektronicznych przeciwnika.

16. Stosowanie urządzeń umożliwiających: graficznie i alfanumerycznie zobrazować informacje sytuacyjne i decyzyjne oraz inne operacyjno-taktyczne na mapach, ekranach elektronicznych, papierze itp.; odczytywanie tekstów i znaków taktycznych; rozpoznawanie kolorów i obrazów; tłumaczenie tekstów i wprowadzanie do komputerów informacji za pomocą głosu.
17. Wykorzystywanie komputerów i innych urządzeń w systemach łączności zapewniających radiokomunikację cyfrową o bardzo dużych możliwościach przesyłania informacji w sposób utajniony.
- wzrost efektywności pracy dowódcy i organów dowodzenia;
 - możliwość improwizowania zgrupowań o składzie koalicyjnym na różnych szczeblach dowodzenia i o różnym przeznaczeniu z armii państw sojusznicych.
 - wzrost stopnia integracji systemów dowodzenia;
 - zwiększenie trwałości łączności między dowódcami, organami dowodzenia i systemami kierowania środkami rażenia;
 - zapewnienie przekazywania /przeprawy/ informacji w czasie rzeczywistym;
 - osiągnięcie pożądanego stopnia ochrony informacji niejawnej przekazywanej za pomocą technicznych środków łączności.

1

2

3

4

18. Stosowanie komputerów i "osobistych" mikrokomputerów odpornych na zakłócenia pa-
mięci.

19. Stosowanie systemów liczących z przetwarzaniem informacji w trybie aktywnym /dialogowym/, superaktywnym /optymalizującym/ i adaptacyjnym /samouczącym się/ z programową realizacją w języku zbliżonym do języka naturalnego i technicznego implementacji oprogramowania podstawowego.

20. Wykorzystywanie symulacyjnych modeli walki i operacji oraz komputerowych gier wojennych.

- optymalne wykorzystywanie wojsk oraz środków rażenia i innych technicznych środków walki w danej sytuacji, a także w walce i operacji.

- wzrost efektywności procesów informacyjnych w dowodzeniu wojskami i kierowaniu środkami walki;

- stopniowe uniezależnianie się kierowniczych osób funkcyjnych wprost od informacji opracowywanych przez podległych im oficerów.

- wzrost efektywności analizy i oceny sytuacji oraz procesów podejmowania decyzji;

- zwiększenie dyspozycyjności systemów dowodzenia wojskami i kierowania środkami rażenia.

- wzrost efektywności wprowadzanych w życie decyzji o operacji i walce;

- powszechne zwiększenie efektywności planowania operacji i walki;

- wzrost efektywności kierowania wojskami w operacji i walce;

- dalsze zwiększenie skuteczności użycia środków rażenia.

1	2	3	4
21.	Stosowanie ogólnodostępnych komputerów magazynujących, przetwarzających i przysyłających informacje.	- zmiana tradycyjnego kierunku obrotu /przekazywania/ informacji oraz dla użytkownika wprowadzenie nowych źródeł informacji; - możliwość "wykradania" informacji przez przeciwnika lub zakłócenia pracy komputerów.	- powszechna dostępność do informacji; - dalsze uniezależnianie się dowódców i innych kierowniczych osób funkcjonalnych od efektów przetwarzania informacji przez podległych im oficerów; - zanikanie tradycyjnej dokumentacji sprawozdawczej; - możliwość zmniejszenia pracowników merytorycznych w organach dowodzenia; - organizacja ochrony informacji w komputerach i przeciwdziałania zakłóceń ich pracy.
22.	Stosowanie ogólnodostępnej łączności oraz błyskawiczne przesyłanie i odtworzenie informacji fonem, a także ich drukowanie w formie alfanumerycznej i graficznej.	- powszechna, niczym nie skrzepowana wymiana informacji między ludźmi i maszynami oraz ludzi z maszynami i odwrotnie.	- wzrost trwałości łączności między dowódcami i organami dowodzenia oraz wewnątrz nich; - obieg informacji w czasie rzeczywistym; - wzrost efektywności dowodzenia wojсками i kierowania środkami rażenia; - zapewnienie na pożądanym poziomie ciągłości i operatywności dowodzenia wojсками; - zanikanie tradycyjnych dokumentów bojowych.
23.	Doskonalenie współczesnych i budowa nowych aparatów kosmicznych oraz środków komunikacji międzyplanetarnej - np. platformy ziemia - kosmos itp.	- coraz powszechniejsze udostępnianie nowych źródeł informacji i wzrost ich znaczenia	- przeniesienie części organów dowodzenia w kosmos; - osiągnięcie na pożądanym poziomie żywotności systemów dowodzenia; - prawdopodobnie ulogną zmianie nie-które zasady i sposoby rozpoznania

1.

2.

3.

4.

24. Wprowadzenie żaroodpornych i o innych właściwościach materiałów do budowy pancerny odpornych na przebijalność, wysokie temperatury itp. czynniki.

25. Pojawienie się broni opartej o technikę ultradźwięków i infradźwięków.

26. Pojawienie się broni anihilacyjnej - o przewidywanej mocy wielolet razy przewyższającą moc broni jądrowej.

27. Pojawienie się broni grawitacyjnej - opartej o możliwość zakłócenia sił powszechnego ciążenia.

i zdobywania informacji;

- wzrost ilości i wartości informacji jakie będą posiadać wszystkie szczeble dowodzenia podczas przygotowania oraz prowadzenia operacji i walki.

- znaczne zwiększenie odporności wojsk na ogniowe i inne oddziaływanie oraz osiągnięcie wysokiej żywotności pododdziałów, oddziałów i związków.

- mogą pojawić się nowe rodzaje wojsk;
- prawdopodobnie powstaną nowe wzory uzbrojenia;

- mogą powstać nowe rodzaje zabezpieczenia operacji i walki;
- możliwość powstania specjalistycznych organów dowodzenia.

- wzrost rozmachu operacji i walki, nieporównywalny wzrost możliwości niszczenia;

- dalsze pogłębienie wszechogarniającego charakteru operacji;
- znaczne poszerzenie zakresu i treści dowodzenia wojskami;

- możliwość spowodowania w bardzo krótkim czasie w wybranych obszarze /rejonie/ ogólnego kataklizmu

- uzyskanie powszechnej odporności systemów i organów dowodzenia na ogniowe i inne oddziaływanie oraz zwiększenie ich żywotności;
- możliwość osiągnięcia ciągłości dowodzenia wojskami i kierowania środkami rażenia.

- 1
2
3
4
28. Pojawienie się możliwości kontroli i sterowania wysłaniem i nastrojami ludzi oraz zjawiskami klimatycznymi.
29. Stopniowe wyposażenie wojsk w niewidzialne - przy stosowaniu obecnej techniki radiolokacyjnej-rakioty i powietrzne środki latające.
30. Masowo stosowanie selektywnej broni: neutronowej, obciążającej ludzi na zaplanowany czas, niszczącej optykę, zakłócającej skutecznie radioelektronikę itp.
31. Sztuczne księżycy i inne sposoby sztucznego oświetlenia dużych przestrzeni
- powstanie nowych dotychczas nie spotykanych jakości i treści w sztuce operacyjnej i taktyce;
- przewartościowanie sposobu osiągnięcia celu wojny, operacji czy walki.
- może nastąpić zmiana niektórych zasad i sposobów organizacji zwalczania środków napadu powietrznego i kosmicznego przeciwnika.
- zmienia zakresu i treści niektórych rodzajów zabezpieczenia operacji i walki;
- poszerzenie zakresu przedsięwzięć dotyczących odtwarzania zdolności bojowej wojsk;
- znaczny wzrost znaczenia walki radioelektronicznej i możliwości bojowych środków walki radioelektronicznej;
- spotęgowanie trudności zapewnienia i utrzymania ciągłości dowodzenia wojskami i kierowania środkami rażenia.
- wzrost możliwości utrzymania ciągłości operacji i walki
- zmiana zakresu decyzji dowódcy, głównie w części dotyczącej głębokości i czasu realizacji zadań przez podwładnych;
- zmiana niektórych zasad planowania i organizowania operacji i walki.

32. Pojawienie się osobistych "wzywaczy" /np. dwukierunkowe bezprzewodowe zmiłnia turystyczne, radiotelefony/ i innego rodzaju osobistego wyposażenia elektronicznego dla potrzeb łączności, liczenia i kalkulowania.

33. Miniaturyzacja sprzętu telewizyjnego oraz stosowanie teledewizji konferencyjnej w obwodach zamkniętych i w sieci ogólnej.

34. Powszechne posługiwanie się kieszonekowymi źródłami energii do oświetlania i napędu drobnych mechanizmów.

- możliwość indywidualnego przetwarzania niedużych i niezbiornych zbiorów informacji;
- niezależnienie się osób funkcyjnych od wyników obliczeń wykonywanych przez komputery;
- możliwość dokonywania natychmiastowej i w dowolnym czasie wymiany informacji pomiędzy osobami funkcyjnymi na stanowisku dowodzenia;
- większa, zazwyczaj równa potrzebom, ruchliwość stanowisk i punktów dowodzenia oraz kierowania środkami rażenia.
- obieg i wymiana informacji, w tym w formie obrazu naturalnego i graficznej, może być realizowana w czasie rzeczywistym;
- wszechobecne "oczy" organów dowodzenia i rozpoznania;
- ciągły wgląd w teren, przestrzeń powietrzną i kosmiczną, na wodę w dowolnym czasie, miejscu i na dowolną odległość oraz w każdych warunkach.
- wzrost ruchliwości i manewrowości organów dowodzenia, stanowisk i punktów dowodzenia oraz kierowania środkami rażenia;
- częściowe niezależnienie eksploatacji technicznych środków dowodzenia od źródeł energii - wzrost ciągłości dowodzenia i trwałości łączności.

1

35. Stosowanie fotografii i mapy trójwymiarowej.

2

36. Miniaturyzacja sprzętu, tania aparatura i pow-
szeczne stosowanie urządzeń
do obróbki filmu i wykony-
wania zdjęć oraz ich prze-
syłanie na dowolną odleg-
łość w czasie rzeczywistym.

3

4

- wzrost efektywności rozpoznania
oraz planowania operacji i walki.

- wykorzystywanie do planowania ope-
racji i walki oraz sporządzania do-
kumentów bojowych, aktualnych zdjęć,
fotospisów i filmów;

- znaczne poszerzenie możliwości
organów dowodzenia w stosowaniu
reguły wszechobecności w obszarze
będącym w gestii ich zainteresowania;

- wzrost efektywności planowania ope-
racji i walki.

nów dowodzenia oraz uogólnień i postulatów badań własnych i innych dyscyplin nauki wojennej. Analiza ta powinna także wskazać, co należy odrzucić, gdyż utrudnia sprawne dowodzenie wojskami i kierowanie środkami walki, względnie nie będzie miało zastosowania w rzeczywistych warunkach działań wojennych. Ponadto takie postępowanie prawdopodobnie przyczyni się do wyeliminowania z praktyki dowodzenia wojskami ustaleń arbitralnych i nakazów, które z punktu widzenia teorii nie mają pełnego uzasadnienia, a tym bardziej gdy nie znajdują powszechnej potrzeby stosowania w praktyce.

Rezultatem ścisłego powiązania teorii i praktyki dowodzenia powinny być przede wszystkim opracowane procedury i tryb ich rozwiązywania przez dowódców i podległe im organa dowodzenia, zapewniające utrzymanie pożądanej - stosownie do potrzeb sytuacji - gotowości bojowej dowództw oraz niezawodność i wysoką sprawność dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki. Jest to podstawowy warunek którego spełnienie gwarantuje powodzenie w operacji i walce.

Szerzej na temat teorii dowodzenia, z podkreśleniem między innymi jej roli i znaczenia w dowodzeniu wojskami oraz zakresu, treści i struktury, a także powiązań z innymi naukami i praktyką dowodzenia autor wypowiedział się w Myśli Wojskowej nr 4/1982 r.^{1/}

2. KIERUNKI DOSKONALENIA PODSTAWOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ DOWODZENIA

Przewidywane zmiany w wyposażeniu wojsk w techniczne środki walki i w sposobach prowadzenia operacji i walki oraz wyposażenie dowództw w nowe, jakościowo inne niż dotychczas, techniczne środki dowodzenia, prawdopodobnie w istotny sposób wpłyną na zakres i treść podstawowych przedsięwzięć dowodzenia.

2.1. Zmiany w zakresie podejmowania decyzji o operacji i dotyczące planowania operacji armijnej

Jednym z zasadniczych przedsięwzięć dowodzenia wojskami armii jest podejmowanie decyzji o operacji i planowanie operacji. Należy przypuszczać, że podejmowanie i wprowadzanie w życie racjonalnej i nie obciążonej subiektywizmem oraz uprzednio sprawdzonej za pomocą symulacji komputerowej decyzji - w tym także na szczeblu armii - przebiegać będzie w bardzo krótkim przedziale czasu, poczynając już od kilkunastosekundowej sekundy. Taka możliwość między innymi znacznie skróci czas reagowania na powstające sytuacje, a ponadto zapewni rażenie celu niemalże jednocześnie z jego wykryciem i rozpoznaniem. Prócz tego ogólnodostępne gry

i symulacja komputerowa, jak należy oczekiwać, zapewne powszechną możliwość sprawdzenia słuszności powziętej decyzji, przed wprowadzeniem jej w życie. To z kolei prawdopodobnie będzie umożliwiało optymalizację decyzji i dokonywanie wyboru najsłuszniejszego rozwiązania.

Powszechnie stosowane techniczne środki i systemy dowodzenia oraz kierowania środkami walki i rozpoznania prawdopodobnie będą umożliwiały pełną centralizację dowodzenia, zwłaszcza w zakresie użycia głównych środków rażenia. Natomiast charakter przyszłej operacji i walki prawdopodobnie powodować będzie potrzebę stosowania znacznej decentralizacji dowodzenia. Zatem, jak się wydaje, decyzje na wyższych szczeblach dowodzenia będą miały charakter dyrektywny, pozostawiając jednocześnie na niższych szczeblach dowodzenia znaczną swobodę w decydowaniu. Ponadto na niższych szczeblach dowodzenia podejmowane decyzje mogą być bardzo szczegółowe. Nie można wykluczyć również potrzeby - przy istnieniu korzystnych warunków informacyjnych i technicznych - podejmowania na wyższych szczeblach dowodzenia również decyzji szczegółowych.

Decyzje o charakterze dyrektywnym prawdopodobnie będą miały mniejszy zakres niż decyzje podejmowane wspólnie i można przypuszczać, że swoją formą i treścią będą zbliżone do obecnego zamiaru dowódcy o operacji czy walce. Natomiast można zakładać, że decyzje szczegółowe, będą miały poszerzony zakres treści - lecz tylko w części dotyczącej zadań dla podwładnych. Ponadto decyzje szczegółowe, jak można oczekiwać, nie będą obciążone innymi danymi dotyczącymi np. wyjaśnieniami wskazującymi sposób wykonania zadania.

Można liczyć się z tym, że zajdą także istotne zmiany w metodach podejmowania decyzji. Po wprowadzeniu do eksploatacji polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia i kierowania środkami walki, w procesie decyzyjnym prawdopodobnie mogą znaleźć zastosowanie techniki heurystyczne, czyli specjalnie opracowane sformalizowane algorytmy podejmowania decyzji. Prawdopodobnie mogą być zastosowane również inne heurystyczne metody wyrażające się w stosowaniu uniwersalnych reguł postępowania przy poszukiwaniu rozwiązań. Prócz tego mogą być wykorzystywane metody algorytmiczne /np. metody programowania: liniowego, nieliniowego, dynamicznego, stochastycznego/ oraz metody teorii gier, teorii zbiorów rozmytych itp. Ponadto w procesach decyzyjnych może być praktykowana matematyczna teoria decyzji pozwalająca stosować na dość szerokiej skali optymalizację w rozwiązywaniu zadań.

Należy liczyć się z tym, że modelowanie operacji i walki na mapach, w terenie lub innych wzorcach fizycznych zachowa swoje znaczenie. Jednak w miarę upływu czasu, a głównie rozwoju teorii optymalizacji, a także

po wyposażeniu dowództw w elektroniczną technikę obliczeniową, rola tradycyjnego modelowania operacji i walki będzie coraz to mniejsza, zaś funkcję tę przejmować będą modele matematyczne.

Istnieją także podstawy do przypuszczeń, że zaniknie etapowość w podejmowaniu decyzji /analiza zadania - zamiar, ocena sytuacji - decyzja i planowanie działań wojsk/, zaś podstawą do planowania operacji i walki oraz stawiania zadań bojowych podwładnym będzie w większości przypadków zamiar dowódcy.

Prawdopodobnie jednocześnie ze stosowanymi zmianami w treści planowania operacji i walki - w miarę wprowadzenia do wyposażenia wojsk i dowództw nowych środków walki i dowodzenia - ulegną zmianie zasady planowania operacji i walki. Wyrażać się to może między innymi w zaniesieniu szczegółowego planowania operacji i walki na wyższych szczeblach dowodzenia oraz przeniesieniu ciężaru prac planistyczno-organizacyjnych na niższe, taktyczne szczeble dowodzenia. Można przypuszczać, że planowanie operacji i walki na wyższych szczeblach dowodzenia będzie miało z zasady charakter dyrektywny. Chociaż nie można wykluczyć możliwości szczegółowego planowania na wyższych szczeblach dowodzenia, zwłaszcza w zakresie użycia zasadniczych środków rażenia, np. broni jądrowej. Zakładając, że często podstawą planowania operacji i walki, w tym użycia rodzajów wojsk i ich zabezpieczenia, może być zamiar dowódcy, należy również przyjąć, że wzrosnie rola i znaczenie między innymi:

- ukierunkowania planowania w czasie;
- bezpośredniego udziału kierowniczych osób funkcyjnych w planowaniu użycia i działania wojsk w operacji lub walce;
- koordynowania poszczególnych planów użycia i działania wojsk i doprowadzenia do zgodności treści tych dokumentów z zamiarem dowódcy o operacji albo walce.

Realizacja powyższych reguł, jak należy oczekiwać, wpłynie na znaczny wzrost realności zamierzeń i planowania, efektywności wykorzystania środków w walce i operacji oraz operatywności dowodzenia. Można zakładać, że umożliwi to również między innymi przygotowanie nowej operacji lub walki w trakcie wykonywania przez wojska innych zadań i przejście ich do jej realizacji bez przerwy - pauzy - operacyjnej. Samo zaś przygotowanie działań i reagowanie na powstałe sytuacje prawdopodobnie będzie realizowane w przedziałach czasu od kilku sekund i kilku minut - na szczeblach taktycznych, zaś na szczeblach operacyjnych - do kilku godzin.

Powzechne stosowanie elektronicznej techniki obliczeniowej i innych wysoko wydajnych technicznych środków dowodzenia umożliwiłoby, na

każdym szczeblu dowodzenia, szybko - w bardzo krótkim czasie - szczególnie planowanie operacji i walki na całą głębokość otrzymanego zadania. Lecz wydaje się, że w planowaniu działań zostanie zachowana dotychczasowa zasada, która mówi o szczegółowym planowaniu operacji lub walki na najbliższy etap /okres/ jej realizacji, natomiast na całą głębokość otrzymanego zadania bojowego albo operacyjnego, realizowane jest planowanie ogólne.

Możliwość i potrzeba natychmiastowego wykonania uderzenia środkami rażenia z chwilą wykrycia obiektu /celu/, wpłynie również między innymi na zmianę reguł planowania wykorzystania sił i środków rozpoznania, środków rażenia itp. oraz planowania im zadań. Ponadto potrzeba natychmiastowego zniszczenia lub rozbicia obiektu /celu/ z chwilą jego wykrycia, już współcześnie wpływa, i jak należy przypuszczać w przyszłości wywieść będzie również, znaczny wpływ na konieczność konstruowania środków walki, które będą między innymi same poszukiwać i rozpoznawać, a następnie niszczyć /obozwładniać/ rozpoznane obiekty i cele. Należy liczyć się z tym, że nowe jakościowo inne środki, a szczególnie rozpoznawczo-uderzeniowo, spowodują zmiany niektórych zasad i sposobów prowadzenia rozpoznania i zwalczania przeciwnika. Masowo wykorzystywanie na polu walki tych środków i innych - np. samolotów rozpoznawczych załogowych i bezzałogowych - zdolnych do samodzielnej realizacji zadań poszukiwania, identyfikacji i niszczenia wykrytych obiektów i celów, pozwoli na powazeczne stosowanie zasady "rozpoznaj i zniszcz". Zatem należy liczyć się z tym, że wyżej wymienione środki, jak i zmiany niektórych zasad i sposobów prowadzenia rozpoznania oraz wykorzystywania środków walki, również spowodują określone zmiany w planowaniu rozpoznania, a także wykorzystania tych środków w operacji i walce.

Planowanie operacji w dowództwie armii w swojej istocie polega na określeniu kolejności, sposobów i terminów wykonania zadań postawionych armii z uwzględnieniem spodziewanych wyników użycia broni masowego rażenia. Ponadto w procesie planowania ustala się sposoby współdziałania oraz wzajemnego zabezpieczenia operacji i dowodzenia wojskami armii. Opiera się ono na realnej ocenie możliwości wojsk własnych i przeciwnika oraz warunków, w jakich będą wykonywane zadania, a także trafności przewidywań rozwoju sytuacji i operacji. I w przyszłości prawdopodobnie istota planowania operacji nie ulegnie zasadniczej zmianie. Lecz na pewno zmienią się warunki, które umożliwią dokonywanie w miarę realnej oceny sytuacji i zapewnią osiągnięcie znacznego wzrostu trafności przewidywań rozwoju sytuacji na polu bitwy. A zatem techniczne środki dowodzenia i metody stosowane w systemach dowodzenia, a głównie gry i symulacja kom-

puterowa, jak się oczekuje, pozwolią na uzyskanie znacznie większej realności i trafności planowania użycia i działania wojsk w operacji oraz sposobów ich współdziałania, zabezpieczenia operacji i dowodzenia wojskami armii.

Należy także liczyć się z tym, że stopniowo będą zanikać niektóre dotychczas stosowane dokumenty bojowe, inne zaś mogą być zastępowane dokumentami o nowej treści i formie. Prawdopodobnie w dowodzeniu wojskami armii będą znajdować zastosowanie dokumenty bojowe wyrażone na ekranie elektronicznym z podkładem mapy oraz utrwalone na taśmach magnetycznych, magnetowidowych, perforowanych itp. środkach magnetycznego utrwalenia głosu, obrazu i znaków alfa - numerycznych. Należy także uwzględnić to, że w dalszym ciągu znajdować będą zastosowanie dokumenty bojowe opracowywane na mapach, szkicach i w formie płaszczyznowej. Przy czym dokumenty na mapach i szkicach mogą być wykonywane między innymi za pomocą specjalnych urządzeń elektronicznych. Zaś dokumenty wykonywane w formie płaszczyznowej, wykrojów, tabel i zestawień mogą być przedstawiane na ekranach elektronicznych lub mogą być opracowywane na papierze.

2.2. Uprawnienia dotyczące zadań bojowych dla podwładnych

Powważalnie wiadomo, że przekazywanie podwładnym zadań bojowych pochłania znaczną ilość czasu z cyklu dowodzenia. Zatem, jak należy oczekiwać, doskonalenie tego przedsięwzięcia będzie zmierzać przede wszystkim do skrócenia czasu jego realizacji.

Skrócenie czasu przekazywania podwładnym zadań bojowych, obok stosowania wysoko wydajnych technicznych środków łączności - np. urządzeń transmisyjnych danych - można będzie uzyskać między innymi przez zwiększenie formułowania ich treści. Należy przypuszczać, że treść zadania nie będzie także obciążona dodatkowymi informacjami, np. wyjaśniającymi sposób jego wykonania, zatem jego objętość będzie skrócona. Potrzeba zwiększonego formułowania zadania wynikać będzie również z faktu poważniejszego stosowania sformalizowanych dokumentów bojowych. Powyższe prawdopodobnie wpłynie na znaczne zmniejszenie objętości treści zadania bojowego, a zatem skrócony zostanie czas jego przekazywania. Można także liczyć się z tym, że znajdą szerokie zastosowanie środki umożliwiające przekazywanie podwładnym zadań w formie graficznej. Ponadto zadania bojowe stawiane związkom taktycznym i oddziałom w działaniach o charakterze zaczepnym prawdopodobnie obejmować będą znacznie dłuższe niż obecnie - może nawet do 100% - przedziały czasowe, np. dywizja w natarciu zadania może otrzymać na dwa dni, zaś pułk - na jeden dzień natarcia. Prócz

tego można przypuszczać, że powszechny stanie się zwyczaj formułowania i stawiania podwładnym zadań bojowych na podstawie zamiaru dowódcy armii o operacji. Taki tryb postępowania może zapewnić podwładnym dostateczną ilość czasu na przygotowanie działań i nawet bez pauzy taktycznej przejść z jednego do innego rodzaju działań bojowych.

W warunkach skrajnie ograniczonego czasu przygotowania operacji/walki/ zadanie podwładnym przekazywane będzie z zasady po powzięciu zamiaru przez dowódcę armii. Zatem będzie ono zazwyczaj zawierać cel działań związku taktycznego /oddziału/ i termin jego osiągnięcia. Następnie, w miarę precyzowania i opracowywania decyzji dowódcy armii i innych planów operacji - jeżeli dowódca uzna to za konieczne - w kolejnych zarządzeniach bojowych i innych, oraz w wytycznych, mogą być przekazane podwładnym bardziej szczegółowe informacje dotyczące między innymi sposobu działania wojsk, zabezpieczenia operacji lub walki itp.

Techniczne środki dowodzenia umożliwiać będą również, podobnie jak współcześnie, przekazywanie zadań bojowych ustnie, pisemnie oraz w postaci graficznej i sygnałów. Wybór formy i sposobu przekazania zadania zależy będzie głównie od: czasu w jakim wojska powinny przystąpić do jego realizacji, sytuacji taktyczno-operacyjnej i posiadania przez sztab armii środków dowodzenia.

Można zakładać, że w przyszłości zasadniczym sposobem przekazywania zadań będzie przesyłanie ich podwładnym przy wykorzystaniu technicznych środków łączności. Przy czym zadanie bojowe przed wysłaniem będzie zobrazowane na ekranie elektronicznym u nadawcy - przełożonego, a po przekazaniu będzie przedstawione na ekranie elektronicznym u podwładnego w formie graficznej i alfa-numerycznej. Ten sposób i ta forma przesyłania informacji zawiera właściwości przekazywania zadań przez styczność osobistą dowódcy i oficerów sztabu z podwładnymi. Zatem umożliwi to przekazującemu - jeśli zaistnieje taka potrzeba - dokonywanie wyjaśnień podwładnemu.

W sytuacjach sprzyjających, zadanie bojowe może być także stawiane podwładnym przez styczność osobistą dowódcy lub oficera sztabu z wykonawcą. Wyjazd dowódcy i oficera sztabu do wojsk będzie w dalszym ciągu bardzo pożądanym, a często i niezbędnym między innymi dla sprawnego wykonania zadania.

Należy oczekiwać, że techniczne środki łączności i inne urządzenia dowodzenia będą umożliwiać również powszechne, i w szerszym zakresie niż dotychczas, przekazywanie podwładnym zadania bojowego i drukowanie dokumentów dyrektywnych, w formie graficznej i tekstonej, bezpośrednio na stanowisku dowodzenia, w wozach dowódczo-sztabowych adresatów - pod-

władnych. Ponadto zadanie wprowadzone przez przełożonego do systemu dowodzenia, będzie przekazane odbiorcy zazwyczaj bez udziału nadawcy.

2.3. Prawdopodobne zmiany w zakresie i treści zabezpieczenia operacji i walki

Dośkonalenie istniejących i wprowadzanie do wyposażenia wojsk całkowicie nowych i jakościowo różnych od obecnie stosowanych technicznych środków walki i dowodzenia może spowodować również:

- powstanie nowych rodzajów zabezpieczenia operacji i walki;
- przewartościowanie niektórych dotychczasowych elementów zabezpieczenia operacji i walki;
- zanikanie niektórych dotychczas występujących rodzajów zabezpieczenia działań bojowych.

W warunkach powszechnego wykorzystywania broni laserowej i innych urządzeń opartych na technice laserowej, należy oczekiwać, że zrodzi się potrzeba planowania i organizowania przez sztaby i wojska zabiegów minimalizujących skuteczność użycia jej w walce. Zatem może powstać nowy rodzaj zabezpieczenia działań bojowych - obrona przeciwłazorowa.

Powszechne zastosowanie w starciu zbrojnym broni o bardzo dużej celności rażenia oraz celności i precyzyjności rażenia systemów rozpoznawczo-uderzeniowych, może spowodować powstanie nowego rodzaju zabezpieczenia działań bojowych, tj. obrony przeciw precyzyjnym środkom rażenia.

Podobnie, masowe zastosowanie komputerów w systemach dowodzenia, łączności, kierowania środkami walki i innych, a także możliwość między innymi celowego zakłócenia ich pracy może wpłynąć na potrzebę planowania i organizowania przez dowództwa stosowanych przedsięwzięć zapobiegających tym niekorzystnym zjawiskom. Może więc powstać kolejny nowy rodzaj zabezpieczenia operacji i walki - ochrona pracy komputerów. Planowanie i realizowanie przez sztaby przedsięwzięć z tym związanych może między innymi zapobiegać lub znacznie osłabić skutki zakłóceń, spowodowanych przez przeciwnika, pracy komputerów i eliminować inne niekorzystne zjawiska.

Pojawienie się, a następnie powszechne stosowanie broni opartej na technice ultradźwięków i infradźwięków prawdopodobnie również zrodzi potrzebę planowego przeciwdziałania jej, lub co najmniej minimalizację skutków użycia tych środków walki. Może więc powstać następny, nowy rodzaj zabezpieczenia operacji i walki - obrona przeciw ultradźwiękom i obrona przeciw infradźwiękom.

Należy liczyć się z tym, że mogą również nastąpić określone przewartościowania roli i znaczenia rodzajów zabezpieczenia operacji i walki,

a w ślad za tym prawdopodobnie ulegnie zmianie również i ich treść.

Wzrost głównie siły, prędkości, skuteczności i zasięgu rażenia środków walki oraz ruchliwości i manewrowości wojsk powoduje, że r o z p o z n a n i e posiadać będzie jeszcze większe znaczenie niż obecnie, a także wywierać będzie jeszcze większy wpływ na końcowy rezultat operacji i walki.

Kierunki rozwoju środków rozpoznania i rażenia pozwalają sądzić, że zmierza się między innymi do:

- Po pierwsze - zopewnienia organom dowodzenia posiadania zawsze i w miarę pełnych, aktualnych i wiarygodnych danych o przeciwniku, otoczeniu i innych warunkach działania wojsk. To, jak wiadomo, jest jednym z zasadniczych warunków pozwalających narzucić nieprzyjacielowi swoją wolę walki i zapewnić sobie przewagę w dowodzeniu. Powyższe zamierza się osiągnąć między innymi przez powszechne wykorzystywanie automatycznych nadajników informacji, np. urządzeń radiolokacyjnych, kamer fotograficznych i telewizyjnych, urządzeń radioelektronicznych, noktowizyjnych i laserowych montowanych na załogowych i bezzałogowych wozach bojowych, samolotach i śmigłowcach oraz innych obiektach powietrznych i kosmicznych. Należy oczekiwać, że do zadań rozpoznania masowo będą wykorzystywane także roboty, a ponadto zadania te mogą być realizowane również za pomocą kosmicznych środków rozpoznania.

- Po drugie - zespolenia zadań związanych z wykryciem i niszczeniem szczególnie ważnych lub masowo występujących obiektów i celów przeciwnika. To zaś zamierza się osiągnąć między innymi przez konstruowanie systemów rozpoznawczo-uderzeniowych. Jak się zakłada środki tych systemów będą same wyszukiwać oraz identyfikować obiekty i cele, a następnie samoczynnie je atakować i niszczyć. Zatem, jak należy oczekiwać, część zadań rozpoznania ogólnego przyjmą na siebie środki rozpoznania działające w systemach rozpoznawczo-uderzeniowych.

Zabiegi te, przy jednoczesnym stosowaniu wysoko wydajnych technicznych środków dowodzenia i łączności oraz usprawniających przedsięwzięcia organizacyjne, prawdopodobnie znacznie skrócą czas ustalania stanu rzeczywistego na polu bitwy i walki.

Oprócz powyższego można także zakładać zanikanie niektórych rodzajów zabezpieczenia operacji i walki. Inne zaś mogą występować już jako samodzielne rodzaje działań bojowych.

Masowo i w każdych warunkach wykorzystywanie przez wojska samolotów, śmigłowców i środków do indywidualnego poruszania się żołnierzy w powietrzu oraz wykorzystywanie innych środków napadu i transportu powietrznego, a także kosmicznego, spowoduje potrzebę ciągłego ich zwalczania.

Zatem walka z tymi środkami stanie się prawdopodobnie nieodłącznym elementem każdego działania wojsk. Można przypuszczać, że skuteczna walka z tymi środkami warunkować będzie powodzenie wojsk, zaś nieudolne ich zwalczanie przyczynić się może do poniesienia całkowitej klęski. Stąd można zakładać, że powszechna obrona przeciwlotnicza zaniknie jako rodzaj zabezpieczenia działań bojowych.

Należy również oczekiwać, że w starciu zbrojnym nastąpi dalszy wzrost roli i znaczenia walki radioelektronicznej. Wynika to głównie z możliwości powszechnego wykorzystywania przez wojska i sztaby urządzeń radioelektronicznych oraz masowego ich występowania w technicznych środkach walki i dowodzenia. Prócz tego wzrost roli i znaczenia tych środków w operacji i walce świadczy również o już wysokich i w dalszym ciągu doskonalonych właściwościach taktyczno-technicznych.

Zatem można założyć, że efektywne wykorzystanie środków walki radioelektronicznej w operacji i walce będzie wywierać jeszcze więkzezy niż współcześnie wpływ na końcowy jej rezultat. Prócz tego - jak wskazuje praktyka - środki te mogą prowadzić samodzielnie działania bojowe i uzyskiwać w sposób bezpośredni i pośredni liczące się rezultaty w operacji i walce. Powyższe wskazuje więc na to, że walka radioelektroniczna prawdopodobnie stanie się samodzielnym rodzajem działań bojowych.

Masowe i powszechne wykorzystywanie środków radioelektronicznych na potrzeby rozpoznania spowoduje prawdopodobnie dalszy wzrost znaczenia ochrony informacji. Przy czym, oprócz informacji niejawnych przekazywanych za pomocą technicznych środków łączności, jak należy przypuszczać, trzeba będzie organizować także ochronę danych zawartych w komputerach. Można więc mieć nadzieję, że sugerowana obecnie potrzeba organizowania nowego rodzaju zabezpieczenia działań bojowych - obrona radioelektroniczna - zostanie w najbliższej przyszłości usankcjonowana i powszechnie praktykowana.

2.4. Kierunki zmian we współdziałaniu wojsk

W świetle wniosków z oceny prawdopodobnego charakteru przyszłej wojny oraz współczesnych doświadczeń można przyjąć, że nastąpi dalszy wzrost roli i znaczenia współdziałania wojsk w operacji i walce. Wynikać to może między innymi z:

- dalszego i bardzo zróżnicowanego pod względem przeznaczenia utęchniczenia wojsk oraz powstawania nowych rodzajów wojsk;
- wprowadzenia do wyposażenia wojsk nowych lub udoskonalonych środ-

ków walki oraz innych wybitnie specjalistycznych urządzeń i środków rażenia, użycie których prawdopodobnie wywierac będzie istotny wpływ na przebieg i końcowy wynik operacji i walki;

- wykorzystywania w operacji i walce środków oraz pododdziałów i oddziałów specjalistycznych także na zasadzie ich przydzielania niższym szczeblom dowodzenia lub wsparcia przez określony czas albo na czas wykonywania określonego zadania bojowego;

- dalszego wzrostu samodzielności w wykonywaniu zadań nie tylko przez związki taktyczne ale również i przez oddziały, a także i większe pododdziały;

- stosowania konwencjonalnych środków rażenia, obok broni masowego rażenia, których skutki będą prawdopodobnie równe skutkom użycia zmniejszanych ładunków jądrowych.

Powyższe wskazuje na to, że w dalszym ciągu trzeba będzie uprzednio - oprócz uzgodnień co do sposobu działania wojsk dla osiągnięcia końcowego celu operacji i walki - ustalać i korygować ich działanie i użycie środków walki podczas wykonywania zadań częściowych i cząstkowych. Dane te dotychczas, jak wiadomo, zwykle zawarte są w rozkazie operacyjnym lub bojowym albo w zarządzeniu bojowym. Istnieją również przesłanki - np. duża samodzielność podwładnych w planowaniu sposobu działań wojsk, działanie na samodzielnych często nawet izolowanych kierunkach - które pozwalają przypuszczać, że ustalenia dotyczące współdziałania będą dokonywane przez dowódcę i sztab armii oraz przesyłane zainteresowanym organom dowodzenia tylko w przypadku gdy dowódca armii uzna to za konieczne. Prócz tego zagadnienia współdziałania, podobnie jak współcześnie, dotyczyć mogą także dokonania ustaleń co do miejsca, terminu lub czasu i sposobu użycia oraz działania sił i środków przełożonego w pasie działania lub na rzecz podwładnego. Można przypuszczać, że dane te będą przedmiotem uzgodnień i będą przesyłane podwładnym tylko wówczas, gdy nie będą one zawarte w rozkazie operacyjnym lub zarządzeniu bojowym dowódcy armii.

Pojawienie się nowych środków walki i rodzajów wojsk wymagać będzie również opracowania między innymi zasad ich współdziałania zarówno z innymi rodzajami wojsk, jak i między sobą.

Wysoka jakość i niezawodność technicznych środków dowodzenia prawdopodobnie znacznie ułatwi organizację współdziałania oraz zapewni dużą trwałość utrzymania go w toku prowadzenia operacji i walki. Służyć temu będzie między innymi możliwość prowadzenia bezpośredniego dialogu między kierowniczymi osobami funkcyjnymi dowództwa armii oraz ich z kierowniczymi osobami funkcyjnymi dowództwa dywizji i innych wojsk niezależnie od miejsca ich pobytu. Przy czym osoby te będą mogły posługiwać się

aktualną i tą samą sytuacją operacyjno-taktyczną, która będzie przedstawiona na ekranach elektronicznych u nadawcy i odbiorcy. Prócz tego na tych ekranach będą również przedstawione w formie graficznej lub pisemnej, dane wskazujące sposób działania konkretnych wojsk i środków walki podczas wykonywania określonego zadania bojowego i inne informacje, np. sygnały współdziałania. Istnieć będzie prawdopodobnie także możliwość wykorzystania, na potrzeby organizacji współdziałania, aktualnego obrazu wybranych rejonów przedstawionych na ekranach elektronicznych - z wykorzystaniem kamer telewizyjnych oraz filmów i zdjęć.

Można przypuszczać, że w przyszłości zostanie pogłębiona formuła organizowania stanowiska dowodzenia armii, głównie w oparciu o funkcjonalne zespoły i punkty dowodzenia. To zatem także wpłynie korzystnie na organizację współdziałania i na zwiększenie jego trwałości w czasie prowadzenia operacji.

Powszechne wykorzystanie gier i symulacji komputerowych, jak można oczekiwać, znacznie zwiększy trafność rozwiązań, także co do sposobu działania wojsk w operacji. Powyższe umożliwiać będzie również organizowanie szczegółowego współdziałania wojsk armii na znacznie większą niż obecnie głębokość operacji i walki oraz większy horyzont czasu. Np. w operacji zaczepnej szczegółowe współdziałanie wojsk armii podczas jej przygotowania może być organizowane na głębokość zadania bliższego.

3. PRAWDOPODOBNE ZMIANY W STRUKTURZE ORGANIZACYJNEJ ORGANÓW DOWODZENIA

Doświadczenia historyczne wskazują, że w ślad przede wszystkim za zmianami w wyposażeniu wojsk w techniczne środki walki i dowodzenia oraz ich struktury organizacyjnej i liczebności, a zatem i przeobrażeniami w charakterze i sposobach prowadzenia walki zbrojnej, ulegają także stosownym zmianom struktury organizacyjne organów dowodzenia. Przeto należy liczyć się z tym, że w niedalekiej przyszłości zajdą również odpowiednie zmiany w strukturze organizacyjnej dowództwa armii i innych organów dowodzenia.

Można zakładać, że zmiany te wyrażać się będą między innymi w:

- zwiększeniu stanów osobowych organów dowodzenia, głównie na szczeblu batalionu i pułku, przy jednoczesnym znacznym zmniejszeniu stanów osobowych dowództwa armii i frontu;

- znacznym zbliżeniu struktury organizacyjnej organów dowodzenia do struktury wewnętrznej systemów i stanowisk dowodzenia;

- dalszym wzroście ilościowym wysoko kwalifikowanych specjalistów i powstawaniu specjalistycznych komórek w organach dowodzenia;

- stałym występowaniu w organach dowodzenia, zwłaszcza na szczeblu armii i frontu, grup operacyjnych lub innych zespołów funkcjonalnych przeznaczonych do dowodzenia czasowo podporządkowanymi sojuzniczymi związkami i oddziałami.

Potrzeba reorganizacji struktur organizacyjnych organów dowodzenia na rzecz zwiększenia stanów osobowych dowództwa batalionu i pułku prawdopodobnie wynika między innymi z konieczności przesunięcia głównego ciężaru prac planistyczno-organizacyjnych na te szczeble dowodzenia oraz konieczności zapewnienia ciągłości dowodzenia wojskami.

Jedną z teoretycznie przyjmowanych dróg skracających czas podejmowania decyzji i planowania operacji /walki/ oraz ogólny czas obiegu informacji, jest tworzenie i wykorzystywanie na stanowiskach dowodzenia zespołów funkcjonalnych. Zaś w świetle wyników badań okazuje się, że zbyt długie przebywanie szefów komórek organizacyjnych sztabu oraz dowódców /szefów/ rodzajów wojsk i służb w zespole funkcjonalnym - np. na punkcie dowodzenia dowódcy armii lub w grupie planowanie jądrowego i ogólnego porażenia - nie usprawnia pracy, a nawet opóźnia obieg informacji. Ponadto może to zakłócać rytm pracy podległych im organów dowodzenia. Wyniki badań wskazują także, że zespoły funkcjonalnie pracują sprawnie i przyspieszony jest obieg informacji w wypadku gdy tworzy się je w celu rozwiązania konkretnego przedsięwzięcia i zwykle na krótki okres. Zatem problem organizacji i funkcjonowania zespołów funkcjonalnych wymaga dalszych badań, a nawet szukania innych rozwiązań.

W wypadku zachowania dotychczasowej funkcjonalnej struktury systemu i stanowisk dowodzenia wydaje się, że nieodzownym będzie między innymi dostosowanie do niej struktury organizacyjnej poszczególnych dowództw. Potrzeba taka wynika przede wszystkim z konieczności uporządkowania zakresu obowiązków i uprawnień poszczególnych zespołów funkcjonalnych i ich członków oraz ustalenia odpowiedzialności za wykonywane zadanie.

Ze względu na dalszą integrację w operacji i walce lądowych oraz powietrznych sił i środków walki - a w wojskach lądowych oddziałów i związków, szczególnie ogólnowojskowych, obrony przeciwlotniczej i walki radioelektronicznej - należy liczyć się z tym, że zaistnieje również potrzeba powołania odpowiednich komórek dowodzenia wojsk lotniczych i walki radioelektronicznej oraz włączenia ich w skład organów dowodzenia ogólnowojskowych związków taktycznych lub nawet oddziałów.

Reorganizacja struktur organizacyjnych organów dowodzenia w zakresie ilościowym i nasycania ich wysoko wykwalifikowanymi specjalistami, oprócz powstawania nowych rodzajów wojsk, spowodowana może być między innymi powszechnym stosowaniem zautomatyzowanych systemów dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki.

Zatem należy liczyć się z tym, że zmiany w strukturach organizacyjnych organów dowodzenia wyrażać się będą między innymi w wytypowaniu oficerów specjalistów, np. od broni laserowej, informatyków itp. Prócz tego można zakładać, że do organów dowodzenia na szczeblach taktycznych zostaną wprowadzone komórki dowodzenia lub osoby funkcyjne sprawujące dowodzenie lotnictwem, środkami walki radioelektronicznej oraz bronią laserową i innymi nowo wprowadzonymi do wyposażenia wojsk, siłami i środkami walki. Na wszystkich szczeblach dowodzenia mogą powstać specjalistyczne komórki organizujące eksploatację zautomatyzowanych systemów dowodzenia i kierowanie środkami walki.

Należy także oczekiwać, że wszyscy oficerowie, oprócz swojej specjalności, będą posiadać umiejętność wykorzystywania elektronicznej techniki obliczeniowej. Zmiany te nie mogą spowodować obniżenia sprawności działania organów dowodzenia i dowodzenia podległymi im wojskami, w wypadku obezwładnienia na dłuższy albo krótszy czas, zautomatyzowanego systemu dowodzenia i kierowania środkami walki, w całości lub po szczególnych jego podsystemach czy też elementach.

Jedną z podstawowych cech przyszłych działań zbrojnych na europejskim TDW jest to, że będą w nich uczestniczyły koalicyjne siły zbrojne - z jednej strony armie państw NATO i z drugiej strony armie państw - uczestników UW. Zatem należy oczekiwać, że koalicyjne związki operacyjne i inne zgrupowania mogą być tworzone zawczasu lub improwizowane w toku prowadzenia operacji. Przy czym zakłada się, że dowództwo koalicyjnego związku operacyjnego będzie występować w składzie narodowym. Dowództwo to powinno mieć również możliwość w każdej chwili operatywnego przejmowania i sprawowania dowodzenia nowo podporządkowanymi sojuzniczymi związkami i oddziałami.

Przewiduje się, że w tym celu dowództwo armii i frontu powinno wykorzystywać przede wszystkim odpowiednie grupy operacyjne^{2/}. Przeto można zakładać, że w niedalekiej przyszłości w dowództwach szczebla operacyjnego będą zorganizowane etatowo grupy operacyjne. Skład grupy operacyjnej może być różny i zależy między innymi od szczebla dowodzenia, na którym będzie organizowana. Można przyjąć, że w skład grupy operacyjnej występującej w dowództwie armii wejdą specjaliści reprezentujący przede wszystkim pion operacyjny, rozpoznawczy, łączności i automatyzacji dowodzenia oraz dowództwa /szefostwa/ rodzajów wojsk i służb, a także tłumaczo. Grupa ta powinna także posiadać etatowo odpowiednie środki dowodzenia, a zwłaszcza łączności, transportowe i inne zapewniające jej pełną samodzielność.

Należy zakładać, że tak zorganizowana i wyposażona grupa operacyjna

w dowództwie armii i frontu może być również przeznaczona i wykorzystywana do innych zadań dowodzenia. Np. przejęcia czasowego eprowowania dowodzenia armię lub dywizję, której SD i ZSD zostało zniszczone.

4. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW DOWODZENIA WOJSKAMI I KIEROWANIA ŚRODKAMI WALKI

Systemy dowodzenia wojskami i kierowania środkami walki pozostaną w dalszym ciągu jednym z głównych obiektów zainteresowania przeciwnika. Duży stopień nasylenia tych systemów elektroniczną techniką obliczeniową, środkami łączności i innymi wysoce złożonymi technicznymi środkami dowodzenia spowoduje prawdopodobnie dużą ich wrażliwość, nie tylko na ogniowe, ale również na elektroniczne, atmosferyczne i inne oddziaływanie. Oprócz tego środki rozpoznania stron, w tym zwłaszcza rozpoznania radioelektronicznego, będą zapewniały natychmiastowe rozpoznanie i umiejscowienie każdego stanowiska i punktu dowodzenia z chwilą rozpoczęcia emitowania przez niego energii elektromagnetycznej. Ponadto znaczne zasięgi, także konwencjonalnych środków rażenia, oraz duża ich moc niszczenia i celność ognia prawdopodobnie umożliwią natychmiastowe porażenie każdego stanowiska i punktu dowodzenia z chwilą wykrycia.

Trzeba więc będzie w dalszym ciągu realizować przedsięwzięcia zapewniające utrzymanie na pożądanym poziomie żywotności systemu dowodzenia i kierowania środkami walki oraz stałej ciągłości dowodzenia wojskami.

W celu osiągnięcia wymaganej żywotności systemów dowodzenia i kierowania środkami walki, prawdopodobnie większa uwaga zostanie skierowana na rozbudowę stacjonarnych stanowisk dowodzenia oraz stacjonarnego systemu łączności i łączności opartej na środkach rozmieszczonych przetrzennie. Ponadto ruchome stanowiska i punkty dowodzenia na wszystkich szczeblach dowodzenia budowane będą na bazie opancerzonych, zdolnych do pokonywania trudnego terenu oraz umożliwiających pracę organom dowodzenia w warunkach silnych skażeń i w ruchu - wozach dowódczo-sztabowych. Również ruchome środki łączności montowane będą prawdopodobnie na podobnych pojazdach mechanicznych.

Można przypuszczać, że wzrośnie liczba stanowisk i punktów dowodzenia zdolnych do sprawnego przejęcia i samodzielnego sprawowania dowodzenia wojskami. Należy oczekiwać, że w wojskach lądowych na szczeblu związku taktycznego i związku operacyjnego będą funkcjonowały stale, w pełni wyposażone w techniczne środki dowodzenia i z pełną obsadą pracowników merytorycznych - stanowisko dowodzenia, zapasowe stanowisko dowodzenia i tyłowe stanowisko dowodzenia. Można przewidywać, że na szczeblu pułku, w miarę wzrostu jego możliwości bojowych, oprócz SD i

TSD, będzie organizowane zapasowe stanowisko dowodzenia.

Podobnie jak dotychczas na SD dywizji, armii i frontu, tak w przyszłości na ZSD tych dowództw, może być organizowany i wykorzystywany doraźnie wysunięty punkt dowodzenia i powietrzny punkt dowodzenia.

Ze względu na lądowo-powietrzny charakter operacji i walki oraz olbrzymi ich rozmach przestrzenny, a także w celu uzyskania wysokiej żywotności systemów dowodzenia, prawdopodobnie nastąpi potrzeba przeniesienia niektórych organów dowodzenia, głównie szczeble strategicznego, a być może i operacyjnego, w przestrzeń kosmiczną. Ponadto można oczekiwać, że na szczeblu operacyjnym znajdzie konieczność posiadania części organów dowodzenia w powietrzu. Stąd należy liczyć się z możliwością organizacji satelitarnych i powietrznych stanowisk dowodzenia, bądź zapasowych stanowisk dowodzenia.

Powietrzne punkty dowodzenia praktykowane dotychczas będą wykorzystywane i w przyszłości. Będą one stanowić uzupełnienie lądowych i powietrznych stanowisk dowodzenia. Wydaje się, że powietrzny punkt dowodzenia zostanie wprowadzony do wyposażenia dowództwa pułku zmechanizowanego lub czołgów.

Ze względu na dalszą integrację lądowych oraz powietrznych sił i środków walki, a w wojskach lądowych - oddziałów i związków ogólnowojskowych, obrony przeciwlotniczej i walki radioelektronicznej - znajdzie konieczność zapewnienia ściślejszej i nieprzerwanej współpracy pomiędzy ich organami dowodzenia. Zatem należy liczyć się z tym, że na każdym stanowisku dowodzenia i zapasowym stanowisku dowodzenia do dywizji włącznie, mogą występować odpowiednie pełnosprawne organa dowodzenia, a zwłaszcza organa dowodzenia wojskami lotniczymi oraz siłami i środkami walki radioelektronicznej, a także inne, dostosowane do powstawania nowych rodzajów wojsk. Nie można również wykluczyć możliwości powołania podobnych osób funkcyjnych lub nawet organów dowodzenia na szczeblu pułku.

Można także zakładać, że utrwalona będzie reguła organizacji stanowisk dowodzenia armii w oparciu o funkcjonalne zespoły i punkty dowodzenia. Prócz tego można oczekiwać, że poszczególne zespoły funkcjonalne i punkty dowodzenia na SD i ZSD, w miarę upływu czasu, będą miały dostatecznie liczny stan osobowy i będą wyposażane w środki dowodzenia zapewniające im coraz to większą samodzielność realizacji zadań dowodzenia.

Ponadto prawdopodobnie wzrośnie znaczenie "wojny w eterze" i poważnie zwiększą się trudności w zakresie wymiany informacji oraz jej ochrony przy przekazywaniu za pomocą technicznych środków łączności. Można przypuszczać, że oprócz konstruowania odpowiednich środków łączności

umożliwiających przekazywanie wiadomości w warunkach zakłóceń radioelektronicznych, trzeba będzie w dalszym ciągu czynić między innymi stosowne przedsięwzięcia organizacyjne. Realizacja tych przedsięwzięć, oprócz łagodzenia skutków zakłóceń radioelektronicznych, powinna także służyć zapobieganiu rozpoznaniu radioelektronicznemu przeciwnika.

Rozpoczęte w latach osiemdziesiątych wyposażenie dowództw dywizji w polowe zautomatyzowane systemy dowodzenia będzie kontynuowane, a ponadto w latach dziewięćdziesiątych zautomatyzowane systemy dowodzenia prawdopodobnie wejdą do wyposażenia dowództwa armii i frontu. Prócz tego można także oczekiwać powszechnej automatyzacji systemów kierowania środkami rażenia, a zwłaszcza systemów walki ze środkami napadu powietrznego przeciwnika oraz systemów kierowania uderzeniami rakiet, ogniem artylerii i walki radioelektronicznej. Nie można wykluczyć również wprowadzenia do wyposażenia wojsk połączonych systemów rozpoznania i uderzenia ogniem, tzw. systemów rozpoznawczo-uderzeniowych realizujących zasadę "rozpoznań i zniszcz".

5. KIERUNKI USPRAWNIAJĄCE PROCESY INFORMACYJNE

Wraz ze wzrostem głównie liczby i rodzajów środków walki i innych urządzeń technicznych oraz rozmachu i dynamiczności działań bojowych, zwykle wzrastają ilości informacji obiegających w systemach dowodzenia, a także zmieniać się będzie ich znaczenie w procesach dowodzenia wojskami. Ponadto zazwyczaj w krótszych niż to miało miejsce w przeszłości, przedziałach czasu, informacje ulegać będą dezaktualizacji.

Gwałtowny i olbrzymi wzrost ilości informacji wpływa także na znaczne powiększenie się trudności w ich zdobywaniu, przesyłaniu i opracowywaniu, a zatem i w wykorzystaniu w procesach decyzyjnych oraz w toku realizacji innych zadań dowodzenia.

Środki, zabiegi i przedsięwzięcia usprawniające procesy informacyjne to, jak należy przypuszczać, przede wszystkim powszechna automatyzacja zdobywania, przesyłania, przetwarzania i gromadzenia informacji - czyli wykorzystywanie zautomatyzowanych systemów dowodzenia i kierowania środkami walki oraz zautomatyzowanych systemów łączności.

Kompleksowe organizacyjne przedsięwzięcia usprawniające procesy informacyjne, obok powszechnego wykorzystywania zautomatyzowanych systemów dowodzenia, będą zmierzać głównie do stworzenia warunków zapewniających realizację zadań dowodzenia w czasie krótszym niż to czyni przeciwnik. W tym celu dążyć się będzie głównie do zapewnienia warunków powzięcia decyzji przez dowódcę i wprowadzenia jej w życie oraz reagowa-

nia dowództw na powstałe sytuacje, w czasie umożliwiającym pełne wykorzystanie walorów supertechniki bojowej. Ponadto dla osiągnięcia wysokiej jakości realizacji zadań dowodzenia będzie się zmierzać do innego niż dotychczas wykorzystania przez dowództwa czasu cyklu dowodzenia. W tym celu będzie się dążyć do uzyskania następującego modelowego podziału czasu cyklu dowodzenia:

- zbieranie informacji o sytuacji i ustalanie aktualnego stanu stron - nie więcej niż 20% czasu;
- przetwarzanie informacji - wypracowanie decyzji oraz planowanie operacji i walki - co najmniej 40% czasu;
- organizowanie operacji i walki oraz kontrolowanie przygotowania wojsk do działań - 40% czasu.

Aby to uzyskać trzeba będzie zapewnić między innymi stałą aktualizację zbiorów informacji znajdujących się w systemach dowodzenia. Oprócz tego nieodzowne będzie systematyczne wzbogacanie banków informacji o dane niezbędne do powzięcia decyzji w każdej sytuacji taktyczno-operacyjnej i zapewniająco realizację wszystkich zadań dowodzenia. Stąd należy oczekiwać, że poczynione przedsięwzięcia będą zapewniać między innymi ciągłe śledzenie rozwoju sytuacji oraz zdobywanie informacji o walczących wojskach i warunkach prowadzenia działań bojowych przede wszystkim w sposób zautomatyzowany. Zaś zdobyte informacje będą wprowadzane do systemów dowodzenia i łączności w sposób automatyczny.

Powzajemne stosowanie zautomatyzowanych systemów dowodzenia i łączności zapewnić będzie również obieg informacji w systemach i ich wymianę w relacji komputer - człowiek w czasie rzeczywistym. Ponadto systemy te przekazywać będą informacje adresatom w określonym przez nadawcę i przez urządzenia systemu terminie, i niezależnie od woli odbiorcy. Podobnie stopień ważności informacji i ich pilności prawdopodobnie będzie określany przez człowieka nadawcę oraz automatycznie przez system dowodzenia i łączności. Zaś drogi obiegu informacji od nadawcy do odbiorcy wyznaczone będą przez zautomatyzowany system łączności.

Wskazuje to, że będą również doskonalone sposoby kontaktowania się człowieka z komputerem. Wydaje się, że przewidywane współcześnie urządzenia dla kontaktowania się człowieka z komputerem - dość złożone tablice, tabele itp. - zanikną, a powszechne zastosowanie znajdzie język naturalny i znaki alfa-numeryczne wprowadzane do systemu między innymi za pomocą pisaka i ekranu elektronicznego.

Zastosowanie komputerów i "osobistych" mikrokomputerów /mikroprocesorów/ zwiększy efektywność procesów informacyjnych, zwłaszcza w zakresie gromadzenia i przetwarzania informacji. Ponadto zapewni się pożądaną ope-

ratywność dowodzenia oraz osiągnięte znaczny wzrost żywotności i niezawodności systemów dowodzenia. Pojawi się również uproszczona forma użytkowania zasobów informacyjnych. W wielu wypadkach zanikną także tradycyjne metody i sposoby przygotowania danych niezbędnych do powzięcia decyzji oraz planowania i organizowania działań bojowych. Dane te i inne informacje niezbędne do realizacji zadań dowodzenia każdy zainteresowany będzie mógł otrzymać bezpośrednio z systemu - od komputera - w formie graficznej, pisemnej, wykresów, tabel, zestawień itp. np. na ekranie elektronicznym.

Można oczekiwać, że powoli zanikać będzie także tradycyjny sposób utrwalania i zobrazowywania informacji, to znaczy w sposób ręczny graficznie na mapach, szkicach itp. rysunkach oraz pisemny w notatkach. Ogół wiadomości gromadzony będzie w urządzeniach komputera i innych, zaś dostęp do nich będzie uproszczony i dla każdej upoważnionej osoby komputer udostępniał będzie żądane informacje na ekranie elektronicznym lub automatycznie przedstawiając je na mapach, szkicach i w formie pisemnej na papierze. Zatem można oczekiwać, że zaniknie także potrzeba powołanego wykonywania dokumentów w sposób ręczny. Na ogół będą one wykonywane w sposób automatyczny.

Nastąpi również wzrost trwałości zasobów informacyjnych i możliwości ich efektywnego wykorzystywania w dowolnych sytuacjach i w dowolnym czasie. Ponadto powszechna możliwość zbierania, gromadzenia i przetwarzania zbiorów informacji, nawet przez pojedyncze osoby i organa dowodzenia, może zapewnić między innymi wzrost samodzielności w dowodzeniu.

Wykorzystywanie w szerokim zakresie systemów liczących, jak można przewidywać, bardzo znacznie zwiększy efektywność niektórych elementów analizy i oceny sytuacji. Nastąpi więc możliwość podejmowania optymalnych decyzji i skutecznego reagowania na dowolne zdarzenia i sytuacje. Pogłębi się jedność decyzji przy jednoczesnym zmniejszeniu wpływu na nie czynników subiektywnych. Zrodzą się także możliwości podejmowania decyzji w oparciu o wykorzystanie metod optymalizujących, będą to więc decyzje racjonalne. Można oczekiwać, że będzie także możliwość dokonywania wyboru decyzji dla wykonania określonego zadania taktyczno-operacyjnego z większej liczby propozycji rozwiązań. To może spowodować zanikanie tradycyjnego sposobu wypracowywania decyzji. Ponadto wzrost liczby wariantów możliwych rozwiązań przyczyni się do wzrostu trafności podjętej decyzji, zaś planowanie działań bojowych prawdopodobnie będzie bardziej realistyczne. Należy liczyć się z tym, że wzrost jakości powziętej decyzji oraz planowania operacji i walki będzie można uzyskać również w wyniku uprzedniego - przed wprowadzeniem w życie - ich prze-

grania i sprawdzenia, wykorzystując do tego celu symulację komputerową.

Omówione możliwości w zakresie pozyskiwania i przetwarzania informacji przez organa dowodzenia stwarzają między innymi korzystne warunki wypracowywania racjonalnych decyzji i realnego planowania walki na większe niż dotychczas głębokości i dłuższe przedziały czasowe. Można zatem liczyć się z tym, że zadanie bojowo wojsk na taktycznych szczeblach dowodzenia może obejmować znacznie większe niż dotychczas głębokości i dłuższe przedziały czasowe oraz zawierać bogatszą treść.

Powazeczne wykorzystywanie sieci komputerowych może także zapewnić azybkie i niezawodno przesłanie informacji, a ponadto umożliwi korzystanie z zasobów informacyjnych i obliczeniowych różnym użytkownikom. Prawdopodobnie nastąpi dalszy wzrost integracji systemów i organów dowodzenia, spowodowany między innymi przez wspólność zbiorów informacji. To również może wpłynąć na wzrost integracji zadań podczas planowania oraz prowadzenia operacji i walki.

Zmiany i uuprawnienia, jakie mogą mieć miejsce w procesach informacyjnych, spowodują także zarysowanie się tendencji przechodzenia do płaskich struktur organizacyjnych wojsk, a tym samym i dowództw. Ponadto stworzone będą znaczne możliwości centralizacji dowodzenia, przy równoczesnym zapewnieniu dużej, a nawet pełnej samodzielności w działaniu poszczególnym szczeblom i organom dowodzenia.

Powazeczne wykorzystywanie zautomatyzowanych systemów kierowania środkami rażenia i innymi urządzeniami walki przyniesie znaczny wzrost efektywności niszczenia /obezwładniania/ obiektów i celów przeciwnika. Ponadto bezpośrednie informacyjne sprzężenie systemów rozpoznania z autonomicznymi systemami kierowania środkami rażenia i innymi urządzeniami walki wpłynie także na dalsze zwiększenie efektywności identyfikacji oraz niszczenia /obezwładniania/ obiektów i celów przeciwnika. Można spodziewać się, że w tych warunkach reakcja dowództw i środków rażenia na wykryte cele będzie natychmiastowa.

Przeto można oczekiwać, że usprawnienia procesów informacyjnych przyniosą w efekcie znacznie skrócony czas wypracowania decyzji o operacji i walce oraz planowania działań bojowych, przy jednoczesnym wzroście jakości realizacji zadań dowodzenia. Zapewni się również podwładnym czas, jaki jest im niezbędny, dla należytego przygotowania operacji i walki. Zatem przygotowanie działań bojowych, jak można zakładać, realizowane będzie w czasie wynikającym z konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej i innych uwarunkowań. Podobnie czas reagowania dowódcy i organów dowodzenia na zaistniałe sytuacje w toku prowadzenia operacji i walki, prawdopodobnie nie będzie dłuższy od potrzeb wynikających z możliwości działania lub przeciwdziałania przeciwnika.

Można więc liczyć na poważny wzrost efektywności dowodzenia wojskami oraz kierowania środkami rażenia i innymi urządzeniami walki, a zwłaszcza jego operatywności, elastyczności i skrytości.

6. DOSKONALENIE TECHNICZNYCH ŚRODKÓW DOWODZENIA

Jakościowy i ilościowy rozwój środków transportowych dowództw i systemów dowodzenia prawdopodobnie będzie sprzyjał powszechnemu wyposażeniu organów dowodzenia armii przede wszystkim w wozy dowódczo-sztabowe, pojazdy specjalne oraz powietrzne, a być może i kosmiczne, środki komunikacyjne. Wozy dowódczo-sztabowe i niektóre pojazdy specjalne będą przystosowane do pracy ludzi i środków dowodzenia w terenie skażonym powinny one mieć takie zdolności ruchowe i manewrowe, jak wozy bojowe, a także nie powinny się różnić od nich wyglądem. Wozy te i niektóre pojazdy specjalne prawdopodobnie będą budowane z żeroodpornych i posiadających inne jeszcze właściwości materiałów odpornych na przebijalność, wysokie temperatury itp. czynniki. Potrzeba wyposażenia dowództwa armii w jak najkrótszym czasie w kilka /4-6/, wyżej scharakteryzowanych wozów dowódczo-sztabowych wynika z faktu zorganizowania wysuniętego punktu dowodzenia. Punkt ten, jak wiadomo rozmieszcza się z zasady w rejonie, który może być obezwładniony ogniem podstawowej masy artylerii przeciwnika.

Podobnymi właściwościami jak wozy dowódczo-sztabowe mogą charakteryzować się niektóre pojazdy specjalne przeznaczone na potrzeby dowództw. Należy oczekiwać, że głównie mogą być to pojazdy, w których zamontowane będą szczególnie ważne i wrażliwe na różnorodne oddziaływanie środki dowodzenia, np. komputery i urządzenia transmisyjne danych.

Wzrost manewrowości wojsk oraz duże tempo i przestrzenie prowadzenia działań a także i inne cechy przyszłych starć zbrojnych, mogą spowodować większe niż dotychczas potrzeby, stąd i nasycenie dowództw w powietrzne, a na wyższych operacyjnych szczeblach dowodzenia, nawet w kołmniczne środki komunikacji na potrzeby dowodzenia wojskami. Z drugiej strony zakładany rozwój środków komunikacji powietrznej^{3/} umożliwił będzie powszechne organizowanie powietrznych stanowisk i punktów dowodzenia. Np. na szczeblu armii niektóre przyszłościowe środki transportu powietrznego mogą znaleźć zastosowanie w organizacji powietrznych punktów dowodzenia i zapasowego stanowiska dowodzenia.

W grupie środków zdobywania informacji można oczekiwać znacznego postępu wyrażającego się między innymi, w rozwoju i powszechnym stosowaniu automatycznych i zautomatyzowanych broni i sy-

stemów pozwalających na co dzień realizować regułę - poszukiwania, wykrywania, identyfikacji i natychmiastowego niszczenia pojedynczych, grupowych i masowo występujących celów znajdujących się na znacznych powierzchniach i odległościach. Prócz tego prawdopodobnie znajdą zastosowanie roboty i inne automatyczne urządzenia do samodzielnego prowadzenia rozpoznania na ziemi, w powietrzu i kosmosie oraz o każdej porze doby w każdych warunkach i sytuacji. Środki te, można zakładać, będą także samoczynnie identyfikować cele, a także selekcjonować i oceniać zdobyte wiadomości oraz wprowadzać je do zautomatyzowanych systemów dowodzenia i łączności. Ponadto w powszechnym użyciu może być fotografia trójwymiarowa, a także urządzenia do natychmiastowej obróbki zdjęć i filmów oraz ich przekazywania na dowolne odległości. Urządzenia te prawdopodobnie pozwalać będą na uzyskiwanie przez zainteresowane organa dowodzenia wiadomości z rozpoznania również w formie graficznej i w realnym czasie. Zminiaturyzowany sprzęt telewizyjny zapewni obecność "oczu" organów dowodzenia i rozpoznania prawdopodobnie zawsze i wszędzie. A wiadomości uzyskane za pomocą tego sprzętu będą posiadały niezmiernie dużą wartość, bowiem będą zawierać dane o obiektach /celach/ i ich otoczeniu zarówno w sytuacjach statystycznych, jak i w dynamicznych i odbiorca będzie je otrzymywał w czasie rzeczywistym w formie graficznej - obrazu.

Znaczny postęp, jak można zauważyć na podstawie dotychczasowych poczynień oraz prognoz, będzie miał miejsce w rozwoju środków łączności. Należy oczekiwać przede wszystkim powszechnego zastosowania zautomatyzowanych systemów łączności, ogólnej miniaturyzacji sprzętu łączności i wzrostu znacznie jego zasięgu oraz zmian dotyczących zwłaszcza zasad rozmieszczania węzłów i innych podstawowych urządzeń łączności. W tym względzie prawdopodobnie znajdzie powszechne zastosowanie zasada przestrzennego ich rozmieszczania i z reguły niezależnie od rejonów rozwijania stanowisk i punktów dowodzenia.

Przyszłościowe środki łączności prawdopodobnie zapewniać będą przekazywanie w sposób utajniony olbrzymich ilości informacji w czasie rzeczywistym, a odbiorca będzie mógł je otrzymywać w formie graficznej i alfa-numerycznej lub mieszanej.

W tym celu znajdzie powszechne i kompleksowe zastosowanie między innymi łączność horyzontalna, jonosferyczna, stratosferyczna i kosmiczna. Zaś cecha przyszłościowych środków łączności to także i to, że będą one posiadały po kilkaset, a nawet tysiąc i więcej częstotliwości roboczych. Ponadto należy oczekiwać wykorzystywania komputerów w systemach łączności. Środki te i inne urządzenia prawdopodobnie zapewnią,

obok analogowych kanałów łączności - radiokomunikację cyfrową, która charakteryzować się będzie między innymi dużymi możliwościami przesyłania wiadomości w sposób utajniony. Przyszłościowe środki łączności, jak się przewiduje, będą zapewniały również przesyłanie informacji na każde odległości, a ponadto będą odporne na różnorodne zakłócenia, w tym zakłócenia radioelektroniczne. Przewiduje się także stosowanie tak zwanej ogólnodostępnej łączności. Ponadto przyszłościowe urządzenia łączności prawdopodobnie zabezpieczają będą między innymi błyskawicznie - czyli w czasie rzeczywistym - przesyłanie wiadomości i ich odtwarzanie w formie najdogodniejszej dla odbiorcy.

Jedną z cech przyszłościowych systemów łączności będzie także wyeliminowanie człowieka z procesu nawiązywania łączności i przesyłania informacji. W tym względzie można oczekiwać, że nadawca po uprzednim przygotowaniu i ustaleniu pilności informacji, będzie ją wprowadzał do systemu łączności albo może wskazać komputerowi - za pomocą sygnału - jakie dane i komu należy przekazać. Natomiast wybór środka, kolejności i terminu ich przekazania adresatom dokonywane będą automatycznie przez system.

Poza tym można liczyć na bogatsze niż dotychczas wyposażenie w środki łączności miejsc pracy dowódcy i oficerów sztabu. W miejscach pracy tych osób, oprócz tradycyjnego aparatu telefonicznego i radiostacji, może znaleźć się również monitor radioelektroniczny, urządzenie do kontaktowania się z komputerem, miniaturowe środki do wymiany informacji wewnątrz stanowiska.

Prognoza burzliwego, jak dotychczas, rozwoju środków informatycznych pozwala zakładać znaczne, wprost rewolucyjne zmiany w środkach, jakie mogą znaleźć się w wyposażeniu dowództw, a przeznaczonych do z b i e r a n i a i p r z e t w a i n f o r m a c j i oraz jej g r o m a d z e n i a i o c h r o n y^{4/}.

Uwzględniając dotychczasowy stan i perspektywy w najbliższym czasie rozwoju środków informatycznych, łączności i innych oraz zaawansowania realizacji planów, należy oczekiwać sukcesywnego wyposażania dywizji w połowe zautomatyzowane systemy dowodzenia, poczynając od drugiej połowy lat osiemdziesiątych. Zaś armia, front i szczeble centralne mogą być wyposażane w połowe zautomatyzowane systemy dowodzenia prawdopodobnie w latach dziewięćdziesiątych.

Można przewidywać, że wzorem współcześnie budowanego zautomatyzowanego systemu dowodzenia na szczeblu armii i frontu w pierwszej kolejności zostaną zautomatyzowane następujące podsystemy dowodzenia: do - wódcy armii /frontu/, oddziału /zarządu/ operacyjnego, oddziału /ze -

rzędu/ rozpoznawczego, dowództwa WRiA, dowództwa WOPL i dowództwa wojsk lotniczych oraz w pewnym zakresie podsystem kierowania łączno - ścią. Poddanie automatyzacji tych podsystemów dowodzenia umożliwi ściśle informacyjne ich sprzężenie z odpowiednimi elementami taktycznego i stworzenie jednolitego zautomatyzowanego systemu dowodzenia wojskami armii i frontu. Zautomatyzowanie w pierwszej kolejności wyżej wymienionych podsystemów dowodzenia armii i frontu wynika również z zasadniczej roli i znaczenia, jaką odgrywają one w dowodzeniu wojskami.

Ponadto oczekuje się, że w latach dziewięćdziesiątych zautomatyzowane będą także pozostałe podsystemy dowodzenia armii, dywizji i pułku oraz system dowodzenia batalionu i dywizjonu.

Wyposażenie wojsk w zautomatyzowane systemy dowodzenia i kierowania środkami walki między innymi skróci - jak się przewiduje - trzykrotnie czas trwania cyklu dowodzenia wojskami. Oprócz tego umożliwi to organom dowodzenia racjonalne wykorzystywanie czasu podczas przygotowywania operacji i walki oraz zapewni dowództwom operatywne reagowanie na powstające w toku prowadzenia działań bojowych sytuacje.

Prognozy rozwoju środków informatycznych pozwalają sądzić, że w następnym okresie zautomatyzowane systemy dowodzenia zostaną wyposażone w jakościowo inne, i o bardzo różnych możliwościach, komputery i inne urządzenia elektroniczne. Zatem można oczekiwać, że w przyszłości zautomatyzowane systemy dowodzenia charakteryzować się będą między innymi dalszym pogłębieniem zróżnicowanego znaczenia i wykorzystywania komputerów dla realizacji zadań dowodzenia. Wyrażać się to może przede wszystkim w jednoczesnym wykorzystywaniu przez organa dowodzenia komputerów ogólnego przeznaczenia i ogólnodostępnych oraz pokładowych i "osobistych" - specjalistycznych. Nie wyklucza się także możliwości realizacji zadań dowodzenia przy wykorzystaniu komputerów tylko ogólnego przeznaczenia bądź "osobistych".

Komputery pierwszej grupy przewiduje się, że zapewnią będą między innymi: gromadzenie, przetwarzanie i przechowywanie olbrzymich ilości informacji. Zaś komputery drugiej grupy prawdopodobnie zapewnią będą przede wszystkim przetwarzanie i wydawanie informacji w czasie rzeczywistym i niezbędnych dla realizacji zadań dowodzenia przez poszczególne osoby funkcyjne. Inną jeszcze cechą przyszłościowych komputerów prawdopodobnie będzie znaczna, a może nawet i całkowita ich odporność na różnorodne zakłócenia.

Kolejną właściwością przyszłościowych komputerów jest uproszczony sposób kontaktowania się człowieka z maszyną cyfrową. Zarysowuje się możliwość zastosowania elektronicznych maszyn cyfrowych reagujących

ne głos ludzki. To umożliwić będzie komputerom między innymi uruchamianie środków rażenia oraz powodować działanie innych urządzeń walki i wykorzystywanych w systemach dowodzenia, zgodnie z wolą człowieka. Ponadto, co jest szczególnie korzystne, informacje do systemów dowodzenia będzie można wprowadzić również ze pomocą głosu. Przymioty kolejnych generacji elektronicznych maszyn cyfrowych pozwalają będą także, jak się przewiduje, tłumaczyć tekst na dowolne, wcześniej zaprogramowane języki.

Wspomniane możliwości komputerów między innymi wyeliminują trudności w dowodzeniu zgrupowaniem wojsk o składzie koalicyjnym spowodowane barierą językową. Zaś językiem dowodzenia w oddziale czy związku będzie język narodowy.

Inną jeszcze cechą przyszłościowych systemów dowodzenia będzie prawdopodobnie możliwość przetwarzania informacji w trybie aktywnym, a nawet superaktywnym i adaptacyjnym. Możliwości te wraz z realizacją zadań w systemach dowodzenia w języku naturalnym i narodowym umożliwią między innymi optymalizowanie decyzji. Ponadto, jak należy oczekiwać, systemy te będą mogły samoczynnie dostosowywać się pod względem informacyjnym i oprogramowania, do warunków pola bitwy i aktualnych potrzeb. Oprócz tego istnieć będzie możliwość powszechnego stosowania reguły sprowadzającej się do sprawdzania każdej decyzji przed wprowadzeniem w życie, za pomocą gry komputerowej.

Wspomniane właściwości komputerów i innych urządzeń radioelektronicznych prawdopodobnie zapewnią pożądaną elastyczność systemów dowodzenia i odporność na różnorodne zakłócenia. Należy oczekiwać, że systemy te zapewnią również terminowe przygotowanie operacji i walki oraz reagowanie na powstałe sytuacje w toku prowadzenia działań bojowych. Ponadto powszechna komputeryzacja dowództw umożliwi wykorzystanie w pełnym zakresie walorów taktyczno-technicznych sprzętu bojowego, w tym głównie środków rażenia.

Rozwój środków organizacyjnych o technicznych i urządzeń peryferyjnych prawdopodobnie będzie zmierzał w kierunku zapewnienia przede wszystkim łatwiejszego kontaktowania się człowieka z elektroniczną maszyną cyfrową. Przyszłościowe środki organizacyjno-techniczne i inne urządzenia współpracujące z komputerami, jak się przewiduje, będą między innymi zapewniały przedstawianie informacji w formie graficznej z uwzględnieniem kolorów i na tle mapy o dowolnej skali. Należy oczekiwać również możliwości wprowadzania do zautomatyzowanych systemów dowodzenia i łączności informacji w formie graficznej. Środki te mogą ponadto zapewnić wprowadzanie informacji

do zautomatyzowanego systemu dowodzenia i przedstawianie ich użytkownikom w postaci alfa-numerycznej, w formie pisemnej i tabelarycznej, na ekranach elektronicznych i papierze oraz taśmach papierowych i magnetycznych. Jedną z cech prognostycznych środków organizacyjno-technicznych będzie głównie, jak się przewiduje, kompleksowe ich zastosowanie oraz możliwość sprzężenia z komputerami i zautomatyzowanym systemem łączności.

Jednocześnie z powszechną komputeryzacją dowództw, należy również oczekiwać w większym zakresie wyposażenia miejsc pracy na stanowisku dowodzenia, w bardziej funkcjonalne niż dotychczas środki. Prawdopodobnie będą to przede wszystkim zminiaturyzowane "wzywacze" /"poszukiwacze"/, np. radiotelefony oraz inne radioelektroniczne i elektroniczne urządzenia przeznaczone na potrzeby między innymi wymiany informacji, a także dokonywania obliczeń i kalkulacji taktyczno-operacyjnych oraz przetwarzania informacji w innym zakresie i ich utrwalania. Stworzy to olbrzymie możliwości indywidualnego przetwarzania informacji przez poszczególne osoby funkcyjne w wypadku niemożliwości wykorzystywania komputerów. Prócz tego zapewnione będą dogodne warunki do wymiany informacji na stanowisku dowodzenia w dowolnym czasie i w pożądanej formie pomiędzy komórkami i osobami funkcyjnymi.

Przypisy do rozdziału IV

- 1/ Płk dr S. Piotrowski, Uwagi do rozważań nad teorią dowodzenia, Myśl Wojskowa nr 4/1982, s. 19-27.
- 2/ Charakterystyczne właściwości związków operacyjnych o składzie koalicyjnym mające wpływ na organizację i realizację dowodzenia, ASG WP, Warszawa 1982, s. 26.
- 3/ Patrz tabela 8 "Lista zdarzeń przyczynowych w sferze dowodzenia, które mogą zaistnieć do 2010 r.", poz. 7 i 29.
- 4/ Patrz tabela 8 "Lista zdarzeń przyczynowych w sferze dowodzenia, które mogą zaistnieć do 2010 r.", poz. 16-21 i 28.

ZAKOŃCZENIE

W rozprawie dążono do w miarę syntetycznego zawarcia wniosków i postulatów, wykonanie których zapewni sprawną realizację zadań dowodzenia przez dowództwo armii oraz utrzymanie wymaganej ciągłości dowodzenia, stosownie do charakteru i potrzeb współczesnej operacji. Przedstawiono także kierunki i sposoby dalszego doskonalenia polowego systemu dowodzenia wojskami armii oraz pracy dowódcy i sztabu podczas operacyjnego rozwinięcia wojsk i w operacji.

Dróg, które prowadzą do wysokiej sprawności dowodzenia może być wiele. Chodzi jednak o to, aby spośród nich wybrać najlepsze zapewniające przede wszystkim osiągnięcie celu w jak najkrótszym czasie i przy nakładzie minimalnych sił i środków. A przy tym, co jest również ważne, propozycje rozwiązań powinny uwzględniać dostępność sił i środków, a zwłaszcza technicznych środków dowodzenia. Ponadto - na co szczególnie zwrócono uwagę - realizacja wniosków i postulatów powinna zapewnić organom dowodzenia utrzymanie stale wysokiej, co najmniej o jeden stopień wyższej niż utrzymują wojska, gotowości bojowej. Potrzeby te i wymagania były także podstawą badań oraz formułowania wniosków i postulatów.

Ośmielam się również żywić nadzieję, iż prezentowana praca okaże się pomocą w praktycznej działalności dowództw okręgów wojskowych i w dalszych badaniach oraz w procesie kształcenia oficerów w ASG WP. Przedstawiony materiał może być przydatny w pracach zmierzających do zbudowania polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia wojskami armii. Warto także podkreślić, że większość propozycji rozwiązań zawartych w rozprawie jest już praktycznie stosowana w dowództwach okręgów wojskowych. Ponadto część materiałów została już wykorzystana do opracowania podręcznika nt. "Dowodzenie wojskami armii w operacji", część I i III, inne zaś mogą być wykorzystywane podczas opracowywania drugiej jego części oraz zagadnień dotyczących prognozy dowodzenia wojskami i rozwoju teorii dowodzenia /"Prognoza 3 i 4"/.

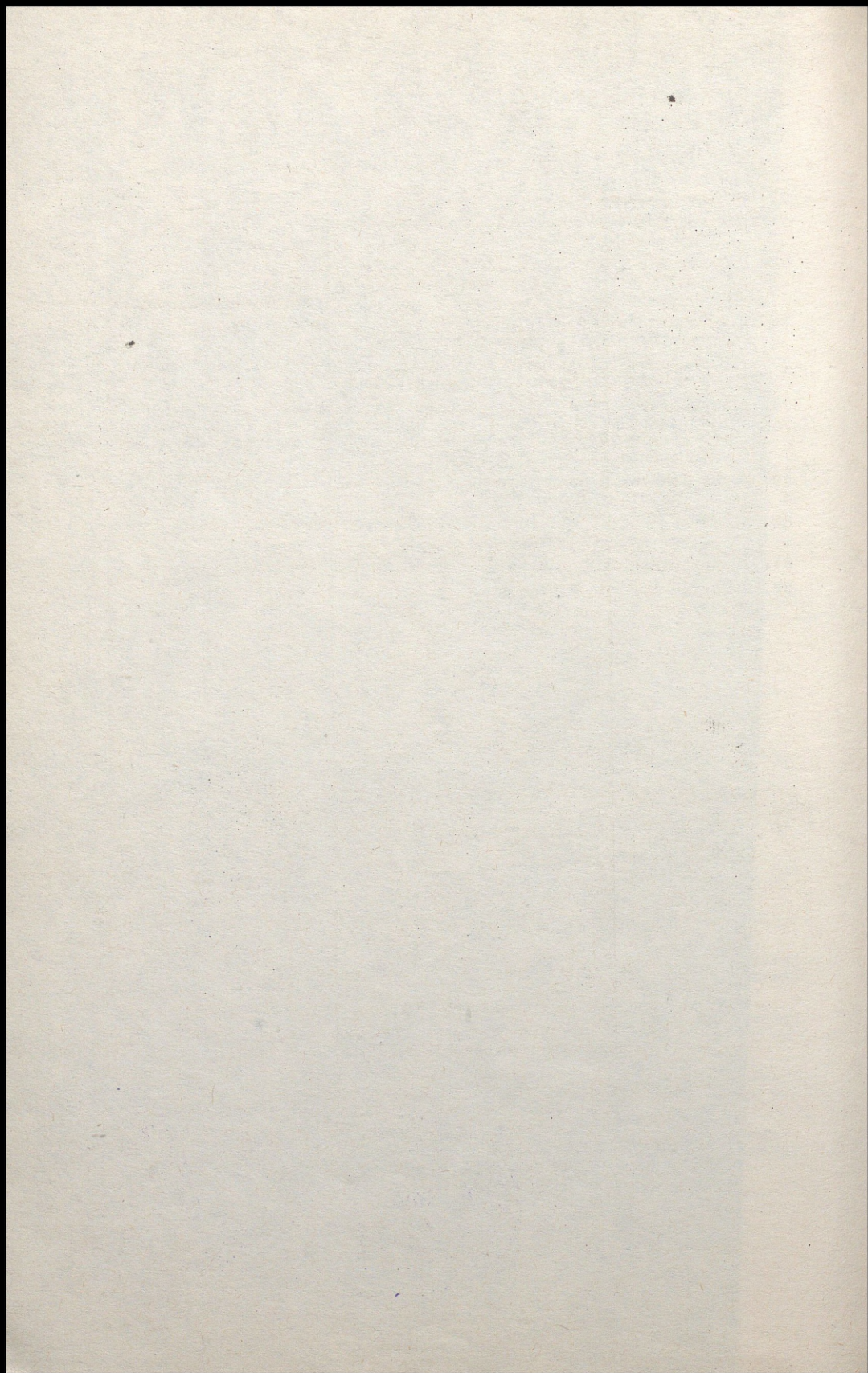
WYKAZ LITERATURY

1. J.Babula, Dowodzenie na szczeblach operacyjnych w LWP /1944-45/, rozprawa doktorska, ASG WP 1980r.
2. A.Barczak, Komputerowa gra wojenna ogólnowojskowego ZT - podstawy projektowania i wykorzystania, rozprawa habilitacyjna, ASG WP 1984r.
3. A.Barozak, Komputerowa gra wojenna jako nowoczesne narzędzie dydaktyczne, Zeszyty Naukowe ASG WP 2/1983r.
4. A.Barozak, Komputerowa gra wojenna jako metoda badań procesów walki, Zeszyty Naukowe ASG WP 1/1984r.
5. P.J.Batow, W marszu i w boju, MON, Warszawa 1968r.
6. B.Bidziński, S.Piotrowski, Koncepcja organizacji i funkcjonowania zapasowego stanowiska dowodzenia, Myśl Wojskowa 1/1973r.
7. B.Bidziński, Kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją zmechanizowaną /pancerną/ w polu, rozprawa habilitacyjna, ASG WP 1975r.
8. Biuletyn Informacyjny Nr 2/107/, Sztab Generalny WP, 1972r.
9. Biuletyn Informacyjny Nr 2/129/, Sztab Generalny WP, 1979r.
10. Biuletyn Informacyjny Nr 5/132/, Sztab Generalny WP, 1979r.
11. Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Generalny WP, 1980r.
12. Z.Blochman, Doświadczenia i wnioski POW z ćwiczenia "LATO-70", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", 1978r.
13. Z.Blochman, Doświadczenia i wnioski POW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Generalny WP, 1980r.
14. Charakterystyczne właściwości związków operacyjnych o składzie koalicyjnym mające wpływ na organizację i realizację dowodzenia, ASG WP 1982r.
15. B.Chocha, J.Kozmarek, Wojna i doktryna wojenna, MON, Warszawa 1980r.
16. Cz.Dęga, Współczesne środki walki i ich wpływ na charakter działań bojowych, Myśl Wojskowa 4/1982r.
17. W.Drużnin, D.Kontorow, Idea algorytm decyzyjny, MON, Warszawa 1975r.
18. Z.Gołąb, St.Kołoż, Współczesne dowodzenie wojskami, MON, Warszawa 1974r.
19. Z.Gołąb, Początkowy okres wojny, MON, Warszawa 1972r.
20. Z.Gołąb, Rozwinięcie wojsk lądowych w wojnie współczesnej, MON, Warszawa 1967r.
21. I.Jakubowski, Ziemia w ogniu, MON, Warszawa 1976r.
22. Jednolita metodologia obliczania jakościowego stosunku sił dla celów planowania operacyjno-taktycznego i rozwoju SZ PRL, ASG WP 1979r.

23. J.Kaczmarek, Uderzenie i ogień, MON, Warszawa 1973r.
24. J.Katyszkina, W sztabie armii, MON, Warszawa 1982r.
25. A.Karpiński, Dowodzenie w armii radzieckiej podczas II wojny światowej, MON, Warszawa 1973r.
26. St.Kończ, Doświadczenia i wnioski ŚOW z ćwiczenia "LATO-78", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", 1978r.
27. B.Kołodziejczak, Co będzie jutro?, MON, Warszawa 1978r.
28. B.Kołodziejczak, E.Wójcik, Wojna USA w Wietnamie, WIII, Warszawa 1978r.
29. T.Kotarbiński, Traktat o dobrej robocie, Ossolineum, Warszawa - Wrocław-Kraków 1963r.
30. J.Kurnał, Zarys teorii organizacji i zarządzania, Warszawa 1970r.
31. Lenin a problemy obronności, MON, Warszawa 1970r.
32. Materiały z sympozjum naukowego odbytego w ASG WP w 1982r.
nt. "Metody przygotowania kadry dowódczo-sztabowej do pracy w zautomatyzowanych systemach dowodzenia, Zeszyty Naukowe, ASG WP 1983r.
33. Materiały z sympozjum naukowego odbytego w ASG WP w 1984r.
nt. "Teoria podejmowania decyzji".
34. Metodika priujatija rosenija komandujuszczim armied na operaciju, Moskwa 1970r.
35. M.Michalski, Pierwsze 100 godzin wojny nuklearnej, MON, Warszawa 1969 r.
36. K.Moskalenko, Uderzenie za uderzeniem, MON, Warszawa 1974.
37. W.Mróz, Sposoby doskonalenia kierowania i organizacji pracy sztabowej, MON, Warszawa 1973r.
38. Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78", 1978r.
39. Myśl Wojskowa 10/1983r.
40. G.Nadysiew, Moja służba w sztabach, MON, Warszawa 1978r.
41. I.D.Nicholas, G.B.Pickett, W.O.Spears, Amerykański oficer sztabu, MON, Warszawa 1963r.
42. K.Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, MON, Warszawa 1973r.
43. K.Nożko, Założenia i zasady współczesnej sztuki operacyjnej. ASG WP 1977r.
44. Omówienie ćwiczenia "CZERWIEC-80", GZSzD, Warszawa 1980r.
45. Omówienie ćwiczenia "LATO-78", MON, Warszawa 1978r.
46. Omówienie ćwiczenia "WIOSNA-80", MON, Warszawa 1980r.
47. Omówienia ćwiczenia "LATO-82", MON, Warszawa 1982r.
48. Omówienie ćwiczenia "SOJUZ-83", MON, Warszawa 1983r.
49. Operacja zaczepna armii, podręcznik, ASG WP 1978r.
50. J.Orzechowski, Dowodzenie i sztaby, MON, Warszawa 1974 i 1975.

51. H. Piokarski, Założenia i zasady walki radioelektronicznej, cz. I i II, rozprawa habilitacyjna, ASG WP 1980r.
- ✓ 52. S. Piotrowski, Niektóre problemy operatywności dowodzenia wojskami, Myśl Wojskowa 1/1982r.
- 2 53. S. Piotrowski, Uwagi do rozważań nad teorią dowodzenia, Myśl Wojskowa 4/1982r.
54. St. Pióro, Wnioski z czwartej wojny arabsko-izraelskiej w zakresie OPL, Myśl Wojskowa 11/1974r.
55. Polowy system przetwarzania informaoji na ROO dla potrzeb organów dowodzenia szczebla operacyjnego, CZSzB, Warszawa 1983r.
56. Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej, MON, Warszawa 1975r.
- ✓ 57. Praca naukowo-badawcza, Zwiększenie efektywności dowodzenia wojskami lądowymi w wyniku optymalizacji ich wyposażenia w techniczne środki łączności do 1980r., ASG WP 1980r.
58. Przewidywany rozwój uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia w SZ PRL na lata 1975-80, Sztab Generalny WP, Warszawa 1974r.
59. Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej armii z uwzględnieniem kierunku nadmorskiego, podręcznik, ASG WP, 1980r.
60. Radziejewski, Tankowyj udar, Moskwa 1977r.
61. Regulamin sztabów /tymczasowy/, MON, Warszawa 1983r.
62. Regulamin walki wojsk lądowych SZ PRL, część I, dywizja-brygada-pułk, projekt, MON, CZSzB, ASG WP 1984r.
63. L. Rendulicz, Uprawlenie wojskami, Moskwa 1974r.
64. K. Rokossowski, Żołnierski obowiązek, MON, Warszawa 1973r.
65. P. Sienkiewicz, Inżynieria systemów, MON, Warszawa 1983r.
- ✓ 66. P. Sienkiewicz, Kierunki rozwoju zautomatyzowanych systemów dowodzenia w armiach państw NATO, Informatyka w dowodzeniu, ASG WP, 1981r.
67. F. Skibiński, O sztuce wojennej na północno-zachodnim teatrze działań wojennych, MON, Warszawa 1977r.
68. F. Skibiński, Dowodzenie wojskami koalicji na tle bitwy w Normandii, MON, Warszawa 1968r.
69. Sprawozdanie Nr 1 z pracy grupy badawczej ds. organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 30.5.-3.6.78r., ASG WP, 1978r.
70. Sprawozdanie Nr 2 z pracy grupy badawczej ds. organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 3-5.06.78r., ASG WP, 1978r.
71. Sprawozdanie Nr 3 z pracy grupy badawczej ds. organizacji systemu dowodzenia i struktur organizacyjnych w okresie 6-8.06.78r.
72. Sprawozdanie z badań przeprowadzonych podczas ćwiczenia "WIOSNA-80" przez Sekcję Dowodzenia, Zespół Naukowy Sztabu Gen.WP.

73. Studium zmian i kierunków rozwoju SZ NATO, Warszawa 1974r.
74. B.Szaposznikow, Rozważania teoretyczne, mózg armii, MON, Warszawa 1976r.
75. J.Światowicz, F.Bogadzki, Doświadczenia i wnioski WOW, Biuletyn Informacyjny Nr 3/135/, Sztab Generalny WP, 1980r.
76. P.P.Towstuchow, Osnovy upravlenija wojskami w armejской operacii i obszczewojskowom boju", Moskwa 1981r.
77. T.Urbańczyk, Doświadczenia z ostatnich wojen lokalnych, Informacja wygłoszona dla kadry ASG WP w 1983r.
78. M.Wieczorko, S.Plotrowski, T.Olewiński, System punktów dowodzenia frontu oraz armii ogólnowojskowych w ćwiczeniu "LATO-78", Myśl Wojskowa, Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "LATO-78" 1978r.
79. Wojny lokalne i konflikty zbrojne lat osiemdziesiątych, GZSzD, Warszawa 1983r.
80. Zasady organizacji i funkcjonowania stanowiska dowodzenia armii, POW, Bydgoszcz 1983r.
81. J.Zieleniowski, Organizacja i zarządzanie, Warszawa 1969r.
82. E.Żytyński, Droń fantazji czy przyszłość?, Warszawa 1973r.

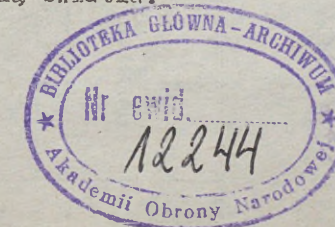
CZAS PLANOWANIA I ORGANIZOWANIA OPERACJI, PODEJMOWANIA DECYZJI I PRZEKAZYWANIA
ZADAŃ PODCZAS PROWADZENIA OPERACJI ORAZ KIEROWANIA OGNIEM NA SZCZEBLU ARMII

Zasadnicze uzbrojenie wojsk	R o k	1945	1960	1980	2000
Broń piechoty		<u>4 km/godz.</u> 600-800 m/s	<u>4-20 km/godz.</u> 800 m/s	<u>10-30 km/godz.</u> 800 m/s	<u>10-300 km/godz.^{1/}</u> 800 m/s
Artyleria		<u>4-10 km/godz.</u> 600-800 m/s	<u>10-20 km/godz.</u> 800 m/s	<u>20-30 km/godz.</u> 800-1000 m/s	<u>20-30 km/godz.</u> 800-1400 i więcej m/s
Rakiety operacyjno-taktyczne		-	<u>10-20 km/godz.</u> do 300 m/s	<u>10-30 km/godz.</u> 400-500 m/s	<u>10-30 km/godz.</u> 400-500 m/s
Czołgi		<u>10-20 km/godz.</u> 800-1000 m/s	<u>10-20 km/godz.</u> 800-1000 m/s	<u>10-30 km/godz.</u> 800-1000 m/s	<u>10-30 km/godz.</u> 800-1000 m/s
Środki przeciwpancerne /artyleria/. Przeciwpancerne pociski kierowane, Broń radiacyjna.		<u>10 km/godz.</u> 600-800 m/s -	<u>10-20 km/godz.</u> 800 m/s 100-120 m/s	<u>20-30 km/godz.</u> 300-1000 m/s 120-200 m/s	<u>10-1000 km/godz.</u> 800-1000 m/s 200-500 m/s 0,5-300 000 km/s ^{2/}
Środki przeciwlotnicze		<u>10-20 km/godz.</u> 600-800 m/s	<u>10-20 km/godz.</u> 600-800 m/s	<u>20-30 km/godz.</u> 600-1000 m/s	<u>20-40 km/godz.</u> 600-1000 m/s
Samoloty		600-700 km/godz.	700-1200 km/godz.	1000-2000 km/godz.	do 4500 km/godz.
Czas planowania i organizacji operacji na szczeblu armii		1-2 i więcej tygodni	3-4 dni	do 1 doby	8-12 godz. ^{3/}
Czas podejmowania decyzji i przekazywania zadań bojowych podczas prowadzenia operacji.		kilka - kilkanaście godzin	kilka godzin	2-4 godziny	1-30 minut ^{3/}
Czas od momentu podjęcia decyzji do momentu otwarcia ognia przez artylerię oraz odpalenia rakiety		4-6 godzin	3-4 godziny	1-2 godziny	2-3 minuty ^{3/}

1/ Wzrost prędkości manowru nastąpi w wyniku wykorzystania powietrznych środków transportu.

2/ Przewiduje się możliwość wprowadzenia broni radiacyjnej zdolnej do rażenia celów z prędkością światła.

3/ Skrócenie czasu osiągnięcia się przez automatyzację dowodzenia i kierowania ogniem.

PODZIAŁ AUTOBUSÓW SZTABOWYCH, KOŃCOWYCH URZĄDZEŃ ŁĄCZNOŚCI
I MIEJSCA PRACY STANU OSOBOWEGO NA SD I ZSD ARMII
/Przykład SOW/

Lp.	Komórka organizacyjna i nazwa stanowiska	Miejsc pracy	Aparaty i urządzenia Tlf						Końcowo urządzenia łączności			Uwagi	
			WCz	TI	Dalisko- słuchowy	Konfo- renc.	Bezpoś- rodni	Urządzenia K2	Urządzenia K2	Do kogo wy- dzielano są Urządź bezpośrednio wynos- aparaty Tlf			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
				I. NA SD ARMII									
1.	Dowódca armii	AS-2	x	x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
2.	Zca dow armii ds. politycznych	AS-2	x	x	x							Przejeżdża na ZSD	
	A. SZTAB												
1.	Szef sztabu	AS-2	x	x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
2.	Centrum dowodzenia	2xAS-250	x	x	x	x	7	x	x			Przejeżdża na ZSD	
3.	Aparatownia łączności CD			x						2			
4.	Namiot odpraw sztabu	namiot		x									
5.	Kierownik kancelarii sztabu	AS-2		x									
	a/Oddział operac.												
6.	Szef oddz. operac.	AS-2	x	x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
7.	Wydział planowania	AS-2		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
	b/Oddział rozpozn.												
8.	Wydział informac. sprawozdawczy	AS-2		x	x	x	x	x					
9.	Wydział kierunków	AS-2		x	x	x	x	x					
10.	Wydział WRE	AS-250		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
	c/Oddział łącz.												
11.	Szef oddz. rozpozn.	AS-2		x	x	x	x	x					
12.	Wydział planowania informacyjnego	namiot		x	x	x	3	x					
	d/Wydział łącz. spec.												
13.	Szef wojsk łącz.	AS-2	x	x	x	x	x	x					
14.	Wydziały: przewodowy, radioliniowy, radiowy i zaopatrzenia	namiot		x	x	x	2	x					
15.	Wydział łącz. spec.	AS-2		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
	e/Wydział topograficzny												
16.	Szef wydz. topogr.	AS-2		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
	f/Wydział inform.												
17.	Szef wydz. inform.	AS-2		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
18.	Ruchomy ośrodek obliczeniowy	kontenar		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
	B. ZARZĄD POLITYCZ.												
1.	Oddział organizac.	AS-250		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	
2.	Klub polowy	AS-2		x	x	x	x	x				Przejeżdża na ZSD	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
C. SZEFOSTWA ROZJAZDÓW WOJSK											
a/ Szefostwo WRJA											
1.	Szef WRJA	AS-2			X			X			
2.	Wydział planowania	AS-250	X	X	X	X	X	X	X	CD	
3.	Wydział rozpoznawczy	namiot			X		X			Oddział rozpoznawczy	
4.	Wydział dowodzenia	2x AS-2		X	5				X		
b/ Szefostwo WOPL											
5.	Szef WOPL	AS-2			X			X			
6.	Wydział planowania i kierowania systemem OPL	namiot			X	X	X			CD	
7.	Ósrodek kierowania systemem OPL	Rekin-3A		X	X		X			SD frontu	
c/ Szefostwo WInż.											
8.	Szef WInż	AS-2			X			X			
9.	Wydział planowania, dowodzenia i rozpoznania	namiot		X	X	X	X			CD	
d/ Szefostwo WChet.											
10.	Szef WChet.	AS-2			X	X		X			
11.	Wydział planowania i rozpoznania	namiot		X	X		X		X	CD	
12.	SOAS SD armii	AS-2			2						
D. Zarząd WSW											
1.	Szef zarządu WSW		X		X	X		X			
2.	Zastępca szefa zarządu WSW				X						Przejeżdża na ZSD
3.	Stacja szyfrowa WSW				X						
E. Inne organa dowodzenia											
1.	CDB lotnictwa			X	X	X	X	X		CD	
2.	GO kwatermistrzostwa	AS-2		X	X	X		X			
3.	GO służb technicznych			X	X			X			
4.	Stacja WCz				X						
Razem: dca, zcy, sztab szefostwa rodz.wojsk, ZP, WSW i GO											
Komenda SD											
1.	Komendant SD	AS-2			X			X			
2.	Oficer dyżurny SD	AS-2			X			X			
2.	Punkt medyczny	namiot			X			X			
4.	Dyspozytor samochodów	namiot			X			X			
5.	Postorunek obserwacji powietrznej i skazzeń	wykop			X						
6.	Kierownik kasyna	namiot			X						
7.	Dyżurny hotelu SD	namiot			X						
8.	Dowódca pułku zabezpiecz.	AS-2			X			4			
Razem w komendzie SD											
Łączna łączność SD											
1.	Szef WL	AS-2			X			X			
2.	Oficer dyżurny łączności	AS-2		X	X		X	X		SWE	
3.	Dowódca grupy stacji r/lin				X			X			
4.	Dowódca gr. środków radiow.				X			X			
5.	Stacja szyfrowa WL	AS-2			X			X			
6.	Wskazywacze telegraficzna	AS-2			X			X			
7.	Wojakowa stacja pocztowa				X			X			
8.	Lądowisko				X			X			
Razem na WL											
OGÓŁEM NA SD ARMII											
29 - AS-2											
5-AS-250											
13 namiot.											
Razem											
1 8 22 65 18 12 32 7											
Możliwości armii											
10 30 80 20											
Rezerwa											
1 8 15 2											

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
II. NA ZSD ARMI												
1. Dowódca armii	AS-2	X	X	X	X	X	X	X				
2. Zca dcy armii ds. lin. iow.	AS-2	X	X	X	X	X	X	X				
3. Zca dcy armii ds. polit.	AS-2	X	X	X	X	X	X	X			Uzupełnienie z SD	
A. SZTAB												
1. Szef sztabu	AS-2	X	X	X	X	X	X	X				
2. Centrum dowodzenia ZSD	2xAS-250	X	X	X	X	X	7	X	X		Oddziały: operacyjny, rozpoznawczy, szefostwa WRiA, WOPL, WInż, WChem, CDB lot.	
2. Aparatownia łącz. CD					X				2			
4. namiot odpraw sztabu	namiot	X			X							
5. Kierownik kanc. sztabu	AS-2	X			X							
a/ Oddział operacyjny												
6.	AS-2	X			X			X				
7. Szef oddziału operacyjnego	AS-2	X			X			X				
8. Wydział planowania	AS-2	X			X			X			CD	
9. Wydział informac. sprawozd	AS-2	X			X			X				
10. Wydział kierunków	namiot	2			X							
11. Wydział walki R/E	AS-250	X			X			X				
b/ Oddział rozpoznawczy												
12. Szef oddziału rozpoznawczy	AS-2	X			X			X				
13. Wydział planowania inform.	namiot	X			X			2	X		CD, SWRIA	
c/ Szefostwo łącz.												
14. Szef łącz.	AS-2	X			X			X				
15. Wydziały: przewodowy, r/lin, radio, i zapatrz.	namiot	X			X			2			Dyż. łączności, Dyspozytor łączny frontu	
16. Wydział łącz. spec.	AS-2	X			X							
d/ Wydział topograficzny												
17. Szef wydziału topograf.	AS-2	X			X			X				
e/ Wydział informatyki												
18. Szef wydziału informatyki	AS-2	X			X			X				
19. Ruchomy ośrodek oblicz. kontener		X			X							
B. ZARZĄD POLITYCZNY												
1. Zastępca szefa ZP	AS-2	X			X			X				
2. Oddział organizacyjny	AS-250	X			X							
3. Klub polowy	AS-2	X			X							
C. SZEFOSTWO PODZIAŁÓW WOJSK												
a/ Szefostwo WRiA												
1. Szef WRiA	AS-2	X			X			X				
2. Wydział planowania	namiot	X			X			X			CD	
3. Wydział rozpoznawczy	AS-2	X			X			X			Oddział rozpozn.	
4. Wydział dowodzenia	namiot	5			X							
b/ Szefostwo WOPL												
5. Szef WOPL	AS-2	X			X			X				
6. Wydz. planowania i kierowania systemem OPL	namiot	X			X			X			CD	
7. Ośrodek kierowania systemem OPL	Rekin-2A	X			X			X			SD frontu	
c/ Szefostwo WInż.												
8. Szef WInż.	AS-2	X			X			X				
9. Wydziały: planowania, dowodzenia i rozpoznania	namiot	X			X			X	X		CD	
d/ Szefostwo WChem.												
10. Szef WChem	AS-2	X			X			X				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
11.	Wydział planowania i rozpr. namlot	AS-2	X	X	X	X	X			CD	
12.	SOAS ZSD				2						
D. ZARZĄD WSW											
1.	Szef zarządu WSW		X	X	X	X	X				uzupełnienie z SD
2.	Stacja szyfrowa WSW				X						
E. INNE ORGANY DOWODZENIA											
1.	CDB lotnictwa				X	X	X			CD	
2.	CO kwatermistrza	AS-2		X	X	X		X			
3.	CO służb technicznych			X	X						
4.	Stacja Woz				X						
	Razem: dca, zcy, sztab, szefostwa rodz. wojsk, ZP ZWSW		9	18	49	18	12	17	7		
Komenda ZSD											
1.	Komendant ZSD	AS-2			X			X			
2.	Ofic. dyżurny ZSD	AS-2			X			X			
3.	Punkt medyczny ZSD	namlot			X						
4.	Dyspozytor samochodów	namlot			X						
5.	Punkt obserwacji powłotrza i skażeń	wykop			X						
6.	Kierownik kasyna ZSD	namlot			X						
7.	Kierownik hotelu ZSD	namlot			X						
8.	Dca p. zabcz.	AS-2			X			X			
	Razem w komendzie ZSD				8			2			
Wzrost łączności ZSD											
1.	Szef węzła łączności	AS-2			X			X			
2.	Ofic. dyżurny łączności	AS-2		X	X		X				
3.	Dca grupy środków r/lin.				X						
4.	Dca grupy środków radio.				X						
5.	Stacja szyfrowa				X						
6.	Ekspedycja telegraficzna				X						
7.	Wojskowa stacja pocztowa				X						
8.	Łączwiśko				X			X			
	OGÓLEM NA ZSD ARMII		9	19	65	18	12	28	7		
		18/28 ^x /-									
		AS-2									
		/4 x/ -									
		AS-250									
		13 namlotów									
	Możliwości armii		10	30	80	20					
	Rezerwa		1	11	15	2					

